

ΦΡΙΝΤΡΙΧ ΝΙΤΣΕ

~ Ο ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ ~

ΤΑΔΕ ΕΦΗ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

ΤΑΔΕ ΕΦΗ
ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑΣ
(Ο ΥΠΕΡΑΝΘΡΩΠΟΣ)

Ο ΠΡΟΛΟΓΟΣ ΤΟΥ ΖΑΡΑΤΟΥΣΤΡΑ

1

Σαν έγινε ο Ζαρατούστρας τριάντα χρονών πια, παράτησε την πατρίδα του και τη λίμνη της πατρίδας του κι ανέβηκε στο βουνό. Εκεί ευφράνθηκε από το πνεύμα του κι από τη μοναξιά του, και διαβήκαν δέκα ολάκερα χρόνια χωρίς να βαλαντώσει. Στο τέλος όμως, άλλαξε η καρδιά του –και μian αυγή με τα ροδοχαράματα, σηκώθηκε, πορεύτηκε κατά τον ήλιο, κι αυτά τού είπε:

«Ω μεγάλο άστρο! Ποια θα 'ταν η ευτυχία σου, αν δεν είχες αυτούς που φωτίζεις!

Δέκα χρόνια τώρα ερχόσουν δώθε πάνω στη σπηλιά μου: θα 'χες αποστάσει απ' το φως σου κι απ' το δρόμο σου, δίχως εμένα, τον αετό μου και το φίδι μου.

Όμως, την πάσα αυγή σε καρτερούσαμε και σ' αλαφρώναμε απ' τα περισσέματά σου και σε δοξάζαμε γι' αυτό!

Και να 'μαι! μπαϊλντισμένος από τη σοφία μου, ωσάν τη μέλισσα που σύναξε μπόλικο μέλι, κι έχω ανάγκη από χέρια που ν' απλώνονται σε μένα.

Θα 'θελα να σκορπάω και να προσφέρνω ώσπου οι σοφοί απ' τους ανθρώπους, αλέγρα να χαρούν την τρέλα τους ακόμα μια φορά, και οι φτωχοί τα πλούτια τους.

Να, γιατί χρέος έχω μες τα μεγάλα βάθη να κατέβω: όπως κι εσύ το βράδυ, πίσω απ' τις θάλασσες καλπάζεις και κουβαλάς το φως σου και στον κάτω κόσμο, ω άστρο Ξέχειλο από πλούτος!

Πρέπει να δύσω σαν κι εσένα, καταπώς λεν οι άνθρωποι που κατεβαίνω ν' ανταμώσω.

Ευλόγα με λοιπόν, ω γαλήνιο μάτι, με μian ευτυχία απέραντη που έχεις τη δύναμη με δίχως φθόνο ν' αντικρίζεις!

Ευλόγα την κούπα που γυρεύει να ξεχειλίσει και το νερό μα-

λαματένιο από μέσα να καταρραχτίσει και την ανταύγεια της ευφροσύνης του να σκορπίσει ολούθε!

Νάτην, η κούπα αυτή θα ξαναδειάσει κι ο Ζαρατούστρας άνθρωπος πάλι θα ξεπέσει».

– Έτσι άρχισε η δύση του Ζαρατούστρα.

2

Ο Ζαρατούστρας ροβόλησε μονάχος του απ' το βουνό, και δεν αντάμωσε κανένα. Μα σαν έφτασε στα ρουμάνια αντίκρισε αναπάντεχα ένα γέρο μπροστά του. Εκείνος είχε παρατήσει το ιερό καλύβι του για να συνάξει ρίζες απ' το ρουμάνι. Κι αυτά είπε ο γέρος στο Ζαρατούστρα:

«Ξένος δεν είναι για μένα ο στρατολάτης αυτός: κάμποσα χρόνια μπροσύτερα διάβηκε δώθε. Ζαρατούστρα τον έλεγαν. Όμως τώρα τρόμαξα να τον γνωρίσω.

Ανέβαζες τότε την τέφρα σου στο βουνό: τώρα θες να λαμπαδέυσεις την φωτιά σου στους κάμπους; Δε σκιάζεσαι την ποινή για τους εμπρηστής;

Ναι, αναγνωρίζω τὸ Ζαρατούστρας. Ξάστερο, είναι το μάτι του και το στόμα του δε το γκριματιάζει καμιά σιχασιά. Δεν πορεύεται λοιπόν χορεύοντας;

Αγνώριστος έγινε ο Ζαρατούστρας, ένα παιδί έγινε ο Ζαρατούστρας, ο Ζαρατούστρας είναι ένας ξυπνημένος; Και τι γυρεύει τότε κοντά στους κοιμισμένους;

Ζούσες στη μοναξιά σάμπως καταμεσίς στη θάλασσα κι η θάλασσα σε κράταγε. Αλίμονό σου: αποφάσισες λοιπόν ν' αράξεις στη στεριά; Αλίμονό σου, θέλεις να κουβαλάς ο ίδιος το κορμί σου;»

Ο Ζαρατούστρα αποκρίθηκε: «Αγαπάω τους ανθρώπους».

Είπε τότε ο γέρος: «Γιατί λοιπόν ήρθα στο ρουμάνι και στην ερημιά; Δεν ήρθα επειδή φλογερά αγαπούσα τους ανθρώπους;

Τώρα αγαπάω το Θεό δεν αγαπάω τους ανθρώπους. Ο άνθρωπος είναι για μένα κάτι ελαττωματικό. Η αγάπη στον άνθρωπο θα με σκότωνε».

Κι ο Ζαρατούστρας αποκρίθηκε: «Γιατί έκανα λόγο γι' αγάπη; Φέρνω ένα δώρο στους ανθρώπους».

«Μην τους δίνεις τίποτα», είπε ο γέρος. «Πιο καλά άρπαχτους κάτι, και κουβάλα το μαζί τους. Αυτό θα τους είναι πιο ευεργετικό, φτάνει να 'ναι καλό και για σένα!

Και σαν θέλεις πάλι να τους δώσεις, τότε μην τους δίνεις παραπάνω από μια ελεημοσύνη, κι αυτή καρτέρα πρώτα να τη ζητιανέψουν!»

«Όχι» αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας «δε δίνω εγώ ελεημοσύνη. Δεν είμαι τόσο φτωχός, να δίνω μοναχά αυτή».

Ο άγιος γέλασε με το Ζαρατούστρα κι αυτά είπε: «Κοίταξε τό λοιπόν, ν' αποδεχτούν τους θησαυρούς σου. Δε δίνουν πίστη στους ερημίτες και δεν πιστεύουν ότι πάμε να τους δώσουμε.

Το διάβα μας μέσα στους δρόμους αντιλαλεί πολύ αλλόκοτα στ' αφτιά τους. Κι όμοια όπως η νύχτα πλαγιασμένοι στα κρεβάτια τους ακούν πολύ πριν απ' το χάραμα, έναν άνθρωπο να περνάει, αναρωτιόνται: για πού τάχα πορεύεται ο κλέφτης;

Μην πας στους ανθρώπους, μείνε στο ρουμάνι! Πήγαινε καλύτερα με τ' αγρίμια! Γιατί δε θέλεις κι εσύ σαν και μένα να είσαι —μια αρκούδα μέσα στις αρκούδες, ένα πουλί μέσα στα πουλιά;»

«Και τι κάνει ο άγιος μέσα στο ρουμάνι;» ρώτησε ο Ζαρατούστρας.

Κι ο άγιος αποκρίθηκε: «τραγούδια πλαστουργώ και τα τραγουδάω, κι όταν τραγούδια πλαστουργώ, γελάω, κλαίω και μουρμουρίζω: μ' αυτόν τον τρόπο το Θεό δοξάζω.

Με τραγούδι, με κλάμα, με γέλιο, με μουρμουρητό, το Θεό εγώ υμνώ, που είναι ο Θεός μου. Όμως εσύ ποιο δώρο μας φέρεις;»

Σαν άκουσε ο Ζαρατούστρας τα λόγια αυτά, χαιρέτησε τον άγιο και είπε: «Τι θα 'χα εγώ για να σου δώσω! Παράτα με να φύγω. Λοιπόν, γρήγορα, για να μη σου πάρω και τίποτα!»

Κι έτσι αποχωρίστηκαν ο γέρος και ο άντρας γελώντας, καθώς γελάν δυο παιδιά.

Σαν έμεινε όμως μοναχός ο Ζαρατούστρας, αυτά είπε στην

καρδιά του: «Είναι ποτέ αυτό μπορετό! Ο άγιος αυτός γέρος δεν αγροίκησε τίποτα μέσα στο ρουμάνι του: ότι ο Θεός πέθανε!»

3

Κι όντας ο Ζαρατούστρας έφτασε στην κοντινότερη την πολιτεία, στου ρουμανιού την άκρη χτισμένη, έσμιξε πλήθος πολύ μπουλουκιασμένο στην πλατεία: Είχε τελαλιστεί, ότι ένας σκοινοβάτης θα έπαιζε. Και ο Ζαρατούστρας, μίλησε στο λαό και είπε: – «*Σας ευαγγελίζομαι τον Υπεράνθρωπο*. Ο άνθρωπος είναι, κάτι που πρέπει να το ξεπεράσουμε. Τι κάνετε εσείς για να τον ξεπεράσετε;

Όλα τα όντα μέχρι τώρα πλαστοουργήσαν κάτι αψηλότερο από τον εαυτό τους, και σεις θέλετε να είστε του μεγάλου κύματος η φυρονεριά, και βρίσκετε καλύτερο να γυρίσετε πίσω κατά το ζώο, κι όχι να ξεπεράσετε τον άνθρωπο;

Τι είναι ο πίθηκος για τον άνθρωπο; περιγελος, ντροπή λυπητερή. Ολόιδιος πρέπει να γίνει κι ο άνθρωπος για τον Υπεράνθρωπο: περιγελος, ντροπή λυπητερή.

Διαβείτε το δρόμο που πάει από το σκουλήκι στον άνθρωπο και περισσεύει μέσα σας πολύ σκουλήκι ακόμα. Παλιά, ήσαστε πίθηκοι, και τώρα ακόμα, ο άνθρωπος είναι απ' τον κάθε πίθηκο πιο πίθηκος.

Όμως κι ο μεγαλύτερος σοφός σας, δεν είναι παρά μια σύνθεση αλλοπρόσαλη, μπάσταρδη, από φυτό και φάντασμα. Κι όμως μήπως εγώ σας λέγω να γίνεται φυτό ή φάντασμα;

Εγώ σας ευαγγελίζομαι τον Υπεράνθρωπο. Ο υπεράνθρωπος είναι η καταξίωση της γης. Η θέλησή σας ας πει, ο υπεράνθρωπος ας καταξιώσει τη γης.

Σας εξορκίζω αδερφοί μου, *μείνετε πιστοί στη γης*, και μην πιστεύετε όσους μιλάν για υπεργίνες ελπίδες. Αυτοί είναι δηλητηριαστές, το ξέρουν δε το ξέρουν. Περιφρονητές της ζωής είναι, ετοιμοθάνατοι και φαρμακωμένοι κι η γης τους βαρέθηκε πια: ας εξαφανιστούν λοιπόν.

Αλλοτινά το έγκλημα κατά του θεού ήταν το πιο φρικτό, μα πέ-

θανε ο Θεός και πεθάναν μαζί κι όσοι εναντίον του εγκληματούσαν. Να εγκληματείς εναντίον της γης, αυτό είναι το έγκλημα το πιο στυγνό στον κόσμο, και πιο ψηλά να βάζεις τα σπλάχνα του μυστηρίου από το νόημα της γης.

Αλλοτινά η ψυχή με καταφρόνια αντίκριζε το κορμί: τίποτα δε θαρρούσαν υψηλότερο από την καταφρόνια τούτη. Ήθελε η ψυχή, το κορμί αδύναμο, λερό και λιμασμένο. Έτσι θαρρούσε πως θα γλίτωνε κι απ' το κορμί κι από τη γης.

Ω, κι η ψυχή ήταν τότε αδύναμη, λερή και λιμασμένη και η σκληράδα ήταν της ψυχής της τέτοιας η ηδονή.

Όμως κι εσείς ακόμα αδερφοί μου, πέστε μου, τι έχει το κορμί σας για την ψυχή να ομολογήσει; Μήπως δεν είναι η ψυχή σας ράκη και λέρα κι αξιοδάκρυτη αυτοϊκανοποίηση;

Αληθινά ένα βρόμικο ποτάμι, είναι ο άνθρωπος. Πρέπει κανείς να είναι θάλασσα φαρδιά, για να μπορεί να δέχεται ένα βρόμικο ποτάμι, χωρίς να λερωθεί!

Ιδού, σας ευαγγελίζομαι τον Υπεράνθρωπο: αυτός είναι η θάλασσα εκείνη που στα νερά της μπορεί να βουλιάξει η μεγάλη σας περιφρόνηση.

Ποια είναι η πιο μεγάλη στιγμή που μπορείτε να γευτείτε; Είναι η στιγμή της μεγάλης περιφρόνησης. Η στιγμή που κι η ίδια η ευτυχία σας ακόμα, καταντάει σιχασιά, όπως και το λογικό και η αρετή σας. Η στιγμή που λέτε: «τι πάει να πει ευτυχία μου! Είναι φτώχεια και λέρα κι αξιοδάκρυτη αυτοϊκανοποίηση. Όμως η ατυχία μου, έπρεπε να καταξιώσει κι εκείνη την ύπαρξή μου!»

Η στιγμή που λέτε: Τι νόημα έχει το λογικό μου; Αισθάνεται λαχταρισμένη πείνα για τη γνώση, όπως για τη θροφή του το λεοντάρι; Είναι φτώχεια και λέρα και αξιοδάκρυτη αυτοϊκανοποίηση».

Η στιγμή που λέτε: «Τι νόημα έχει η αρετή μου! Δε μ' έκανε ακόμα να ξεφρενιαστώ. Πόσο είμαι αποσταμένος και με την καλοσύνη και με την κακία μου! Όλα τούτα είναι φτωχά και λερά και αξιοδάκρυτη αυτοϊκανοποίηση!

Η στιγμή που λέτε: Τι νόημα έχει η δικαιοσύνη μου! Δε βλέπω να γίνομαι φωτιά και κάρβουνο. Ο δίκαιος είναι φωτιά και κάρβουνο!»

Η στιγμή που λέτε τι νόημα έχει η συμπόνιά μου! Συμπόνια όμως, δεν είναι ο σταυρός που καρφώθηκε απάνω του, Εκείνος που αγαπάει τους ανθρώπους; Η δικιά μου όμως συμπόνια δεν είναι σταύρωμα».

Μιλήσατε ποτέ σας, έτσι; Κραυγάσατε ποτέ σας, έτσι; Ω, ας σας είχα ακούσει μια φορά να φωνάζετε έτσι!

Δεν είναι η αμαρτία σας, μα η ικανοποίησή σας στην μικροευχαρίστηση που φωνάζει στον ουρανό! Η τσιγκουνιά σας, ακόμα και στην αμαρτία, που φωνάζει στον ουρανό!

Πού είναι λοιπόν η αστραπή που θα σας γλείψει με τη γλώσσα της; Πού είναι η τρέλα η χρειαζούμενη να μπολιαστεί στο αίμα σας; Ιδού σας ευαγγελίζομαι τον Υπεράνθρωπο: αυτός η αστραπή, αυτός κι η τρέλα!

Όντας ο Ζαρατούστρας μίλησε έτσι, κάποιος απ' το λαό ρέφαξε: «Αρκετά ακούσαμε, για το σκοινοβάτη. Άφησε τώρα, να τον δούμε. Κι ο λαός γέλασε με το Ζαρατούστρα. Κι ο σκοινοβάτης φαντάστηκε, ότι γι' αυτόν ήταν ο λόγος, και άρχισε την παράσταση.

4

Ο Ζαρατούστρας όμως παρατηρούσε το λαό και παραξενευόταν. Κι ύστερα αυτά είπε:

«Ο άνθρωπος είναι ένα σκοινί τεζαρισμένο από το ζώο ίσαμε τον Υπεράνθρωπο. – Ένα σκοινί επάνω από την άβυσσο.

Ένα επικίνδυνο πέρασμα, ένα επικίνδυνο τρίκλισμα, ένα επικίνδυνο πισωκοίταγμα, ένα ανατρίχιασμα και σταμάτημα.

Το μεγάλο στον άνθρωπο βρίσκεται στ' ότι είναι γιοφύρι, όχι σκοπός. Ό,τι μπορεί ν' αγαπηθεί στον άνθρωπο, βρίσκεται στο ότι είναι μια πάροδος και μια δύση.

Αγαπάω όσους ζουν μονάχα για να δύσουν, γιατί μονάχα αυτοί περνάν στον πέρα όχτο.

Αγαπάω τους μεγάλους περιφρονητές, γιατί αυτοί 'ναι κι οι μεγάλοι λάτρες, και της επιθυμίας τα βέλη κατά τον πέρα όχτο.

Αγαπάω όσους δεν ψαχουλεύουν να βρουν πίσω από τ' άστρα

μια απτία, για να δώσουν και να εθελοθυσιαστούν: Εθελοθυσιάζονται όμως για τη γης, για να γενεί μια μέρα η γης, το κτήμα του υπεράνθρωπου.

Αγαπάω ό,τι ζει για να μαθαίνει, και θέλει να μαθαίνει, για να ανατείλει μια μέρα ο υπεράνθρωπος. Κι έτσι ποθεί τη δύση του.

Αγαπάω όποιον δουλεύει και κάνει εφευρέσεις, για να κτήσει το σπίτι του υπεράνθρωπου, και να του προετοιμάσει στη γης, και ζώα και φυτά: επειδή, έτσι θέλει τη δύση του.

Αγαπάω όποιον αγαπάει την αρετή του: επειδή η αρετή του είναι θέληση για τη δύση, και βέλος του πόθου.

Αγαπάω όποιον δεν βαστάει για τον εαυτό του, μήτε μια σπίθα πνεύμα, μα θέλει ολάκερο το πνεύμα του στην αρετή ν' ανήκει: Μ' αυτό τον τρόπο μονάχα περνάει σάμπως πνεύμα το γιοφύρι.

Αγαπάω όποιον την αρετή την κάνει κλίση και μοίρα του: Έτσι, χατίρι της αρετής του θα θέλει και να ζει και άλλο, και να μη ζει πια.

Αγαπάω όποιον δε θέλει να 'χει αρετές πολλές. Μια μονάχα αρετή, είναι πιο πολύ αρετή από δυο, γιατί η μια μονάχα έχει κόμπους πιο πολλούς για να γαντζώνεται απάνω τους η μοίρα.

Αγαπάω όποιον ασωτεύει την ψυχή του και δε θέλει να του πουν ευχαριστώ, και τίποτα δε δίνει πίσω, γιατί ολοένα αυτός δίνει και τίποτα δε θέλει για τον εαυτούλη του.

Αγαπάω όποιον ντρέπεται γιατί το ζάρι τον συντρέχει, κι όλο ρωτάει, μπας κι είμαι παίκτης δολερός: επειδή θέλει τον αφανισμό του.

Αγαπάω όποιον σκορπάει χρυσές κουβέντες μπροστά του, απ' τα έργα του και εκτελεί ολοένα πιο πολλά, απ' όσα τάζει: επειδή έτσι θέλει τη δύση του.

Αγαπάω όποιον δικαιώνει τα μελλούμενα, και αθώνει τα περασμένα: επειδή αυτός ζητάει με τα τωρινά τη δύση του.

Αγαπάω όποιον βασανίζει το Θεό του γιατί αυτός αγαπάει το Θεό του: επειδή πρέπει από οργή θεού ν' αφανιστεί.

Αγαπάω όποιον έχει ψυχή βαθιά και στην πληγή ακόμα, γιατί έτσι μπορεί με κάτι ασήμαντο ν' αφανιστεί: έτσι ατρόμητα διαβαίνει το γιοφύρι.

Αγαπάω εκείνον που έχει ξέχειλη την ψυχή του τόσο, που αποξεχνάει τον εαυτό του κι όλα τα πράγματα να είναι μέσα του, όλα γίνονται αφορμή του αφανισμού του.

Αγαπάω όποιον έχει λεύτερο πνεύμα, κια λεύτερη καρδιά: έτσι το πνεύμα του είναι τα σπλάχνα της καρδιά του κι η καρδιά του τον σκουντάει κατά τη δύση του.

Αγαπάω, όλους όσους μοιάζουν με φαρδιές ψιχάλες που πέφτουν μία προς μία, από ερεβώδες νέφαλο, κρεμάμενο, επάνω απ' τους ανθρώπους: προαναγγέλλουν τον αστροπέλεκα ερχόμενο και αφανίζονται σαν οραματιστές.

Να, εγώ είμαι ο οραματιστής του αστροπέλεκα, σαν μια φαρδιά ψιχάλα από το νέφαλο: όμως ο αστροπέλεκας αυτός λέγεται **Υπεράνθρωπος.**»

5

Όταν ο Ζαρατούστρας είπε αυτά, πάλι παρατήρησε το λαό, και σώπασε: «Εκεί, στέκονται, –είπε στην καρδιά του–, και γελάν και δε με νιώθουν. Δεν βίμαι στόμα ταιριασμένο για τέτοια αφτιά.

Πρέπει, τάχα, πρώτα, να τους σπάσω τ' αφτιά, για να μάθουν ν' ακούν με τα μάτια; Μπας και χρειάζεται να κάνει σαματά κανείς ωσάν τα κύμβαλα, ή σάμπως σαρακοστιανούς ιεροκήρυκες; Ή μπας και πιστεύουν μονάχα τους τραυλούς;

Έχουν κάτι που τους κάνει περήφανους. Και πώς το λεν αυτό το κάτι που τους κάνει περήφανους; *Πολιτισμό* το λένε κι αυτό τους ξεχωρίζει από τους γιδοβοσκούς.

Για δαύτο δεν τους καλοφαίνεται ν' ακούν τη λέξη περιφρόνηση. Τότε λοιπόν, κι εγώ θα τους μιλήσω στο φιλότιμό τους.

Θα τους μιλήσω για το άξιο για περιφρόνηση πλάσμα: για τον στερνό τον άνθρωπο της γης.

Κι ο Ζαρατούστρας είπε αυτά στο πλήθος:

«Καιρός πια ο άνθρωπος να δοθεί στον προορισμό του. Καιρός πια να φυτέψει ο άνθρωπος το σπόρο της πιο αψηγής του ελπίδας.

Η γης είν' ακόμα αρκετά πλούσια. Όμως αυτή η γης μια μέρα θα γίνει φτωχή και άγονη και δε θα μπορεί σ' αυτή κανένα ψηλό δέντρο να θραφεί.

Αλίμονο! Ζυγώνει ο καιρός που ο άνθρωπος δε θα 'ναι ικανός να ρίχνει πια το βέλος της επιθυμίας του επάνω απ' τα κεφάλια των ανθρώπων κι έτσι η χορδή του τόξου του θα ξεχάσει πια να τραντάζεται!

Ακούστε με που σας λέω: πρέπει να 'χει κανένας μια άβυσσο ακόμα μέσα του για να μπορέσει να γεννήσει ένα άστρο χοροπηδηχτό. Σας το λέω: βαστάτε ακόμα μέσα σας μια άβυσσο.

Αλίμονο! Ζυγώνει ο καιρός που ο άνθρωπος δε θα μπορεί πια να γεννήσει ένα άστρο! Αλίμονο! Ζυγώνει ο καιρός του πιο αξιοκαταφρόνητου ανθρώπου, που δε θα μπορεί να περιφρονεί μήτε τον εαυτό του.

Ναι! σας παρουσιάζω τον ύστατο άνθρωπο.

«Τι είν' αγάπη; τι είναι δημιουργία; Τι είν' επιθυμία; Τι είναι άστρο;» –αυτά ρωτάει ο ύστατος άνθρωπος και κλείνει το μάτι.

Και τότε η γης θα καταντήσει τόση δα, κι απάνω της θα χοροπηδάει ο ύστατος άνθρωπος, που όλα τα μικραίνει. Η γενιά του είν' ακατάλυτη όπως της ορδοδάκνης¹. Ο ύστατος άνθρωπος ζει παραπάνω απ' όλους.

«Ανακαλύψαμε την ευτυχία» λεν οι ύστατοι άνθρωποι και κλείνουν το μάτι.

Παράτησαν τόπους όπου η ζωή ήταν σκληρή: γιατί χρειάζονταν ζεστασιά. Αγαπάν ακόμα τον πλαϊνό τους και τρίβονται απάνω του, γιατί χρειάζονται ζεστασιά.

Δυσπιστία στην αρρώστια είναι γι' αυτούς αμάρτημα. Πορεύονται προσεκτικά. Τρελός αυτός που σκοντάφτει ακόμα πάνω σε βράχους και σ' ανθρώπους.

Λίγο φαρμάκι πού και πού: φέρνει όνειρα ευχάριστα. Και στο τέλος πολύ φαρμάκι, για ένα θάνατο γλυκό.

Δουλεύουν ακόμα γιατί η δουλειά είναι μια διασκέδαση. Φροντίζουν όμως να μην τους βλάψει αυτή η διασκέδαση.

Δε γίνονται πια, μήτε φτωχοί μήτε πλούσιοι: και τα δυο είναι

1. Έντομο που τρώγει τις ρίζες των φυτών.

πολύ κουραστικά. Ποιος θα δεχόταν να κυβερνάει; και ποιος να σκύβει ακόμα το κεφάλι; Και τα δυο είναι τόσο κουραστικά.

Τσοπάνης κανένας και κοπάδι μονάχα ένα! Όλοι θέλουν τα ίσα, όλοι είναι ίσοι: όποιος αλλιώςτικα στοχάζεται, τραβάει μονάχος του για το φρενοκομείο.

«Κάποτε ήταν όλοι τρελοί!» —λεν οι πιο ραφινάτοι και κλείνουν το μάτι. Είναι φρόνιμοι και ξέρουν όλα όσα γινήκαν: μπορούν λοιπόν να χλευάζουν άπαυτα. Καβγαδίζουν ακόμα, όμως τα φτιάχνουν γρήγορα— αλλιώςτικα χαλάν το στομάχι τους.

Έχουν το γλεντάκι τους της μέρας και της νύχτας: προσέχουν όμως και την υγεία τους.

«Ανακάλυψαμε την ευτυχία» —λεν οι ύστατοι άνθρωποι και κλείνουν το μάτι».

Εδώ τέλειωσε ο πρώτος λόγος του Ζαρατούστρα, που λέγεται και «πρόλογος»: γιατί εδώ τον κόψαν οι φωνές και ο χαρμόσυνος αλαλαγμός του πλήθους «δώσε μας αυτόν τον ύστατο άνθρωπο, ω Ζαρατούστρα, — φώναζαν— κάνε μας όμοιους μ' αυτόν τον ύστατο άνθρωπο! Και τότε σου χαρίζουμε τον Υπεράνθρωπο!» Κι ο λαός όλος κραύγαζε και χτυπούσε τη γλώσσα του. Όμως ο Ζαρατούστρας καταλυπήθηκε και είπε στην καρδιά του:

«Δε με καταλαβαίνουν. Δεν είμαι το στόμα που χρειάζονται αυτά τα αφτιά.

Θα 'ζησα φαίνεται πολύ απάνω στα βουνά, κι άκουσα πολύ καιρό τα ρυάκια και τα δέντρα: και τους μιλάω τώρα, σάμπως μιλάω σε γιδοβοσκούς.

Γαλήνια είναι η ψυχή μου σαν πρωινό απάνω στο βουνό. Μα τούτοι με θαρρούν ψυχρό και χλευαστή που κάνει τρομερά αστεία.

Να τους τώρα, με βλέπουν και γελάν: κι ενώ γελάν, με μισούν ακόμα. Πάγο έχει μέσα το γέλιο τους».

6

Και τότε έγινε κάτι, που σφάλισε όλα τα στόματα κι όλα τα μάτια τ' άφησε ορθάνοιχτα. Ο σχοινοβάτης είχε αρχίσει το έργο

του: βγήκε απ' ένα πορτάκι και περπατούσε σ' ένα σχοινί τεντωμένο ανάμεσα σε δυο πύργους, απάνω από την πλατεία και το λαό. Και τη στιγμή που βρισκόταν καταμεσής στο σχοινί, το πορτάκι άνοιξε ξανά, κι ένα αγόρι ντυμένο παρδαλά, που έμοιαζε με παλιάτσο, πήδηξε έξω κι έτρεξε κατά τον σχοινοβάτη.

«Μπρος κούτσαυλε» φώναξε με την τρομερή φωνή του, «μπρος κηφήνα λαθρέμπορε, χολιασμένε! Να μη σε γαργαλίσω με τη φτέρνα μου! Τι δουλειά έχεις εδώ ανάμεσα στους πύργους; Μέσα στον πύργο είν' η θέση σου, εκεί πρέπει κανείς να σε κλείσει γιατί εμποδίζεις το δρόμο στον καλύτερό σου!»

Και σε κάθε λέξη ζύγωνε όλο πιο πολύ. Κι όταν πια δε τον χώριζε από τον πρώτο παρά ένα βήμα μοναχά, τότε έγινε κείνο το τρομερό που σφάλισε όλα τα στόματα κι όλα τα μάτια τ' άφησε ορθάνοιχτα: έβγαλε μια κραυγή σάμπως σατανάς, και πήδηξε πάνω σε κείνον που του εμπόδιζε το δρόμο. Κι ο άλλος, σαν είδε τον αντίπαλό του να τον νικάει, έχασε και το νου και το σχοινί. Πέταξε το κοντάρι του μακριά και ρίχτηκε γοργότερα απ' αυτό, ένα κουβάρι πόδια και χέρια, μέσα στο κενό. Λαός και πλατεία μοιάζαν με θάλασσα που προβετζάρει. Όλοι φεύγαν πατείς με πατώσε, και ιδιαίτερα από το μέρος που θα 'πεφτε το σώμα.

Όμως ο Ζαρατούστρας έμεινε ασάλευτος και ακριβώς στο πλάι του έπεσε το σώμα, κατασπαραγμένο και παραμορφωμένο, μα ζωντανό ακόμα. Κι όταν σε λίγο συνήλθε ο ετοιμοθάνατος, είδε το Ζαρατούστρα να γονατίζει πλάι του. «Τι θέλεις εδώ;» του είπε. «Το 'ξερα ότι μια μέρα ο σατανάς θα μου 'βαζε τρικλοποδιά. Τώρα με σέρνει στην κόλαση: θέλεις να τον εμποδίσεις;»

«Στην τιμή μου φίλε» αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας, «δεν υπάρχει τίποτα απ' όλ' αυτά: δεν υπάρχει σατανάς και δεν υπάρχει κόλαση. Η ψυχή σου θα πεθάνει πολύ πιο γρήγορα κι απ' το σώμα σου: μη φοβάσαι το λοιπόν».

Ο άνθρωπος σήκωσε με δυσπιστία τα μάτια του.

«Αν μιλάς την αλήθεια» είπε, «τότε δε χάνω τίποτα αν χάσω τη ζωή. Δεν είμαι τίποτα παραπάνω από ένα κτήνος που το 'μαθαν να χορεύει, με ξυλιές και μια μπουκιά ψωμί.»

«Όχι δα», είπε ο Ζαρατούστρας. «Έκανες δουλειά σου τον κίνδυνο, κι αυτό μικρό δεν είναι. Τώρα η δουλειά σου αυτή σε σκοτώνει: γι' αυτό κι εγώ θα σε θάψω με τα ίδια μου τα χέρια».

Σαν είπε αυτά ο Ζαρατούστρας, ο ετοιμοθάνατος δεν έβγαλε μιλιά, σάλεψε μοναχά το χέρι, σάμπως να γύρευε το χέρι του Ζαρατούστρα, να του πει ευχαριστώ.

7

Όμως το βράδυ ήρθε και η πλατεία άρχισε να χάνεται στο σκοτάδι. Τότε σκόρπισε κι ο λαός, γιατί κι η περιέργεια ακόμα κι η τρομάρα, κουράζονται. Μα ο Ζαρατούστρας, καθισμένος καταγής, πλάι στο νεκρό, είχε βουλιάξει στις σκέψεις του: και ξέχασε την ώρα. Νύχτωσε όμως, και παγερός αγέρας φύσηξε πάνω από τον ερημίτη. Τότε ο Ζαρατούστρας σηκώθηκε και είπε στην καρδιά του:

«Σπουδαίο ψάρεμα στ' αλήθεια, έκανε σήμερα ο Ζαρατούστρας! Δεν έπιασε άνθρωπο, έπιασε ένα κουφάρι.

Παράξενη η ανθρώπινη ύπαρξη και πάντα χωρίς κανένα νόημα: κι ένας παλιάτσος μπορεί να είν' ολέθριο γι' αυτήν.

Θα διδάξω στους ανθρώπους το νόημα της ύπαρξής τους: ποιος είν' ο Υπεράνθρωπος, ο άνθρωπος - αστραπή από το μαύρο νέφαλο της θύελλας.

Όμως βρίσκομαι ακόμα αλάργα τους κι ο νους μου δεν μιλάει στο νου τους. Για τους ανθρώπους είμαι ακόμα κάτι ανάμεσα στον τρελό και στο πτώμα.

Ζοφερή η νύχτα, ζοφεροί κι οι δρόμοι του Ζαρατούστρα. Έλα παγωμένη κι αλύγιστε σύντροφε! Σε πηγαίνω εκεί που θα σε θάψω με τα ίδια μου τα χέρια.»

8

Σα μίλησε ο Ζαρατούστρας έτσι στην καρδιά του φορτώθηκε στους ώμους του το κουφάρι και πήρε το δρόμο. Και δεν είχε κά-

νει μήτε εκατό βήματα, όταν ένας άνθρωπος γλίστρησε πλάι του και του ψιθύρισε στ' αφτί – και να! Αυτός που του μίλησε ήταν ο παλιάτσος του πύργου.

«Φύγε από την πόλη ετούτη Ζαρατούστρα», του είπε «είναι πολλοί που σ' εχθρεύονται εδώ. Σ' εχθρεύονται οι αγαθοί και οι δίκαιοι και σε φωνάζουν εχθρό τους και περιφρόνησή τους. Σ' εχθρεύονται οι πιστοί της αληθινής θρησκείας και σε θαρρούν κίνδυνο για το πλήθος. Τυχερός που μονάχα γελάσαν μαζί σου: και μίλαγες στ' αλήθεια σαν παλιάτσος. Τυχερός που έκανες συντροφιά στο πεθαμένο σκυλί. Αυτή η ταπείνωσή σου σε γλίτωσε για σήμερα. Φύγε όμως από την πόλη ετούτη – γιατί αύριο θα γιουρντάρω απάνω σου, ζωντανός πάνω από πεθαμένο.» Κι αφού είπε αυτά ο άνθρωπος, χάθηκε. Ο Ζαρατούστρας όμως τράβηξε το δρόμο του μέσα από τα σκοτεινά δρομάκια.

Στην πύλη της πόλης τον ανταμώναν οι νεκροθάφτες: ζύγωσαν το φανάρι τους σιμά στο πρόσωπό του, γνωρίσαν το Ζαρατούστρα και αρχίσαν να τον περιγελούν.

«Ο Ζαρατούστρας μεταφέρει το πεθαμένο σκυλί: μπράβο, Ζαρατούστρας, έγινες νεκροθάφτης! Τα δικά μας χέρια είναι πολύ καθαρά για ένα τέτοιο ψοφίμι. Μπας και θέλει ο Ζαρατούστρας, να κλέψει από το διάβολο το φαί του. Καλά λοιπόν και καλή όρεξη στο γλέντι! Μονάχα να μην είν' ο διάβολος πιο καπάτσος κλέφτης από το Ζαρατούστρα – και τους κλέψει και τους δυο, και τους φάει και τους δυο!»

Και χαχάνιζαν αναμεταξύ τους και σκουντουφλούσαν τα κεφάλια τους. Ο Ζαρατούστρας δεν έβγαλε άχνα από το στόμα του και συνέχισε το δρόμο του. Σαν περπάτησε δυο ώρες μέσα από ρουμάνια και μέσα από βαλτονέρια, άκουσε τόσο πολύ τα πεινασμένα ουρλιαχτά των λύκων, ώστε άρχισε κι αυτός να πεινάει. Σταμάτησε λοιπόν σ' ένα μοναχικό σπίτι όπου έκαιγε φως.

«Μ' αρπάζει η πείνα σάμπως ληστής», είπε ο Ζαρατούστρας. Μεσ στα ρουμάνια και στα βουρκονέρια, μέσα στη μαύρη νύχτα, μ' αρπάζει η πείνα.

Παράξενα βίτσια έχει η πείνα μου. Πολλές φορές μου 'ρχεται

ύστερα από την ώρα του φαγιού, μα σήμερα δε φάνηκε όλη μέρα: πού τάχα να 'χε μείνει;»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και χτύπησε την πόρτα του σπιτιού. Ένας γέρος φάνηκε. Βαστούσε φως και ρώτησε:

«Ποιος έρχεται σε μένα τούτη την ώρα του άθλιου ύπνου μου;»

«Ένας ζωντανός κι ένας πεθαμένος» είπε ο Ζαρατούστρας. «Δώσε μου να φάω και να πιω, γιατί όλη μέρα ξέχασα να φάω. Αυτός που ταΐζει τους πεινασμένους, χορταίνει την ίδια του την ψυχή: αυτά λέει η σοφία».

Ο γέρος μπήκε μέσα, και γύρισε ευθύς και πρόσφερε στο Ζαρατούστρα ψωμί και κρασί: «Είναι κακός πολύ ο τόπος εδώ, για τους πεινασμένους, είπε, για δαύτο κατοικώ εδώ. Άνθρωποι και ζωντανά συνάζονται σε μένα τον ερημίτη. Όμως, πες και στο σύντροφό σου να φάει και να πιει, είναι πιο αποσταμένος από σένα».

Ο Ζαρατούστρας αποκρίθηκε: «ο σύντροφός μου είναι πεθαμένος και δύσκολα θα κατάφερνα να τον πείσω γι' αυτό».

«Αυτό δε με νοιάζει», είπε ο γέρος, ψιθυριστά: «όποιος κρούει την πόρτα μου πρέπει να παίρνει ό,τι προσφέρω. Καλή σας όρεξη, και στο καλό!»

Μετά ο Ζαρατούστρας βάδισε άλλες δυο ώρες, αφημένος να τον πάει ο δρόμος και το φως των άστρων: επειδή ήταν ένας μαθημένος νυχτολάτης και του άρεσε ν' αντικρίζει κατά πρόσωπο κάθε τι που κοιμάται. Σαν άρχισε όμως να ροδοσκάζει η αυγή, ο Ζαρατούστρας βρέθηκε σ' ένα βαθιό ρουμάνι και στράτα καμιά δε φαινόταν μπροστά του. Τότε απίθωσε τον πεθαμένο σε μια δεντροκουφάλα, πάνω απ' το προσκεφάλι του, —επειδή ήθελε να τον φυλάξει από τους λύκους— και πλάγιασε κι ο ίδιος καταγής, στη χλόη απάνω. Και μονομιás αποκοιμήθηκε με αποσταμένο το κορμί, μα την ψυχή·γαλήνια.

9

Πολύ κοιμήθηκε ο Ζαρατούστρας και πέρασε από το πρόσωπό

του απάνω και της αυγής το χαραμέρι μα και το πρωινό. Τέλος ανοίξαν τα μάτια του και παραξευεμένος είδε ο Ζαρατούστρας το ρουμάνι και τη σωπασιά. Και παραξευεμένος είδε μέσα του. Μετά σηκώθηκε γοργά σαν ένας θαλασσοδαρμένος, που αγναντεύει άξαφνα στεριά, κι αλάλαξε: επειδή αντίκρισε μια νέα αλήθεια. Κι αυτά είπε μετά στην καρδιά του:

«Ένα φως άναψε μέσα μου: συντρόφους χρειάζομαι και ζωντανούς –όχι νεκρούς συντρόφους να τους σέρνω μαζί μου όπου θέλω εγώ.

Ζωντανούς συντρόφους χρειάζομαι, να μ' ακολουθούν, γιατί θέλουν να ακολουθήσουν τον εαυτό τους –ακόμα κι εκεί που θέλω εγώ.

Ένα φως άναψε μέσα μου: όχι στο λαό, μα σε συντρόφους, να μιλάει ο Ζαρατούστρας. Δεν πρέπει ο Ζαρατούστρας να καταντήσσει ποιμένας κοπαδιού ή σκύλος.

Για να τραβήξω πολλούς αλάργα απ' το κοπάδι –γι' αυτό ήρθα. Θα φρενιάσουν μαζί μου, λαός και κοπάδι.

Ληστή θέλει ο Ζαρατούστρας να τον πουν οι ποιμένες.

Ποιμένες, λέω, μα εκείνοι ονομάζουν τους εαυτούς τους καλούς και δίκαιους. Ποιμένες, λέω, μα εκείνοι αυτονομάζονται της ορθής της πίστης πιστοί.

Κοίταξε τους καλούς και τους δίκαιους! Ποιον μισούν πιο πολύ; Εκείνον που θρυψαλιάζει τους πίνακες των αξιών, το χαλαστή, τον εγκληματία: –αυτός όμως είναι ο δημιουργός.

Κοίταξε τους πιστούς της κάθε πίστης! Ποιον μισούν πιο πολύ; Αυτόν που θρυψαλιάζει τους πίνακες των αξιών, το χαλαστή, τον εγκληματία: αυτός όμως είναι ο δημιουργός.

Ο δημιουργός αποζητά συντρόφους κι όχι πτώματα ή βοσκούς ή πιστούς. Ο δημιουργός ζητά συντρόφους στη δημιουργία του για να χαράξουν καινούργιους νόμους απάνω σε καινούργιους πίνακες.

Ο δημιουργός ζητά συντρόφους και βοηθούς στο θερισμό: γιατί μαζί του όλα ωριμάζουν κι είναι έτοιμα για θέρο. Του λείπουν όμως τα εκατό δρεπάνια: έτσι ξεριζώνει τ' αφτιά των καλαμποκιών κι είναι νευριασμένος.

Ζητά συντρόφους ο δημιουργός και μάλιστα αυτούς που γνωρίζουν πώς ν' ακονίζουν τα δρεπάνια τους. Θα τους αποκαλέσουν καταστροφείς και περιφρονητές του καλού και του κακού. Όμως αυτοί είναι οι θεριστές κι οι γλετζέδες που χαίρονται τη ζήση τους.

Ζητά συντρόφους ο Ζαρατούστρας στη δημιουργία, συντρόφους στο μάζεμα των καρπών και στα γλέντια: δεν θέλει να έχει αυτός καμιά σχέση με κοπάδια, βοσκούς και πτώματα!

Σύντροφε μου εσύ, τώρα σ' αφήνω! Καλά σ' έθαψα σ' αυτή την κουφάλα του δέντρου, σ' έκρυψα καλά απ' τους πεινασμένους λύκους. Τώρα όμως ήρθε η ώρα να σ' αφήσω. Από τη μίαν αυγή στην άλλη μια νέα αλήθεια φώτισε το είναι μου. Δε θέλω να κάνω το βοσκό, το νεκροθάφτη, δεν θέλω πια να ξαναμιλήσω σε πλήθος: σ' ένα πτώμα μίλησα για τελευταία φορά!

Τώρα συντροφιά μου θα 'ναι οι δημιουργοί, οι θεριστάδες, οι γλετζέδες: θέλω να τους δείξω το ουράνιο τόξο και την ανεμόσκαλα που φτάνει ως τον Υπεράνθρωπο.

Τώρα το τραγούδι μου θα πω στο μοναχικό ερημίτη και σ' αυτούς που ζουν ζευγαρώτά. Κι όποιου η καρδιά έχει ακόμα αφτιά για ν' ακούσει πρωτάκουστα πράγματα θα την βαρύνω απ' την ευτυχία μου.

Παίρνω πια το δρόμο μου, ξεκινώ για το σκοπό μου. Πάνω από φοβισιάρηδες και τεμπέληδες θα πηδήσω! Έτσι το διάβα μου για εμπρός θα γίνει το βασιλεμά τους!»

10

Έτσι μίλησε στην καρδιά του ο Ζαρατούστρας, καθώς ο ήλιος ανηφόριζε κι έφτανε μεσημέρι: κατόπι κοίταξε εξεταστικά τον ουρανό – γιατί άκουσε από πάνω του το κρώξιμο κάπιου πουλιού. Και, για φαντάσου! Τον αγέρα σάρωνε ένας αετός με μεγάλους κύκλους κι απ' τα νύχια του κρεμόταν ένα φίδι, όχι σαν λεία, μα σαν φίλος: γιατί το φίδι ήταν κουλουριασμένο και στο λαιμό του αετού.

«Αυτά είναι τα ζώα μου», φώναξε ο Ζαρατούστρας κι ευφράνθηκε η καρδιά του:

«Το πιο περήφανο και το πιο πανούργο, τα δυο μου ζώα κάτω απ' τον ήλιο – άρχισαν να με ψάχνουν.

Θέλουν φαίνεται να μάθουν αν ο Ζαρατούστρας ζει ακόμα! Αλήθεια, ζω;

Πιότερος είναι ο κίνδυνος ανάμεσα στους ανθρώπους παρά με τα ζώα. Αυτή είναι η ανακάλυψή μου. Ο Ζαρατούστρας μπήκε σε δύσκολα μονοπάτια. Ας ήθελαν τα ζώα μου να με οδηγήσουν!

Ας ήταν να 'μαι πιο φρόνιμος! ας ήταν να 'μαι τετράβαθα πανούργος ωσάν το φίδι μου!

Όμως τ' αδύνατα ποθώ με τούτο: τότε λοιπόν, ικετεύω την περηφάνια μου να συντροφεύει ολοένα τη φρόνησή μου!

Κι όντας μια μέρα με παρατήσει η φρόνηση –αχ, της αρέσει αλάργα να πετάει – τότε, μακάρι η περηφάνια μου να πετούσε μαζί με τη μωρία μου!»

Έτσι άρχισε η δύση του Ζαρατούστρα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

Οι ομιλίες του Ζαρατούστρα

147

0

Οι τρεις μεταμορφώσεις

«Θα σας μιλήσω για τις τρεις μεταμορφώσεις του πνεύματος: με ποιο τρόπο το πνεύμα γίνεται Καμήλα, με ποιο τρόπο η Καμήλα γίνεται Λεοντάρι και πώς το Λεοντάρι γίνεται Παιδί.

Πολλά βαριά πράγματα υπάρχουν για το πνεύμα. Το ρωμαλέο, το υπομονετικό πνεύμα, το κυριαρχημένο από σεβασμό: το βαρύ, και το βαρύτατο η ρώμη του αξιώνει.

Ποιο είναι βαρύ; Αυτό ρωτάει το υπομονετικό πνεύμα και γονατίζει σαν την Καμήλα και θέλει να φορτωθεί γερά.

Ποιο είναι το βαρύτατο, ω ήρωες; για να το φορτωθώ και να ευφρανθώ από τη δύναμή μου;

Μήπως δεν είναι η αυτοταπείνωση για να κάνεις την περηφάνια σου να πονέσει; Μήπως δεν είναι ν' αφήσεις λεύτερη τη μωρία σου ν' αστράψει, για να περιγελάσει τη σοφία σου;

Ή μήπως είν' αυτό: να παρατάμε τον αγώνα μας τη στιγμή που γιορτάζει τη νίκη του; Ή το να σκαρφαλώνουμε σε κορυφές τετράψηλες για να πειράζουμε τον Πειρασμό; Ή μήπως είν' αυτό: να θρεφόμεστε με τα βελανίδια και τα χόρτα της γνώσης κι από την πείνα η ψυχή να τυραγνιέται για χάρη της αλήθειας;

Ή μήπως είν' αυτό: να 'μαστε άρρωστοι και να στέλνουμε όσους μας παρηγοράν στο σπίτι τους, και μετά αρχινάμε τις φιλίες με κουφούς που δεν ακούν ποτέ τι θέλουμε;

Ή μήπως είν' αυτό: να βυθιζόμαστε μέσα στο βρόμικο νερό, όταν αυτό είναι το νερό της αλήθειας και να μη σπρώχνουμε από κοντά μας τα παγερά βατράχια και τους χλιαρούς φρύνους;

Ή μήπως είν' αυτό: ν' αγαπάμε όσους μας περιφρονάν και να δίνουμε το χέρι στο φάντασμα όταν θέλει να μας σκιάξει;

Όλα τούτα τα βαριά, τα φορτώνεται το υπομονετικό πνεύμα: καθώς η Καμήλα που δράμει φορτωμένη κατά την έρημο, έτσι κι αυτό τρέχει κατά την έρημό του.

Όμως μέσα στην πιο ερημική την έρημο, πλαστουργείται η δεύτερη μεταμόρφωση: εκεί το πνεύμα γίνεται Λεοντάρι, θέλει να κατακτήσει λευτεριά να γίνει ο κυρίαρχος της δικιάς του ερήμου.

Γυρεύει εκεί τον ύστερό του αφέντη: θέλει να γίνει εχθρός του, όπως και του ύστερου θεού του, και πολεμώντας, θέλει να νικήσει το μεγάλο Δράκο. Ποιος είναι ο μεγάλος Δράκος, που δε θέλει πια το πνεύμα να τον λέει μήτε θεό, μήτε αφέντη;

«Οφείλεις» ονομάζεται ο μεγάλος δράκος. Όμως του Λεονταριού το πνεύμα λέει, «θέλω».

Το «Οφείλεις» ορθώνεται στη στράτα σου όλο από μάλαμα και λάμπος και από λέπια ένα θηρίο, κι απάνω σε καθένα λέπι, λάμπει με μάλαμα γραμμένο, κι ένα «Οφείλεις».

Χιλιάδοχρονες αξίες αστράφτουν πάνω σε τούτα δω τα λέπια, κι αυτά είπ' ο πιο φοβερός απ' όλους τους δράκους: όλη η αξία των πραγμάτων λάμπει απάνω μου».

«Κάθε αξία ήταν κιόλας δημιουργημένη, και κάθε δημιουργημένη αξία, είμ' εγώ. Αληθινά, δεν πρέπει πια να μείνει μήτ' ένα «Θέλω». Αυτά λέει ο Δράκος.

Αδερφοί μου, τι το χρειαζόμαστε το Λεοντάρι μέσα στο πνεύμα; γιατί δεν μας φτάνει το υπομονετικό ζώο, το όλο εθελοθυσία και σεβασμό;

Να δημιουργήσει καινούριες αξίες, αυτό μήτε το Λεοντάρι μπορεί να το καταφέρει: μα θ' αποκτήσει λευτεριά για μια καινούρια δημιουργία, αυτό του Λεονταριού η ρώμη το μπορεί.

Για ν' αποκτήσει λευτεριά και να κράξει ένα όχι ιερό, ακόμα και μπροστά στο χρέος; Να, γιατί μας χρειάζεται αδερφοί το Λεοντάρι.

Να αποκτήσει δικαίωμα να δημιουργήσει καινούριες αξίες, αυτό είναι το πιο τρομερό απόκτημα για ένα υπομονετικό και από σεβασμό γιομάτο πνεύμα.

Αληθινά, σαν αρπαγή του μοιάζει αυτό κι ωσάν αρπαχτικού ζώου έργο.

Ωσάν το πιο ιερό του και όσιο, το «οφείλεις» αγαπούσε έναν καιρό: τώρα λοιπόν πρέπει να ανακαλύψει πλάνη κι αυθαιρεσία ακόμα και σ' αυτό το πιο ιερό, για να το κατορθώσει απ' την αγάπη του να κλέψει ελευθερία. Το Λεοντάρι έχει ανάγκη από τέτοια αρπαγή.

Αλλά πέστε μου, αδερφοί μου, τι μπορεί να κατορθώσει το Παιδί που μήτε το Λεοντάρι δεν μπορεί να κατορθώσει;

Γιατί χρειάζεται τ' αρπαχτικό Λεοντάρι να γίνει Παιδί;

Αθωότητα είναι το Παιδί, και λησμονιά ένα ξενάρχισμα, ένα παιχνίδι. Ένας αυθόρμητα στροβιλιζόμενος τροχός, μια πρώτη κίνηση, ένα άγιο Ναι.

Ναι, στο παιχνίδι της δημιουργίας, αδερφοί μου, έχει ανάγκη εν' άγιο Ναι: τη δικιά του θέληση θέλει τώρα το πνεύμα, το δικό του κόσμο θέλει να ξαναποκτήσει εκείνος που έχασε τον κόσμο.

Σας μίλησα για τις τρεις μεταμορφώσεις του πνεύματος: με ποιο τρόπο το πνεύμα έγινε Καμήλα, πώς η Καμήλα έγινε Λεοντάρι και πώς το Λεοντάρι έγινε Παιδί.»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας. Και τον καιρό εκείνο, κατοικούσε στην πόλη που λεγόταν: η παρδαλή Αγελάδα.

Οι έδρες της Αρετής

Εγκωμιάζαν στο Ζαρατούστρα κάποιο σοφό που ήξερε να μιλάει καλά για τον ύπνο και την αρετή. Πολύ τον δόξαζαν και τον πληρώναν γι' αυτό και πολλοί νέοι καθόντουσαν μπροστά στην έδρα της διδαχής του. Σ' αυτόν πήγε κι ο Ζαρατούστρας και μαζί μ' όλους του νέους κάθισε κι αυτός μπροστά στις διδαχής την έδρα. Κι αυτά είπε ο σοφός:

«Τιμή και αίσχος μπροστά στον ύπνο! Αυτό είναι το κατάπρωτο. Κι αλάργα απ' όσους κακοκοιμούνται και ξαγρυπνάν τη νύχτα.

Μπροστά στον ύπνο αισθάνεται αίσχος, ακόμα και ο κλέφτης: κλέβοντας ολοένα, νυχοπατάει τη νύχτα. Όμως ο νυχοφύλακας ξεδιάντροπος και τη σφυρίχτρα του ξεδιάντροπα κρατάει.

Δεν είναι τέχνη ασήμαντη το να κοιμάσαι: ανάγκη ν' αγρυπνάς ολάκερη τη μέρα για να κοιμάσαι καλά.

Δέκα φορές τη μέρα τον εαυτό σου πρέπει να νικάς. Αυτό μια κούραση ηδονική προσφέρει κι είναι το αφιόνι της ψυχής.

Άλλες δέκα φορές πρέπει με τον εαυτό σου να φιλιώνεσαι: γιατί η νίκη απάνω του είναι πίκρα κι ο αφίλιωτος κοιμάται άσχημα.

Πρέπει να βρίσκεις δέκα αλήθειες τη μέρα: Αλλιώς για την αλήθεια ψαχουλεύεις και τη νύχτα. Και η ψυχή σου μένει λιμασμένη.

Δέκα φορές τη μέρα πρέπει να γελάς και να 'σαι αλέγγρος: αλλιώς σε πειράζει το στομάχι, αυτός της λύπης ο πατέρας.

Αυτό το ξέρουν λίγοι: μα χρειάζεται να 'χει κανείς όλες τις αρετές για να καλοκοιμάται! Να ψευδομαρτυρήσω; Να μοιχεύσω;

Ν' αφήσω να με αιχμαλωτίσει ο πόθος, για του πλησίον το κορίτσι; Τούτα όλα δεν ταιριάζουν με τον καλό τον ύπνο.

Κι όταν ακόμα κάποιος έχει όλες τις αρετές, χρειάζεται κι αυτό να νιώθει: Να στέλνει ο ίδιος για ύπνο την ώρα την προπευμένη τις αρετές.

Να μη τσακώνονται οι μυαλωμένες γυναικούλες μεταξύ τους, και μάλιστα από δικό σου φταίξιμο, κακόμοιρε!

Ειρήνη με το θεό και τον πλησίον: αυτό αξιώνει ο καλός ο ύπνος. Ειρήνη ακόμα και με του πλησίον σου το διάβολο. Αλλιώς τη νύχτα δε θ' αφήνει να ησυχάζεις.

Τιμή και υπακοή στην εξουσία και στην στραβοπόδαρη εξουσία ακόμα. Αυτό χρειάζεται ο καλός ύπνος. Και ποια ευθύνη έχω εγώ, αν η εξουσία περπατάει με κουτσά πόδια;

Ο πιο καλός ποιμένας για μένα θα είναι πάντα αυτός, που πηγαίνει το πρόβατό του στον πιο χλοερό λειμώνα: αυτό ταιριάζει με τον καλό ύπνο.

Πολλές τιμές δε θέλω μήτε θησαυρούς πολλούς: αυτά πειράζουν τη σπλήνα. Όμως κανείς κακοκοιμάται, δίχως εκτίμηση σε κάποιο θησαυρό μικρό.

Μια παρέα μικρή που είναι πιο καλοδεχούμενη από μια κακή: μα πρέπει να 'ρχεται και να φεύγει την προπευμένη ώρα.

Ακόμα συμπαθώ πολύ τους «πτωχούς τω πνεύματι»: φέρνουν ύπνο. Αυτοί είναι μακάριοι και μάλιστα αν τους δίνεις πάντα δίκιο.

Έτσι διαβαίνει η μέρα για τον ενάρετο. Κι όντας η νύχτα πέσει αποφεύγω να προσκαλέσω τον ύπνο! Δε θέλει εκείνος να τον προσκαλάν, ο ύπνος, που είναι ο άρχοντας των αρετών!

Στοχάζομαι μονάχα τι «έκανα», και τι στοχάστηκα τη μέρα. Αναχαράζοντας, ρωτάω τον εαυτό μου, υπομονετικά, σαν μια γελάδα: Ποιες είναι λοιπόν οι δέκα νίκες ενάντια στον εαυτό σου;

Και ποια είναι τα δέκα φιλιώματα, κι οι δέκα αλήθειες, και τα δέκα γέλια που κάνουν την καρδιά σου ν' αναγουλιάσει;

Τέτοια, καθώς συλλογιζόμουνα και λικνιζόμουνα από σαράντα σκέψεις, αισθάνομαι αμέσως να με αιχμαλωτίζει ο ύπνος, ο άρχοντας των αρετών.

Ο ύπνος μού κρούει τα μάτια και βαραίνουν. Ο ύπνος μού αγγίζει το στόμα κι απομένει ανοιχτό.

Με τι σαντάλια, αλήθεια, έρχεται σε μένα, ο πιο αγαπημένος απ' τους κλέφτες, και τις σκέψεις μου, μου κλέβει; Απομένω σιωπηλός σ' αυτό το κάθισμα. Αλλά δεν θα μείνω έτσι για πολύ, γιατί γρήγορα θα ξαπλώσω ν' αποκοιμηθώ».

* * *

Όντας ο Ζαρατούστρας ακουρμάστηκε το σοφό να μιλάει έτσι, γέλασε κρυφά μέσ' από την καρδιά του: επειδή ένα φως άναψε μέσα του και αυτά είπε στην καρδιά του:

«Ένας βλάκας μου φαίνεται ετούτος ο σοφός με τις σαράντα σκέψεις: πιστεύω, όμως ότι πολύ καταλαβαίνει από ύπνο.

Μακάριος όποιος κατοικεί κοντά του, τέτοιος ύπνος είναι κολητικός, κι από χοντρό ντουβάρι ακόμα ανάμεσα περνάει.

Μια γοητεία έχει κι αυτή η ίδια της διδαχής του η έδρα. Του κάκου δεν κάθονται οι νεαροί μπροστά στον ιεροκήρυκα της αρετής.

Να ποια είναι η σοφία του: να ξαγρυπνάς για να καλοκοιμάσαι ύστερα. Κι αλήθεια, αν η ζωή δεν είχε νόημα, κι υποχρεωνόμουνα, να διαλέξω μια βλακεία, θα ήταν αυτή για μένα η πιο εκλεκτή βλακεία.

Τώρα, το νιώθω, τι γυρεύαν πιο πολύ, τους παλιούς καιρούς,

όταν ζητούσαν της αρετής δασκάλους. Τον καλό τον ύπνο γυρεύαν και τις αρετές, τις στεφανωμένες με λουλούδια που αποπνέουν γύρω νάρκη.

Ετούτη των σοφών των *ex cathedra*, η σοφία τους ήταν ο απονεύριαστος ύπνος. Δεν ξέραν νόημα καλύτερο της ζωής.

Και σήμερα ακόμα βρίσκονται καμπόσοι σαν τούτον τον ιεροκήρυκα της αρετής, και όχι όλοι έτσι τίμιοι σαν και τούτον: η εποχή τους όμως έχει πια περάσει. Και όρθιοι δε μένουν πια πολύ καιρό πιο πέρα: γοργά θα πέσουν.

Μακάριοι είναι τούτοι οι νυσταγμένοι, γιατί σε λίγο θ' αποκοιμηθούν».

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Οι οραματιστές της μελλούμενης ζωής

«Μια φορά ο Ζαρατούστρας έριξε την πλάνη του πέρα από τους ανθρώπους, ωσάν όλους τους οραματιστές της μελλούμενης ζωής. Κι έργο ενός θεού που πάσχει και ψυχοδέρνεται μου φάνταξε τότε ο κόσμος.

Όνειρο μου φάνταξε τότε ο κόσμος, και ποίημα ενός θεού. Λαμπρόχρωμος καπνός μπροστά στα μάτια κάποιου θεοτικά ανικανοποίητου.

Καλό και κακό, χαρά και θλίψη, κι Εγώ και Συ, όλα λαμπρόχρωμος καπνός μου φανήκαν μπροστά στα μάτια του δημιουργού.

Ο δημιουργός ποθούσε να κοιτάξει έξω απ' τον εαυτό του και δημιούργησε τον κόσμο.

Μεθυστική ευφροσύνη για τον πονεμένο να βλέπει απ' έξω απ' το δικό του πόνο, και να ξεχνάει τον εαυτό του.

Μεθυστική ευφροσύνη και αυτολησμονιά κάποια φορά μου φάνηκε ο κόσμος.

Ο κόσμος αυτός ο αιώνια ατελής, μιας αιώνας αντίφασης η εικόνα, και όχι μάλιστα πλέρια εικόνα –μια μεθυσμένη ευφροσύνη

του ανώριμου δημιουργού της: έτσι κάποια φορά, έτσι μου φάνηκε ο κόσμος.

Έτσι κι εγώ έριξα την πλάνη μου, κάποια φορά πέρα από τους ανθρώπους ωσάν τον πάσα ένα οραματιστή της μελλούμενης ζωής.

Πέρα, από τους ανθρώπους αληθινά;

Αχ, αδερφοί μου εκείνος ο θεός που δημιούργησα ήταν ανθρώπινο έργο και παραφροσύνη, ωσάν όλους τους θεούς!

Άνθρωπος ήταν, φτωχό μονάχα κομμάτι ανθρώπου κι Εγώ; από την ίδια μου την τέφρα και τη φλόγα ανάβρυσε αυτό το φάντασμα, κι αληθινά δεν ήρθε από κανέναν άλλον κόσμο!

Ναι, το Εγώ αυτό και η αντίφαση αυτού του Εγώ και η σύχυση μιλάει νομιμότητα για το Είναι του, αυτό που δημιουργεί, βούλεται, εκτιμάει και είναι το μέτρο και η αξία των πραγμάτων.

Κι αυτό το απόλυτα νόμιμα Είναι, αυτό το Εγώ, μιλάει για το σώμα και θέλει το σώμα, ακόμα κι όταν εξάπτεται κι όταν ονειροπλέκει και φτερουγίζει με σπασμένες φτερούγες.

Τι έγινε αδερφοί μου;

Νίκησα τον εαυτό μου τον πονεμένο, πήγα ψηλά την τέφρα μου στο βουνό, ανακάλυψα για τον εαυτό μου μια λαγαρότερη φωτιά, και να το φάντασμα έφυγε αλάργα από μένα.

Ποιος θα ήταν τώρα για μένα και τυραννία, εγώ ο γιατρεμένος να πιστεύω τέτοια φαντάσματα! Ποιος θα ήταν τώρα για μένα και ταπείνωση! Αυτά λέω στους οραματιστές της μελλούμενης ζωής.

Η θλίψη και η αδυναμία εκείνες πλαστοουργήσαν όλους τους απόκοσμους κι εκείνη η λεγόμενη τρέλα της ευτυχίας, που τήνει όποιος πονάει πολύ, μονάχα.

Η κούραση που θέλει να τραβήξει ώσαμε την άκρη μ' ένα θανατερό σαλτάρισμα εκείνη δημιούργησε όλους τους θεούς και τους απόκοσμους.

Πιστέψτε με, αδερφοί μου! Το κορμί ήταν που απογοητεύτηκε για το κορμί –αυτό ψαχούλευε με τα δάχτυλα του πλανημένου πνεύματος τους ύστερους τοίχους.

Πιστέψτε με αδερφοί μου! το κορμί ήταν που απελπίστηκε για τη γης, – εκείνο αφουγκράστηκε την κοιλιά του Είναι να του μιλάει.

Και τότε ήθελε να περάσει με το κεφάλι μέσα από τους ύστατους τοίχους, κι όχι μονάχα με το κεφάλι μα ολάκερο ήθελε να διαβεί στον «άλλο κόσμο».

Ο άλλος κόσμος όμως είναι καλά κρυμμένος από τους ανθρώπους, ο ανάνθρωπος αυτός και απάνθρωπος κόσμος, είναι μονάχα ένα ουράνιο τίποτα. Και η κοιλιά του Είναι δε μιλάει μονάχα στον άνθρωπο, μιλάει ωσάν να είναι άνθρωπος.

Κι αληθινά, είναι μπελαλίδικο το ν' αποδείξεις το κάθε Είναι και μπελαλίδικο να το κάνεις να μιλήσει.

Πέστε μου αδερφοί, το πιο παράξενο απ' όλα τα πράγματα, δε φαίνεται και ποιο αποδεδειγμένο;

Κι ολοένα πιο νόμιμα μαθαίνει να μιλάει το Εγώ: κι όσο πιο πολύ μαθαίνει να μιλάει, τόσο πιο πολλές λέξεις και πιο πολλά εγκώμια βρίσκει για το σώμα και για τη γη.

Καινούρια περηφάνια με δίδαξε το Εγώ μου κι αυτή διδάσκω στους ανθρώπους: να μη χώνουν το κεφάλι τους στην άμμο των ουράνιων πραγμάτων, μα να σηκώνουν λεύτερα το γήινο κεφάλι, που το νόημα της γης δημιουργεί.

Καινούρια θέληση διδάσκω στους ανθρώπους: το δρόμο εκείνο να προτιμάν, που τυφλά τον ακολούθησε ο άνθρωπος, και να τον αποδέχονται, και να μην του ξεγλιστράν, καθώς οι άρρωστοι και οι ετοιμοθάνατοι!

Άρρωστοι κι ετοιμοθάνατοι ήταν εκείνοι που περιφρονήσαν το σώμα και τη γης κι ανακάλυψαν τα ουράνια και τους σωτήριους αιμάτινους θρόμβους: μα και τούτα τα γλυκά και σκοτεινά δηλητήρια, από το σώμα κι από τη γης τα δανείστηκαν!

Θέλαν να γλιτώσουν από την αθλιότητά τους, και τ' άστρα τούς φαινότουσαν πολύ μακριά. Και είπαν αναστενάζοντας: «Αχ, και να υπήρχαν ακόμα ουράνιες στράτες για να γλιστρήσουμε σε μια άλλη ύπαρξη και ευτυχία!» – τότε ανακάλυψαν τα τεχνάσματά τους και τα αιματηρά τους πισιά!

Ότι αποχωριστήκαν από το σώμα τους κι απ' τη γης, φανταστή-

καν οι αχάριστοι. Σε ποιον όμως χρωστούσαν της έκστασής τους το σπασμό και την ηδονή; Στο σώμα τους και στη γης ετούτη.

Ο Ζαρατούστρας είναι καλόβουλος με τους αρρώστους. Δε φουρκίζεται στ' αλήθεια με τους τρόπους που παρηγοριόνται και με την αχαριστία τους. Μακάρι να θεραπευτούν και να ξεπεράσουν τον εαυτό τους και να δημιουργήσουν ένα ανώτερο σώμα.

Δε θυμώνει ο Ζαρατούστρας μήτε με το θεραπεμένο, όταν με τρυφεράδα κοιτάζει την αυταπάτη του και τα μεσάνυχτα πλανιέται γύρω στον τάφο του θεού του. Όμως αρρώστια κι άρρωστο σώμα, είναι για μένα κι αυτά τα δάκρυά τους ακόμα.

Πολλοί υπήρξαν οι άρρωστοι ανάμεσα σε κείνους που ονειροφαντάζονται κι αποζητάν το θεό: μισούν λυσσασμένα όποιον διψάει για την αλήθεια και για κείνη την πιο νέα απ' όλες τις αρετές: τη νομιμοφροσύνη.

Κοιτάζουν πάντα πίσω τους τούς σκοτεινούς καιρούς: τότε, φυσικά, η πίστη και η πλάνη ήταν διαφορετικά πράγματα. Η μανία του λογικού ήταν ομοίωμα του θεού και ήταν η αμφιβολία αμάρτημα.

Γνωρίζω πάρα πολύ καλά αυτούς τους όμοιους με το θεό: θέλουν να τους πιστεύουμε και να θαρρούμε την αμφιβολία αμάρτημα. Και γνωρίζω ακόμα πάρα πολύ καλά ποια είναι η δική τους πίστη.

Δεν πιστεύουν, αλήθεια, μήτε στην άλλη ζωή, μήτε στους σωτήριους αιμάτινους θρόμβους: στο σώμα πιστεύουν, κι αυτοί πιο πολύ, και το σώμα τους είναι γι' αυτούς το πραγματικό ον.

Όμως ένα ον άρρωστο είναι γι' αυτούς: και με χαρά θα βγαίνουν από το πετό τους. Για τούτο ακούν τους κήρυκες του θανάτου και κηρύσσουν κι αυτοί την άλλη ζωή.

Ακούστε καλύτερα αδερφοί μου τη φωνή του θεραπεμένου σώματος: η φωνή μου είναι πιο νομιμόφρονη και πιο αγνή.

Ποιο νομιμόφρονα, πιο αγνά μιλάει το γερό το σώμα, το άρτιο το τετραγωνικό και μιλάει για το νόημα της γης».

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι περιφρονητές του σώματος

«Σ' αυτούς που το σώμα περιφρονούν θέλω να πω δυο λόγια. Μήτε να πολυδιδασχτούν και μήτε να πολυδιδάξουν πρέπει –φτάνει μονάχα να πουν στο ίδιο τους το σώμα: χαίρε– και τότε θα βουβαθούν.

«Σώμα είμαι και ψυχή» – έτσι μιλάει το παιδί. Και γιατί δε θα 'πρεπε τάχα να μιλάει κανείς σαν τα παιδιά;

Όμως αυτός που ξύπνησε και βλέπει συνειδητά, λέει: Σώμα είμ' ολόκληρος και τίποτ' άλλο, κι είναι μια λέξη απλή η ψυχή, για κάτι που έχει σχέση με το σώμα.

Το σώμα είναι ένα μεγάλο λογικό, μια ποικιλία με μια μόνη αίσθηση, ένας πόλεμος και μια ειρήνη, ένα κοπάδι κι ένας βοσκός.

Του σώματός σου όργανο είναι και η μικρή σου λογική, αδερφέ μου που «πνεύμα» την φωνάζεις, ένα μικρό όργανο κι ένα παιχιδάκι του μεγάλου σου λογικού.

Λες «Εγώ» κι είσαι περήφανος γι' αυτή τη λέξη. Το πιο μεγάλο όμως –κι αυτό δεν θέλεις να το πιστέψεις– είναι το σώμα σου και το μεγάλο του λογικό: αυτό δε λέει «Εγώ», αυτό δρα σαν «Εγώ».

Ό,τι οι αισθήσεις νιώθουν κι ό,τι το πνεύμα αναγνωρίζει, αυτό δεν αποτελεί τον τελικό σκοπό. Όμως οι αισθήσεις και το πνεύμα πασχίζουν να σε πείσουν ότι αυτό είναι ο σκοπός του παντός: πόσο ματαιόδοξα είναι!

Αισθήσεις και πνεύμα, είν' όργανα και παχινιδάκια. Πίσω τους κρύβεται ο «εαυτός». Ο «εαυτός» ερευνάει ακόμα, με τα μάτια των αισθήσεων κι ακούει με τ' αφτιά του πνεύματος.

Ολοένα ακούει ο «εαυτός» και ψαχουλεύει, ζυγιάζει, εκβιάζει, κατακτάει, ρημάζει. Κυριαρχεί κι είναι όμοια του «Εγώ» κυρίαρχος.

Πίσω από τους στοχασμούς και τα αισθήματά σου, αδερφέ μου, σηκώνεται ένας πιο τρανός αφέντης, ένας άγνωστος σοφός –αυτός ονομάζεται «εαυτός». Κατοικεί στο κορμί σου, είναι το ίδιο το κορμί σου.

Και βρίσκεται πιο πολύ λογικό μέσα στο κορμί σου, παρά μέ-

σα στη σπουδαιότερη σοφία σου. Και ποιος ξέρει τάχα γιατί έχει ανάγκη το κορμί σου τη μεγαλύτερη σοφία σου;

Ο «εαυτός» σου γελάει για το εγώ σου και για τα περήφανα πηδήματά του. «Τι είναι για μένα τούτα τα πηδήματα και τα φτερουγίσματα της σκέψης;» λέει μέσα του: «Ξεστρατίζει το σκοπό μου. Εγώ χειραγωγούμαι από το Εγώ και είμαι των ιδεών ο υποβόλεας».

Ο Εαυτός προστάζει το Εγώ: «νιώσε πόνο!» Κι αυτό πονάει και στοχάζεται να μην πονάει πια – κι είν' αυτό ακριβώς που πρέπει να στοχάζεται.

Ο Εαυτός προστάζει το Εγώ: «νιώσε χαρά!» κι αυτό χαίρεται και στοχάζεται, πώς να χαίρεται πιο πολύ – κι αυτό ακριβώς πρέπει να στοχάζεται.

Στους περιφρονητές του κορμιού θέλω να πω δυο λόγια: Τιμή σ' αυτούς που περιφρονούν. Τι δημιούργησε όμως την εκτίμηση και την περοφρόνηση, την αξία και τη θέληση;

Ο δημιουργός Εαυτός, δημιούργησε για λογαριασμό του, εκτίμηση και περιφρόνηση, δημιούργησε χαρά και πόνο. Το δημιουργό σώμα, δημιούργησε το πνεύμα, σάμπως χέρι της θέλησής του.

Ακόμα και στη βλακεία σας και στην περιφρόνησή σας, τον Εαυτό σας υπηρετείτε, περιφρονητές του κορμιού. Σας το λέω: Κι ο Εαυτός σας ακόμα θέλει να πεθάνει και ξεμακραίνει από τη ζωή!

Δε μπορεί πια να κάνει αυτό που πολύ θέλει: παραπάνω από τον εαυτό του να δημιουργήσει. Αυτό θέλει πιο πολύ, αυτός είναι ο πόθος του ολάκερος.

Όμως πολύ αργά του είναι κιόλας για κάτι τέτοιο: – κι έτσι ποθεί να δώσει ο εαυτός σας, ω καταφρονητές του κορμιού! Γιατί δε μπορείτε πια να δημιουργήσετε τίποτα πιο πάνω από τον εαυτό σας.

Και τούτος είναι ο λόγος που αγανακτείτε εναντίον του κορμιού και της γης.

Ένας φθόνος ασυνείδητος κρύβεται στη λοξή ματιά της καταφρόνησής σας.

Δεν παίρνω το δρόμο σας, ω καταφρονητές του κορμιού!
 Δεν είστε για μένα γέφυρα για τον Υπεράνθρωπο!»
 Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Τα πάθη και οι ηδονές

«Αδελφέ μου, όταν έχεις μια αρετή, κι αυτή είναι αρετή σου, δεν την έχεις μαζί με κανέναν.

Σίγουρα θέλεις να την κράξεις με τ' όνομά της, και να τη χαϊδέψεις. Θέλεις να την πιάσεις από τ' αφτί και να καθίσεις λίγη ώρα μαζί της.

Μα για δεσ! τώρα έχεις τ' όνομά της κοινό με το λαό, κι ο ίδιος κατάντησες λαός και κοπάδι από την αρετή σου.

Πιο καλά θα 'ταν να πεις: «Άρρητο κι ανονόμαστο ό,τι πλάθει της ψυχής μου τον πόνο και τη γλύκα, κι ό,τι στην πείνα του σπλάχνου μου προσφέρει».

Η αρετή σου ας στέκεται τόσο αψηλά, ώστε να μην την εμπιστεύεσαι σε όνομα κανένα: κι αν είν' ανάγκη να μιλάς γι' αυτή, μη ντρέπεσαι τότε, ψιθυρίζοντας να την αναφέρεις.

Λέγε λοιπόν και ψιθύριζε: αυτό είναι το αγαθό μου, αυτό αγαπάω, έτσι που είναι, μ' αρέσει ολόψυχα, έτσι μονάχα το αγαθό εγώ το θέλω.

Δε το θέλω εγώ το αγαθό, σαν πρόσταγμα θεού, σαν θέσπισμα ανθρώπινο κι ανάγκη δεν το θέλω. Ας μη μου γίνει οδηγός για κόσμους πέρα απο τη γης, και παραδείσους!

Κόρη της γης είν' η αρετή που αγαπάω: λίγη σοφία μέσα της φωτίζει και πιο λιγότερο ακόμα ο κοινός νους.

Όμως ετούτο το πουλί έπλεξε τη φωλιά του μέσα στο σπίτι μου: γι' αυτό το αγαπάω και το χαϊδεύω.

Τώρα ζεστοκλωσάει στο σπίτι μου, αβγά μαλαματένια.

Αυτά πρέπει να ψιθυρίζεις και να υμνείς την αρετή σου.

Κάποιον καιρό, είχες πάθει, και τα έλεγες άσχημα. Τώρα όμως δεν έχεις παρά μονάχα τις αρετές σου: γεννήθηκαν από τα πάθη σου.

Έξεψες τον αφηλότερό σου προορισμό σ' αυτά τα πάθη: και τούτα γίναν οι αρετές και οι ηδονές σου.

Κι αν είσαι ακόμα της φυλής των χολιασμένων ή της φυλής των ηδονολατρών ή των φανατικών ή των φιλέκδικων: στο φινάλε, τα πάθη σου όλα πλάθονται αρετές, και άγγελοι όλοι σου οι διαβόλοι.

Έναν καιρό είχες άγρια σκυλιά μες το κατώι σου: και μεταμορφωθήκαν στο φινάλε σε πουλιά και τραγουδίστριες χαριτόβρυτες.

Από τα δηλητηριά σου έπλασες το μπάλασμά σου: άρμεξες την αγαλάδα θλίψη σου και τώρα πίνεις το γλυκό το γάλα των μαστών της.

Και κανένα πια κακό δε γεννιέται από σένα, εξόν απ' το κακό που γεννιέται με τον αγώνα των αρετών σου!

Αδερφέ μου, όταν έχεις ευτυχία, τότε δεν έχεις παρά μια αρετή και όχι περισσότερες: έτσι διαβαίνεις ευκολότερα απάνω απ' το γιοφύρι.

Είναι θεσπέσιο να 'χεις αρετές πολλές, αλλά μαζί και μια βαριά είναι κλήρα, και πολλοί τραβήξαν για την έρημο και σκοτωθήκαν γιατί είχαν βαλαντώσει να 'ναι μάχη και πεδίο μάχης αρετών.

Αδερφέ μου, είναι κακό ο πόλεμος κι η μάχη; μα αναγκαίο είναι τούτο το κακό, αναγκαίος είν' ο φθόνος, και η αμφιβολία και η συκοφαντία ανάμεσα στις αρετές σου.

Κοίτα, πως κάθε μια από τις αρετές σου λαχταράει το Υπέρτατο, θέλει ολάκερο το νου σου, για να της γίνει ο τελάλης της, θέλει ολόκορμη τη δύναμη σου, στο μίσος, στην οργή και στην αγάπη.

Ζηλιάρα είν' η μια αρετή για μια άλλη, κι είναι η ζηλία πράγμα φοβερό. Από τη ζηλία, ακόμα κι οι αρετές μπορούν να παν κατά διαβόλου.

Όποιος είν' από φλόγες της ζηλιας ζωσμένος στρέφει στο τέλος εναντίον του σαν το σκορπιό το φαρμακερό κεντρί του.

Ω αδερφέ μου, δεν αντίκρισες ποτέ σου ίσαμε τώρα μιαν αρετή να αυτοσυκοφαντιέται και να μαχαιρώνεται;

Ο άνθρωπος είναι κάτι που είν' ανάγκη να ξεπερα-

στεί: γι' αυτό είν' ανάγκη ν' αγαπάς τις αρετές σου: – γιατί για χάρη τους θ' αφανιστείς!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Ο χλομός εγκληματίας

«Δε θέλετε να σκοτώσετε, δικαστές και θύτες, πριν το ζώο να σκύψει το κεφάλι; Να, ο χλομός εγκληματίας έσκυψε το κεφάλι: στα μάτια του αστράφτει η μεγάλη περιφρόνηση.

«Το Εγώ μου είναι κάτι που πρέπει να ξεπεραστεί: το Εγώ μου είναι η μεγάλη περιφρόνηση στους ανθρώπους»: αυτά λένε τα μάτια του.

Η στιγμή που αποφάσισε για τον εαυτό του ήταν η ύψιστη στιγμή: μην αφήνετε τον υπέροχο να κατρακυλήσει ξανά στην ταπεινωσύνη του.

Ένας μονάχα λυτρωμός βρίσκεται για όποιον βασανίζεται τόσο για τον εαυτό του: ο γοργός ο θάνατος!

Οι θανατικές αποφάσεις σας, ω δικαστές, πρέπει να είναι μια συμπόνια κι όχι μια εκδίκηση. Και όταν θανατώνετε, πασχίζετε να δικαιολογείτε τη ζωή οι ίδιοι.

Δε φτάνει να φιλιωνόσαστε με όποιον σκοτώνετε. Η λύπη σας ας είν' αγάπη για τον Υπεράνθρωπο: έτσι δικαιολογείτε τη ζωή σας.

«Εχθρός» πρέπει να λέτε, μα όχι «κακούργος». «Άρρωστος» να λέτε, ότι «διεφθαρμένος». «Ανόητος» να λέτε, όχι «αμαρτωλός».

Και για σένα, κόκκινε δικαστή, αν φώναζες όλα όσα έπραξες μέσα στο νου σου, θα κραύγαζε ο καθένας: «Αλάργα απ' αυτή την κοπριά, αλάργα απ' το φαρμακερό σκουλήκι».

Όμως, άλλο η σκέψη, άλλο η πράξη κι άλλο της πράξης η εικόνα. Ο τροχός της αιτίας, δε γυρίζει ανάμεσα σ' αυτά.

Μια εικόνα έσπρωξε αυτό το χλομό άνθρωπο να γίνει χλομός. Είχε σκαρφαλώσει στο ύψος της πράξης του όταν την έκανε:

Όμως δε μπορούσε ν' αντέξει την εικόνα της, όταν πια είχε κάνει την πράξη.

Ολοένα έβλεπε τότε τον εαυτό του σαν δράστη-μιας πράξης. Παραφροσύνη το λέω αυτό: η εξαίρεση, κατάντησε ύπαρξή του.

Η αυλακιά ξεγελάει την κότα. Η πράξη του ξεγέλασε κι εκείνου το φτωχό μυαλό – παραφροσύνη μετά την πράξη το λέω αυτό.

Ακούστε όμως, δικαστές! Είναι και μια άλλη παραφροσύνη: κι αυτή, υπάρχει πριν από την πράξη. Α! δε χωθήκατε βαθιά σ' αυτή την ψυχή.

Κι αυτά είπε ο κόκκινος δικαστής: τι σκότωσε αυτός ο εγκληματίας; Ήθελε να ληστέψει. Όμως εγώ σας λέω: η ψυχή του ποθούσε αίμα, όχι αρπαγή: του μαχαιριού την ευτυχία λαχταρούσε.

Όμως το φτωχό του μυαλό δεν κατάλαβε αυτή την παραφροσύνη και τον αλλαξογνώμησε. «Τι αξίζει το αίμα!» του είπε. Δε θέλεις τουλάχιστον ν' αρπάξεις αυτή την ευκαιρία; Να εκδικηθείς;

Κι εκείνος άκουσε το φτωχό του μυαλό: ο λόγος του τον βάραινε σάμπως μολύβι, κι έκλεψε αφού σκότωσε. Δεν ήθελε να ντρέπεται την παραφροσύνη του.

Και τώρα να, ξανά το μολύβι του εγκλήματός του, που τον βαρραίνει, να, ξανά το φτωχό του μυαλό το τόσο αλύγιστο, τόσο παράλυτο, τόσο βαρύ.

Αν μπορούσε μονάχα να κουνήσει το κεφάλι του, το βάρος αυτό θα έπεφτε χάμω. Όμως, ποιος να κουνήσει το κεφάλι αυτό;

Τι είν' αυτός ο άνθρωπος; Ένα πλήθος αρρώστιες που βγαίνουν με το πνεύμα, στον κόσμο: εκεί θέλουν να βρουν τη λεία τους.

Τι είναι αυτός ο άνθρωπος; Μια αρμαθιά αγριόφιδα, που σπάνια ησυχάζουν μεταξύ τους – γι' αυτό, τραβάν το καθένα χώρια, για να πετύχουν στον κόσμο τη λεία τους.

Κοιτάχτε αυτό το δύστυχο κορμί! Ό,τι υπόφερε αυτό το δύστυχο κορμί, κι ό,τι λαχτάρησε, αυτό το εξήγησε μέσα της η βαριόμοιρη ετούτη ψυχή, – το εξήγησε σαν εγκληματική ηδονή, σα μια επιθυμία για την ευτυχία του μαχαιριού.

Όποιος αρρωσταίνει τώρα, αιχμαλωτίζεται απ' το κακό, κι είναι πια κακός: θέλει να κάνει το κακό, σ' αυτόν που του 'κανε κακό. Μα ήταν κι άλλοι καιροί κι άλλο κακό και αγαθό.

Έναν καιρό ήταν κακό η αμφιβολία, κι η φιλαυτία. Εκείνον τον καιρό, καταντούσε αιρετικός και μάγος, κι ωσάν αιρετικός και μάγος έπασχε κι ήθελε να κάνει να πάσχουν και οι άλλοι.

Όμως αυτό εσείς δε θέλετε να το καταλάβετε: κάνει κακό στους καλούς που βρίσκονται ανάμεσά σας, λέτε. Μα τι με νοιάζουν οι καλοί σας!

Πολλοί απ' αυτούς τους καλούς σας, μου φέρνουν αναγούλα κι όχι στ' αλήθεια, το κακό σας. Επειδή θα ήθελα να 'χαν μια παραφροσύνη, που απ' αυτή να καταστρεφόντουσαν, καθώς αυτός ο χλομός εγκληματίας.

Ναι, ήθελα η παραφροσύνη τους να λέγεται αλήθεια ή πίστη ή δικαιοσύνη: όμως η αρετή τους είναι η μακροζωία και η άθλια άνεση.

Στ' ορμητικό ποτάμι είμαι ένα φράγμα: ας με πιάσει όποιος μπορεί να με πιάσει. Όμως το ραβδί που θα στηρίζεστε, δεν είμ' εγώ.

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας».

Ανάγνωση και γραφή

«Απ' όσα είναι γραμμένα, μ' αρέσουν πιο πολύ όσα κανείς με το αίμα του τα έγραψε. Γράφε με αίμα: και θα μάθεις, το αίμα ότι είναι πνεύμα.

Δεν είναι εύκολα μπορετό να νιώσεις το ξένο αίμα: Μισώ τους τεμπέληδες που διαβάζουν.

Όποιος ξέρει τον αναγνώστη, εκείνος δεν κάνει τίποτα πια για τον αναγνώστη. Ένας αιώνας ακόμα για τους αναγνώστες – και το πνεύμα το ίδιο θα σαπίσει.

Το γεγονός ότι πρέπει ο πάσα ένας να μαθαίνει ανάγνωση, όταν παραγίνεται καταστρέφει όχι μονάχα τη γραφή, μα και τη σκέψη.

Κάποιον καιρό το πνεύμα ήταν θεός, μετά έγινε άνθρωπος και τώρα πια, κατάντησε όχλος.

Όποιος γράφει με το αίμα του αποφθέγματα, αυτός δε θέλει να τον διαβάζουν, να τον μαθαίνουν θέλει απόξω.

Στο βουνό ο κοντινότερος δρόμος είναι από κορφή σε κορφή: Όμως για τέτοιο δρόμο χρειάζονται πολύ μεγάλα πόδια. Τ' αποφθέγματα πρέπει να είναι κορυφές, κι οι αναγνώστες μεγάλοι κι ανάλογοι σε μπόι.

Ο κρουσταλλένιος και καθάργιος αγέρας, ο κίνδυνος που είναι σιμά και το γιομάτο με χαρούμενη κακία πνεύμα – όλα αυτά ταιριάζουν στην εντέλεια το 'να με τ' άλλο.

Εγώ γυρεύω γύρω μου βιολιά γιατί 'μαι παλικάρι. Η τόλμη που σκορπίζει τα στοιχεία, πλάθει βιολιά δικά της, – η τόλμη θέλει να γελάει.

Ψυχικά δεν έχω πια επαφή μαζί σας· τούτο το νέφαλο, που αντικρίζω πάνω μου, τούτη η μαυρίλα, κι ο βαριός ο όγκος – τούτος ακριβώς είναι η συννεφιασμένη καταιγίδα σας.

Να βλέπετε κατά πάνω όταν λαχταράτε την εξύψωση. Κι εγώ κοιτάζω κατά κάτω, γιατί είμαι πολύ αψηλά!

Ποιος από σας μπορεί μαζί και να γελάει και να 'ναι και στα ύψη;

Όποιος στα αψηλότερα βουνά ανεβαίνει, αυτός γελάει για όλες τις τραγωδίες του θεάτρου, και της ζωής τις τραγωδίες.

Είναι αλήθεια: αγαπάμε τη ζωή, όχι γιατί συνηθίσαμε τη ζωή, μα γιατί είναι γυναίκα και αγαπάει μονάχα τους πολεμιστές.

Μου λέτε: «η ζωή είν' αβάσταχτη». Τότε γιατί το πρωί να 'χετε την περηφάνια σας και το βράδυ την υποταγή σας;

Η ζωή είν' αβάσταχη: Τότε μη μου φέρνεστε τόσο τρυφερά! Είμαστε όλοι υπομονετικοί γάιδαροι και γαϊδούρες.

Τι σχέση έχουμε με το μπουμπούκι το ρόδο που τρέμει γιατί βαραίνει απάνω του μια δροσοστάλα;

Είναι αλήθεια: αγαπάμε τη ζωή, όχι γιατί συνηθίσαμε τη ζωή, μα γιατί συνηθίσαμε την αγάπη.

Υπάρχει πάντα μια τρέλα στην αγάπη. Μα πάντα υπάρχει και μια φρόνηση στην τρέλα.

Το ίδιο κι εγώ, που αγαπάω τη ζωή, θαρρώ πως οι πεταλούδες κι οι σαπουνόφουσκες, και όσοι μοιάζουν μ' αυτές ανάμεσα στους ανθρώπους, ξέρουν καλύτερα την ευτυχία.

Να βλέπει τις ανάερες τρελές, χαριτωμένες και σβέλτες αυτές ψυχούλες να φτερουγίζουν – αυτό φέρνει στο Ζαρατούστρα δάκρυα και τραγούδια.

Θα πίστευα μονάχα στο θεό που θα 'ξερε να χορεύει.

Κι όταν αντάμωσα το διάβολό μου, τον βρήκα πολύ σοβαρό, στοχαστικό, βαθύ και επίσημο: ήταν το πνεύμα της βαρύτητας – αυτό που τα συντρίβει όλα.

Όχι με το θυμό, αλλά με το γέλιο σκοτώνει κανείς. Μπρος, λοιπόν, ας σκοτώσουμε το πνεύμα της βαρύτητας.

Έμαθα να περπατάω: από τότε θέλω να τρέχω. Έμαθα να πετάω: από τότε δε θέλω να με σπρώξετε για ν' αλλάξω θέση.

Τώρα είμαι ανάλαφρος, τώρα πετάω, τώρα αντικρίζω τον εαυτό μου πιο κάτω από μένα, τώρα ένας θεός χορεύει μέσα μου».

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Ένα δέντρο στο βουνό

Του Ζαρατούστρα το μάτι ξεχώρισε, ότι ένας νέος τον απόφευγε. Κι ένα βράδυ περπατούσε μονάχος στο βουνό, το απάνω απ' την πολιτεία τη λεγόμενη «Παρδαλή αγελάδα». Και αντάμωσε στη στράτα του το νέο εκείνο, στηριγμένο σ' ένα δέντρο να κοιτάει κατά την πολιτεία, με κουρασμένη ματιά.

Ο Ζαρατούστρας αγκάλιασε το δέντρο που στηριζόταν ο νέος και του είπε αυτά:

– «Αν ήθελα τούτο το δέντρο να το κουνήσω με τα χέρια μου δε θα μπορούσα. Μα ο αγέρας που εμείς δεν βλέπουμε αυτός το κουνάει και το λυγίζει καταπώς θέλει. Έτσι κι εμάς αόρατα χέρια μας κουνούν και μας λυγίζουν.»

Τότε σαλτάρησε ο νέος επάνω παραξενεμένος και είπε:

– «Ακούω το Ζαρατούστρα, και ίσα ίσα αυτόν τώρα σκεφτόμουν».

Ο Ζαρατούστρας αποκρίθηκε:

– Γιατί σκιαζεσαι; Ο άνθρωπος παθαίνει ωσάν το δέντρο.

Όσο πιο πολύ ανατείνεται προς το ύψος, προς το φως, τόσο πιο βαθιά τρυπώνει μες στο χώμα, στο σκοτάδι, – στο κακό.»

– Ναι στο κακό! έκραξε ο νέος. Πώς το κατάφερες ν' αποκαλύψεις την ψυχή μου;

Ο Ζαρατούστρας χαμογέλασε κι είπε: «Πολλές ψυχές δε μπορεί να τις αποκαλύψουμε, αν δεν τις ανακαλύψουμε πρώτα».

– Ναι, στο κακό! ξανάκραξε ο νέος. Είπες αλήθεια Ζαρατούστρα.

Δεν έχω πια πίστη στον εαυτό μου, απ' όταν πόθησα να υψωθώ και κανείς πια δε μ' εμπιστεύεται, τι γίνεται τάχα;

Μεταμορφώνομαι πάρα πολύ γοργά. Το σήμερα χτυπάει το χτες. Σαλτάρω συχνά τα σκαλοπάτια, στο ανηφόρισμά μου – κι αυτό, τα σκαλοπάτια ποτέ δε μου το συχωράν.

Όπως στέκομαι ψηλά, είμαι μονάχος ολοένα. Δε μου μιλάει κανένας. Της μοναξιάς η παγωνιά με τρεμουλιάζει. Τι θέλω, λοιπόν, στα ύψη;

Η περιφρόνησή μου κι η επιθυμία μεγαλώνουν μαζί: όσο ψηλότερα ανεβαίνω τόσο περισσότερο περιφρονώ εκείνον που ανεβαίνει. Τι ζητά λοιπόν στα ύψη;

Πόσο ντρέπομαι, που ανεβαίνω και παραπατάω! Πόσο το λαχάνιασμά μου κοροϊδεύω! Πόση κούραση, αισθάνομαι στα ύψη;»

Εδώ σώπασε, ο νέος.

Κι ο Ζαρατούστρας κοίταξε το δέντρο, κι είπε: «το δέντρο τούτο υψώνεται έρημο εδώ πάνω στο βουνό. Υψώνεται πολύ πάνω απ' τους ανθρώπους και τα ζώα. Κι αν ήθελε να μιλήσει κανείς δε θα τον ένωθε: τόσο πολύ υψώθηκε.

Υψώνεται λοιπόν και καρτεράει, όλο καρτεράει, τι να καρτεράει τάχα; Κατοικεί πολύ κοντά στα σύννεφα: Καρτεράει άραγε τον πρώτο αστροπέλεκκα;»

Όταν ο Ζαρατούστρας είπε αυτά τα λόγια, ο νέος έκραξε με παράφορες κινήσεις:

– Ναι, Ζαρατούστρα έχεις δίκιο. Το γκρεμοτσάκισμά μου πό-

θησα, όταν σκαρφάλωνα στα ύψη κι είσαι ο αστροπέλεκας που καρτερούσα. Δες τι είμαι πια απ' όταν αποκαλύφτηκες μπροστά μας; Ο φθόνος μου για σένα με αφάνισε!

Έτσι είπε ο νέος κι έκλαιγε πικρά. Μα ο Ζαρατούστρας τον έζωσε με το μπράτσο του και τον έσυρε μαζί του.

Και περπατήσαν κάμποσο μαζί κι ο Ζαρατούστρας άρχισε να μιλάει έτσι:

«Η καρδιά μου ραγίζει. Πιο καλά από τα λόγια σου, μου ιστορούν τα μάτια σου τον κίνδυνο που έχεις.

Δεν είσαι ακόμα λύτερος, ζητάς τη λευτεριά ακόμα. Το ψάξιμό σου σε κατάντησε ξενύχτι.

Ζητάς στα λύτερα ύψη ν' ανεβείς, άστρα διψάει η ψυχή σου. Και οι πιο χειρότερες οι κλίσεις σου διψάν για λευτεριά.

Τ' άγρια σκυλιά σου λευτεριά διψάν. Κι όπως το πνεύμα σου πασχίζει ν' ανοίξει όλες τις φυλακές, αλυχτάν απ' τη χαρά τους, μέσ' στο κατώι τους.

Ένας φυλακισμένος είσαι ακόμα για μένα, που διψάει τη λευτεριά: σοφή καταλήγει τέτοιων φυλακισμένων η ψυχή, όμως κακή και δολερή μαζί.

Να καθαριστεί είναι ανάγκη ακόμα και κείνος που λευτέρωσε το πνεύμα του, Φυλακή πολλή και μούχλα περισσή ακόμα του απομένει: λαγαρό το μάτι του χρειάζεται να γίνει.

Ναι, ξέρω τον κίνδυνο που τρέχεις. Μα σ' εξορκίζω στην αγάπη και στην ελπίδα μου: μην παραπετάξεις την αγάπη και την ελπίδα σου!

Ευγενής ακόμα αισθάνεσαι πως είσαι κι ευγενή σε βλέπουν και οι άλλοι που σ' εχθρεύονται και σου εξακοντίζουν μοχθηρές ματιές.

Μάθε ότι σ' όλη τη στράτα ένας ευγενής σηκώνεται πάντα εμπόδιο.

Και στην καλή τη στράτα ένας ευγενής στέκεται πάντα εμπόδιο: κι όταν ακόμα τον ονομάζουν καλό, θέλουν μ' αυτό να τον βγάλουν απ' τη μέση.

Κάτι καινούριο θέλει ο ευγενής να δημιουργήσει, μια καινού-

ρια αρετή. Τα παλιά θέλει ο καλός και των παλιών τη διατήρηση.

Ο κίνδυνος όμως του ευγενούς, δεν είναι να καταντήσει καλός, μα ξεδιάντροπος, σαρκαστής, χαλαστής.

Αχ! γνώρισα ευγενείς που χάσαν την ύψιστη ελπίδα. Κι από τότε δυσφημήσαν όλες τις ύψιστες ελπίδες.

Από τότε ζήσαν ξεδιάντροπα σε χαμόσερτες χαρές. Κι όλη μέρα μόλις καταφέρναν να καταστρώσουν κάποιο σχέδιο.

«Πνεύμα είναι και η ηδονή», έτσι λέγαν. Τότε σπάσαν οι φτερούγες του πνεύματος: και τώρα το πνεύμα χαμοσέρνετε λερώνοντας ό,τι ακουμπά.

Έναν καιρό συλλογίζόντουσαν να γίνουν ήρωες: χαροκόποι είναι τώρα. Θλίψη κι ανατριχίλα είναι ο ήρωας γι' αυτούς.

Μα σ' εξορκίζω στην αγάπη και στην ελπίδα μου: μην πετάς τον ήρωα, από την ψυχή σου. Κράτα ιερή την ύψιστη ελπίδα σου».

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι τελάληδες του θανάτου

«Υπάρχουν τελάληδες του θανάτου: και η ζωή είναι γιομάτη απ' αυτούς που έχουν ανάγκη ν' ακούσουν το κήρυγμα για την αποχώρηση από τη ζωή.

Γιομάτη είν' η γης από περιττούς, χάλασε η ζωή από τη μεγάλη πληθώρα τους. Μακάρι να 'ταν μπορετό να τους ξεγελάσει κανείς με την «αιώνια ζωή», για να εγκαταλείψουν τη ζωή ετούτη.

«Κίτρινους»: έτσι λεν τους τελάληδες του θανάτου ή «μαύρους». Μα εγώ θέλω να τους παρουσιάσω και μ' άλλα χρώματα.

Αυτοί είναι οι τρομεροί, αυτοί που κουβαλάν μέσα τους το αρπαχτικό θερίο και δε διαλέγουν ανάμεσα ηδονής και αυτοσπαραγμού. Κι οι ηδονές τους ακόμα είν' αυτοσπαραγμός.

Οι τρομεροί αυτοί, δε γίναν ακόμα άνθρωποι: μακάρι μαζί με το κήρυγμά τους για την αποχώρηση από τη ζωή, να μας αδειάσουν κι αυτοί τη γωνιά!

Να, της ψυχής οι χτικιασμένοι: μόλις γεννηθήκαν, αρχίσαν κίολας να πεθαίνουν και λαχταράν ν' ακούσουν τις διδαχές της κόπωσης και της αυταπάρνησης.

Θέλουν να πεθάνουν κι εμείς να σεβαστούμε πρέπει τη θέλησή τους! Προσοχή, να μην ξυπνήσουμε αυτούς τους νεκρούς και να μην πειράξουμε τα ζωντανά αυτά φέρετρα!

Σαν τύχει να ανταμώσουν έναν άρρωστο, ένα γέρο ή ένα κουφάρι, κι αμέσως λεν: «η ζωή είν' αντιφατική!»

Μα αντιφατικοί είν' αυτοί μονάχα, και το μάτι τους, που βλέπει μοναχά τη μια όψη της ζωής!

Τυλιγμένοι σε πυκνή μελαγχολία, αχόρταγα ζητώντας τις μικρές συμπτώσεις που φέρνουν το θάνατο, – προσμένουν σφίγγοντας τα δόντια τους.

Ή καλύτερα, απλώνουν το χέρι στα Ζαχαρωτά, περιγελώντας σύνωρα τα παιδιαρίσματά τους. Αρπάζονται από τη ζωή, σαν από ένα άχυρο και κοροϊδεύουν, γιατί μπορούν ακόμα ν' αρπάζονται απ' ένα άχυρο.

Η σοφία τους λέει: «κουτός όποιος μένει στη ζωή, και όμως, είμαστε τόσοι πολλοί αι κουτοί! Κι είναι αυτό ακριβώς, το πιο κουτό στη ζωή!»

«Η ζωή είναι μονάχα ο θρήνος» – έτσι λεν άλλοι– και δεν ψεύδονται: μα τότε κοιτάξτε να γλιτώσετε! Κοιτάξτε να τελειώνει αυτή η ζωή, που είναι θρήνος, μοναχά!

Και να, της αρετής σας το κήρυγμα: «έχεις χρέος να σκοτώσεις ο ίδιος τον εαυτό σου! Έχεις χρέος μονάχος σου ν' αφανιστείς!»

«Η ηδονή είν' αμαρτία!» –έτσι λεν μερικοί που διαλαλούν το θάνατο – «ας κάνουμε στην πάντα κι ας μη φτιάξουμε παιδιά!»

«Οδυνηρό είναι να γεννάμε» –λεν άλλοι– «γιατί τότε να γεννάμε ακόμα; Δυστυχισμένους μοναχά φέρνει κανείς στη ζωή! Κι αυτοί, είναι το ίδιο τελάληδες του θανάτου!»

«Η συμπόνια είναι απαραίτητη, αυτό λεν οι τρίτοι. Να, πάρτε ό,τι έχω. Πάρτε ό,τι είμαι. Έτσι, θα είμαι πιο λίγο δεμένος στη ζωή.»

Αν ήταν, στο βάθος, συμπονετικοί, τότε θα κάναν αβάσταχτη τη ζωή του πλησίον τους. Να είναι κακοί – αυτό θα ήταν η αληθινή καλοσύνη τους!

Εκείνοι όμως θέλουν να σωθούν από τη ζωή, τι τους κόφτει, αν οι άλλοι δένονται πιο σφιχτά σ' αυτήν, με αλυσίδες και με δώρα;

Και σεις ακόμα που η ζωή σας, είναι ανήμερη δουλειά, και παραδαρμός, δεν είστε πολύ αποσταμένοι απ' τη ζωή; Δεν είστε πλήρεια ώριμοι για το κήρυγμα του θανάτου;

Όλοι εσείς που αγαπάτε την ανήμερη εργασία σας, και το γοργό, το καινούριο, το άγνωστο – με κόπο ανεχόσαστε τον εαυτό σας. Ολάκερη η δράση σας είναι φυγή και θέληση να λησμονήσετε τον ίδιο σας τον εαυτό.

Αν είχατε πιο μεγάλη πίστη στη ζωή, θα παραδιόσαστε πιο λίγο στη στιγμή. Δεν έχετε όμως αρκετή δύναμη να προσμένετε – μήτε όση χρειάζεται για την τεμπελιά.

Ολούθε αντιλαλεί η κραυγή εκείνων που κηρύχνουν το θάνατο, κι η γης είναι ολόγιομη απ' όσους έχουν ανάγκη να τους κηρυχτεί ο θάνατος.

Ή «η αιώνια ζωή», αυτό για μένα κάνει το ίδιο, – αρκεί μονάχα γρήγορα να μάς αδειάσουν τη γωνιά!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Πόλεμος και πολεμιστές

«Δε θέλουμε να μας λυπούνται οι πιο καλοί εχθροί μας, μήτε κι αυτοί που εγκάρδια αγαπάμε. Άστε με, λοιπόν, να πω την αλήθεια!

Αδερφοί μου, εμπρός στον πόλεμο! Απ' την καρδιά μου σας αγαπώ, είμαι και ήμουν όμοιος σας. Κι είμαι μαζί και ο πιο καλός εχθρός σας. Αφήστε με λοιπόν, να σας πω την αλήθεια!

Ξέρω το μίσος και το φθόνο της καρδιάς σας. Δεν είστε τόσο μεγάλοι, ώστε να μην ξέρετε, τι είναι ο φθόνος και το μίσος. Ας εί-

στε επιτέλους, τόσο μεγάλοι, ώστε να μη ντρέπεστε γι' αυτό!

Και μια και δεν μπορείτε να είστε οι άγιοι της γνώσης, τουλάχιστον γίνετε οι πολεμιστές μας. Αυτοί είναι οι σύντροφοι κι οι πρόδρομοι της αγιοσύνης ετούτης.

Βλέπω πολλούς στρατιώτες: μακάρι να 'βλεπα πολλούς πολεμιστές! Ομοιόμορφο το λένε αυτό που φοράν, μακάρι να μην ήταν ομοιόμορφο και κείνο που κρύβουν μέσα απ' τη στολή τους!

Πρέπει να είστε για μένα τέτοιοι, ώστε το μάτι σας να αντικρίζει πάντα κάποιον εχθρό – τον εχθρό σας! Και μερικοί από σας εμπνέουν μίσος ευθύς απ' την πρώτη ματιά!

Τον εχθρό σας πρέπει να ζητάτε, τον πόλεμό σας πρέπει να πολεμάτε για τις ιδέες σας. Κι αν η ιδέα σας νικηθεί, η τιμιότητά σας πρέπει και τότε θριαμβευτικά να κραυγάζει: «Νίκησα!»

Πρέπει ν' αγαπάτε την ειρήνη ωσάν μέσο για καινούριους πολέμους. Και ν' αγαπάτε τη σύντομη ειρήνη πιο πολύ από τη μακρόχρονη.

Δε σας παρακινάω σε εργασία, μα σε αγώνα. Δε σας παρακινάω για την ειρήνη, μα για τη νίκη. Η εργασία σας, ας είναι ένας πόλεμος, η ειρήνη σας ας είναι μια νίκη!

Δε λέτε ότι, ο καλός σκοπός αγιάζει τον πόλεμο; Κι εγώ σας λέω, ο καλός πόλεμος αγιάζει κάθε σκοπό.

Ο πόλεμος και η παλικαριά κάναν πιο πολλά από την αγάπη στον πλησίον. Δεν ήταν η συμπόνια, μα η παλικαριά που έσωσε τους ναυαγισμένους.

«Τι είναι καλό;» ρωτάτε: να είσαι παλικάρι αυτό είναι καλό. Αφήστε τα κοριτσάκια να λένε: «Καλό είναι ό,τι είναι ωραίο και συγκινητικό.»

Σας λεν άκαρδους: μα η καρδιά σας, είναι αληθινή κι αγαπά τη σεμνότητα και εγκαρδιότητά σας. Ντρεπόσαστε για την πλημμύρα σας, κι άλλοι για τη φυρονεριά τους.

Είστε άσχημοι; Εμπρός, λοιπόν αδέρφια μου. Τυλιχτείτε με μεγαλοπρέπεια, το μαντύα της ασχήμιας.

Κι όντας η ψυχή σας γίνεται μεγάλη, γίνεται ορμητική και μέσα στο μεγαλείο σας περικλείεται και κακία: Σας ξέρω εγώ.

Στην κακία ανταμώνει κι ο περήφανος κι ο αδύνατος. Όμως δεν καταλαβαίνει ο ένας τον άλλο. Σας ξέρω εγώ.

Πρέπει να έχετε εχθρούς, αξιομίσητους και όχι αξιοκαταφρόνους. Πρέπει να είστε περήφανοι για τους εχθρούς σας: τότε οι επιτυχίες των εχθρών σας είναι και δικές σας επιτυχίες!

Η επανάσταση – αυτή είναι η ευγένεια του σκλάβου! Η ευγένεια η δική σας ας είναι η υποταγή. Ακόμα και η προσταγή σας ας είναι υποταγή.

Στ' αφτιά ενός καλού πολεμιστή αντιλαλεί καλύτερα το: «πρέπει», από το «θέλω». Κι ό,τι σας είναι αγαπητό, πρέπει να το αφήνετε πριν να σας το προστάξουν.

Η αγάπη σας για τη ζωή, ας είναι αγάπη για την πελώρια ελπίδα σας: κι η πελώρια ελπίδα σας ας είναι της ζωής η πελώρια σκέψη!

Την πελώρια σκέψη σας όμως πρέπει ν' αφήσετε, να σας την προστάξω εγώ – κι αυτή να ποια είναι: *ο άνθρωπος είναι κάτι που πρέπει να ξεπεραστεί.*

Ζείτε, λοιπόν, τη ζωή της υποταγής και του πολέμου! Τι νόημα έχει η μακρόχρονη ζωή; Ποιος πολεμιστής ζητάει συμπόνια;

Εγώ δε σας συμπονάω. Εγώ σας αγαπάω απ' της καρδιάς μου τα τρίσβαθα, αδερφοί μου συμπολεμιστές!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το καινούριο είδωλο

«Κάπου βρίσκονται ακόμα λαοί και κοπάδια. Όχι όμως, σε μας, αδερφοί μου: εδώ βρίσκονται Κράτη.

Κράτος; τι είναι αυτό; Ε, λοιπόν, ξεβουλώστε τ' αφτιά σας: Τώρα θα σας μιλήσω για το θάνατο των λαών.

Κράτος είναι το πιο παγερό, από τα πιο παγερά τέρατα. Και τούτο το ψέμα ξεφεύγει απ' το στόμα του: «Εγώ, το Κράτος, είμαι ο λαός».

Ψέματα! Δημιουργοί σταθήκαν όσοι δημιούργησαν τους λα-

ούς και κρεμάσαν από πάνω τους μια Πίστη και μια Αγάπη: έτσι υπηρετήσαν τη ζωή!

Καταστροφείς όμως είναι όσοι οργανώνουν παγίδες για τους πολλούς και τις λένε Κράτος: κρεμάν μια σπάθα κι εκατό επιθυμίες απάνω απ' το κεφάλι τους.

Όπου ακόμα βρίσκεται λαός, εκεί δεν το καταλαβαίνουν το Κράτος και το μισούν σαν κακό μάτι, και σαν απαγορευμένο απ' τα έθιμα και τους νόμους.

Να ποια απόδειξη σας δίνω: κάθε λαός μιλάει τη δική του γλώσσα του καλού και του κακού. Αυτή τη γλώσσα δεν την καταλαβαίνει ο γείτονας. Γιατί τη γλώσσα του την ανακάλυψε με τα ήθη και τους νόμους του μαζί.

Όμως το Κράτος λέει ψέματα σ' όλες τις γλώσσες του καλού και του κακού. Κι ό,τι κι αν λέει είναι ψέματα – κι ό,τι κι αν έχει είναι κλεμμένο.

Ψεύτικα είν' όλα του: με δόντια κλεμμένα δαγκώνει, το αχόρταγο, ψεύτικα και τα σπλάχνα του.

Ανακάτωμα γλωσσών του καλού και του κακού: να, ποιο γνώρισμα σας δίνω για γνώρισμα του Κράτους.

Αλήθεια, τη ροπή προς το θάνατο σημαίνει το γνώρισμα αυτό. Αλήθεια, γνέφει στους κήρυκες του θανάτου!

Πολλοί, πλήθος γεννιόνται. Το Κράτος ανακαλύφτηκε για τους παραπανίσιους.

Δέστε πώς τους σέρνει κοντά του τους παραπανίσιους! Πώς τους μπερδεύει και τους μασάει και τους ξαναμασάει.

«Δεν υπάρχει στη γης τίποτα μεγαλύτερο από μένα. Είμαι το προστακτικό δάχτυλο του Θεού» – έτσι βρουχιέται το θεριό. Και δεν είναι μονάχα εκείνοι με τα μακριά αφτιά και κείνοι που βλέπουν τη μύτη τους μονάχα, όσοι πέφτουν στα γόνατά του.

Αχ! ακόμα κι εντός μας, ω μεγάλες ψυχές, μουρμουρίζει τα ερεβώδη του ψέματα. Αχ! μαντεύει τις αγνές καρδιές, που αυτοδωρίζονται πρόθυμα.

Ναι, ακόμα και εσάς μαντεύει, ω νικητές του παλιού Θεού! Αποστάσατε στον αγώνα, κι αυτό υπηρετεί το καινούριο είδωλο!

Ήρωες και τίμιους θέλει να 'χει γύρω του, το καινούριο είδωλο! Θέλει να θερμαίνεται στο ηλιόφωτο αγαθών συνειδήσεων – το παγετώδες τέρας.

Όλα θέλει να σας τα προσφέρει, φτάνει να το λατρεύετε, το καινούριο είδωλο. Έτσι εξαγοράζει για τον εαυτό του, των αρετών σας τη λαμπράδα και των περήφανων ματιών σας τη ματιά.

Θέλει να σας χρησιμοποιήσει για δόλωμα του πλήθους. Ναι, ένα διαβολικό αριστούργημα ανακαλύφθηκε: Ένα άτι του Χάρου, που χλιμιντράει κάτω από τα στολίδια θεϊκών τιμών.

Ναι, ένας θάνατος για το πλήθος ανακαλύφτηκε κι αυτός καυχιέται ότι είναι ζωή: αλήθεια, είναι μια εγκάρδια υπηρεσία για όλους τους κήρυκες του θανάτου.

Κράτος εγώ, λέω τον τόπο που όλοι είναι φαρμακοπότες, καλοί, κακοί: Κράτος είναι όπου η αργή αυτοκτονία όλων λέγεται «ζωή».

Καμαρώστε λοιπόν τους παραπανίσιους! Κλέβουν τα έργα των εφευρετών και τους θησαυρούς των σοφών: κι αυτή την κλεψιά την ονομάζουν μόρφωση, κι όλα καταντάν σ' αυτούς αρρώστια και κακομοιριά.

Καμαρώστε αυτούς τους παραπανίσιους! Άρρωστοι είναι ολοένα, χύνουν τη χολή τους κι αυτό το λεν εφημερίδα. Καταπίνουν ο ένας τον άλλο και ούτε να χωνέψουν δε μπορούν!

Καμαρώστε αυτούς τους παραπανίσιους! Αποκτάν πλούτη και μ' αυτά γίνονται πιο φτωχοί. Δύναμη θέλουν, και κατάπρωτα το μοχλό της δύναμης –χρήμα– αυτοί οι ανίκανοι.

Δέστε πώς σκαρφαλώνουν ετούτοι οι σβέλτοι πίθηκοι, ο ένας πάνω στον άλλο, και σκουντιόνται μέσα στη λάσπη και στο γκρεμό.

Το θρόνο θέλουν όλοι να φτάσουν: η τρέλα τους –σάματι η ευτυχία κάθεται στο θρόνο; Τις πιο πολλές φορές, η λάσπη κάθεται στο θρόνο– κι άλλες τόσες, ο θρόνος κάθεται στη λάσπη.

Ξέφρενους τους θαρρώ όλους, κι αναρριχητικούς πίθηκους και ακόλαστους. Βρομάει το είδωλό τους, το παγετώδες τέρας: βρομάν όλοι αυτοί οι ειδωλολάτρες!

Αδερφοί μου, μπας και θέλετε να πλαντάξετε από τα χνώτα κι από τις ορέξεις τους; Πιο καλά, σπάστε τα παράθυρα και πηδάτε στον ελεύθερο αγέρα!

Κάντε λοιπόν στην πάντα από τη βρόμα, αλάργα από την ει-
δωλολατρεία των παραπανίσιων!

Κάντε στην πάντα από τη βρόμα, αλάργα από των ανθρωπο-
θυσιών το μαύρο σύγνεφο! Ελεύθερη απομένει η γης και τώρα
ακόμα, για τις μεγάλες ψυχές! Για τους ερημικούς κι όσους δια-
βαίνουν δυο-δυο τη μοναξιά τους κι ακόμα απομένουν άδειες
πολλές θέσεις που ολόγυρά τους αναθρώσκει το άρωμα από θά-
λασσεσ γαλήνιες.

Λεύτερη απομένει ακόμα για τις μεγάλες τις ψυχές μια λεύτε-
ρη ζωή.

Αλήθεια, όποιος έχει λίγα, τόσο πιο λίγο απ' άλλους θα κυ-
ριαρχείται: ας είναι ευλογημένη η μικρή φτώχεια!

Εκεί το Κράτος που τελειώνει από εκεί μόνο αρχίζει ο άνθρω-
πος, που δεν είναι παραπανίσιος: από 'κεί αρχίζει το τραγούδι
της Ανάγκης, η μοναδική κι ασύγκριτη μελωδία.

Εκεί που τελειώνει το Κράτος, εκεί κοιτάχτε αδερφοί μου!

Δε βλέπετε το ουράνιο τόξο και το γιοφύρι του Υπεράνθρω-
που;»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι μύγες της αγοράς

«Τράβα, φίλε μου, στην ερημιά σου. Σε θωρώ ζαλισμένο από
το θόρυβο των μεγάλων, και λαβωμένο από τα κεντρίσματα των
μικρών.

Αξιόπρεπα ξέρουν ρουμάνια και βράχοι να σωπαίνουν μαζί
σου.

Και πάλι μοιάσε με το δέντρο που αγαπάς, το φαρδοκλώνα-
ρο: γαλήνιο και προσεχτικό κρέμεται πάνω από τη θάλασσα!

Όπου τελειώνει η ερημιά, αρχίζει η αγορά. Κι όπου αρχίζει η

αγορά, αρχίζει η φασαρία των μεγάλων θεατρίνων και των φαρμακερών μυγών το βούισμα.

Και τα καλύτερα τα πράγματα στον κόσμο, τίποτα δεν αξίζουν, αν δεν τα αντιπροσωπεύει κάποιος: αυτούς τους αντιπροσώπους, ο λαός τους λέει μεγάλους άντρες.

Ο λαός λίγο καταλαβαίνει το μεγάλο, δηλαδή το δημιουργικό. Όμως μπορεί να καταλαβαίνει όλους τους αντιπροσώπους αυτούς και όλους τους θεατρίνους των μεγάλων πραγμάτων.

Τριγύρω στους δημιουργούς των μεγάλων αξιών, στροβιλίζεται ο κόσμος – στροβιλίζεται αθώρητα. Μα γύρω από τους θεατρίνους στροβιλίζεται ο λαός και η δόξα: αυτή 'ναι η φορά του κόσμου.

Έχει πνεύμα ο θεατρίνος, μα χωρή συνείδηση του πνεύματος. Πάντα πιστεύει σ' ό,τι πιο πολύ, κάνει τους άλλους να πιστεύουν σ' αυτόν.

Αύριο θα 'χει μια καινούρια πίστη. Και μεθαύριο μια πιο καινούρια. Έχει αντίληψη γοργοκίνητη, όπως ο λαός κι ευκολογύριστες γνώμες.

Την ανατροπή τη λογιάζει απόδειξη και το ξεφρένισμα πειθώ. Και το αίμα το λογιάζει το καλύτερο επιχείρημα.

Μια αλήθεια, που μονάχα σε ευαίσθητα αφτιά μπαίνει, τη λέει ψευτιά και τίποτα. Πραγματικά, πιστεύει μονάχα στους Θεούς, τους θορυβοποιούς!

Γιομάτη από άθλιους παλιάτσους είν' η αγορά – κι ο λαός καυχείται για τους μεγάλους άντρες του! Είναι γι' αυτόν οι κύριοι της στιγμής!

Όμως η στιγμή βιάζεται: γι' αυτό σε βιάζουν κι αυτοί. Ακόμα κι από σένα θέλουν ένα Ναι ή ένα Όχι! Αλίμονόσου αν καθίσεις ανάμεσα στο υπέρ και στο κατά.

Απ' αυτούς τους ασυμβίβαστους και τους βίαιους μην ζηλέψεις τίποτα εσύ, εραστή της αλήθειας! Πότε ώσαμε τώρα η αλήθεια δεν κρεμάστηκε από το χέρι ασυμβίβαστου!

Απ' αυτούς τους κύριους της στιγμής φυλάξου, τράβα πίσω στη σιγουριά σου: μονάχα στην αγορά τάχα σε προσβάλλουν τα Ναι ή τα Όχι;

Σιγαλά τρέχει η ζωή κάθε βαθιάς πηγής: καιρό περιμένει ίσαμε να μάθει τι έπεσε στα βάθη της.

Αλάργα από την αγορά και τη δόξα πραγματοποιείται κάθε μεγάλο: αλάργα από την αγορά και τη δόξα, κατοικούσαν πάντοτε οι δημιουργοί νέων αξιών.

Τραβήξου, φίλε μου, στην ερημιά σου: βλέπω να σε τσιμπάν φαρμακερές μύγες. Τράβα εκεί, που αγέρας μέγας και ορμητικός φυσάει!

Τραβήξου στην ερημιά σου! Έζησες πολύ ανάμεσα στους μικρούς και τους ασήμαντους. Φυλάξου από την αόρατη εκδίκηση τους! Δεν έχουν τίποτ' άλλο για σένα, παρά εκδίκηση.

Μη σηκώνεις πια το χέρι απάνω τους! Είναι αμέτρητοι κι εσύ δε τάχθηκες να γίνεις μυγοδιώχτης.

Αμέτρητοι είν' αυτοί οι μικροί κι ασήμαντοι. Και πύργοι περήφανοι έχουν καταστραφεί κιόλας μονάχα από βροχοστάλες κι αγριόχορτα.

Δεν είσαι πέτρα, όμως σε γούβωσαν οι πολλές σταλαγματιές. Θα σε ραίσουν και θα σε αποτελειώσουν οι πολλές σταλαγματιές.

Αποκαμωμένο σε βλέπω από τις φαρμακερές μύγες, σπαραγμένο και ματωμένο σε βλέπω σε χίλιες μεριές. Κι η περηφάνια σου δεν καταδέχεται μήτε και να οργιστεί.

Το αίμα σου ζητάν μ' όλη τους την αθωότητα – για αίμα διψάν οι αναιμικές ψυχές τους και γι' αυτό κεντρίζουν μ' όλη τους την αθωότητα.

Όμως εσύ, ο βαθύς, βαθιά υποφέρεις, και στις μικρές ακόμα πληγές. Και πριν ακόμα γιάνεις, να, το ίδιο φαρμακερό σκουλήκι, στάθηκε ξανά απάνω στο χέρι σου.

Πολύ περήφανο σε θαρρώ για να μπορέσεις να σκοτώσεις αυτούς τους λαίμαργους! Πρόσεξε όμως, μην καταντήσει πια προορισμός σου: να σηκώνεις όλη τη φαρμακερή αδικία τους!

Ζουζουνίζουν τριγύρω σου και με τα παινέματά τους ακόμα: βάρος είναι και τα παινέματά τους. Ζητάν να γειτονέψουν με το πετσί σου και με το αίμα σου.

Σε κολακεύουν σάμπως θεό ή σάμπως δαίμονα. Μαλλιστραβι-

ούνται και θρηνούν μπροστά σου καθώς μπροστά σ' ένα θεό ή σ' ένα δαίμονα. Και τι μ' αυτό; Κόλακες είναι κι αυτοί, και τίποτ' άλλο!

Πολλές φορές σου φέρνονται και καλόβολα! Όμως αυτό ήταν πάντα των κιστήδων η πονηριά! Ναι, οι κιστήδες είναι πονηροί!

Σε σκέφτονται πολύ με τη στενή ψυχή τους – ύποπτος τους φαίνεται πάντα. Ό,τι κάνει τους άλλους πολύ να το σκέφτονται, γίνεται ύποπτο στο φινάλε.

Σε τιμωράν για όλες τις αρετές σου. Σου συχωράν απ' τα κατάβαθα της καρδιάς τους μονάχα – λάθη σου!

Επειδή είσαι βολικός και δίκαιος, λες: «Αθώοι είναι μες τη μικρή τους ύπαρξη». Η στενή ψυχή τους όμως σκέφτεται: «Ένοχη είναι κάθε μεγάλη ύπαρξη».

Κι ακόμα όταν τους φέρνεσαι βολικά, θαρρούν πως τους περιφρονάς. Και για ανταμοιβή στην καλοσύνη σου, κρυφές λύπες σου προξενάν!

Η αθόρυβη περηφάνια σου δεν τους αρέσει ποτέ: ευφραίνονται, σαν έχεις καμιά φορά την απλότητα να φανείς ματαιόδοξος.

Αυτό, που παραδεχόμαστε σ' έναν άνθρωπο, το πυρπολούμε. Φυλάξου λοιπόν από τους μικρούς!

Μπροστά σου νιώθουν μικροί, κι η προστυχιά τους ανάβει και κορώνει εναντίον σου, ξεσπώντας σε αόρατη εκδίκηση.

Δεν πρόσεξες πολλές φορές, ότι λουφάζουν σαν τους ζυγώνεις, και ότι η δύναμη τους διαλύεται σαν τον καπνό μιας φωτιάς που σβήνει;

Ναι, φίλε μου! Είσαι η κακή συνείδηση των πλαϊνών σου: επειδή είναι ανάξιοί σου. Γι' αυτό σ' εχθρεύονται και θα 'θέλαν να πιουν το αίμα σου.

Οι πλαϊνοί σου, θα 'ναι πάντα μύγες φαρμακερές. Ό,τι μεγάλο έχεις – αυτό είναι που τους κάνει πιο φαρμακερούς κι όλο πιο όμοιους με τις μύγες.

Τραβήξου, φίλε μου, στην ερημιά σου εκεί όπου μέγας αγέρας και ορμητικός φυσάει! Εσύ δεν τάχτηκες να γίνεις μυγοδιώχτης!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η αγνότητα

«Αγαπάω το ρουμάνι. Στις πόλεις είναι δυσάρεστο να ζει κανείς: εκεί ζούνε οι πολλοί σ' ερωτική παραφορά.

Δεν είναι καλύτερα να πέσεις στα χέρια ενός φονιά, παρά στα όνειρα γυναίκας ερεθισμένης;

Καμαρώστε μου, λοιπόν αυτούς τους άντρες: το μάτι τους κραυγάζει, – δεν υπάρχει πιο γλυκό άλλο στον κόσμο, απ' το κρεβάτι μιας γυναίκας.

Λάσπη απλώνεται στο βάθος της ψυχής τους. Κι αλίμονο, αν η λάσπη τους έχει μαζί και πνεύμα!

Αν ήσαστε τουλάχιστον τέλειο κτήνος! Το κτήνος όμως είναι αθώο.

Μήπως σας ορμηνεύω να σκοτώσετε τις αισθήσεις σας; Σας ορμηνεύω να κρατήσετε αθώες τις αισθήσεις!

Μήπως σας ορμηνεύω την αγνότητα; Σε κάμποσους η αγνότητα είναι αρετή, μα στους πολλούς ελάττωμα. Όμως η λυσσασμένη σκύλα η Ηδυπάθεια, με ζήλια αντιφεγγίζει στην πράξη τους την πάσα.

Και στα ψηλά της αρετής τους κι ώσαμε τον ψυχρό το νου τους, τους παίρνει το κατόπι τούτο το θεριό με τις διχόνοιες του.

Και η μαστόρισσα η σκύλα, η Ηδυπάθεια, ξέρει να διακονεύει ένα κομμάτι πνεύμα, όντας ένα κομμάτι σάρκα της αρνιόνται.

Τις τραγωδίες αγαπάτε κι ό,τι σπαράζει την καρδιά; Όμως εγώ, στη σκύλα σας δε βάζω πίστη.

Πολύ σκληρά είναι τα μάτια σας, κι ακόλαστα θωρούν όσους πάσχουν. Μήπως η ακολασία σας σε ψυχοπόνια μασκαρεύτηκε;

Και σας φέρνω ακόμα και τούτη τη παραβολή:

Ήταν λεγεώνα όσοι ήθελαν τους πειρασμούς τους ν' αποδιώξουν, κι οι ίδιοι μπήκαν μέσα στα γουρούνια!

Σε όποιον βαριά θαρρεί πως είναι η αγνότης, τον ορμηνεύουμε να την αποφύγει για να μη γίνει πια της Κόλασης η στράτα – η λάσπη και η φλόγα της ψυχής.

Μιλώ για πράγματα βρόμικα; Αυτό δεν είναι το πιο χειρότερο για μένα;

Όχι, όντας είναι βρόμικη η αλήθεια, μα όντας είναι πρόστυχη, ο σοφός δε θέλει να κατεβεί στα βάθη της.

Αληθινά, βρίσκονται αγνοί από τα ριζοθέμελα τού είναι τους: Είναι απαλή η καρδιά τους, αγαπάν το γέλιο και γελάν από σας περισσότερο.

Γελάν ακόμα και για την αγνότητα και ρωτάν: «Τι πράγμα είναι η αγνότητα;»

Η αγνότητα μπας κι είναι ματαιοδοξία; Όμως η ματαιοδοξία αυτή ήρθε σε μας, όχι εμείς σε κείνη.

Προσφέραμε στον ξένο και φιλοξενία και καρδιά: τώρα ας κατοικεί μέσα μας όσο του αρέσει».

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Ο φίλος

«Κι ένας μονάχα, είναι πλήθος ανυπόφερτο κοντά μου», έτσι στοχάζεται ο ερημίτης. «Τη μια φορά ένας, με του καιρού το διάβα κάνει δύο».

Εγώ κι ο εαυτός μου στήνουν πάντα φλογερή κουβέντα: Πώς θα το άντεχα ετούτο δίχως φίλο;

Για τον ερημίτη πάντα ο φίλος είναι ο τρίτος. Είναι ο φελός που κρατάει των δυο την κουβέντα να μην καταποντιστεί στα βάθη.

Αχι πολλά είναι τα βάθη για τους ερημίτες: γι' αυτό και τόσο λαχταράν να φτάσουν ένα φίλο, ή ενός φίλου τα ύψη.

Η πίστη μας στους άλλους αναβρύζει για ό,τι πιστεύουμε και μέσα στον εαυτό μας. Η λαχτάρα μας για ένα φίλο μας προδίνει.

Και φορές φορές με την αγάπη αποζητάει κανείς τον όχτο να διαβεί του φθόνου. Πολλές φορές κανείς προσβάλλει τους εχθρούς για ν' αποκρύψει ότι μπορεί να προσβληθεί.

«Να είσαι τουλάχιστον εχθρός μου!» Έτσι μιλάει ο βέρος σεβασμός, που δεν κοιτάει φιλίες να ικετέψει.

Αν θέλεις να 'χεις φίλο, πρέπει να θέλεις να κάνεις πόλεμο για

χάρη του. Και για να κάνεις πόλεμο πρέπει να δύνασαι να είσαι εχθρός.

Πρέπει στο φίλο σου τον εχθρό να τιμάς. Μπορείς να σιμώσεις στο φίλο σου χωρίς να μπεις στα σύνορα του;.

Στο φίλο σου πρέπει να προβλέπεις τον πιο τρανό σου εχθρό. Τότε μονάχα μπαίνεις στην καρδιά του όταν τον πολεμάς.

Θέλεις μπροστά στο φίλο σου να μη μασκαρεύεσαι καθόλου; Θέλεις να τον τιμάς το φίλο σου και να του φανερώνεσαι όπως είσαι; Όμως, γι' αυτό κι αυτός, σε διαβολοστέλνει.

Όποιος να μασκαρεύεται δε δύναται, εξοργίζει. Να γιατί, πολύ σωστά, σκιαζόσατε τη γύμνια.

Θεοί αν ήσαστε όμως, θα ντρεπόσατε για τα ρούχα σας.

Ό,τι φορέσεις ποτέ δε θα μπορείς να ντυθείς όσο πρέπει, για χάρη του φίλου σου: γιατί πρέπει να του είσαι βέλος και πόθος του Υπεράνθρωπου.

Αντίκρισες το φίλο σου να κοιμάται; Ποια είναι λοιπόν η μορφή του φίλου σου;

Είναι η δικιά σου η μορφή σ' ένα θολό, καθρέφτη;

Είδες το φίλο σου ακόμα να κοιμάται; Δε σκιάχτηκες απ' τη μορφή του; Ω φίλε μου, ο άνθρωπος είναι κάτι που πρέπει να ξεπεραστεί!

Δάσκαλος πρέπει να 'ναι ο φίλος, στο μάντεμα και στη σιωπή. Δεν πρέπει να ζητάς να τα δεις όλα. Τ' όνειρο πρέπει να σου αποκαλύψει τι κάνει ο φίλος σου στο ξύπνιο του.

Προμάντεμα πρέπει να 'ναι η συμπόνια σου: για να μάθεις πριν απ' όλα αν ο φίλος σου γυρεύει να τον συμπονάς. Μπορεί να βρίσκει ευχάριστο σε σένα το αγέρωχο μάτι και το αγέρωχο βλέμμα της αιωνιότητας.

Η συμπόνια για το φίλο πρέπει με σκληράδα να ντύνεται και να φαίνεται η αιχμή του δοντιού σου. Μ' αυτόν τον τρόπο θα 'ναι όλο γλύκα και αβρότητα.

Είσαι για το φίλο σου καθάριος αγέρας και μοναξιά και ψωμί και γιατρικό; Καμπόσοι δεν μπορούν να γλιτώσουν απ' τις αλυσίδες τους, μα για το φίλο γίνονται σωτήρες;

Είσαι σκλάβος; δεν μπορείς να γίνεις φίλος. Τύραννος είσαι; δε μπορείς να 'χεις φίλους.

Καιρούς λούφαζε ένας σκλάβος στη γυναίκα, κι ένας τύραννος. Γι' αυτό η γυναίκα δε μπορεί ακόμα να αισθανθεί φιλία. Μονάχα έρωτα αισθάνεται.

Κι ο έρωτας της γυναίκας είναι άδικος και τυφλός σε ό,τι αγαπάει. Κι όταν ακόμα ο έρωτας της γυναίκας είναι συνειδητός, περικλείει πάντα έξω απ' το φως, το αναπάντεχο, την αστραπή και τη νύχτα.

Δεν είναι ακόμα η γυναίκα άξια για φιλία. Μα πέστε μου, κι εσείς, ω άντρες, ποιος από σας είναι άξιος να 'ναι φίλος;

Το τρισαλί στη φτώχεια σας και στην τσιγκουνιά της ψυχής σας! Όσο προσφέρετε στο φίλο σας, το προσφέρω στους εχθρούς μου χωρίς καθόλου να φτωχύνω.

Συναδελφοσύνη υπάρχει, ω ας υπήρχε φιλία!»

Έτσι μιλούσε ο Ζαρατούστρας.

Χίλιοι σκοποί και ένας

«Χώρες πολλές είδε ο Ζαρατούστρας και πολλούς λαούς: Έτσι πολλών εθνών γνώρισε το καλό και το κακό.

Και δύναμη, ο Ζαρατούστρας, δεν βρήκε πιο μεγάλη απ' το καλό και το κακό.

Κανείς λαός δε δύναται να ζησει δίχως ιεράρχηση των αξιών. Αν θέλει όμως να θραφεί δεν πρέπει να 'χει ίδιες αξίες με το γείτονά του.

Πολλά από ένα λαό πιστεύονται καλά και από άλλον αίτια για ντροπή και καταφρόνια. Πολλά βρήκα εδώ να πιστεύονται καλά, και να ντύνονται με την πορφύρα της τιμής.

Ποτέ ο ένας γείτονας δε τον ένωσε τον άλλο: πάντα στην ψυχή του την ξάφνιαζε του γείτονα η τρέλα κι η κακία.

Ένας πίνακας με αξίες κρέμεται απάνω από κάθε λαό. Είναι ο πίνακας των σημείων που ανέβηκε, είναι η φωνή και η θέληση για επικράτηση.

Αξιέπαινο γι' αυτόν ό,τι του είναι δύσκολο! Ό,τι αναγκαίο και δύσκολο το θαρρεί καλό.

Και ό,τι μας λυτρώνει από την απελπισία, αυτό το σπάνιο και το πολύ δύσκολο, το λατρεύει σαν άγιο.

Αυτό που κάνει για να κυριαρχεί και να νικάει και να λάμπει, προκαλώντας τη φρίκη και το φθόνο στο γείτονά του: αυτό το θαρρεί αψηλό, το θαρρεί το πρώτο μέτρο: την ουσία όλων των πραγμάτων.

Αληθινά, αδερφέ μου, σαν γνωρίσεις ενός λαού τις ανάγκες, τη χώρα, τον ουρανό, και το γείτονα: τότε μονάχα θα μαντέψεις το όνομα που τον κάνει να υπερτερεί και την αιτία που ανεβαίνει από τη σκάλα εκείνη προς την ελπίδα του.

«Ολοένα οφείλεις να 'σαι ο άριστος που τους άλλους να ξεπερνάς: κανέναν η ζηλιάρα ψυχή σου δεν πρέπει ν' αγαπάει, εξόν απόνα φίλο» – αυτό έκανε του Έλληνα την ψυχή να τρέμει: αυτό του έδειξε το δρόμο προς το μεγαλείο του.

«Την αλήθεια να λες και να χρησιμοποιείς καλά το τόξο και τα βέλη» – αυτό θαρρούσε αγαπητό, μαζί και βαρύ ο λαός, που απ' αυτόν πήρα τ' όνομα μου, – τό όνομα που μου είναι αγαπητό μαζί και βαρύ.

«Τίμα τον πατέρα σου και την μητέρα σου και ίσαμε τις ρίζες της ψυχής σου να τους υπακούς»: αυτόν τον πίνακα της υπεροχής κρέμασε από πάνω του ένας άλλος λαός και μ' αυτόν έγινε δυνατός κι αιώνιος.

«Να 'χεις πίστη και γι' αυτήν την πίστη, και τιμή και αίμα να δίνεις, ακόμα και για πράγματα επικίνδυνα»: με τέτοιες διδαχές αυθυποτάχθηκε ένας άλλος λαός κι έτσι ξεχείλισε και βάρυνε από μεγάλες ελπίδες.

Πραγματικά οι άνθρωποι θέσπισαν για τους εαυτούς τους το καλό και το κακό. Πραγματικά δεν το πήραν, δεν το βρήκαν πουθενά, δεν τους κατέβηκε σάμπως φωνή εξ ουρανού.

Πρώτος ο άνθρωπος έβαλε αξίες στα πράγματα για να συντηρηθεί – αυτός δημιούργησε πρώτος το νόημα των πραγμάτων, το ανθρώπινο νόημα. Και γι' αυτό λέγεται «άνθρωπος» γιατί είναι «εκτιμητής».

Η εκτίμηση είναι δημιουργία: ακούστε το και σεις οι δημιουργοί! Η εκτίμηση είναι των εκτιμημένων πραγμάτων, ο θησαυρός και το στολίδι.

Από την εκτίμηση βγαίνει αρχικά η αξία: και χωρίς την εκτίμηση, το καρύδι της ζωής θα 'ταν κούφιο. Ακούστε το, σεις οι δημιουργοί!

Αν αλλάζουν οι αξίες, αλλάζουν τότε και οι δημιουργοί. Πάντα γκρεμίζει, αυτός που θέλει να 'ναι δημιουργικός.

Οι λαοί ήταν στην αρχή οι δημιουργοί και αργότερα τα άτομα. Πραγματικά, το άτομο το ίδιο, είναι το πιο νέο δημιούργημα.

Οι λαοί κρέμασαν στην αρχή έναν πίνακα αξίες από πάνω τους. Η αγάπη που θέλει να κυριαρχεί και η αγάπη που θέλει να υπακούει, αυτές οι δυο δημιουργήσαν αυτούς τους πίνακες.

Αρχαιότερη είναι η ηδονή του κοπαδιού από την ηδονή του ατόμου: κι αφού η καλή συνείδηση κοπάδι ονομάζεται, η κακή συνείδηση μόνη λέει: Εγώ.

Κι αληθινά το πονηρό Εγώ, το άκαρδο, που ζητάει το συμφέρον του ενάντια στον πολλών το συμφέρον: αυτό δεν είν' η αρχή του κοπαδιού με το τέλος του.

Αγάπη είχαν πάντα μέσα τους οι δημιουργοί του καλού και του κακού. Φωτιά αγάπης και οργής φωτιά, καίει στο όνομα όλων των αρετών.

Πολλές χώρες είδε ο Ζαρατούστρας, και πολλούς λαούς. Δε βρήκε πιο μεγάλη δύναμη απάνω στη γης ο Ζαρατούστρας, από τα έργα αυτών που αγαπάν: «καλό» και «κακό» είναι το όνομά της.

Στ' αλήθεια, είν' ένα τέρας η δύναμη του επαίνου αυτού και της κατηγορίας. Πέστε μου, αδερφοί μου, ποιος θα τσακίσει αυτό το τέρας; Πέστε μου, ποιος θα ρίξει τη θηλιά πάνω στους χίλιους σβέρκους αυτού του θηριού;

Χίλιοι ως τα τώρα υπήρξαν σκοποί, γιατί υπήρξαν και χίλιοι λαοί. Μονάχα η θηλιά για τους χίλιους σβέρκους λείπει ακόμα, λείπει ένας σκοπός. Ακόμα η ανθρωπότητα δεν έχει σκοπό.

Πέστε μου όμως, αδερφοί μου: αφού λείπει ακόμα από την ανθρωπότητα ο σκοπός, τότε λείπει – κι αυτή η ίδια;»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η αγάπη του πλησίον

«Κολλάτε σάμπως στρείδια στον πλησίον σας, κι έχετε όμορφα λόγια γι' αυτό. Όμως εγώ σας λέω: η αγάπη σας για τον πλησίον είναι αγάπη ελεεινή για τον εαυτό σας τον ίδιο.

Απομακρύνεστε απ' τον εαυτό σας και τρέχετε στον πλησίον σας κι αυτό, θέλετε να το κάνετε αρετή: όμως εγώ δε βλέπω σ' αυτό την «απάρνηση» του εαυτού σας.

Το «Εσύ» είναι πιο παλιό από το «Εγώ». Το «Εσύ» έχει καθοσιωθεί, όχι όμως και το «Εγώ»: και γι' αυτό, κολλάει ο άνθρωπος απάνω στον πλησίον του.

Σας ορμηνεύω την αγάπη του πλησίον; Όχι, σας ορμηνεύω καλύτερα ν' αποφεύγετε τον πλησίον και ν' αγαπάτε τον μακρινό!

Πιο ψηλά από την αγάπη για τον πλησίον στέκεται η αγάπη για τον μακρινό και το μέλλον. Πιο ψηλά ακόμα από την αγάπη του ανθρώπου, είναι για μένα η αγάπη στα πράγματα και στα φαντάσματα.

Αυτό το φάντασμα που τρέχει πίσω σου, αδερφέ μου, είναι πιο όμορφο από σένα! Γιατί δεν του δίνεις τη σάρκα σου και τα οστά σου; Όμως εσύ φοβάσαι και τρέχεις στον πλησίον σου.

Δεν αντέχετε τον εαυτό σας και δεν αγαπάτε το εγώ σας αρκετά: γι' αυτό θέλετε να παραπλανήσετε μέσα στην αγάπη τον πλησίον σας και να χρυσωθείτε με την πλάνη του.

Θα 'θελα να μην αντέχετε κανέναν πλησίον και κανέναν του πλησίον γείτονα. Έτσι θ' αναγκαζόσαστε να δημιουργήσετε από τους εαυτούς σας το φίλο σας και την ξέχειλη καρδιά του.

Φωνάζετε ένα μάρτυρα σα θέλετε να μιλήσετε καλά για σας τους ίδιους. Και σαν τον καταφέρετε να σας εκτιμάει, τότε εκτιμάτε κι εσείς τον εαυτό σας.

Δε λέει ψέματα μονάχα εκείνος που μιλάει κόντρα στην άγνοιά του. Κι έτσι μιλάτε για τον εαυτό σας στην κοινωνία και ξεγελάτε με τον εαυτό σας και τον πλησίον.

Έτσι μιλάει ο ανόητος: «οι σχέσεις με τους ανθρώπους χαλάν το χαρακτήρα, και μάλιστα όταν δεν έχει κανένας χαρακτήρα».

Ο ένας τρέχει στον πλησίον, γιατί ζητάει τον εαυτό του κι ο άλλος, γιατί θέλει να ξεχάσει τον εαυτό του. Η κακή αγάπη σας για τον εαυτό σας, κάνει τη μοναξιά σας σάμπως φυλακή.

Οι πιο μακρινοί είν' εκείνοι που πληρώνουν την αγάπη σας για τον πλησίον. Και σαν βρεθείτε και πέντε μονάχα μαζί, σκοτώνετε πάντα έναν έκτο.

Μήτε τις γιορτές σας αγαπάω: πολλούς θεατρίνους είδα σ' αυτές, κι οι θεατές ακόμα, πολλές φορές χειρονομούσαν σάμπως θεατρίνοι.

Όχι τον πλησίον, μα το φίλο σας, διδάσκω: Ο φίλος ας είναι για σας της γης η γιορτή και το προαίσθημα του Υπεράνθρωπου. Σας διδάσκω το φίλο και την ξεχειλισμένη καρδιά του. Πρέπει όμως να μάθει κανείς, να 'ναι σφουγγάρι, σαν θέλει να τον αγαπάν καρδιές ξεχειλισμένες.

Σας διδάσκω το φίλο, που έχει μέσα του τελειωμένο τον κόσμο, ένα φλούδι του καλού – το δημιουργικό φίλο, που έχει πάντα να δώσει έναν τελειωμένο κόσμο.

Και καθώς ο κόσμος ξετυλίχτηκε γι' αυτόν, έτσι ξανά τυλίγεται πίσω, σαν την εξέλιξη του σκοπού με τη συνδρομή της τύχης.

Το μέλλον και το μακρινό ας είναι για σένα του δικού σου σήμερα η αιτία: στο φίλο σου πρέπει να αγαπάς, τον Υπεράνθρωπο, σαν σκοπό της ύπαρξής σου.

Αδερφοί μου, δε σας ορμητεύω την αγάπη του πλησίον: Την αγάπη του μακρινού σας ορμητεύω.»

Έτσι μιλούσε ο Ζαρατούστρας.

Οι δρόμοι του δημιουργού

«Θέλεις, αδερφέ μου, ν' απομονωθείς; Θέλεις να ζητήσεις το δρόμο προς τον εαυτό σου; Στάσου λίγο ακόμα κι άκουσέ με.

«Όποιος ζητάει, εύκολα χάνεται. Λάθος η κάθε απομόνωση»: αυτά λέει το κοπάδι και πολύ καιρό ανήκεις σ' αυτό.

Η φωνή του κοπαδιού, ακόμα και τώρα θ' αντηχεί μέσα σου. Κι

αν πεις: «δεν έχω πια την ίδια με σας συνείδηση», ετούτο θα 'ναι παράπονο και θλίψη.

Κοίτα, κι αυτόν τον πόνο σου ακόμα, τον γέννησε η κοινή συνείδηση: κι αυτής της συνείδησης η ύστερη λάμψη αντιφεγγίζει ακόμα απάνω στη θλίψη σου.

Θέλεις όμως να τραβήξεις το δρόμο του πόνου σου, που είναι και δρόμος προς τον εαυτό σου; Μα τότε δείξε μου ότι έχεις αυτό το δικαίωμα και τη δύναμη να το κάνεις.

Είσαι μια νέα δύναμη, κι ένα νέο δικαίωμα; Μια πρώτη κίνηση; Ένας τροχός που περιστρέφεται μόνος του; Μπορείς ακόμα και τ' άστρα ν' αναγκάσεις να περιστρέφονται γύρω σου;

Αχ! υπάρχει τόση λαχτάρα για τα υψηλά! Υπάρχουν τόσοι σπασμοί φιλόδοξων! Δείξε μου, ότι δεν είσαι από δαύτους που λαχταράν και φιλοδοξούν!

Αχ! υπάρχουν τόσες μεγάλες ιδέες που δεν κάνουν τίποτα παραπάνω από φούσκες: που φουσκώνουν και δημιουργούν μεγαλύτερο κενό.

Ελεύθερος δεν ονομάζεσαι; Την κυρίαρχη σκέψη σου θέλω να ακούσω κι όχι ότι ξέφυγες απ' το ζυγό.

Είσαι τέτοιος, ώστε ν' αξίζει να ξεφύγεις από το ζυγό; Υπάρχουν κάποιοι που πετάξαν την τελευταία αξία τους μόλις μπόρεσαν και ξεσκαβωθήκαν.

Ελεύθερος, από τι; Τι τον νοιάζει αυτό το Ζαρατούστρα; Όμως λαμπερό πρέπει το μάτι σου να μου λέει: ελεύθερος για ποιο λόγο;

Μπορείς να θεσπίσεις μόνο σου για τον εαυτό σου, το καλό και το κακό και να κρεμάσεις από πάνω σου τη θέλησή σου για νόμο; Μπορείς να 'σαι ο τιμωρός του εαυτού σου και του νόμου σου ο εκδικητής;

Είναι φοβερό να μείνεις μονάχος με το δικαστή και τον εκδικητή του ίδιου σου του νόμου. Τότε όμως ένα άστρο θα ξεπροβάλει μέσα στο κενό και μέσα στο παγερό της μοναξιάς τ' αγέρι.

Πάσχεις ακόμα για τους πολλούς, εσύ ο ένας; Σήμερα έχεις ακόμα όλο το θάρρος και τις ελπίδες σου.

Όμως, μια μέρα θ' αποκάμεις από τη μοναξιά, μια μέρα η περηφάνια σου θα λυγίσει και το θάρρος θα αφανιστεί. Και θα φωνάξεις μια μέρα: «*Είμαι μονάχος!*»

Μια μέρα δε θα βλέπεις το ύψος σου, και θα βλέπεις πολύ κοντά τη μικρότητά σου. Και ό,τι υπέροχο έχεις θα σε τρομάζει μια μέρα σάμπως φάντασμα. Μια μέρα θα φωνάξεις: «*Όλα είναι ψεύτικα!*»

Υπάρχουν αισθήματα που θέλουν να σκοτώσουν τον ερημίτη, και αν δεν το πετύχουν αυτό, τότε πρέπει τα ίδια να πεθάνουν! Μα πώς να γίνεις δολοφόνος;

Ξέρεις κιάλας, αδερφέ μου, τη λέξη «περιφρόνηση»; Και την οδύνη της δικαιοσύνης σου που σε υποχρεώνει να 'σαι δίκαιος σ' αυτούς που σε περιφρονάν;

Πολλούς αναγκάζεις ν' αλλάξουν γνώμη για σένα. Κι αυτό δε σου το συχωράν. Τους έφτασες και τους ξεπέρασες: κι αυτό δε θα στο συχωρέσουν ποτέ!

Ανέβηκες πιο ψηλά από δαύτους: μα όσο ψηλότερα ανεβαίνεις, τόσο μικρότερο σε βλέπει το μάτι του φθονερού. Αυτόν που πετάει, περισσότερο απ' όλους μισούν.

«Πώς μπορούσατε να 'στε δίκαιοι μαζί μου!» –αυτό πρέπει να λες– «προτιμώ την αδικία σας, το μερτικό αυτό πιο πολύ μου ανήκει».

Αδικία και κοπριά, αυτά ρίχνουν στον ερημίτη: όμως, αδερφέ μου, αν θέλεις νά 'σαι άστρο, έχεις χρέος παρ' όλα αυτά, να τους φωτίζεις!

Και να φυλάγεις από τους καλούς και τους δίκαιους! Μετά χαράς σταυρώνουν όσους ανακαλύψουν την ίδια τους την αρετή, – φθονούν τον ερημίτη.

Φυλάξου κι από τις παραφορές της αγάπης σου! Εύκολα ο ερημίτης απλώνει το χέρι σ' αυτόν που τον ζυγώνει.

Είναι πολλοί οι άνθρωποι που δεν πρέπει να τους δίνεις το χέρι, αλλά μονάχα το πόδι: και θέλω να 'χει το πόδι σου νύχια γαμψά αρπακτικού.

Όμως ο χειρότερος εχθρός που μπορείς να συναντήσεις, θα

΄ναι πάντα ο ίδιος ο εαυτός σου. Συ ο ίδιος στρατοκαρτεράς τον εαυτό σου σε σπηλιές και σε ρουμάνια.

Ερημίτη, τραβάς το δρόμο προς τον εαυτό σου! Κι ο δρόμος αυτός περνάει από μπροστά σου, και από τους εφτά σου δαίμονες μπροστά!

Αιρετικός πρέπει να ΄σαι για τον εαυτό σου και μάγος και μάντης και βλάκας και δύσπιστος και ανόσιος και κακός.

Πρέπει να θέλεις να καείς στην ίδια σου τη φλόγα: πώς θέλεις νέος να γενείς, αν πριν δε γίνεις στάχτη;

Ερημίτη, τραβάς το δρόμο του δημιουργού: με τους εφτά σου δαίμονες θέλεις να φτιάξεις ένα Θεό!

Ερημίτη, τραβάς το δρόμο του εραστή: αγαπάς τον εαυτό σου και για τούτο τον καταφρονάς, καθώς μονάχα οι εραστές καταφρονάν.

Θέλει ο εραστής να δημιουργήσει, επειδή καταφρονάει! Τι γνωρίζει για την αγάπη αυτός, που δεν έπρεπε να καταφρονάει αυτό που αγαπούσε!

Με την αγάπη σου πορεύσου στη μοναξιά και με τη δημιουργό σου ορμή αδερφέ μου· κι αργότερα, η δικαιοσύνη θα σου ΄ρθει κούτσα, κούτσα το κατόπι σου.

Με τα δάκρυά μου πορεύσου στη μοναξιά σου, αδερφέ μου. Αγαπάω αυτόν που θέλει να δημιουργήσει ξεπερνώντας τον εαυτό του, και γι΄ αυτό καταστρέφεται.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η γριά και η νέα γυναίκα

«Γιατί κλεφτογλιστράς έτσι φοβισμένα στο σκοτάδι, Ζαρατούστρα; Τι κρύβεις τόσο προσεχτικά κάτω από το μανδύα σου;

΄Εχεις κανένα θησαυρό που σου προσφέραν; ΄Η κάνα παιδί που απόκτησες; ΄Η μπας και τραβάς κι εσύ τώρα του κλέφτη το δρόμο, φίλος κι εσύ των κακών»;

Πραγματικά, αδερφέ μου! είπε ο Ζαρατούστρας, είν΄ ένας θη-

σαυρός που μού προσφέραν: μια μικρή αλήθεια είναι, που κουβαλώ μαζί μου.

Όμως είναι κακομαθημένη σάμπως μικρό παιδί κι αν δεν της έκλεινα το στόμα, θα ξεφώνιζε δυνατά.

Καθώς τραβούσα σήμερα μοναχός μου το δρόμο, κατά το λιόγερμα, μια γριά γυναίκα με βρήκε κι έτσι μίλησε στην ψυχή μου:

«Πολλά είπε και σε μας τις γυναίκες ο Ζαρατούστρας, για τη γυναίκα όμως ποτέ δε μας μίλησε».

Κι εγώ αποκρίθηκα: «για τη γυναίκα μοναχά στους άντρες πρέπει να μιλάει κανείς».

«Μίλησε και σε μένα για τη γυναίκα», είπε εκείνη. «Είμαι πολύ γριά, και θα ξεχάσω ευθύς όσα μου πεις».

Δέχτηκα την επιθυμία της γριάς κι έτσι της μίλησα:

«Όλα στη γυναίκα είν' ένα αίνιγμα και όλα στη γυναίκα έχουν μια λύση: την εγκυμοσύνη.

Ο άντρας είναι ένα μέσο για τη γυναίκα: ο σκοπός είναι πάντα το παιδί. Μα η γυναίκα τι είναι για τον άντρα;

Δυο πράγματα θέλει ο πραγματικός άντρας: Κίνδυνο και Παιχνίδι. Γι' αυτό επιθυμεί τη γυναίκα, γιατί 'ναι το πιο επικίνδυνο παιχνίδι.

Ο άντρας πρέπει να γαλουχείται για τον πόλεμο και η γυναίκα για την ανακούφιση του πολεμιστή: όλα τ' άλλα είναι κουταμάρες.

Οι ολόγλυκοι καρποί δεν αρέσουν στον πολεμιστή: γι' αυτό επιθυμεί τη γυναίκα. Είναι πικρή, κι η πιο γλυκιά γυναίκα ακόμα.

Από τον άντρα πιο καλά, καταλαβαίνει η γυναίκα τα παιδιά, μα ο άντρας είναι πιο παιδί από τη γυναίκα.

Στον πραγματικό άντρα είναι κρυμμένο ένα παιδί, θέλει κι αυτό να παίξει. Μπρος, γυναίκες, βρέστε αυτό το παιδί στον άντρα.

Ας είν' ένα παιχνίδι η γυναίκα, αγνό κι ωραίο, όμοιο με διαμάντι, κι ας στραφταλιάζει από τις αρετές ενός κόσμου, που δεν υπάρχει ακόμα.

Η φεγγοβολιά ενός άστρου ας φωτίζει την αγάπη σας! Η ελπίδα σας ας είναι: «μακάρι να γενούσα τον Υπεράνθρωπο!»

Στην αγάπη σας ας υπάρχει παλικαριά! Με την αγάπη σας πρέπει να αποκρούσετε εκείνον που σας τρομάζει!

Μέσα στην αγάπη σας, ας υπάρχει η τιμή σας! Αλλιώς, λίγο καταλαβαίνει η γυναίκα από τιμή. Ετούτο ας είναι η τιμή σας: ν' αγαπάτε πάντα πιο πολύ απ' όσο σας αγαπούν και ποτέ να μην έρχεστε δεύτερες.

Ο άντρας να φοβάται τη γυναίκα όταν αυτή αγαπάει: γιατί τότε κάνει κάθε θυσία και κάθε άλλο πράγμα της φαίνεται ασήμαντο.

Ο άντρας να φοβάται τη γυναίκα όταν αυτή μισεί: επειδή ο άντρας στα βάθη της ψυχής του είναι μονάχα κακός, η γυναίκα όμως είναι αχρεία.

Ποιον μισεί περισσότερο η γυναίκα; –είπε το σίδερο στο μαγνήτη: «εσένα μισώ πιο πολύ, γιατί με τραβάς, όμως δεν είσαι δυνατός, για να με κρατήσεις απάνω σου».

Η ευτυχία του άντρα λέει: «θέλω». Η ευτυχία της γυναίκας λέει: «Εκείνος θέλει». «Κοίτα! ετούτη τη στιγμή ο κόσμος έγινε τέλειος!» –έτσι στοχάζεται κάθε γυναίκα, σαν υποτάσσεται μ' όλη της την αγάπη.

Κι έχει χρέος η γυναίκα να υποτάσσεται και στην επιφάνεια της να βρίσκει κάποιο βάθος. Επιφάνεια είν' η ψυχή της γυναίκας, μια κραδαινόμενη τρικυμισμένη επιδερμίδα ρηχού νερού.

Του άντρα όμως η ψυχή είναι βαθιά, το ρέμα της βρουχιέται σε έγκατες σπηλιές: η γυναίκα, τη δύναμή του τη μαντεύει, μα δεν τη νιώθει».

Τότε μου αποκρίθηκε η γριά γυναίκα: «Πολλά σοφά είπε ο Ζαρατούστρας και πιο πολύ για όσες έχουν τα χρειαζούμενα νιάτα.

Είν' αλλόκοτο, ο Ζαρατούστρας λιγάκι ξέρει τις γυναίκες, αλλά μιλάει αλάθευτα γι' αυτές: Μπας και το κάνει αυτό γιατί δεν είναι τίποτα αδύνατο για τη γυναίκα;

Και τώρα πάρε για πληρωμή, μια μικρή αλήθεια! Είμαι τόσο γριά που μπορώ να σου την πω!

Τύλιχτη και βάστα της το στόμα σφαλισμένο, γιατί αλλιώς, θα σκούζει πολύ δυνατά αυτή η μικρή αλήθεια!»

«Δώσ' μου γυναίκα τη μικρή σου αλήθεια!» είπα. Κι είπε αυτά η γριούλα:

«Όταν πηγαίνεις στις γυναίκες, μη λησμονάς το μαστίγιο!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το δάγκωμα της οχιάς

Μια μέρα ο Ζαρατούστρας αποκοιμήθηκε σε μια συκιά από κάτω. Ζέστη ήταν κι ακούμπησε τα μπράτσα του στο πρόσωπό του. Κι ήρθε μια οχιά και τον δάγκωσε στο σβέρκο, τόσο που στον πόνο ο Ζαρατούστρας ούρλιαξε.

Όντας έβγαλε το μπράτσο από το πρόσωπό του αντίκρισε την οχιά. Κι η οχιά γνώρισε τα μάτια του Ζαρατούστρα, κλωθογύρισε ατζαμίδικα και πάσχισε να ξεφύγει.

– «Στάσου, να σου πω πρώτα ένα ευχαριστώ», είπε ο Ζαρατούστρας!

«Με ξύπνησες, στην ώρα μου, είναι η στράτα μου ακόμα πολλή.»

«Η στράτα λίγη ακόμα, αποκρίθηκε, θλιβερά η οχιά. Θανατερό είναι το φαρμάκι μου.»

Ο Ζαρατούστρας χαμογέλασε.

«Είδες ποτέ σου να πεθάνει δράκοντας από φιδιού φαρμάκι; Πάρε πάλι το φαρμάκι σου δεν είσαι πλούσια να το χαρίσεις.»

Κι η οχιά κουλουριάστηκε πάλι στο λαιμό του και του 'γλειψε την πληγή.

Όντας ο Ζαρατούστρας, κάποια φορά το ανιστορούσε τούτο 'δώ, στους μαθητές τους, τον ρωτήσαν: «Και ποιο είναι το συμπέρασμα της ιστορίας σου Ζαρατούστρα;»

Τους αποκρίθηκε:

«Περιφονητή της ηθικής με λεν οι αγαθοί και οι δίκαιοι: η ιστορία μου είναι ανήθικη.

Αν έχετε κάποιο εχθρό μην του ανταποδίνετε «καλό αντί κα-

κού». Έτσι θα τον ντροπιάζατε. Αποδείχτε το ενάντιο, ότι σας έκανε καλό.

Πιο καλά να θυμώνετε παρά να ταπεινώνετε. Κι όντας σας αναθεματίζουν μη βλογάτε. Πιο καλά και σεις ν' αναθεματίζετε.

Κι αν καμιά φορά σας βρει μεγάλο άδικο εσείς κάντε πέντε άλλα μικρά. Θωριά φριχτή κι απαίσια έχει, όποιος απ' το άδικο μονάχα τυραννιέται.

Ένας μικρός γδικιωμός καλύτερος απ' τον καθόλου γδικιωμό. Κι αν η τιμωρία δεν είναι δικαίωμα και τιμή για τον αδικητή, τότε δε θέλω την τιμωρία σας.

Το πιο ευγενικό είναι να δίνεις άδικο στον εαυτό σου, παρά δίκιο, μάλιστα όντας έχει δίκιο. Μα για να το μπορείς αυτό χρειάζεται περίσσια πλούτη.

Την παγερή σας δικαιοσύνη καθόλου δεν την αγαπώ. Μέσα από τα μάτια του δικαστή μας βλέπει πάντα ο δήμιος και το κρύο του μαχαίρι.

Πέστε μου πού είναι η δικαιοσύνη, πού η αετομάτα αγάπη να 'ναι;

Βρέστε μου την αγάπη, που όχι μονάχα τις τιμωρίες, μα και τα σφάλματα τ' αντέχει.

Βρέστε μου τη δικαιοσύνη που όλους τους αθώνει, εξόν από το δικαστή!

Θέλετε ν' ακούσετε κι αυτό;

Όποιος από της ψυχής τα τρίςβαθα θέλει να είναι δίκαιος, ακόμα και το ψέμα το μεταπλάθει σε ανθρωπιά.

Πώς όμως θα το κατορθώσω να 'μαι δίκαιος από τα τρίςβαθα της ψυχής μου; Πώς θα το κατορθώσω καθενός να δώσω ό,τι 'ναι δικό του; Όμως ας μου φτάνει αυτό: Προσφέρνω στον καθένα ό,τι είναι δικό μου!

Τέλος αδερφοί μου, μήν είστε άδικοι στους ερημίτες. Πώς μπορεί να λησμονήσει ένας ερημίτης; Πώς ν' ανταποδώσει;

Βαθύ πηγάδι ο ερημίτης. Είν' εύκολο να πετάξεις μέσα του μια πέτρα. Μα αν πέσει στο βυθό ποιος μπορεί να την ξαναπάρει πάλι;

Προσέχτε μην προσβάλλετε τον ερημίτη, μα αν τον προσβά-
λατε σκοτώστε τον καλύτερα!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το παιδί κι ο γάμος

«Έχω κάτι να σε ρωτήσω αδερφέ μου: Σαν βολίδα φουντάρω
τούτο το ρώτημα στην ψυχή σου, για να μετρήσω πόσο είναι βα-
θιά.

Είσαι νέος και θες να παντρευτείς να κάμεις παιδί. Μα εγώ
ρωτώ: είσαι άξιος να ποθήσεις παιδί;

Είσαι ο νικητής του εαυτού σου, ο δεσπότης των αισθήσεων
σου; ο αφέντης των αρετών σου;

Ή μπας κι ο πόθος είναι μονάχα υλακή του κτήνους; Ή τρομά-
ρα της μοναξιάς; Ή διχόνοια με τον εαυτό σου;

Θέλω η νίκη σου κι η λευτεριά σου, να λαχταράν παιδί.

Τρόπαια ζωντανά να στήσεις, για να γιορτάσεις τα νικητήρια
και την απελευθέρωσή σου.

Να κτίσεις πιο ψηλά από τον εαυτό σου. Μα κάνε πρώτα ανά-
γκη: το να 'χεις απράνταχτα χτισμένο και το κορμί και την ψυχή
σου!

Όχι, πιο μακριά, μα και πιο ψηλά πρέπει να φυτέψεις!

Γάμο! έτσι λέω τη θέληση δυο να πλάσουν το μοναδικό, το πιο
μεγάλο από τους πλαστουργούς του.

Αμοιβαίος σεβασμός, να τι είναι ο γάμος.

Ας είναι τέτοια η ουσία κι η πραγματικότητα του γάμου σου!
Μα ό,τι ο όχλος, οι παραπανίσιοι λένε γάμο, πώς το λέω εγώ; Αχ!
των ζευγαρωμένων ψυχών η γύμνια. Αχ! αυτή η λέρα των ζευγα-
ρωμένων. Αχ! η ελεεινή ζευγαρωτή αναγάλια.

Γάμο, τα λένε αυτά· και λένε ότι ο γάμος τους στον ουρανό
σφραγίστη. Εμένα δε μ' αρέσουν τούτα τα μπερδεμένα μες στα ου-
ράνια δίχτυα ζώα.

Αλάργα και ο θεός που σιμώνει κούτσα - κούτσα να βλογήσει
ό,τι δεν ενώθηκε.

Μη γελάτε για τέτοιους γάμους! Ποιο παιδί δε θα 'χε λόγους να θρηνηήσει για τους γονιούς του;

Άξιός μου φαίνεται ο άνθρωπος αυτός κι έτοιμος για το νόημα της γης! Μα σαν είδα τη γυναίκα του, ο κόσμος μου φαίνεται φρενοκομείο.

Θα 'θελα να τραντάζεται σπαρταριστά ο κόσμος, όταν ένας άγιος ζευγαρώνει με μια τέτοια χήνα!

Ο ένας ηρωικά ξεκίνησε θηρεύοντας αλήθειες και στο φινάλε έπιασε μια λαπροστόλιστη ψευτιά. Κι αυτό το λένε γάμο.

Ο άλλος ήταν γνωστικός και δύσκολος στα γούστα κι όλα τα γκρέμισε με μιας. Κι αυτό το λένε γάμο.

Άλλος ζητούσε δούλα μ' αρετές αγγελικές.

Μ' άξαφνα κατάντησε δούλος μιας γυναίκας και τώρα ο ίδιος προσπαθεί να γίνει άγγελος.

Επιφυλακτικούς βρήκα, όλους τους αγοραστές, όλους με πονηρά μάτια. Μα ο πιο πονηρός αγοράζει τη γυναίκα του καβαλάρης.

Τρέλες και τρελίτσες – αυτό λέτε σεις αγάπη. Κι ο γάμος σας βάζει τέλος σ' όλες αυτές, με μια πολύχρονη κουταμάρα.

Η αγάπη στη γυναίκα κι η αγάπη της γυναίκας για τον άντρα. Αχ! να 'ταν συμπόνια για θεούς που υποφέρουν. Κι όμως είναι πάντα δύο ζώα που συνεννοούνται!

Όμως κι η πιο μεγάλη αγάπη σας σύμβολο φαντασμαγορικό και μια φωτιά βασανισμένη είναι. Και μια λαμπάδα πρέπει να είναι, που με τη λάμψη της να οδηγεί στις πιο ψηλές τις στράτες.

Πιο πάνω από τον εαυτό σας, πρέπει μια μέρα ν' αγαπήσετε. Μάθετε λοιπόν από πριν πώς ν' αγαπάτε! Για τούτο πρέπει να πιείτε το πικρό ποτήρι της αγάπης σας.

Και στο ποτήρι ακόμα της καλύτερης αγάπης παφλάζει η πίκρα.

Κι έτσι γεννάει τον πόθο για τον Υπεράνθρωπο. Έτσι σου ανάβει μέσα σου τη δίψα, εσένα του δημιουργού.

Δίψα για το δημιουργό βέλος ο πόθος για τον Υπεράνθρωπο: Αδερφέ μου, αυτό θα πει η θέλησή σου για το γάμο;

Αγιάζω τέτοια θέληση και τέτοιο γάμο!»
Έτσι μιλούσε ο Ζαρατούστρας.

Ο θεληματικός θάνατος

«Κάμποσοι πεθαίνουν πολύ αργά και κάμποσοι πολύ γρήγορα.

Αλλόκοτο φαντάζει το κήρυγμα: «πέθανε στην ώρα σου!»

Να, τι δασκαλεύει ο Ζαρατούστρας.

Φυσικά, όποιος δεν έζησε στην ώρα του, δε γίνεται και να πεθάνει στην ώρα του. Άμποτε ποτέ να μη γεννιόταν. Αυτήν την ορμήνεια δίνω στους παραπανίσιους.

Μα κι οι παραπανίσιοι παρασταίνουν τους σπουδαίους με το θάνατό τους. Και το πιο κούφιο καρύδι θέλει να το σπάσεις.

Θαρρούν σπουδαίο όλοι το θάνατο: μα ο θάνατος γιορτή δεν είναι. Οι άνθρωποι δε μάθαν ακόμα, πώς να εξαγιάζουν τις πιο όμορφες γιορτές. Τον ιερό το θάνατο σας δείχνω που κέντρο για τους ζωντανούς κι επαγγελία είναι.

Με το θάνατο του πεθαίνει ο νικητής, θριαμβευτικά ζωσμένος απ' ανθρώπους όλο έλπιση και μέλλον.

Να μάθετε έτσι να πεθαίνετε. Δεν έπρεπε να γίνεται γιορτή, χωρίς ένας ετοιμοθάνατος των ζωντανών τους όρκους να εξαγιάζει.

Να πεθαίνεις έτσι είναι το πιο καλό απ' όλα. Μετά, το να πεθαίνεις στον αγώνα και μια ψυχή μεγάλη να ξεχύνεις.

Μισητός όμως για το νικητή και για τον αγωνιστή ο θάνατός σας ο σερνάμενος, ανάμεσά μας σαν τον κλέφτη ξεγλιστράει και σαν τον Άρχοντα όμως γίνεται.

Το θάνατο μου υμνολογώ, το θάνατό μου, που έρχεται γιατί έτσι θέλω.

Όποιος έχει σκοπό και κληρονόμο, θέλει το θάνατό του στη χρειαζόμενη ώρα και κληρονόμο και σκοπό.

Κι από σεβασμό στο σκοπό και στον κληρονόμο δε θέλει πια μαραμένα στεφάνια στο ιερό της ζωής να κρεμάει.

Δε θέλω να 'μαι σαν τους σκοινιάδες: τραβάν τα νήματα του μάκρους κι ολοένα αυτοί πισωστρατίζουν.

Πολλοί για τις αλήθειες και τις νίκες τους καταντάν γέροι, πολύ γέροι. Κι ένα ξεδοντιασμένο στόμα δε έχει δικαίωμα να κραυγάσει την πάσα αλήθεια.

Κι όποιος τη δόξα θέλει, πρέπει στην ώρα τη χρειαζούμενη να χαιρετήσει την τιμή και ν' ασκηθεί στην τέχνη να φύγει όντας πρέπει.

Πρέπει να σταματήσεις να προσφέρεις τροφή, όντας έχεις την πιο καλή τη γεύση: αυτό το ξέρουν όσοι θέλουν να τους αγαπάν πολύ καιρό.

Φυσικά υπάρχουν και ξινόμηλα με ειμαρμένη τους να καρτεράν ως το φθινόπωρο την ύστερη μέρα. Σύγκαιρα ωριμάζουν, κι τρινίζουν και μαραγκιάζουν.

Σε κάμποσους πρώτα γερνάει η καρδιά, σε άλλους το πνεύμα και κάμποσοι είναι ασπρομάλληδες από τα νιάτα: Όποιος όμως αργεί να γεράσει κρατάει νέος πολύ καιρό.

Κάμποσοι αποτυχαίνουν στη ζωή. Κι ένα φαρμακερό σαράκι τους τρώει την καρδιά. Ας πασχίσουν τότε, στο θάνατό τους να πετύχουν!

Πολλοί δε γλυκαίνουν ποτέ, σαπίζουν απ' το καλοκαίρι ακόμα. Και τους κρατάει ακόμα στα κλωνάρια τους ο φόβος.

Πιο πολύ από όσο πρέπει ζουν κρεμασμένοι στα κλωνάρια τους. Μακάρι ένας άνεμος να σαρώσει από το δέντρο όλους τους σάπιους τους σκουληκοφαγμένους καρπούς!

Μακάρι να 'ρθουν κήρυκες του γρήγορου θανάτου! Θα 'ταν τ' αληθινά μπουρίνια. Κι οι τιναχτές των δέντρων της γης.

Όμως ακούω τον αργό θάνατο να κηρύχνουν, και την υπομονή, με όλα τα γήινα.

Πολύ πρώιμα πέθανε ο Εβραίος, που τον τιμάν οι κήρυκες του αργού θανάτου: και για καμπόσους από τότε βάρυσε σα μοιραίο, το ότι πέθανε τόσο νέος.

Δεν ήξερε ακόμα παρά τα δάκρυα και τη θλίψη του Εβραίου αντάμα με το μίσος των καλών και των δίκαιων – ο Εβραίος Ιησούς: και γι' αυτό φλογίστηκε απ' τη λαχτάρα του θανάτου.

Ας καθόταν ακόμα στην ερημιά, αλάργα απ' τους καλούς και τους δίκαιους. Τότε μπορεί να μάθαινε να ζει, μπορεί να μάθαινε ν' αγαπά τη γης και το γέλιο.

Πιστέψτε με, αδερφοί μου! Πέθανε πολύ νέος· αν έφτανε στη δική μου ηλικία, θα απαρνιόταν ο ίδιος τη διδασκαλία του. Ήταν πολύ ευγενικός και θα 'κανε αυτή την αναίρεση.

Όμως ήταν άωρος ακόμα. Άωρα αγαπάει ο νέος και άκαιρα μισεί τον άνθρωπο και τη γης. Δεμένη του είναι ακόμα και βαριά η καρδιά και του πνεύματος οι φτερούγες.

Ο άντρας κρύβει πιο πολύ απ' το νέο ένα παιδί βαθιά του και πιο λίγη θλίψη· γι' αυτό καταλαβαίνει πιο καλά τη ζωή και το θάνατο.

Ελεύθερος για το θάνατο κι ελεύθερος στο θάνατο. Θεϊκός αρνητής, όταν δε μένει πια καιρός για το ναι: Έτσι νιώθει τη ζωή και το θάνατο.

Ο θάνατός σας, ας μην είναι βλαστήμια, για τον άνθρωπο και της γης, φίλοι μου: αυτή τη στιγμή γυρεύω χάρη από το μέλι της ψυχής σας.

Στο θάνατό σας ας λαμποκοπάν το πνεύμα σας κι η αρετή σας, όπως λαμποκοπάει η πορφύρα του λυκόφωτος στη γης. Αλλιώς θα πεθάνετε άσχημα.

Έτσι θέλω εγώ να πεθάνω, γιατί εσείς οι φίλοι μου, αγαπάτε για χάρη μου πιο πολύ τη γης. Και στη γη θέλω να ξαναγυρίσω και να βρω τη γαλήνη στον κόρφο εκείνης που με γέννησε.

Ο Ζαρατούστρας, αληθινά είχε ένα σκοπό, έριξε τη σφαίρα του. Τώρα εσείς γινόσαστε οι κληρονόμοι του σκοπού μου.

Σε σας ρίχνω τη χρυσή μου σφαίρα! Τώρα εσείς, ω φίλοι μου, πιο πολύ απ' όλα φίλοι μου, μ' ευφραίνει, να σας βλέπω να ρίχνετε τη χρυσή σφαίρα! Γι' αυτό χασομεράω λίγο ακόμα στη ζωή. Συγχωρέστε με.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η αρετή που προσφέρει

1

Όντας ο Ζαρατούστρας αποχαιρέτησε την πολιτεία που αγαπούσε η καρδιά του, τη λεγόμενη «Η παρδαλή Αγελάδα», τον συνόδευσαν και τον καταυδωσαν πολλοί από τους μαθητές του. Φτάσαν έτσι σ' ένα σταυροδρόμι: τότε ο Ζαρατούστρας τους είπε ότι ποθούσε πια μοναχός του τη στράτα να συνεχίσει, γιατί αγαπούσε να πορεύεται με τον εαυτό του. Κι οι μαθητές του τού δώρισαν τότε ένα μπαστούνι, με χερούλι μαλαματένιο και στο χερούλι ένα φίδι κουλουριασμένο γύρω στον ήλιο.

Ο Ζαρατούστρας χάρηκε για το μπαστούνι κι έτσι μίλησε στους μαθητές του:

«Πέστε μου, λοιπόν: γιατί το χρυσάφι απόκτησε την πιο μεγάλη αξία; Γιατί είναι σπάνιο και ανώφελο και λαμπρόβολο. Πάντα προσφέρεται.

Μονάχα σαν σύμβολο της πιο μεγάλης αρετής έφτασε το χρυσάφι στην πιο μεγάλη αξία.

Η λάμψη του χρυσαφιού κλείνει την ειρήνη ανάμεσα στο φεγγάρι και στον ήλιο.

Σπάνια είναι και η πιο μεγάλη αρετή και ανώφελη, λαμπρόβολα είναι με λαμπράδα γλυκιά στη λάμψη της.

Αληθινά, σας καταλαβαίνω, μαθητές μου: λαχταράτε και σεις καθώς κι εγώ την αρετή που προσφέρεται. Τι κοινό έχετε με τις γάτες και με τους λύκους;

Αυτή είναι η δίψα σας: να γίνετε θυσία και προσφορά. Και γι' αυτό διψάτε να συνάξετε όλα τα πλούτια στην ψυχή σας.

Αχόρταγα διψάει η ψυχή σας θησαυρούς και στολίσματα μια κι η ψυχή σας φλέγεται να δίνει.

Τραβάτε όλα τα πράγματα κατά σας και κατά μέσα σας, για να ξανατρέξουν, για να αναβρύσουν απ' τη δικιά σας την πηγή σαν δώρα της αγάπης σας.

Αληθινά κουρσάρος των αξιών πρέπει να γίνει μια τέτοια με-

γαλόψυχη αγάπη. Όμως ρωμαλέο και άγιο θαρρώ τον τέτοιο εγωισμό.

Υπάρχει κι ένας άλλος εγωισμός, φτωχός πεινασμένος, που πάντα θέλει να κλέβει, ο εγωισμός των αρρώστων, ο άρρωστος εγωισμός.

Με μάτια κλέφτη, βλέπει πάντα, ό,τι λάμπει, με την αχόρταγη λαιμαργία της πείνας μετράει όσους έχουν πλούσια να φάνε, και σούρνεται ολοένα, γύρω από το τραπέζι του γενναιόψυχου.

Ο τέτοιος πόθος είναι αρρώστια, και ξεπεσμός αθώρητος. Σε τούτο τον εγωισμό ο πόθος της κλειψιάς φανερώνει άρρωστο κορμί.

Πέστε μου αδέρφια μου: πιο πράγμα, είναι κακό και πάρα πολύ κακό;

Δεν είναι ο ξεπεσμός; Και καταντάμε πάντα στον ξεπεσμό, όταν η ψυχή που δίνει δεν υπάρχει.

Ψηλά ανεβαίνει ο δρόμος ο δικός μας, απ' το πιο κάτω είδος στο πιο απάνω. Κι ανατριχιάζουμε, όταν ακούμε τον ξεπεσμό να λέει: «Όλα για μένα!»

Ψηλά ανεβαίνει το δικό μας νόημα: έτσι καταλήγει σύμβολο του κορμιού μας, μιας ανύψωσης σύμβολο. Τα σύμβολα αυτών των ανυψώσεων τα λένε αρετές.

Το κορμί έτσι διασχίζει την ιστορία, εξελίσσεται και πολεμάει. Και το πνεύμα τι είναι για το σώμα; Ο τελάλης των αγώνων και των θριάμβων του σώματος, σύντροφος και αντίλαλος του.

Σύμβολα είναι όλα τα ονόματα του καλού και του κακού. Δεν εκφράζουν, μονάχα εικονίζουν. Τρελός όποιος από αυτά γυρεύει να μάθει.

Προσέχτε, αδέρφια μου, όταν το πνεύμα σας ζητάει να μιλήσει με σύμβολα: αυτή 'ναι η αρχή της αρετής σας.

Υψώνεται έτσι το σώμα σας, κι ανασταίνεται. Τραβάει το πνεύμα από τη ρέμβη του για να γίνει δημιουργός, εραστής, εκτιμητής, κι ευεργέτης όλων των πραγμάτων.

Όταν η καρδιά σας κοχλάζει και φουσκώνει ολόγιομη, με φουσκοπόταμο ίδια, ευλογία και κίνδυνος για τους τριγύρω, να η αρχή της αρετής σας.

Όταν ανυψωνόσαστε πιο πάνω απ' τα παινέματα κι απ' την κα-

ταλαλιά, κι η θέλησή σας θέλει στα πάντα να επιβληθεί, ωσάν τη θέληση ενός εραστή: να η αρχή της αρετής σας.

Όταν καταφρονάτε το ευχάριστο και το κρεβάτι το μαλακό, και τη μαλθακότητα, τραβάτε αλάργα: να, η αρχή της αρετής σας.

Όταν η θέλησή σας ένα θέλει, κι η αλλαγή του κάθε πόνου για σας ανάγκη λέγεται, αληθινά κάτι καινούριο είναι τούτο «καλό» και «κακό» μαζί. Είναι αυτή: Αληθινά ένα καινούριο κελάρυσμα βαθύ, η φωνή μιας καινούριας ανάβρας.

Δύναμη είναι η καινούρια αυτή αρετή. Μια κυρίαρχη σκέψη, τριγυρισμένη από μια σοφή ψυχή.

Ένας ήλιος χρυσός και τριγύρω της γνώσης το φίδι.»

2

Εδώ σώπασε για λίγο ο Ζαρατούστρας και παρατήρησε τους μαθητές του. Μετά συνέχισε και είπε αυτά και η φωνή του είχε αλλάξει:

«Μείνετε αδερφοί μας, πιστοί στη γης. Με τη δύναμη της αρετής σας – η φιλότιμη αγάπη σας και η γνώση σας ας υπηρετούν το πνεύμα της γης. Αυτά σας εξορκίζω.

Μην την αφήνετε να πετάξει απ' τα γήινα, μην την αφήνετε να χτυπάει τα φτερά της στους αιώνιους τοίχους. Αχ! πόσες αρετές δεν παραστράτησαν!

Σαν και μένα, Ξαναφέρτε την παραστρατημένη αρετή πάνω στη γη, ναι, πίσω στο κορμί και στη ζωή. Για να δώσει στη γη, το νόημα το ανθρώπινο.

Με πολλούς τρόπους παραστράτησε και παρεξηγήθηκε μέχρι τώρα το πνεύμα, όπως και η αρετή. Αχ! το σώμα μας το κατοικεί ακόμα η τρέλα αυτή κι η παρεξήγηση: και σώμα και θέληση πια γίναν.

Με χίλιους τρόπους δοκιμάστηκε, πλανήθηκε με χίλιους τρόπους, το πνεύμα κι η αρετή ίσαμε τώρα. Μια δοκιμή ήταν ο άνθρωπος. Άγνοιες πλήθος, πλήθος πλάνες, γίναν πια σάρκες μας.

Όχι μονάχα η λογική χιλιάδων χρόνων, μα και χιλιάδων χρόνων τρέλα ξεσπάζει μέσα μας. Είναι επικίνδυνο κληρονομίες να σέρνεις.

Βήμα το βήμα πολεμάμε με την τύχη, κι απάνω στην ανθρωπότητα, βασίλευε ίσαμε τώρα ο παραλογισμός και η ανοησία.

Το πνεύμα σας κι η αρετή σας, ας υπηρετεί το νόημα της γης αδερφοί μου: και για όλα τα πράγματα θα κανονίσετε εσείς καινούρια αξία. Για τούτο ανάγκη να 'σαστε πολεμιστές. Για τούτο ανάγκη να 'σαστε δημιουργοί.

Με τη γνώση εξαγνίζεται το σώμα, με τη γνώση εξυψώνεται. Για το γνώση, όλα τα ένστικτα κι οι ορμές όλες εξαγιαζονται, όποιοι ανυψώνεται η ψυχή γίνεται χαρωπή.

Γιατρέ, το εαυτό σου γιάτρεψε: έτσι γιατρεύεις και τον άρρωστό σου. Το πιο καλό του γιατρικό ας γίνει ν' αντικρίσει με τα μάτια του εκείνον που γιατρεύεται μονάχος του.

Υπάρχουν χίλια μονοπάτια απάτητα, χίλιες υγιείς και κρυμμένα νησιά της ζωής.

Πάντα αστέρεφτοι και ανεξερεύνητοι είναι οι άνθρωποι και η γη των ανθρώπων.

Ξαγρυπνάτε κι αφουγκραστείτε, ως ερημίτες: από το μέλλον ταξιδεύουν άνεμοι με κρυφά φτερουγίσματα και σ' ευαίσθητα αφτιά ο ευαγγελισμός πηγαίνει.

Εσείς οι ερημίτες του σήμερα, εσείς, οι αναχωρητές εσείς, πρέπει να γίνεται μια μέρα ένας λαός: από σας που διαλέξαμε τους εαυτούς σας, θα βγει μια μέρα ένας εκλεκτός λαός, κι από ετούτο το λαό, ο Υπεράνθρωπος.

Αληθινά, υγείας τόπος η γη να γίνει, ολάκερη μια μέρα, κι από τα τώρα ένα καινούριο άρωμα να την τυλίγει και μια καινούρια ελπίδα!»

3

Σαν τελείωσε ο Ζαρατούστρας αυτά τα λόγια, σώπασε, καθώς ο άνθρωπος που δεν είπε ακόμα την τελευταία λέξη του. Για πολλή ώρα ζύγιαζε διστακτικά στο χέρι του το μπαστούνι. Και στο τέλος αυτά είπε με φωνή αλλαγμένη:

«Μονάχος πορεύομαι τώρα, ω μαθητές μου! Κι εσείς πορευτείτε τώρα μονάχοι σας. Αυτό επιθυμώ.

Και να, τι σας ορμηνεύω: φύγετε μακριά μου και φυλαχτείτε από το Ζαρατούστρα! Κι ακόμα πιο καλά: να ντρέπεστε γι' αυτόν. Μπορεί να σας ξεγέλασε!

Ο άνθρωπος της γνώσης, δεν έχει μονάχα χρέος ν' αγαπάει τους εχθρούς του, αλλά να μπορεί και να μισεί τους φίλους του.

Άσχημα πληρώνει κανείς το δάσκαλό του, μένοντας μονάχα μαθητής του. Και γιατί να μη θέλετε να μαθήσετε το στεφάνι μου;

Με σέβεστε· όμως τι θα γίνει αν ξεθυμάνει ο θαυμασμός σας μια μέρα; Προσέχτε, μη σκοτωθείτε απ' ένα άγαλμα!

Λέτε ότι πιστεύετε στο Ζαρατούστρα; Και τι σημασία έχει ο Ζαρατούστρας; Είστε οι πιστοί του; Και τι σημασία έχουν οι πιστοί όλοι;

Δεν αναζητήσατε ακόμα τους εαυτούς σας: γι' αυτό βρήκατε εμένα. Αυτό κάνουν οι πιστοί. Για τούτο έχει τόσο λίγη σημασία η όποια πίστη.

Τώρα σας προστάζω να χάσετε εμένα και να βρείτε τους εαυτούς σας, και μονάχα όταν όλοι σας μ' απαρνηθείτε, θα επιστρέψω σε σας.

Και πραγματικά, με άλλα μάτια αδερφοί μου, θα ζητήσω τότε τους χαμένους μου μαθητές· μ' αλλιώτικη αγάπη θα σας αγαπήσω τότε.

Και μια μέρα θα γίνεται φίλοι μου και παιδιά μιας ελπίδας: και τότε για τρίτη φορά θα επιστρέψω σε σας, για να γιορτάσω μαζί σας το μεγάλο Μεσημέρι.

Και μεγάλο Μεσημέρι θα 'ναι όταν ο άνθρωπος θα βρίσκεται καταμεσής στο δρόμο του, ανάμεσα ζώου και Υπεράνθρωπου, και θα γιορτάζει σαν υπέρτατη ελπίδα του, το δρόμο προς τη δύση του: γιατί αυτό θα 'ναι ο δρόμος για ένα καινούριο ροδοχάραμα.

Τότε αυτός που είναι να δύσει, θα ευλογήσει τον εαυτό του, για να περάσει αντίπερα και ο ήλιος της γνώσης του θα μεσουρανεί.

«Πεθάναν όλοι οι θεοί: και τώρα θέλουμε να ζήσει ο Υπεράνθρωπος» – ας είν' αυτό μια ώρα, στο μεγάλο Μεσημέρι, η στερνή μας θέληση!»

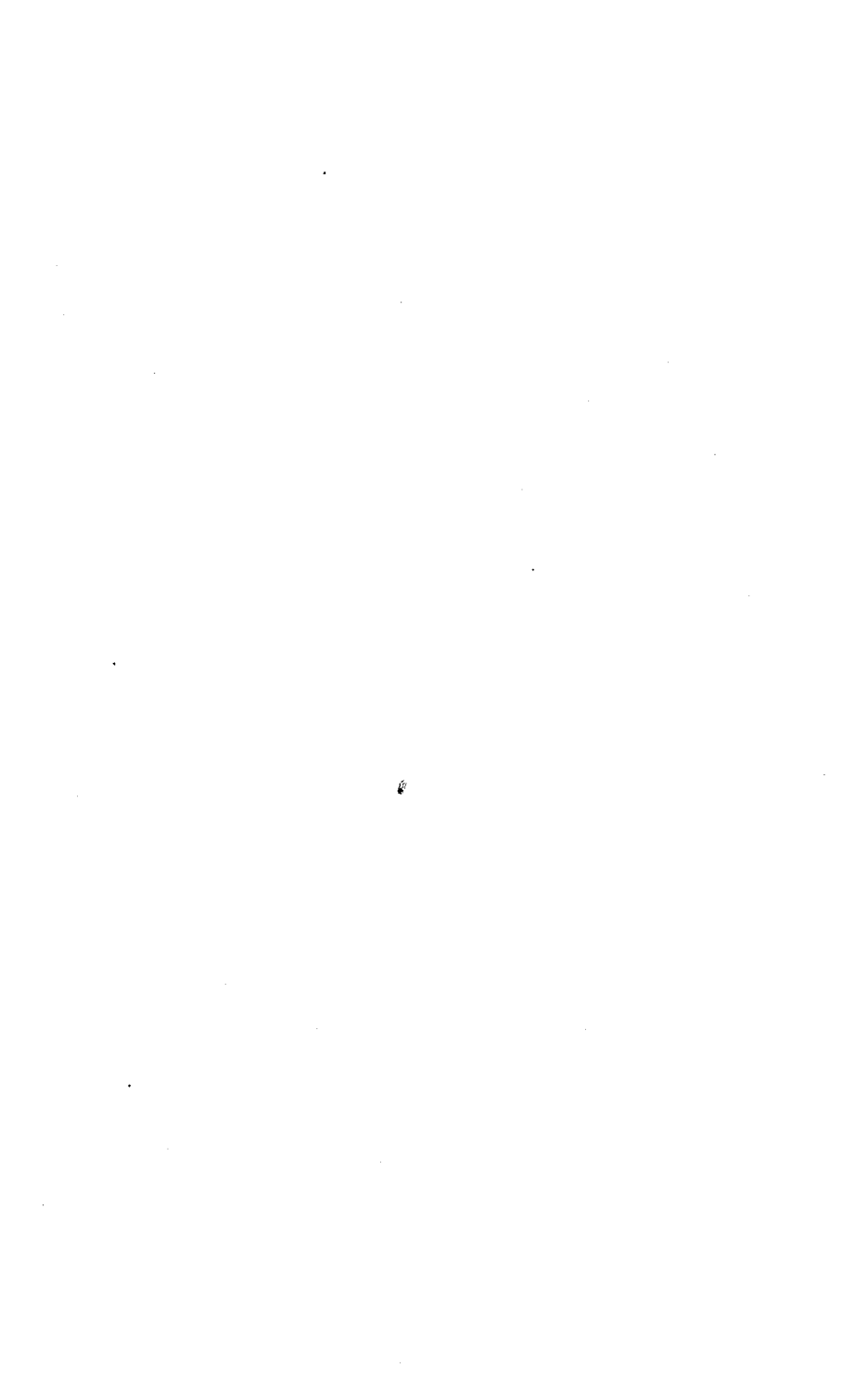
Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

«... και μονάχα όταν όλοι σας μ' απαρνηθείτε
θα επιστρέψω σε σας.

Και πραγματικά, με άλλα μάτια, αδερφοί μου,
θα ζητήσω τότε τους χαμένους μου μαθητές·
μ' αλλιώτικη αγάπη θα σας αγαπήσω τότε».

Ζαρατούστρας: «Η αρετή που προσφέρει».

Το παιδί με τον καθρέφτη

Και ύστερα ο Ζαρατούστρας ξαναπήγε στο βουνό και στην ερημιά της σπηλιάς του, αλάργα απ' τους ανθρώπους: καρτερώντας σαν το σποριά που έριξε το σπόρο του. Μα η ψυχή του ήταν γιομάτη ανυπομονησία και πόθο για κείνους που αγαπούσε: γιατί είχε πολλά ακόμα να τους δώσει. Κι είναι ετούτο το πιο δύσκολο: να κλείσεις από αγάπη το ανοιχτό χέρι και δίνοντας, να προστατέψεις τη σεμνότητά του.

Έτσι διαβήκαν για τον ερημίτη φεγγάρια και χρόνοι. Μα η σοφία του αύξαινε και τον έκανε να πονάει από την περίσσια της.

«Γιατί σκιάχτηκα τόσο απ' το όνειρό μου και ξύπνησα; Δε με ζύγωσε ένα παιδί, που βαστούσε έναν καθρέφτη;»

«Ζαρατούστρα –είπε το παιδί– για καθρεφτίσου!»

«Κι όταν καθρεφτίστηκα, ρέκαξα και συγκλονίστηκε η καρδιά μου: γιατί δεν είδα τον εαυτό μου, μα ενός διαβόλου τη μάσκα, και το γέλιο το σαρκαστικό.

Αλήθεια, νιώθω πολύ καλά τη σημασία του ονείρου και την υπογράμμιση: η διδασκαλία μου κινδυνεύει, η ήρα θέλει να φαίνεται στάρι.

Οι εχθροί μου, γίναν πανίσχυροι και διαστρέψαν το πρόσωπο της διδαχής μου, με τρόπο που οι αγαπημένοι μου πρέπει να ντρέπονται για τα δώρα που τους έστειλα.

Χαθήκαν οι φίλοι μου. Σήμαν' η ώρα ν' αποζητήσω τους χαμένους μου μαθητές».

Καθώς έλεγε αυτά ο Ζαρατούστρας, σαλτάρισε απάνω, όχι σαν ένας εναγώνιος που λαχταράει αγώνα, μα σαν ένας οραματιστής και τραγουδιστής περισσότερο αιχμαλωτισμένος άξαφνα, από την έμπνευση.

Τον αντίκριζαν ξαφνιασμένα ο αετός και το φίδι: γιατί ίδια με το ροδοχάραμα, μια ερχάμενη ευτυχία, ζωγραφιζόταν στο πρόσωπό του.

«Τι με βρήκε λοιπόν, ζώα μου; – είπε ο Ζαρατούστρας. Δεν έχω αλλάξει; Δεν ήρθε η ευδαιμονία σε μένα σάμπως αγέρας καταιγίδας;

Τρελή είν' η ευτυχία μου και τρέλες θα πει: είναι νια ακόμα – έχετε υπομονή μαζί της!

Με πλήγωσε η ευτυχία μου; όσοι πάσχουν πρέπει να γίνουν γιατροί μου.

Πίσω στους φίλους μου έχω χρέος να κατέβω, μα και στους εχθρούς μου! Ο Ζαρατούστρας μπορεί και πάλι να μιλάει και να προσφέρει και για τους αγαπημένους το αγαπητότερο να κάνει.

Η ανυπομόνευτη αγάπη του ξεχειλίζει και καταρραχτίζει, ανατολή σε δύση, από ατάραχο βουνό και δρόλαπες του πόνου, παφλάζει η ψυχή μου στους κάμπους.

Καιρό πολύ λαχτάρησα και βίγλισα τα μάκρη. Δικός της μοναξιάς πολύ καιρό: για δαύτο Ξέμαθα τη σιωπή.

Σε στόμα μεταπλάστηκα ολάκερος. Κατι του χειμάρρου βούισμα που από ψηλά κυλιέται βράχια: στις κοιλάδες κάτω, ν' ακοντίσω, θέλω το λόγο μου.

Κι άμποτε το ποτάμι της αγάπης μου σε μέρη απάτητα να πλημμυρίσει!

Πώς θα μπορούσε ένα ποτάμι, στο τέλος να μη βρει το δρόμο για τη θάλασσα;

Είναι μια λίμνη μέσα μου ερημική κι αυτάρκης. Και της αγάπης μου ο χειμάρρος, μαζί του θα τη σύρει για τη θάλασσα.

Στράτες στρατίζω απάτητες, καινούριος λόγος μου 'ρχεται. Μπαϊλντισα σαν όλους τους δημιουργούς από τις παλιωμένες γλώσσες.

Δε στέργει πια το πνεύμα μου να περπατάει απάνω σε λιωμένες σόλες.

Πολύ αργά κυλάει για μένα κάθε λόγος: πάνω στην άμαξά σου θα σαλτάρω, ω τρικυμία! Με την κακία μου, θέλω κι εσένα ακόμα να σε μαστιγώσω, ω τρικυμία!

Σάμπως ιαχή κι αλαλαγμός, πάνω από θάλασσες φαρδιές, φλέγομαι να περάσω, μέχρι να βρω των μακαρίων τα νησιά, όπου οι φίλοι μου κατοικούν: Κι οι εχθροί μου μαζί τους! Πώς αγαπάω τώρα τον πάσα ένα, όταν μπορώ να του μιλήσω: Ίδια και οι εχθροί μου, αντάμα υφαίνουν την ευφροσύνη μου.

Κι όταν το θέλω να καβαλήσω στο πιο αδάμαστό μου άτι, το δόρυ μου θα με συντρέχει πάντα καλύτερα γι' αυτό.

Κάθε στιγμή, είν' ο καλύτερος υπηρέτης του ποδιού μου.

Το δόρυ που ακοντίζω στους εχθρούς μου! Α, πόσο τους ευχαριστώ, που δύναμαι πια να τους ακοντίσω το δόρυ μου!

Το νέφαλό μου είχε πελώρια δύναμη: όταν γελάν οι αστραπές, θέλω να σφεντονίσω χάλαζα στα βάθη.

Γιγάντια τότε το στήθος μου θ' ανυψωθεί, γιγάντια θα φυσήξει την καταιγίδα του απάνω απ' τα βουνά έτσι, θα ξαλαφρώσει.

Ίδια με καταιγίδα ξεσπάζει η λευτεριά και η ευφροσύνη μου. Όμως οι εχθροί μου ανάγκη να πιστέψουν πως το κακόμανιάζει πάνω απ' τα κεφάλια τους.

Ναι, κι εσείς ακόμα θα σκιαχτείτε, ω φίλοι μου, με την άγρια σοφία μου, κι ίσως από κοντά της ν' αλαργέψετε, μαζί με τους εχθρούς μου.

Αχ! Να μπορούσα με βουκολικούς πλαγίαυλους να σας γυρέψω να γυρίσετε πίσω. Ας ήταν η λέαινα σοφία μου, τρυφερά να βρυχιέται!

Τόσα και τόσα ίσαμε τώρα δασκαλευτήκαμε μαζί. Η άγρια σοφία μου γκαστρώθηκε απάνω σ' έρημα βουνά. Κι απάνω σ' άγρια βράχια, γέννησε πια το νέο το νεότατο.

Τρέχει τώρα τρελή στη φρυγμένη την έρημο και ζητάει, ολοένα ζητάει, απαλή πρασινάδα – η άγρια, γριά Σοφία μου.

Απάνω στις καρδιάς σας, την απαλή πρασινάδα φίλοι μου! Απάνω στην αγάπη σας, θα 'θελε να πλαγιάσει το πιο αγαπημένο της μικρό!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Στα νησιά των Μακαρίων

«Τα σύκα πέφτουν απ' τα δέντρα, είναι καλά και όπως πέφτουν σκάζει η κόκκινη φλούδα τους.

Βοριάς είμαι εγώ για τα ώριμα σύκα.

Όμοια με τα σύκα πέφτουν σε σας και τα λόγια αυτά της διδασχής μου. Γευτείτε τη γλυκάδα τους και τη νόστιμη σάρκα. Χινόπωρο γύρω, ουρανός λαγαρός κι απομεσήμερο.

Δέστε τι ευφορία είναι γύρω σας. Και τι πιο ωραίο υπάρχει μες στην ευφορία παρά ν' αγναντεύεις θάλασσες αλαργινές.

Κάποτε λέγατε «Θεός» καθώς αγναντεύατε θάλασσες αλαργινές. Τώρα όμως σας έμαθα να λέτε «Υπεράνθρωπος.»

Ο θεός είναι εικασία, εγώ όμως θέλω, η εικασία σας να μην πορευέται πιο πέρα απ' τη δημιουργό σας δύναμη.

Μπορείτε να δημιουργήσετε θεό; Τότε μη μου μιλάτε για θεούς. Και σίγουρα μπορείτε να δημιουργήσετε τον Υπεράνθρωπο!

Ίσως δε θα 'στε οι ίδιοι εσείς αδερφοί μου, όμως μπορείτε να μεταπλάσετε τους εαυτούς σας σε πατέρες και προγόνους του Υπεράνθρωπου. Και τούτο ας γίνει η καλύτερη δημιουργία σας.

Ο θεός είναι μια εικασία, όμως εγώ θέλω η εικασία σας, να περιορίζεται στο λογικό.

Μπορείτε να φανταστείτε ένα θεό; Αυτό ας σημαίνει για σας πιο καλά τη θέλησή σας για την αλήθεια. Όλα να τα νιώσει, όλα να τα δει, όλα να τα αισθανθεί ο άνθρωπος. Η σκέψη σας πρέπει να τεντώνεται πέρα μέχρι τα σύνορα της δύναμη σας.

Κι ό,τι λέτε κόσμο, πρέπει πρώτα να το δημιουργήσετε εσείς, το λογικό σας, η φαντασία σας, η θέλησή σας, η αγάπη σας πρέπει να γίνουν ο δικός σας ο κόσμος. Κι αλήθεια, για την ονομασία σας, ω εραστές της γνώσης!

Και πώς θα μπορούσατε να υποφέρετε, δίχως τη ζωή, δίχως την ελπίδα, ω εραστές της γνώσης: μήτε στο ακατανόητο πρέπει να στηριχθείτε, μήτε στο παράλογο.

Μα ας ανοίξω όλη μου την καρδιά, φίλοι μου: αν υπάρχουν θεοί, πώς θα μπορούσα να το αντέξω, να μην είμαι θεός κι εγώ; Λοιπόν δεν υπάρχουν θεοί!

Τράβηξα το συμπέρασμα καλά, τώρα αυτό τραβάει εμένα.

Ο θεός είναι μια εικασία, όμως, ποιος θα ρουφούσε τις αγωνίες αυτές της ψυχής, χωρίς να πεθάνει;

Μπορεί να παρθεί η πίστη απ' το δημιουργό, κι από τον αετό το πέταγμά του στο αετώδες διάστημα;

Ο θεός είναι μια ιδέα, που στραβώνει ό,τι είναι ίσιο κι ό,τι ορθό το στροβιλίζει. Πώς; Τότε λοιπόν δε θα υπάρχει πια ο χρόνος και ό,τι εφήμερο θα ήταν ψέμα;

Τέτοιος συλλογισμός είναι ανεμοστρόβιλος και ζαλάδα για τα κόκαλα του ανθρώπου και στο στομάχι φέρνει αναγούλα, κι αληθινά τις τέτοιες εικασίες εγώ τις λέω, αρρώστια.

Κακή κι απάνθρωπη τη λέω, όλη αυτή τη θεωρία για τον ένα, τον Απόλυτο, τον Αμετάβλητο, τον Αυτάρκη και τον Άφθαρτο.

Κάθε άφθαρτο, μονάχα ένα σύμβολο είναι. Κι οι ποιητές μάς γόμισαν ψευτιές.

Όμως για το χρόνο και την εξέλιξη, ανάγκη να μιλάν οι πιο ωραίες παραβολές: Ύμνος και δικαιολογία έπρεπε να 'ναι για όλα τα εφήμερα του κόσμου.

Να δημιουργείς: αυτή είναι η λύτρωση η ακέραια, από τον πόνο, και το ξαλάφρωμα το μέγα της ζωής.

Πολλοί πικροί θάνατοι πρέπει να υπάρχουν στη ζωή σας, ω Δημιουργοί! Έτσι θα είστε υπερασπιστές του εφήμερου.

Για να είναι δημιουργός ο ίδιος, το παιδί που γεννιέται, ανάγκη να θέλει να γίνει μητέρα και τους πόνους της μητέρας ν' αντέξει.

Αλήθεια μέσα από εκατό ψυχές πορεύτηκα το δρόμο μου, κι από εκατό λίκνα και ωδύνες τοκετού.

Χίλιους χωρισμούς δοκίμασα ως τώρα, γνωρίζω και ολόστερνες ώρες που σφάζουν πέρα - πέρα την καρδιά.

Μα έτσι το θέλει η δημιουργική μου βούληση, η ειμαρμένη μου. Α, για να σας μιλήσω καθαρότερα: Την ειμαρμένη αυτή ακριβώς θέλει η βούλησή μου.

Όλα μου τα αισθήματα μέσα μου τυραννιόνται σκλαβωμένα: μα η βούλησή μου φτάνει λυτρωτής και άγγελος της χαράς ωραίος.

Η βούληση απολευτερώνει: αυτή είναι η διδαχή η αληθινή για τη βούληση και τη λευτεριά μας. Τέτοια η διδαχή του Ζαρατούστρα.

Να μη θέλεις πια, να μη βαθμολογείς, να μη δημιουργείς. Ας μένει πάντα αλάργα μου, ετούτος ο βαρύς ο μόχθος.

Και στη γνώση ακόμα, ένα νιώθω: την ηδονή της θέλησής μου για την κυοφορία και τη γέννα κι αν στη γνώση μου υπάρχει αθωότητα, είναι γιατί έχει τη θέληση της γέννας.

Αλάργα απ' το θεό κι απ' τους θεούς, η θέληση αυτή με πήρε. Τι θα μπορούσαμε να δημιουργήσουμε αν υπήρχαν θεοί;

Όμως εμένα, κατά τους ανθρώπους, όλο φωτιά η θέλησή μου, πάντα με τραβάει, για να δημιουργήσω: Έτσι χτυπιέται στο λιθάρι το σφυρί.

Αχ, άνθρωποι, κοιμάται, ένα άγαλμα για μένα στο λιθάρι, το άγαλμα των αγαλμάτων!

Αχ! Κρίμα, που είναι ανάγκη να κοιμάται στο πιο σκληρό και πιο ασουλούπιαστο λιθάρι.

Τώρα μανιάζει το σφυρί μου και άγρια χτυπάει τη φυλακή του: μα τι με νοιάζει αυτό!

Να τ' αποτελειώσω θέλω: γιατί ένας ίσκιος μου ξεπρόβαλε - το πιο σιωπηλό και πιο ελαφρό απ' όλα, κάποια φορά παρουσιάστηκε σε μένα: Του Υπεράνθρωπου η ομορφιά, σαν ίσκιος ήρθε και με βρήκε!

Αχ, αδερφοί μου! Τι με νοιάζουν πια οι θεοί;»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι σπλαχνικοί

«Φίλοι μου, λόγια πειρακτικά φτάσαν στ' αφτιά του φίλου σας: «κοιτάξτε το Ζαρατούστρα! Δεν τριγυρνάει ανάμεσά μας, σάμπως ανάμεσα σε ζώα;»

Όμως θα 'ταν καλύτερα να πουν: «ο γνώστης τριγυρνάει ανάμεσα στους ανθρώπους, σάμπως ανάμεσα σε ζώα;»

Μα και ο άνθρωπος είναι για το γνώστη: το ζώο με τα κόκκινα μάγουλα.

Και γιατί αυτό; Μήπως γιατί πολύ συχνά ένιωσε την ανάγκη να ντραπεί για τον εαυτό του;

Ω φίλοι μου! Έτσι μιλάει ο γνώστης: Ντροπή, ντροπή, ντροπή, να η ιστορία των ανθρώπων!

Γι' αυτό και ο ευγενής επιβάλλει στον εαυτό του να μην προσβάλλει τους άλλους: Σεμνότητα δείχνει ο ίδιος μπροστά σ' αυτούς που υποφέρουν.

Δεν τους ανέχομαι, στ' αλήθεια, τους σπλαχνικούς που μακαρίζουν τον εαυτό τους σα δίνουν ελεημοσύνη: τους λείπει πάρα πολύ η ντροπή.

Κι αν είν' ανάγκη να 'μαι σπλαχνικός, δε θέλω να μ' ονομάζουν τέτοιο. Κι αν είμαι, ας είμαι από μακριά.

Μ' αρέσει να κρύβω το κεφάλι μου και να φεύγω, πριν με γνωρίσουν: κι αυτό σας παρακινάω να κάνετε κι εσείς, φίλοι μου!

Άμποτε η μοίρα μου πάντα στη στράτα μου να μου 'φερνε ανθρώπους που δεν υποφέρουν, σαν κι εσάς. Τέτοιους που να μπορώ να μοιραστώ μαζί τους ελπίδα και φαί και μέλι!

Κι έκανα αλήθεια, τούτο κι εκείνο στους πάσχοντες: μα πάντα θαρρούσα πως κάνω το καλύτερο, σα μάθαινα να ικανοποιούμαι εγώ ο ίδιος.

Από τότε που υπάρχουν άνθρωποι, ο άνθρωπος πολύ λίγο χάρηκε: αυτό και μόνο, αδερφοί μου, είναι το προπατορικό αμάρτημα!

Κι όταν μάθουμε πώς να χαιρόμαστε οι ίδιοι, τότε θα ξεσυνήθισουμε πιο εύκολα, να κάνουμε κακό στους άλλους, και να επινοούμε θλίψεις.

Γι' αυτό πλένω το χέρι μου που σύνδραμε τον πάσχοντα, γι' αυτό, πλένω και την ψυχή μου ακόμα.

Γιατί, επειδή τον έβλεπα να πάσχει, αισθάνθηκα ντροπή γι' αυτόν, εξαιτίας της δικής του ντροπής. Και όταν τον βοήθησα, σκληρά την περηφάνια του πλήγωσα. Μεγάλες ευεργεσίες, δεν κάνουν ευγνώμονες, εκδικητικούς κάνουν. Κι όταν δε λησμονάν τη μικρή ευεργεσία, τότε αυτή, γίνεται σάρακας.

«Να παίρνετε μ' επιφύλαξη! Και να τους κάνετε τιμή όταν παίρνετε! αυτό ορμηνεύω σ' αυτούς που τίποτα να προσφέρουν δεν έχουν.

Μα εγώ, είμ' από κείνους που προσφέρουν: με χαρά μου προσφέρω σα φίλος σε φίλους. Όμως οι ξένοι κι οι φτωχοί, μονάχοι

ας μαζέψουν τον καρπό του δέντρου μου: αυτό πιο λίγο τους εξευτελίζει.

Όμως οι διακονιάρηδες ολότελα έπρεπε να λείψουν! Φουρκίζεται κανένας να τους δίνει, μα και να μην τους δίνει, πάλι φουρκίζεται!

Το ίδιο γίνεται και με τους αμαρτωλούς και τις βαριές συνειδήσεις! Πιστέψτε με, φίλοι μου: τα δαγκώματα της συνείδησης, είναι άσκηση για να δαγκώνουμε κι οι ίδιοι.

Μα απ' όλα το χειρότερο είναι οι σκέψεις οι ταπεινές. Είναι, στ' αλήθεια, καλύτερο να κάνεις κακό, παρά να συλλογάσαι ταπεινά.

Και φυσικά θα πείτε: «η χαρά για τις μικρές κακίες, μας σώνει από τις μεγάλες και κακές πράξεις». Μα εδώ, καλύτερα να μην τσιγκουνευόμαστε.

Σάμπως σπιρί είν' η κακή η πράξη: μάς τσούζει, ερεθίζεται κι ύστερα ανοίγει, –μιλάει τίμια: «Προσέξτε, είμαι η αρρώστια»– έτσι μιλάει η κακή πράξη. Γι' αυτό είναι τίμια.

Με το μανιτάρι όμως μοιάζει η σκέψη η ταπεινή: χαμοσέρνεται και τρυπώνει για να μη φαίνεται πουθενά - μέχρι που ολάκερο το σώμα να φαγωθεί και να σαπίσει.

Σε κείνον που τον έχει ο διάβολος κυριέψει, του ψιθυρίζω στ' αφτί: «άφησε καλύτερα το διάβόλό σου να μεγαλώσει! Ακόμα και για σένα, υπάρχει ένας δρόμος προς το μεγαλείο».

Αχ, αδερφοί μου! Ξέρουμε για τον καθένα, κάτι παραπάνω απ' αυτό που πρέπει! Και μόλο που πολλοί είναι διάφανοι, δε μπορούμε ακόμα να ιδούμε ολότελα το εσωτερικό τους.

Δύσκολο να ζεις με ανθρώπους, γιατί και δύσκολο είναι να σιωπάς.

Και δεν είμαστε τόσο άδικοι σ' αυτούς που δε συμπαθάμε, όσο σ' αυτούς που μας είναι ολότελα αδιάφοροι.

Αν όμως κάποιος φίλος σου πάσχει, γίνε καταφύγιο του πόνου του και σύνωρα ένα σκληρό κρεβάτι, ένα κρεβάτι εκστρατείας: έτσι θα του φανείς πιο χρήσιμος.

Κι αν κάποιος φίλος σου σε πειράξει, αυτά να του πεις: «σου

συχωράω αυτό που έκανες σε μένα. Μα αν αυτό το κάνεις στον εαυτό σου, πώς να σου το συχωρέσω»;

Έτσι μιλάει η μεγάλη αγάπη: υπερνικάει και τη συμπόνη, και τη συμπόνη ακόμα.

Πρέπει κανείς να βάζει χαλινάρι στην καρδιά του. Γιατί αν αυτή του φύγει δε θ' αργήσει να του φύγει και το κεφάλι του!

Αλίμονο! Σ' ολόκληρο τον κόσμο, πού γίναν πιο πολλές βλακείες, απ' όσες ανάμεσα στους σπλαχνικούς; Και τι έβλαψε τον κόσμο πιο πολύ, απ' όσο οι τρέλες των σπλαχνικών;

Αλίμονο, σ' αυτούς που αγαπάν και δεν έχουν ένα μεγαλείο, να στέκεται πάνω από τη συμπόνη τους!

Αυτά μου είπε κάποτε ο διάβολος: «έχει και ο Θεός την κόλασή του: και είναι κόλαση, η αγάπη του για τους ανθρώπους.»

Και τελευταία, αυτά τα λόγια τον άκουσα να λέει: «ο Θεός πέθανε. Τον έφαγε η συμπόνη του για τους ανθρώπους.»

Προσέξτε τη συμπόνη λοιπόν: αυτή θα σηκώσει απάνω απ' τους ανθρώπους, ένα νέφαλο βαρύ! Πραγματικά, γνωρίζω τα σημάδια των καιρών!

Σημειώστε ακόμα και τούτο το λόγο μου: η μεγάλη αγάπη, στέκεται πάντα απάνω απ' τη συμπόνη: γιατί αυτό που αγαπάει, το θέλει να δημιουργήσει.

«Τον εαυτό μου θυσιάζω στην αγάπη μου, και τον πλησίον μου θυσιάζω καθώς τον εαυτό μου» – έτσι μιλάν οι δημιουργοί.

Όμως σκληροί είν' όλοι οι δημιουργοί.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι ιερείς

Μια μέρα ο Ζαρατούστρας μίλησε στους μαθητές του με τούτη τη παραβολή: «Να οι ιερείς, είναι εχθροί μου, όμως διαβεΐτε μπροστά τους με το σπαθί στο θηκάρι του. Ακόμα, ανάμεσά τους βρίσκονται ήρωες! Πολλοί απ' αυτούς τρυφανιόνται σκληρά, γι' αυτό θέλουν να τυραννάν τους άλλους. Είναι επικίνδυνοι εχθροί:

δεν είναι τίποτα τόσο φιλέκδικο όσο η ταπεινοφροσύνη τους. Κι εύκολα λερώνεται όποιος την αγγίξει. Το αίμα μας όμως συγγενεύει με το δικό τους και θέλω το δικό μου να τιμάται και στο δικό τους αίμα μέσα ακόμα.»

Κι όταν αυτοί διαβήκαν ο Ζαρατούστρας έπεσε σε θλίψη και δεν είχε πολλή ώρα πολεμήσει με τις θλίψεις του.

«Αυτοί οι ιερείς μου προκαλούν συμπόνια. Και να τους συμπάθησω δε βολεί. Όμως αυτό για μένα είναι το πιο λίγο, απ' όταν βρίσκομαι, μαζί με τους ανθρώπους.

Βασανίζομαι όμως και βασανίστηκα μαζί τους: Αιχμάλωτος για μένα είναι και σημαδεμένος, εκείνος που Σωτήρα τον ονομάζουν, τους έριξε στα δεσμά: Σε αξίες να τους δένουν ψεύτικες και πλάνα λόγια! Αχ, να βρισκόταν κάποιος να τους σώσει απ' το Σωτήρα τους!

Σ' ένα νησί θαρρούσαν πως πάτησαν όταν η θάλασσα τους ξέβρασε. Κοιτάχτε όμως, ένα τέρας κοιμισμένο ήταν το νησί.

Αξίες ψεύτικες, λόγια πανούργα: να, ποια είναι τα τρομερότερα τέρατα για τους θνητούς, – πολύ καιρό λουφάζει και καρτεράει το πεπρωμένο, μέσα τούς. Όμως στο τέλος, έρχεται μια μέρα, που ξυπνάει και σπαράζει και στραγγαλίζει, όσους απάνω του τα καλύβια τους έχουν στήσει.

Κοιτάχτε λοιπόν αυτά τα καλύβια που φτιάξαν ετούτοι οι ιερείς!

Εκκλησιές ονομάζουν τις γλυκομύριστες σπηλιές τους.

Ω, αυτό το φως, το απατηλό, αυτός ο ασφυκτικός αγέρας! Εδώ, δεν το μπορεί η ψυχή, στο ύψος της απάνω να πετάξει!

Γιατί η πίστη τους προστάζει: «με τα γόνατα ανεβείτε τα σκαλιά αμαρτωλοί.»

Στ' αλήθεια, πιο καλά ν' αντικρίζω τα μάτια τα ξεσίπωτα, παρά τ' αλλοπαρμένα μάτια της ντροπής και της ευλάβειάς τους.

Ποιος δημιούργησε λοιπόν, τέτοιες σπηλιές και σκάλες μετανοίας; Μήπως δεν ήταν εκείνοι που πάσχιζαν να κρυφτούν, κι όλο ντρεπόντουσαν τον καθαρό ουρανό;»

Μονάχα όταν, ο ουρανός ο λαγαρός τις ραγισμένες στέγες

σκίσει και ιδεί τα χόρτα και τ' αφιόνια τ' άλλα, πώς θρασομανάντων τοίχων τα ρημάδια, θα στρέψω πάλι, την καρδιά μου, κατά τους οίκους του Θεού.

Είπαν Θεό ό,τι τους εναντιώθηκε και τους έκανε να πονέσουν. Κι αλήθεια υπάρχει στη λατρεία τους πολύς ηρωισμός.

Και δε βρήκαν, άλλο τρόπο ν' αγαπήσουν το Θεό, παρά τον άνθρωπο να τον καρφώσουν απάνω στο σταυρό.

Σάμπως πτώματα συλλογίστηκαν να ζήσουν. Τα πτώματά τους μέσα στα μαύρα περιτύλιξαν. Ακόμα και στα λόγια τους, τη φρικαλέα σφρααίνονται μπόχα των νεκρικών θαλάμων.

Κι όποιος κοντά τους ζει, είναι σάμπως να ζει σε μαύρους βάλτους πλάι, και απ' αυτούς ακούγεται να τραγουδάει η γλυκοπένθιμη μελαγχολία του θρήνου.

Καλύτερα τραγούδια, πρέπει να μου τραγουδάν, για να πιστέψω στο Σωτήρα τους: πρέπει οι μαθητές του να 'ναι λυτρωμένοι.

Θα 'θελα να τους αντικρίσω γυμνούς: γιατί μονάχα η ομορφιά τη μετάνοια μπορεί να κηρύχνει. Μα ποιον μπορεί να ξεγελάσει ετούτη η θλίψη η θεατρική;

Αληθινά και οι Σωτήρες τους ακόμα τη λευτεριά δεν έχουνε πατρίδα και τον έβδομο ουρανό της λευτεριάς! Αληθινά, δεν περπάτησαν ποτέ στους τάπητες της γνώσης!

Από χάσματα καμωμένο το πνεύμα τούτων των Σωτήρων. Και κάθε χάσμα το γιομίσαν με την πλάνη τους, την πλάνη, τον αντικατάστατη των χασμάτων τους, που τον ονόμασαν Θεό.

Στην ευσπλαχνία, ήταν το πνεύμα τους πνιγμένο, κι όταν φουσκώσαν και παραφουσκώσαν από ευσπλαχνία, μια πλάνη αρμένιζε τρανή, στην επιφάνεια ολοένα.

Σκουντάν με βιάση και φωνές το κοπάδι τους, προς το δικό τους το στρατί, σάματι, για το μέλλον δεν ανοίγεται, παρά μονάχα ένα στρατί.

Αλήθεια, ετούτοι εδώ οι ποιμένες, ήταν πρόβατα.

Πνεύματα ασήμαντα και φαρδιές ψυχές, ήταν ετούτοι οι ποιμένες. Όμως αδερφοί μου, τι ασήμαντες χώρες σταθήκαν ίσαμε τώρα, κι οι πιο φαρδιές ακόμα οι ψυχές!

Αιματηρά σημάδια χάραζαν στο διάβα τους, κι η τρέλα τους δασκάλεψε πως με το αίμα φανερώνεται η αλήθεια.

Όμως το αίμα, είναι ο χειρότερος μάρτυρας της αλήθειας. Το αίμα φαρμακώνει και την πιο αγνή τη διδαχή. Και τρέλα της καρδιάς και μίσος την κάνει.

Κι όταν κανείς περνάει μέσα από τη φωτιά, για το χατίρι της διδαχής του, τι αποδειχνει μ' αυτό; Κάτι άλλο, αλήθεια είναι από την ίδια της την πυρκαγιά, να αναβρύζει η διδαχή τους.

Καρδιά φλεγόμενη και ψυχρό πνεύμα: όπου σμίγουν τα δυο γεννιέται ο ανεμοστρόβιλος που λέγεται Σωτήρας.

Υπήρξαν άνθρωποι και πιο μεγάλοι και πιο ευγενικοί απ' όσους ο λαός λέει Σωτήρες: απ' τους παράφορους αυτούς ανεμοστρόβιλους.

Κι από ανθρώπους ακόμα μεγαλύτερους πολύ, απ' τους Σωτήρες, πρέπει να λυτρωθείτε, αδερφοί μου, αν θέλετε της λευτεριάς το δρόμο να βρείτε.

Ποτέ κανείς ίσαμε τώρα, δεν ήταν Υπεράνθρωπος. Τους είδα και τους δυο γυμνούς: τον πιο μεγάλο και τον πιο μικρό άνθρωπο:

Μοιάζουν πολύ ακόμα μεταξύ τους. Αλήθεια, βρήκα και τον πιο μεγάλο άνθρωπο – τον πάρα πολύ άνθρωπινο!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι ενάρετοι

«Μ' αστραπόβρονα και πυροτεχνουργήματα ουράνια είναι ανάγκη να μιλάει κανείς σ' αισθήσεις αποκοιμισμένες.

Όμως, η φωνή της ομορφιάς, μιλάει απαλά: και γλιστράει μοναχά, στις πιο ξύπνιες ψυχές.

Σιγαλά σείστηκε σήμερα, και γέλασε η ασπίδα μου. Κι ήταν αυτό της ομορφιάς το γέλιο το ιερό κι ο κραδασμός της.

Με σας, ω ενάρετοι, η ομορφιά μου γέλασε σήμερα, κι άκουσα την κραυγή της σε μένα: «ζητάν ακόμα και πληρωμή».

Θέλετε ακόμα να πληρωθείτε, ω ενάρετοι, θέλετε αμοιβή για την *αρετή*: τον ουρανό για τη γη, την αιωνιότητα για το σήμερα;

Και τώρα τα 'χετε εναντίον μου γιατί κηρύχνω πως δεν υπάρχει αμοιβή, μήτε ταμίας βρίσκεται κανένας;

Κι αλήθεια, μήτε καν ετούτο δεν κηρύχνω, ότι η αρετή, η ίδια, περικλείνει μέσα της την ίδια την αμοιβή της.

Αχ, να ποιος είν' ο πόνος μου: στο βάθος των πραγμάτων βάλαν, την τιμωρία και την αμοιβή, κι ακόμα τις βάλαν και στην ψυχής το βάθος, ω ενάρετοι.

Μα σαν το ρύγχος του κάπρου, θα σκίσει ο λόγος μου το βάθος της ψυχής σας, υνί θέλω να γίνω για σας.

Όλα τα μυστικά του βυθού σας πρέπει ν' ανέβουν στο φως, κίοταν ξαπλωθείτε στον ήλιο, βαθιοσκαμμένοι, τότε η ψευτιά σας, θα χωριστεί από την αλήθεια.

Γιατί αυτή είν' η αλήθεια σας: είστε πολύ καθαροί για τη λέρα των λέξεων: εκδίκηση, τιμωρία, ανταμοιβή, ανταπόδοση.

Αγαπάτε την αρετή σας, σαν τη μητέρα τα παιδιά: μα πότε ακούστηκε πως μια μητέρα θέλησε να πληρωθεί για την αγάπη της;

Το πιο αγαπημένο σας είν' η αρετή. Του δαχτυλιδιού η λαχτάρα βράζει μέσα σας: για να φτάσει τον εαυτό του, πολεμάει και κύκλος γίνεται κάθε δαχτυλίδι.

Κι όμοιο μ' άστρο που σβήνει είναι κάθε τής αρετής σας πράξη. Το φως του πάντα βρίσκεται σε πορεία. Και ταξιδεύει – και πότε τάχα θα σταματήσει την πορεία του;

Το ίδιο και το φως της αρετής σας βρίσκεται ακόμα σε πορεία, κι όταν το έργο σας είναι ολοκληρωμένο. Ας ξεχαστεί και ας πεθάνει: η φωτεινή του αχτίδα ζει ακόμα και πορεύεται.

Η αρετή σας είν' ο ίδιος ο εαυτός σας και όχι κάτι ξένο, μια επιδερμίδα, ένας πέπλος: αυτή είν' η αλήθεια, και βγαίνει από της ψυχής σας το βάθος, ω ενάρετοι!

Είν' όμως κι άλλοι, με αρετή τους ένα σεισμό που τον γεννάει το μαστίγιο: κι έχετε ακούσει αρκετά αυτών των άλλων τις κραυγές.

Είναι κι άλλοι ακόμα και λεν αρετή, την τεμπελιά των ελαττωμάτων τους. Κι όταν το μίσος και η ζήλια τους, Ξαπλώνουνε φορές φορές, τα μέλη τους τεμπέλικα, τότε η δικαιοσύνη τους ξυπνάει και τρίβει τα νυσταλέα μάτια της.

Είναι κι άλλοι που σέρνονται κατά κάτω, τους τραβάν οι διαβόλοι τους. Όμως όσο πιο πολύ βυθίζονται, τόσο αστραφτολάμπει πιο πολύ το μάτι τους κι ο πόθος τους για το θεό τους.

Αχι! Κι αυτών οι κραυγές, έφτασαν τ' αφτιά σας, ω ενάρετοι: «ό,τι δεν είμ' εγώ, είναι Θεός για μένα κι αρετή».

Κι είναι κι άλλοι, που προχωράν βαριά βογκώντας, ίδια με κάρα που κουβαλάν μεγάλες πέτρες: αυτοί λεν πολλά γι' αξιοπρέπεια και αρετή.

Κι είν' κι ακόμα κι άλλοι, όμοιοι με ρολόγια κουρδισμένα, κάνουν τικ - τακ και θέλουν το τικ - τακ αυτό, οι άλλοι αρετή να τ' ονομάζουν.

Αλήθεια, μ' αυτούς κάνω κέφι. Όπου τα βρω τέτοια ρολόγια, τα κουρδίζω, με το σαρκασμό μου, κι έτσι τα κάνω, θένε δε θένε να χτυπάν.

Κι άλλοι πάλι είναι περήφανοι για μια χούφτα δικαιοσύνη και σ' αυτό βασισμένοι, το κάθε τι προσβάλλουν. Κι έτσι ο κόσμος πνίγεται στην αδικία τους.

Α, τι απηδιαστικά βγαίνει απ' το στόμα τους η λέξη αρετή! Κι όταν λεν είμαι δίκαιος, είναι σα να φωνάζουν ολοένα, εκδικήθηκα. Με την αρετή τους, ζητάν να βγάλουν τα μάτια των εχθρών τους κι υψώνονται μονάχα, για να ταπεινώσουν τους άλλους.

Κι είν' ακόμα κι άλλοι, που κάθονται στο βάλτο τους χωμένοι και λεν αυτά, μέσα από τα καλάμια: «Αρετή θα πει, να 'σαι χωμένος ήσυχα στο βάλτο. Δε δαγκώνουμε κανένα και ξεμακραίνουμε απ' όποιον θέλει να δαγκώσει. Και για τα πάντα έχουμε όποια γνώμη θα μας δώσουν οι άλλοι.»

Κι είν' ακόμα κι άλλοι που τις χειρονομίες αγαπάν και συλλογίζονται: η αρετή είναι μια χειρονομία.

Τα γόνατά τους προσεύχονται ολοένα και τα χέρια τους, υμνητικά υψώνονται στην αρετή. Και η καρδιά τους, δεν ξέρει τίποτ' απ' αυτά.

Και είναι πάλι κάτι άλλοι, που αρετή κρατούν και λεν: «η αρετή είν' απαραίτητη». Όμως πιστεύουν στο βάθος, ότι απαραίτητη, μονάχα η αστυνομία είναι.

Κι είναι και κάποιοι άλλοι, που δεν τα καταφέρνουν ν' αντικρίσουν ό,τι ψηλό έχει ο άνθρωπος, και λεν αρετή, το ότι αντικρίζουν από πολύ κοντά, την ταπεινότητα του ανθρώπου: έτσι την κακή όρασή τους, τη λεν αρετή.

Και κάμποσοι θέλουν να αποκτήσουν δύναμη και ν' ανεβούν, κι αυτό το λεν αρετή.

Κι άλλοι θέλουν να γίνουν άνω κάτω, και το λεν κι αυτό αρετή.

Μ' αυτόν τον τρόπο, πιστεύουν όλοι, πως έχουν κάποιες μετοχές στην αρετή, κι ο καθένας, το λιγότερο που κάνει είναι να βεβαιώνει ότι ξέρει το «Καλό» και το «Κακό».

Όμως ο Ζαρατούστρας, δεν ήρθε για να πει σ' όλους αυτούς τους μπαγαπόντηδες και τους μικρόμυαλους: τι ξέρετε σεις από αρετή;

Εκείνος ήρθε φίλοι μου, που θα 'χετε βαρεθεί πια τα κούφια λόγια, που σας δασκάλεψαν μικρόμυαλοι και ψεύτες: που θα 'χετε βαρεθεί τις λέξεις, ανταμοιβή, ανταπόδοση, τιμωρία, εκδίκηση, δικαιοσύνη.

Που μπορεί να 'χετε κουραστεί πια να λέτε: «Μια πράξη είναι καλή γιατί είναι αφιλοκερδής.»

Αχ, φίλοι μου! Ο αληθινός εαυτός σας, μέσα στην πράξη σας, να είναι, καθώς είναι η μάνα στο παιδί: αυτός ας είναι ο λόγος ο δικός σας για την αρετή.

Σας πήρα, αλήθεια, εκατό λέξεις κι από την αρετή σας, τα πιο αγαπητά παιχνίδια, και τώρα μου θυμώνετε σάμπως μικρά παιδιά. Παίζαν σιμά στη θάλασσα, κι ήρθε άξαφνα το κύμα, κι άρπαξε το παιχνίδι τους στα βάθη, και κλαίνε τώρα. Όμως αυτό το ίδιο κύμα, νέα παιχνίδια θα τους φέρει πάλι και νέα λαμπερόχρωμα κοχύλια μπροστά τους θ' απλώσει. Έτσι θα παρηγορηθούν: και σαν εκείνα, έτσι κι εσείς θα παρηγορηθείτε, – και θα 'χετε και νέα πολύχρωμα κοχύλια!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το μπουλούκι

«Πηγή χαράς είν' η ζωή. Όπου όμως πίνει και το μπουλούκι, όλες οι πηγές φαρμακώνονται.

Αγαπάω κάθε τι καθαρό. Δεν ανέχομαι όμως ν' αντικρίζω στόματα να γκριματσιάζουν, και τους ακάθαρτους να διψάν.

Ρίξαν τη ματιά τους μέσα στην πηγή και τώρα καθρεφτίζεται μες στην πηγή το φρικαλέο τους χαμόγελο και μ' αντικρίζει.

Τ' άγιο νερό φαρμάκωσαν με την ακολασία τους και λέγοντας χαρά τα βρομερά όνειρά τους φαρμάκωσαν ακόμα και τις λέξεις.

Θυμώνει η φωτιά, όταν βάζουν την υγρή καρδιά τους απάνω της. Και το ίδιο πνεύμα κοχλάζει και καπνίζει όταν το μπουλούκι ζυγώνει κοντά της.

Μισόγλυκος και άγευστος καταντάει τώρα στα χέρια τους ο καρπός.

Και κάποιοι που αηδίασαν τη ζωή, αηδίασαν μονάχα το μπουλούκι, δε θέλαν μαζί του να μοιράσουν, πηγή, φωτιά και καρπό.

Και κάποιοι πήγαν στην έρημο και βασανίστηκαν από δίψα, μαζί με τα σαρκοβόρα. Το κάναν μονάχα για να μην καθίσουν μαζί με καμηλιέρηδες ακάθαρτους γύρω απ' τη στέρνα.

Και κάποιοι δράμαν σάμπως χαλαστές και σαν χαλάζι σάμπως, απάνω σ' όλες τις καρποφορίες και θέλαν μόνο να πατήσουν το λαιμό του μπουλουκιού, για να του φράξουν το λαρύγγι.

Και δεν είναι τούτη η μπουκιά που τυρανίστηκα πολύ να καταπιώ, το να ξέρω δηλαδή ότι η ζωή η ίδια έχει ανάγκη από έχθηρα και θάνατο και μαρτυρίων σταυρούς: Κάποια φορά όμως ρώτησα, και μ' έπνιξε σχεδόν το ρώτημά μου: έχει ανάγκη η ζωή απ' το μπουλούκι;

Είν' απαραίτητες λοιπόν οι φαρμακωμένες ανάβρες, οι φωτιές οι πνιγερές, και τα λερά όνειρα και τα σκουλήκια, στο καθημερινό ψωμί μας;

Όχι το μίσος μου, η σιχασιά μου ήταν που μου κατάτρωγε με λαιμαργία τη ζωή! Αχ, πολλές φορές με ταλαιπώρησε το πνεύμα, σαν τύχαινε να βρω ακόμα έξυπνο και το μπουλούκι.

Και στους διευθύνοντες γύρισα τη ράχη μου σάμπως ανακάλυψα, τι λένε σήμερα «διευθύνω»: νταραβερίζομαι κι εμπορεύομαι τη δύναμη με το μπουλούκι.

Έζησα μέσα σ' αλλόγλωσσους λαούς, με βουλωμένα αφτιά: για να μου μείνει ξένη η γλώσσα και το εμπόριο της δύναμης.

Και βούλωσα τη μύτη μου, κι απελπισμένος διάβηκα απ' όλα ανάμεσα τα χτες, κι από τα σήμερα όλα: αλήθεια, βγάζει μια άσχημη αποφορά το χτες και το σήμερα, απ' το μπουλούκι των γραφιάδων.

Ίδια μ' έναν ανάπηρο κουφό, στραβό και άλαλο, έζησα πολύ καιρό για να μη ζήσω μαζί με το μπουλούκι της εξουσίας, της πένας και των ηδονών.

Με μόχτο ανηφόρισε το πνεύμα μου τα σκαλοπάτια και με προσοχή. Οι ελεημοσύνες της χαράς, γίναν παρηγοριά μου. Στη βακτηρία σφιγμένη, σερνόταν του τυφλού η ζωή.

Τι έγινε όμως; Πώς σώθηκα από την αηδία; Ποιος ξαναζωντάνεψε τα μάτια μου; Κα πώς φτερούγισα στα ύψη; Όπου κανένα πια μπουλούκι δεν κάθεται κοντά στην πηγή;

Μήπως η ίδια η αηδία μου, μου φύτρωσε φτερά, δυνάμεις που μάντευαν τις ανάβρες; Αλήθεια στα τετράψηλα να φτερουγίσω ήταν ανάγκη, για να 'βρω πάλι την ανάβρα της χαράς.

Ω, την ανακάλυψα, αδερφοί μου: δω πάνω στα τετράψηλα αναβρύζει, καθάρια η ανάβρα της χαράς, και λάμπει μια ζωή, που κανένα μπουλούκι δεν πίνει μαζί μας.

Γιομάτη ορμή μου αναβρύζεις, ανάβρα της χαράς. Και πολλές φορές, θέλοντας να γιομίσεις το ποτήρι, το τουμπάρεις.

Κι εγώ ακόμα είν' ανάγκη να μάθω να σε ζυγώνω με πιο πολλή ταπεινοσύνη: γιατί ασυγκράτητα η καρδιά μου ξεχύνεται σε σένα.

Μες την καρδιά μου φλέγεται το καλοκαίρι μου, κοντόημερο, θερμό, μεγαγχολικό, μακάριο: πώς λαχταράει τη δροσεράδα σου, η καλοκαιρινή καρδιά μου!

Διάβηκε η δισταχτική θλίψη της άνοιξής μου. Διαβήκαν κι οι χιονένιες νιφάδες μου του Ιουνίου, με την κακία τους!

Θέρος έγινα ολάκερος, και μεσημέρι θέρους!

Θέρος στα τετράψηλα με κρύες ανάβρες και μακάρια γαλήνη. Ω, φίλοι μου δράμετε να γίνει πιο μακάρια η γαλήνη!

Αυτό είναι το δικό μας ύψος κι η δικιά μας πατρίδα: κατοικούμε πάρα πολύ ψηλά κι απόκρεμνα, για να μη μας φτάνουν οι ακάθαρτοι κι η δίψα τους.

Ρίχτε τα λάγαρά σας μάτια στην ανάβρα της χαράς μου! Δε θα μπορούσε να θολώσει, αντίθετα, θα σας γλυκογελάσει με τη διαύγειά της.

Απάνω στο δέντρο «μέλλον», θα κτίσουμε τη φωλιά μας. Αετοί θα φέρνουν με τα ράμφη τους τροφή στους ερμημίτες!

Αληθινά, δε χτίζουν εδώ κατοικίες των ακάθαρτων! Παγερή σπηλιά θα 'ταν για τα σώματά τους και για το πνεύμα τους η ευδαιμονία μας!

Με ρωμαλέους άνεμους παρόμοιοι, θα ζήσουμε υπεράνω τους, γειτόνοι με τους αετούς, γειτόνοι με το χιόνι, του ήλιου γειτόνοι του λαμπρού: οι ρωμαλέοι άνεμοι έτσι ζουν.

Κι όμοιος με άνεμο μια μέρα θα φυσήξω ανάμεσά τους, και με το πνεύμα μου θα κόψω τρου πνεύματός τους την ανασεμιά: έτσι ζητάει το μέλλον μου.

Αλήθεια, ένας ρωμαλέος άνεμος, είν' ο Ζαρατούστρας για τους κάμπους και τέτοια ορμήνεια δίνει στους εχθρούς του, και σ' όσους φτύνουν και ξερνάν:

«Φυλαχτείτε, μη φτύνετε ενάντια στον άνεμο!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι ρογαλίδες

«Δες τη φωλιά της ρογαλίδας. Θέλεις να δεις και την ίδια; Να και το δίχτυ της: άγγιξέτο, για να ταραχτεί.

Έρχεται εύκολα: καλώς όρισες ρογαλίδα! Το σημάδι της ράχης σου, μαύρο είναι και τριγωνικό. Και ξέρω ακόμα, τι είναι και η ψυχή σου.

Εκδίκηση φωλιάζει στην ψυχή σου. Όποιον δαγκώσεις, βγαίνει μαύρο πρήξιμο. Με την εκδίκηση κάνει το φαρμάκι σου την ψυχή να στροβιλίζεται.

Έτσι με παραβολές μιλάω σε σας, που κάνετε τις ψυχές να στροβιλίζονται, ω κήρυκες της ισότητας! Ρογαλίδες μου φαντάζεστε και φιλέκδοικοι.

Μα θέλω να φέρω στις κρυσψώνες σας φως: γι' αυτό γελάω κατάμουτρα, με το γέλιο μου των κορυφών.

Γι' αυτό ξεσκίζω το δίχτυ σας, για να σας αναγκάσει ο θυμός σας να βγείτε από τη σπηλιά της ψευτιάς και η εκδίκησή σας ν' αναπηδήσει πίσω από τη δική σας λέξη «δικαιοσύνη».

Γιατί ο άνθρωπος, πρέπει να λυτρωθεί από την εκδίκηση: αυτό είναι για μένα η γέφυρα προς την πιο αψηλή ελπίδα, κι αντάμα ένα ουράνιο τόξο μετά από πολύχρονες καταιγίδες.

Οι ρογαλίδες όμως, θέλουν κάτι αλλιώτικο. «Αυτό ακριβώς είναι για μας δικαιοσύνη, να γιομίσει ο κόσμος με καταιγίδες της εκδίκησής μας». Έτσι μιλάν μεταξύ τους.

«Εκδίκηση και σαρκασμό σ' όσους δεν είναι όμοιοί μας». Τέτοιο όρκο κάνουν οι καρδιές των ρογαλίδων.

»Και «θέληση για ισότητα» αυτό πρέπει να είναι από 'δώ και μπρος το όνομα της αρετής. «Εναντίον τού κάθε δυνατού θέλουμε να υψώσουμε την κραυγή μας».

Ω κήρυκες της ισότητας, η τυραννική μανία της αδυναμίας σας φωνάζει: «ισότητα». Οι πιο απόκρυφες τυραννικές ορμές σας από 'δώ και πέρα μασκαρεύονται με τ' όνομα της αρετής!

Ματαιοδοξία κεντρισμένη, συγκρατημένος φθόνος ίσως των προγόνων σας. Ίσως η ματαιοδοξία των πατέρων σας κρεπάρει μέσα σας, σα φλόγα και σαν μάνα εκδίκησης.

Ό,τι σιώπησε ο πατέρας, το λέει ο γιος. Πολλές φορές βρήκα το γιο μια λύση, για το μυστικό του πατέρα.

Φαντάζουν σαν ενθουσιώδεις, όμως δεν είναι που ενθουσιάζεται η καρδιά τους, μα η εκδίκησή τους που φλογίζεται. Κι όταν μεταβάλλονται σε ευγενικούς και ψυχρούς, δεν είναι το πνεύμα, μα ο φθόνος που τους κάνει τέτοιους.

Ο φθόνος τους τούς πάει ακόμα, και στων στοχαστών τη στράτα. Και αυτό είναι το γνώρισμα του φθόνου τους. Πάντα τραβάν πολύ μακριά: έτσι που τέλος, καταντάει η κούρασή τους, ακόμα και στο χιόνι να ξαπλώνεται.

Το κάθε τους παράπονο αντιλαλεί εκδίκηση, κάθε τους παίνεμα κακία· κι ευτυχία αισθάνονται σαν είναι δυνατοί.

Με τέτοιους όρους, σας ορμηνεύω: μην πιστεύετε όσους έχουν πολύ δυνατό της τιμωρίας το ένστικτο.

Οι τέτοιοι είναι η χειρότερη ράτσα, το πιο κακό είδος ανθρώπου, στα πρόσωπά τους απάνω αντικρίζεις το μπόγια και το κυνηγόσκυλο!

Μην πιστεύετε όποιους λένε πολλά για τη δικαιοσύνη τους. Αληθινά απ' την ψυχή τους δε λείπει μονάχα το μέλι.

Κι αν λεν τους εαυτούς τους «δίκαιους και καλούς» μη λησμονάτε πως για να γίνουν φαρισαίοι μονάχα δύναμη δεν έχουν.

Δε θέλω φίλοι μου να με μπερδεύουν με τους άλλους.

Είναι πολλοί που κηρύσσουν τη διδαχή μου: και σύγκαιρα είναι της ισότητας κήρυκες και ρογαλίδες.

Μιλάν και υπερασπίζονται τη ζωή, οι φαρμακερές αυτές άραχνες, μα κάθονται μέσα στην τρύπα τους, αποκομμένοι από τη ζωή: κι αυτό γίνεται γιατί θέλουν να κάνουν κακό.

Θέλουν να κάνουν κακό, σε όσους έχουν σήμερα δύναμη γι' αυτό είναι ακόμα σήμερα εξουσία: γιατί σε κείνους είναι αγαπητό πάρα πολύ το κήρυγμα του θανάτου.

Αν ήταν αλλιώτικοι, αλλιώτικα θα δίδασκαν κι οι ρογαλίδες. Γιατί αυτοί ήταν κάποτε οι πιο μεγάλοι συκοφάντες του κόσμου και οι πιο μεγάλοι ιεροδικαστικοί εμπρηστές.

Μ' αυτούς τους κήρυκες της ισότητας δε θέλω να με μπερδεύουν. Γιατί η δικαιοσύνη, έτσι μιλάει σε μένα: «οι άνθρωποι δεν είναι ίσοι».

Και μήτε πρέπει να γίνουν: Ποια θα ήταν τότε η αγάπη μου στον Υπεράνθρωπο αν μιλούσα αλλιώτικα;

Απάνω σε γεφύρια χίλια και δρόμους χίλιους, πρέπει να τρέξουν προς το μέλλον και όλο και περισσότεροι πόλεμοι και όλο

και περισσότερες ανισότητες είν' ανάγκη να μπου ανάμεσά τους: αυτό μου λέει η μεγάλη μου αγάπη!

Επινοητές αγαλιμάτων και φαντασμάτων πρέπει να γίνου με τις έχθρες τους, και με τ' αγάλματα αυτά και τα φαντάσματά τους, πρέπει να κάνουν αναμεταξύ τους τον υπέρτατο αγώνα τους!

Καλό και κακό, πλούτια και φτώχεια, υψηλό και ταπεινό, και όλα, τα ονόματα των αξιών: όπλα είν' ανάγκη να 'ναι και σύμβολα ηχηρά, γιατί η ζωή πρέπει ολοένα να ξεπερνάει τον εαυτό της.

Στα ύψη θέλει κι η ίδια η ζωή ν' ανέβει, με βοηθούς και σκαλοπάτια: σ' αλαργινούς ορίζοντες θέλει να στείλει τη ματιά της, πέρα σε μακάριες ομορφιές -για τούτο τα ύψη της χρειάζονται.

Κι επειδή της χρειάζοντα ύψη, της χρειάζονται και σκαλοπάτια, κι αντίσταση από τα σκαλοπάτια και από κείνους που ανεβαίνουν! Ν' ανυψωθεί θέλει η ζωή, κι όταν ανυψωθεί, να περάσει τον εαυτό της.

Κοιτάξε, λοιπόν φίλοι μου! Εδώ, στη φωλιά της ρογαλίδας, υψώνονται τα ερείπια κάποιου αρχαίου ναού - κοιτάξτε, λοιπόν εδώ, μ' ολόφωτα μάτια!

Κι αλήθεια, όποιος εδώ τις σκέψεις του ύψωσε σε πέτρινο πύργο, αυτός ήξερε τα μυστικά της ζωής, σάμπως ο σοφότερος άνθρωπος.

Ότι υπάρχει αγώνας και ανισότητα ακόμα και στην ομορφιά, και πόλεμος για την ισχύ και την επικράτηση, αυτό μας το διδάσκει εδώ σε πεντακάθαρο σύμβολο.

Πόσο θεϊκά, οι τρούλοι και τόξα, συντρίβονται στον αγώνα: πώς μάχονται αναμεταξύ τους το φως με τον ίσκιο, ως θείοι αντιμαχόμενοι!

Το ίδιο κι εμείς, ασφαλείς και ωραίοι, ας γίνουμε εχθροί, αδερφοί μου! Και θεϊκά ας πολεμήσουμε ο ένας ενάντια στον άλλον!

Αλίμονο! με δάγκωσε και μένα η ρογαλίδα - η παλιά μου εχθρός! Θεϊκά ασφαλής και ωραίος δαγκώθηκα στο δάχτυλο.

«Τιμωρία και δικαιοσύνη πρέπει να κυριαρχεί - έτσι σκέφτεται: δεν τραγουδάει μάταια ύμνους στην εχθρότητα!»

Ναι, εκδικήθηκε! Κι αλίμονο! τώρα με την εκδίκηση θα κάνει και την ψυχή μου να στροβιλιστεί!

Όμως, για να μη στροβιλίζομαι, φίλοι μου, δέστε με καλά σε τούτο δω το στύλο! Καλύτερα να 'μαι στυλίτης, παρά στρόβιλος εκδίκησης!

Δεν είναι, στ' αλήθεια, μήτε κυκλώνας, μήτε ανεμοστρόβιλος ο Ζαρατούστρας. Και χορευτής αν είν' ακόμα, δε θα χορέψει ποτέ το χορό της ρογαλίδας!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι ένδοξοι σοφοί

«Το λαό υπηρετήσατε και την πρόληψή του, όλοι εσείς οι ένδοξοι σοφοί! – Και όχι την αλήθεια! Κι είναι γι' αυτό που σας τίμησαν.

Κι είναι γι' αυτό που υποφέραν την απιστία σας, γιατί ήταν μια εξυπνάδα κι ένα αδιέξοδο για το λαό. Έτσι φέρνεται ο κύριος στους δούλους του και διγσκεδάζει με την έπαρσή τους.

Όμως ο λαός τον μισεί, καθώς οι σκύλοι μισούν το λύκο: το ελεύθερο πνεύμα, ο εχθρός της βίας, αυτός που δε λατρεύει τίποτα, των δασών ο αναχωρητής.

Να τον διώξουν από το ερημητήριό του - αυτό θα πει για το λαό «πνεύμα δικαιοσύνης»: και πάντα εναντίον του ξαπολλάει τα πιο δαγκανιάρικα σκυλιά του.

«Γιατί η αλήθεια είν' εκεί όπου και ο λαός! Αλίμονο, αλίμονό του, που ερευνάει!» αυτά φωνάζαν ανέκαθεν.

Θελήσατε να δικαιώσετε τη λατρεία του λαού: κι αυτό το είπαν «αναζήτηση της αλήθειας», ω ένδοξοι σοφοί!

Και η καρδιά σας πάντα έλεγε μέσα της: «από το λαό προέρχομαι: και απ' αυτόν μου ήρθε η φωνή του Θεού».

Σκληροί και πονηροί, σάμπως γαιδούρια, υπερασπίσατε πάντα το λαό.

Και τώρα θα 'θελα, ω ένδοξοι σοφοί, να πετούσατε επιτέλους μακριά σας τη λεοντή!

Το παρδαλό δερμάτι του άγριου θηριού, και τα μαλλιά του εξερευνητή και του κατακτητή.

Αχ, για να μάθω να πιστεύω στην αληθοφάνειά σας, θα 'πρεπε πρώτα να ιδώ να συντριβείτε την ευλαβική σας θέληση.

Αληθοφανή - έτσι λέω εκείνον που αναχωρεί σε άθεες ερημίες με συντριμμένη την ευλαβική του θέληση.

Σε άμμο κίτρινη φλεγόμενη απ' τον ήλιο, αντικρίζει καταδιψασμένος τα δροσόνερα νησιά, που η ζωή ξεκουράζεται κάτω από τα πολύφυλλα δέντρα.

Η δίψα του όμως, δεν τον καταφέρνει να γίνει όμοιος με κείνους τους ευχαριστημένους: γιατί όπου υπάρχουν οάσεις, εκεί υπάρχουν και είδωλα θεών.

Πεινασμένη, βίαιη, φιλέρημη, άθεη, έτσι θέλει να 'ναι η λιονταρίσια θέληση.

Ελεύθερη από των σκλάβων την ευτυχία, λυτρωμένη από θεούς και λατρείες, ατρόμητη και τρομερή, μεγάλη και ερημική: αυτή είν' η θέληση του αληθινού.

Στην ερημιά ζούσαν ανέκαθεν οι αληθινοί, τα ελεύθερα πνεύματα, σαν άρχοντες της ερημιάς. Όμως μέσα στις πολιτείες ζούν οι καλοζωισμένοι κι ένδοξοι σοφοί - τα υποζύγια. Γιατί πάντα σέρνουν σαν γαϊδούρια τα κάρρα του λαού!

Όχι, δεν οργίζομαι με δαύτους: όμως δούλοι είναι για μένα και υποζύγια, κι ας λάμπουνε μαλαματένια τα χάμουρά τους.

Και πολλές φορές, γίναν δούλοι καλοί και αξιέπαινοι. Γιατί έτσι μιλάει η αρετή: «αν δούλος πρέπει να 'σαι, ζήτησε τότε, εκείνον που πιο πολύ χρειάζεται τις υπηρεσίες σου! Το πνεύμα και η αρετή, του κυρίου σου πρέπει να αναπτυχθούν, επειδή τον υπηρετείς. Έτσι, κι εσύ αναπτύσσεται με το πνεύμα και την αρετή του!»

Κι αληθινά, ω ένδοξοι σοφοί, του λαού δούλοι! Κι εσεείς οι ίδιοι με το πνεύμα του λαού και με την αρετή μεγαλώσατε - καθώς κι ο λαός χάρη σε σας μεγάλωσε. Το λέω προς τιμή σας!

Όμως για μένα, απομείνατε λαός, ακόμα και με τις αρετές σας, λαός με μάτια σαστισμένα - λαός που δε γνωρίζει πνεύμα τι πάει να πει.

Πνεύμα είν' η ζωή, που η ίδια διαπερνάει το εαυτό της. Από τον πόνο τον ατομικό, μεγαλώνει η γνώση η ατομική – το ξέρατε σεις αυτό, ίσαμε τώρα;

Και του πνεύματος η ευτυχία ετούτο, είναι: να 'ναι χαρισμένο κι από τα δάκρυα καθαγιασμένο, σα σφάγιο για τη θυσία – το ξέρατε σεις αυτό ίσαμε τώρα;

Και με βουνά πρέπει να μάθει να χτίζει ο γνώστης! Είναι τάχα λίγο ότι το πνεύμα βουνά μετατοπίζει, – το ξέρατε σεις αυτό ίσαμε τώρα;

Του πνεύματος τις σπίθες μοναχά γνωρίζετε; Δε βλέπετε όμως τι αμόνι, που είν' ο νους και τι σκληράδα έχει το σφυρί του!

Κι αλήθεια, δεν ξέρετε του πνεύματος την περηφάνια! Όμως πολύ λιγότερο θα υποφέρατε του πνεύματος την ταπεινότητα αν έστεργε αυτή να σας μιλήσει!

Και ποτέ ίσαμε τώρα, δεν καταφέρατε να γκρεμίσετε το πνεύμα σας σ' ένα χιονισμένο βάραθρο: δεν έχετε τη χρειαζόμενη ζεστασιά γι' αυτό! Κι έτσι δεν ξέρετε, μήτε της παγεράδας του τα θέλγητρα.

Σε όλα όμως μου παρωσιάζεστε σάμπως πολύ δικόι με το πνεύμα. Και τη σοφία, συχνά την καταντήσατε φτωχοκομείο και νοσοκομείο για τους κακούς ποιητές.

Δεν είστε αετοί: και γι' αυτό δε μάθατε μήτε την ευτυχία που υπάρχει μέσα στον έλεγχο του πνεύματος. Κι όποιος πουλί δεν είναι, απάνω από αβύσσους, δεν πρέπει να πετάει.

Είστε για μένα χλιαροί: όμως παγερή ορμάει κάθε βαθιά γνώση! Είν' παγωμένες οι ενδόμυχες πηγές του πνεύματος: μια δροσιά για τα ζεστά χέρια των όποιων ενεργούν.

Σεβαστοί στέκεστε μπροστά μου, κι αλύγιστοι, με ίσια τη σπονδυλική σας στήλη, ω ένδοξοι εσείς σοφοί! – δε σας σπρώχνει κανείς αγεροχείμαρρος και θέληση καμιά.

Δεν παρατηρήσατε ποτέ σας ένα πανί να διαβαίνει πάνω απ' τη θάλασσα, στρογγυλεμένο, φουσκωμένο και κουνάμενο, από τον ορμητικό αγέρα;

Παρόμοια με το πανί, δονείται απ' την ορμή του πνεύματος, η

σοφία μου, καθώς περνάει πάνω απ' τη θάλασα – η άγρια σοφία μου.

Εσείς όμως δούλοι του λαού, εσείς ένδοξοι σοφοί, πώς θα μπορούσατε να έρθετε μαζί μου!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το τραγούδι της νύχτας

«Είναι νύχτα: τώρα κελαρύζουν πιο δυνατά όλες οι ανάβρες. Κι η ψυχή μου όμοια είναι μια ανάβρα.

Είναι νύχτα: τώρα ξυπνάν όλα τα τραγούδια των ερωτευμένων. Όμοια και η ψυχή μου είναι το τραγούδι ενός ερωτευμένου.

Κάτι αγαλήνευτο κι αχόρταγο είναι μέσα μου και θέλει να κραυγάσει. Ένας πόθος αγάπης είναι μέσα κι ο ίδιος λαλεί της αγάπης τη γλώσσα.

Είμαι φως: αχ, ας ήταν να ήμουνα νύχτα! Όμως αυτή είναι η ερημιά μου, ότι με ζώνει το φως.

Αχ, ας ήταν να ήμουνα ζοφερός και νυχτιάτικος! Πώς θα βύζαινα τότε απ' το στήθος σου, ω φως!

Και σας ακόμα θα ευλογούσα, μικρά σπινθηροβόλα άστρα, σκουλήκια από φως, 'κεί πάνω! – και θα 'μουνα ευτυχισμένος, για το φως που θα μου χαρίζατε!

Όμως στο ίδιο μου το φως ζω μέσα, και καταπίνω πάλι τις φλόγες που συντριβανίζουν από μέσα μου.

Δε ξέρω την ευτυχία εκείνου που παίρνει και πολλές φορές ονειρεύομαι, ότι η κλεψιά θα πρέπει να είναι πολύ πιο ιδανική από το πάρσιμο.

Να, πια είναι η φτώχεια μου, ότι το χέρι μου δεν θα απαστάσει ποτέ να δίνει. Να, ποιος είν' ο φθόνος μου, ν' αντικρίζω μάτια όλο απαντοχή, και νύχτες να λαμπαδιάζουν απ' την επιθυμία!

Η δυστυχία όλων που δωρίζουν! Ω σκοτεινίασμα του ήλιου μου, ω πόθων πόθε! Ω, και μες στον κορεσμό ανήμερή μου πείνα.

Εσείς παίρνετε από μένα: όμως κάποια χορδή κρούω ακόμα

της ψυχής σας! Ανάμεσα στο δίνω και στο παίρνω άβυσσος. Κι η άβυσσος η πιο μικρή είναι που γεφυρώνεται πιο δύσκολα.

Μια πείνα γεννιέται από την ομορφιά μου. Κακό να κάνω θα 'θελα σ' όσους τα δώρα μου πρόσφερα – τόσο πεινάω για κακία.

Τραβάω το χέρι μου όταν το δικό σας απλώνεται σε μένα. Διαστακτικός είμαι σαν τον καταρράκτη, που και στο πέσιμό του ακόμα, διστάζει: Τόσο πεινάω για κακία.

Τέτοια εκδίκηση η ευφορία μου στοχάζεται: τέτοια κακία αναβρύζει η ερημιά μου.

Η ευτυχία μου να χαρίζω, πέθανε χαρίζοντας. Η αρετή μου απόστασε από τον ίδιο της τον εαυτό κι απ' τη μεγάλη αφθονία της!

Όποιος χαρίζει, πάντα έχει τον κίνδυνο να χάσει τη ντροπή του. Όποιος μοιράζει, πάντα το χέρι του κι η καρδιά του, ροζιάζει από το πολύ το μοίρασμα.

Το μάτι μου δεν αναβρύζει δάκρυα πια, για την ντροπή όσων ζητιανεύουν. Το χέρι μου πολύ τραχύ έγινε και δεν αισθάνεται πια το τρεμούλιασμα των γεμάτων χειρών.

Τι γίναν των ματιών μου τα δάκρυα και της καρδιάς μου το χνούδι; Ω ερημιά, όλων όσων χαρίζουν, ω σιωπή, εκείνων που λάμπουν!

Ήλιοι πολλοί στο έρημο χάος περιφέρονται: στο καθετί ζοφερό μιλάν με το φως τους και σε μένα σωπαίνουν.

Αχ, τέτοια είναι η έχθρα του φωτός για ό,τι λάμπει: ανελέητα γυρίζει στην τροχιά του.

Άδικος ως της καρδιάς τα βάθη μέσα, ψυχρός ο ήλιος προς τους ήλιους: Έτσι γυρίζει κάθε ήλιος στην τροχιά του.

Όμοια με καταιγίδα πετάν οι ήλιοι στο δρόμο τους, αυτό είναι το ταξίδι τους. Την ανελέητη θέλησή τους ακολουθάν κι αυτή είναι η υψηλότητά τους.

Ω! Μονάχα εσείς οι ζοφεροί που ζείτε μες στη νύχτα, πλαστοουργείτε τη θερμότητα, από τα λαμπερά! Ω! Πρώτοι εσείς πίνετε παρηγοριά, και γάλα απ' τα στήθη του φωτός!

Αχ, πάγος τριγύρο μου, το χέρι μου φλέγεται αγγίζοντας: Αχ,

δίψα μέσα μου αισθάνομαι, που λαχταράει τη δική σας δίψα!

Είναι νύχτα: αλί, που πρέπει να 'μαι φως και δίψα σκοταδιού και ερημιά!

Είναι νύχτα: τώρα αναβρύζει σαν πηγή από βαθιά μου ο πόθος και γυρεύει να μιλήσει.

Είναι νύχτα: τώρα λαλούν ψηλόλαλες όλες οι ανάβρες οι βαθείς. Όμοια και η ψυχή μου, ανάβρα βαθιά είναι.

Είναι νύχτα: τώρα ξυπνάν τα τραγούδια όλα, των ερωτευμένων. Κι η ψυχή μου τραγούδι ερωτευμένου είναι.»

Αυτό τραγουδούσε ο Ζαρατούστρας.

Το τραγούδι του χορού

Κάποιο βράδυ ο Ζαρατούστρας, απ' το ρουμάνι διάβηκε μαζί με τους μαθητές του. Και ψάχνοντας να βρει μια ανάβρα, έφτασε έξαφνα σε πράσινο λιβάδι. Το περιζώναν δέντρα και θάμνοι σιωπηλοί. Κι εκεί χορεύαν μόνα τους κορίτσια. Μόλις αναγνώρισαν το Ζαρατούστρα, κόψαν το χορό. Μα ο Ζαρατούστρας ζύγωσε, και μ' ένα φιλικό γνέψιμο του χεριού, τους είπε:

«Μη σταματάτε το χορό, αξιαγάπητα κορίτσια! Δε σας ζύγωσε κανένας που ταραίζει τις γιορτές με μάτι κακό, ούτε εχθρός των κοριτσιών.

Υπερασπίζω το Θεό από το διάβολο: όμως αυτός είναι το πνεύμα της βαρύτητας. Πώς θα μπορούσα λοιπόν, ω άνερες, των θεϊκών χορών σας να 'μαι εχθρός; Ή να μισώ τα κοριτσιόστικα πόδια σας με τους ωραίους αστραγάλους;

Φυσικά είμ' ένα δάσος και μια νύχτα από δέντρα βαθύσκια: όποιος όμως δε σκιάζεται το έρεβός μου, αυτός θα βρει κάτω απ' τα κυπαρίσσια μου, και τριανταφυλλιές λουλουδιασμένες.

Και το μικρό θεό θα βρει ακόμα, τον τόσο αγαπημένο στα κορίτσια: σιμά στη βρύση ξάπλωσε γαλήνιος με τα μάτια σφαλισμένα.

Αλήθεια, αποκοιμήθηκε καταμεσήμερο ο τεμπέλης! Μην κινήγησε πολλές πεταλούδες;

Μη μου κακιώνετε ωραίες μου χορεύτριες, αν μαλώνω κάπως το μικρό θεό. Θα σκούζει βέβαια και θα κλάψει – όμως είναι για γέλια κι όταν κλαίει! Με γιομάτα δάκρυα τα μάτια, θα σας γυρέψει ένα χορό, κι εγώ θα συνοδέψω ο ίδιος, μ' ένα τραγούδι το χορό του. Ένα χορευτικό τραγούδι και μια σάπιρα μαζί, για της βαρύτητας το πνεύμα. Για τον ύπιστο, τον παντοδύναμο διάβολο, που λεν πως είναι ο «άνακτας του κόσμου.»

Κι ετούτο το τραγούδι τραγούδησε ο Ζαρατούστρας, όταν ο έρωτας και τα κορίτσια στήσαν το χορό μαζί:

* * *

– «Στα μάτια σε κοίταξα, ω Ζωή, τώρα τελευταία, και σε ανεξερεύνητη άβυσσο νόμιζα πως γκρεμίστηκα.

Όμως με τράβηξες από 'κεί, μ' ένα χρυσό τσιγκέλι. Και γέλασες σαρκαστικά όταν σε είπα ανεξερεύνητη.

Και είπες: «τα ίδια λεν όλα τα ψάρια. Ό,τι δε μπορούν να εξερευνήσουν, είν' ανεξερεύνητο.»

«Όμως μια άστατη είμαι εγώ και άγρια, και σ' όλα μου γυναίκα και μήτε ελάχιστα ενάρθητη.

Κι αν είμαι για σας τους άντρες η βαθιά, η πιστή, η αιώνια, η μυστηριώδης.

Όμως εσείς οι άντρες μας στολίζετε με τις δικές σας αρετές ω ενάρητοι!»

Αυτά είπε η άπιστη. Μα εγώ ποτέ δεν εμπιστεύομαι σε κείνη και στο γέλιο της, όταν κακολογεί τον εαυτό της.

Κι όταν κάποια φορά τα 'λεγα καταμόναχος, με τη σοφία μου την άγρια, κι εκείνη μου 'πε με θυμό: «θέλεις, επιθυμείς, αγαπάς τη ζωή γι' αυτό και την πονάς!»

Λιγάκι ακόμα και θα της αποκρινόμουν άσχημα, και θα της έλεγα την αλήθεια. Και δεν απαντάει κανένας πιο άσχημα, παρά όταν λέει την αλήθεια στη σοφία του.

Γιατί έτσι εμείς οι τρεις: Στο βάθος αγαπάω μονάχα τη ζωή, κι αληθινά, τότε κυρίως τη μισώ.

Μα αν τα 'χα καλά με τη σοφία, και μάλιστα πολλές φορές πολύ καλά, αυτό γίνεται επειδή μου θυμίζει πολύ τη ζωή!

Έχει τα μάτια της, το γέλιο της, το χρυσό τσιγκέλι: τι μπορώ λοιπόν, να κάνω εγώ, αν εκείνες οι δυο μοιάζουν τόσο πολύ;

Κι όταν κάποτε η ζωή με ρώτησε, ποια είναι τάχα η σοφία; της είπα: «αχ, ναι! η σοφία!...»

Διψάει κανείς γι' αυτή, δίχως ποτέ να τη χορταίνει. Τη βλέπει ανάμεσα από πέπλο. Πασχίζει, να την πιάσει μέσ' από 'να δίχτυ!

Είναι όμορφη; Μήπως ξέρω εγώ! Κι οι γεροντότεροι κυπρίνοι πιάνονται με το δόλωμά της.

Είν' άστατη και όλο πείσματα, πολλές φορές την έχω δει τα χείλη της να δαγκώνει και να ξεμπλέκει τα μαλλιά της.

Μπορεί κακιά να 'ναι και ψεύτρα και τσουλοκυρά σε όλα. Μα όταν τον εαυτό της κατακρίνει τότε ακριβώς σε ξεγελάει περισσότερο.»

Όταν είπα ετούτα στη ζωή γέλασε χαιρέκακα, και σφάλισε τα μάτια. «Για ποιον μιλάς, λοιπόν; είπε, μήπως για μένα;

Κι ακόμα, ας πούμε, ότι είχες δίκιο, τα λέει ποτέ, κανείς κατάμουτρα *αυτά!* Μα τώρα περ μου και για τη σοφία σου!»

Αχ, άνοιξες ξανά τα μάτια σου, ω ζωή, αγαπημένη! Στην ανεξερεύνητη άβυσσο θαρρώ γκρεμίζομαι και πάλι.»

* * *

Έτσι τραγουδούσε ο Ζαρατούστρας, όταν όμως τέλεψε ο χορός και τα κορίτσια φύγαν τον έπιασε μελαγχολία.

Στο τέλος είπε: «Ο ήλιος ώρα βασίλεψε, το λιβάδι νοτίστηκε κι απ' τα ρουμάνια έρχεται δροσούλα.

Άγνωστο κάτι υπάρχει γύρω μου, και με βλέπει στοχαστικά. Τι, ακόμα ζεις Ζαρατούστρα;

Γιατί; Προς τι. Από πού; Για πού; Πού; Πώς; Δεν είναι τρέλα να ζει κανείς ακόμα;

Αχ, φίλοι μου, είναι το βράδυ που με ρωτάει έτσι. Συχωρέστε τη θλίψη μου!

«Βράδιασε σχωρέστε με που βράδιασε!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το τραγούδι των τάφων

«Πέρα εκεί είναι το αμίλητο νησί των τάφων. Εκεί και της νιότης μου οι τάφοι. Εκεί θέλω να πάω ένα στεφάνι αμάραντο στη ζωή.»

Με τέτοια απόφαση διάβηκε τη θάλασσα.

«Ω, εσείς της νεότητάς μου εικόνες και οράματα. Ω, εσείς της αγάπης ματιές, στιγμές θεϊκές. Τι γρήγορα έχετε πεθάνει! Σας συλλογιέμαι σήμερα σαν τους νεκρούς μου.

Από σας νεκροί μου πολυαγαπημένοι, φτερίζει σε μένα γλυκιά μοσκοβόλια και μου αλαφρώνει την καρδιά και τα δάκρυα αναλύει. Αλήθεια, συγκινεί και γαληνεύει την καρδιά του ερημίτη θαλασσοπόρου.

Πάντα είμαι ο πιο πλούσιος, κι ο πιο αξιογέλαστος, εγώ ο πιο ερημίτης: Γιατί είχα εγώ εσάς και σεις εμένα, ακόμα: πέστε μου σε ποιον πέσαν καθώς σε μένα, τέτοια μήλα, χρυσού, απ' το δέντρο;

Είμαι ολοένα κληρονόμος της αγάπης σας, κι η γη είμαι, που λουλουδιάζει γι' ανάμνησή σας, με πλήθος άγριες, και πολύχρωμες αρετές ω μυριαγαπημένοι!

Αχ! είχαμε γεννηθεί να μείνουμε κοντά ο ένας στον άλλο, ω γοητευτικά και αλλόκοτα θαύματα, δεν ήρθατε σε μένα και στον πόθο μου, σαν τρεμουλιάρικα πουλιά, μα όλο εμπιστοσύνη για κείνον που είχε εμπιστοσύνη!

Ναι για εμπιστοσύνη γεννημένες σαν και μένα και για τρυφερές αιωνιότητες! τώρα όμως πρέπει να ονομάσω και την προδοσία σας, ω εσάς ματιές και στιγμές θεϊκές. Δεν έμαθα ακόμα να σας προσφέρω άλλο όνομα.

Αλήθεια τι γρήγορα έχετε πεθάνει ω φευγαλέες! Και όμως μήτε σας απόφευγα, μήτε μ' αποφύγατε. Μέσα στην απιστία μας κι οι δυο είμαστε αθώοι.

Εμένα για να σκοτώσουν, σας στραγγάλισαν των ελπίδων μου γλυκόλαλα πουλιά! Ναι, σε σας έριχνε πάντα βέλη η κακία για να λαβώσει την καρδιά μου!

Και τη λάβωσε. Είσαστε όμως, πάντα, το πιο αγαπημένο που είχα, τα αγαθά μου όλα κι η περιουσία μου. Για τούτο έπρεπε νερά να πεθάνετε.

Σ' ό,τι είχα πιο αδύνατο σε μένα, εκεί ρίξαν το βέλος σε σας: το δέρμα σας που είναι λες βελούδο, κι ακόμα πάρα πάνω το χαμόγελο πεθαίνει με μια ματιά!

Μ' αυτό το λόγο θέλω να πω στους εχθρούς μου, τι είναι να σκοτώσεις άνθρωπο, μπροστά σε τόσα κακά που κάνετε σε μένα;

Μου κάνατε κάτι χειρότερο από το φόνο: Μου πήρατε το ανεπανόρθωτο – αυτό σας λέω, ω εχθροί μου!

Εσείς της νεότητάς μου σκοτώσατε τα οράματα και τα πιο αγαπημένα θαύματα. Μου πήρατε τα παιχνίδια μου και τα μακάρια πνεύματα. Στη θύμησή μου φέρνω ετούτο το στεφάνι και τούτη την κατάρα.

Ετούτη την κατάρα, για σας εχθροί μου!

Κοντύνετε την αιωνιότητά μου, σαν κραυγή που σπάζει σε παγετώδη νύχτα. Μόλις σαν ματιά γοργή από μάτια θεϊκά τη μισοείδα – σα στιγμούλα.

Έτσι είπα κάποτε, σε άδολη μου ώρα: «θεϊκά πρέπει να είναι τα πλάσματα όλα.»

Τότε με περιζώσατε ανεπάντεχα, με βρομερόθωρα φαντάσματα, αχ, ποιο, λοιπόν, να απόδρασε εκείνη την αγαθή ώρα;

«Όλες οι μέρες πρέπει να 'ναι ιερές για μένα.» έτσι μιλούσε μια μέρα η σοφία: αλήθεια, πρόσχαρης σοφίας λόγια.

Τότε μου κλέψατε τις νύχτες μου, ω εχθροί μου, και σ' ένα ξάγρυπνο βασανιστήριο τις μεταμορφώσατε.

Κάποτε λαχταρούσα ευχάριστους οιωνούς. Και βάλατε ευθύς στη στράτα μου μια τερατόμορφη και αποτρόπαια κουκουβάγια. Πού κρύφτηκε λοιπόν, η τρυφερή μου λαχτάρα;

Έταξα κάποτε στον εαυτό μου την κάθε σιχασιά ν' απαρνηθώ. Και τότε μεταλλάξαν τα πάντα ολόγουρά μου σε λαβωματιές.

Κάποτε σαν τυφλός τραβούσα στράτες μακάριες. Κάποτε ρίξανε ακαθαρσίες στη στράτα του τυφλού. Και τώρα το παλιό στρατί μ' αναγουλιάζει.

Κι όταν το δυσκολότερο κατάφερα, την ήττα του εαυτού μου, κι αυτή τη νίκη πανηγύριζα, βάλατε αυτούς που αγαπούσα να κρίζουν ότι τους έκανα μεγάλο κακό.

Αυτή ήταν πάντα η δράση σας: χύσατε χολή φαρμακερή στο πιο καθάριο μέλι μου, στην προσπάθειά των πιο καλών μου μελισσών.

Στη φιλευσπλαχνία μου, στείλατε πάντα τους αναιδέστερους διακονιάρηδες. Γύρω από τη συμπόνια μου μαζώξατε πάντα τους αγιάτρευτους αναιδείς. Έτσι τραυματίσατε των αρετών μου την πίστη.

Κι όταν θυσία πρόσφερα, ό,τι πιο άγιο είχα, η «ευλάβεια» σας βιάστηκε, τα λιπαρότερα δώρα της να προσφέρει: έτσι, οι αναθυμιάσεις του λίπους πνίγαν ό,τι πιο άγιο είχα.

Και να χορέψω επιθυμούσα κάποτε, όπως ποτέ ίσαμε τότε δεν είχα χορέψει. Απάνω απ' όλους τους ουρανούς ήθελα να χορέψω. Τότε μου ξεμυαλίσατε τον πιο καλό τραγουδιστή μου.

Και μου τραγούδησε ένα θλιβερό και σκοτεινό τραγούδι, αχ, τρύπησε τ' αφτιά μου σάμπως ο ήχος πένθιμης μουσικής.

Θανάσιμε τραγουδιστή, όργανο της κακίας, εσύ ο αθώοτατος! Είχα κιόλας ετοιμαστεί για τον καλύτερο χορό μου: και σκότωσες με το τραγούδι σου την έκστασή μου!

Μόνο με το χορό μπορώ να μιλάω για των πιο υψηλών πραγμάτων τα σύμβολα: και τώρα, το υψηλότερο σύμβολό μου, απόμεινε ανέκφραστο μέσα στα μέλη μου!

Ανέκφραστη και σκλάβα απόμεινε η πιο υψηλή μου ελπίδα! Και πέθαναν όλα της νιότης μου τα οράματα και όλες οι παρηγορίες!

Πώς το βάσταξα ετούτο; Πώς δέχτηκα και πώς θεράπευσα τέτοια τραύματα; Πώς αναστήθηκε η ψυχή μου μέσα από τους τάφους αυτούς;

Ναι, μέσα μου υπάρχει κάτι άπρωτο και αδάμαστο, που αντινάζει βράχους: η θέλησή μου! Σιωπηλή και αναλλοίωτη διαβαίνει από τα χρόνια ανάμεσα.

Το δρόμο της θέλει ν' ακολουθήσει απάνω στα δικάμου πό-

δια, η θέληση η παλιά μου. Σκληρή και άπρωτη είν' η ουσία της.

Άπρωτος είμαι μονάχα στη φτέρνα μου. Πάντα υπάρχουν εδώ με τον εαυτό σου όμοια ω υπομονετική! Πάντα ξεγλιστράς ανάμεσα απ' όλους τους τάφους!

Σε σένα μέσα ακόμα ζει, ό,τι αλύτρωτο απόμεινε απ' τη νιότη μου. Και σαν ζωή και σαν νιότη, στέκεσαι δω ελπίζοντας, απάνω στον τάφω τα κίτρινα χαλάσματα.

Ναι, για μένα είσαι ακόμα εσύ όλων των τάφων η χαλάστρα: Χαίρε, ω θέλησή μου! Μονάχα όπου τάφοι υπάρχουν, υπάρχει και ανάσταση!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το ξεπέρασμα του εαυτού μας

«Θέληση για την αναζήτηση της αλήθειας» ονομάζετε σεις οι σοφότατοι, ό,τι σας τραβάει και σας κάνει διψαλέους.

Θέληση να κατανοήσετε τα πάντα: έτσι λέω εγώ τη θέλησή σας.

Ό,τι υπάρχει, θέλετε να το κάνετε νοητό: γιατί αμφιβάλλετε και δίκαια δυσπιστείτε αν είναι πραγματικά νοητό.

Όλα να τα υποτάξετε και να τα λυγίσετε! αυτό θέλει η θέλησή σας. Γυαλιστερά και υπόδουλα στο πνεύμα, σαν καθρέφτης και σαν εικόνα του.

Αυτή είναι όλη σας η θέληση, ω σοφότατοι, θέληση ν' αποκτήσετε ισχύ. Ακόμα κι όταν για το καλό και το κακό μιλάτε και για την εκτίμηση των αξιών. Θέλετε να φτιάξετε έναν κόσμο, που μπροστά του να μπορείτε να γονατίζετε. Αυτή είναι η ύστερη ελπίδα και μέθη σας!

Οι αδαείς, φυσικά—ο λαός—μοιάζουν μ' έναν ποταμό, που ένα βαρκάκι αρμενίζει απάνω του: μες στο βαρκάκι κάθονται, μασκαραμένες κι επίσημες, οι εκτιμήσεις των αξιών.

Τη θέλησή σας και τις αξίες σας, ρίξατε απάνω στον ποταμό του γίνεσθαι. Μια παλιά θέληση δύναμης μου προδίνει τι ο λαός λέει καλό και τι κακό.

Σεις, ω σοφότατοι, βάλατε τέτοιους επιβάτες μέσα σ' αυτό το βαρκάκι και τους προσφέρατε πολυτέλειες κι ονόματα περήφανα - εσείς και η θέλησή σας η κυρίαρχη!

Τώρα ολοένα και πιο μακριά ο ποταμός πηγαίνει το καράβι σας: πρέπει να το πηγαίνει. Τι κι αν σπάζει το κύμα κι αφρίζει και θυμωμένο κοντραστάρει με την καρίνα;

Ο ποταμός δεν είναι ο κίνδυνός σας, και το τέρμα του καλού και του κακού σας, ω σοφότατοι: μα η ίδια αστέρεφτη και δημιουργική *Θέληση* της ζωής.

Όμως για να νιώσετε τι στοχάζομαι, για το καλό και το κακό, ανάγκη είναι να σας πω πώς την καταλαβαίνω τη ζωή και τον τρόπο όλων των ζωντανών.

Παρακολούθησα κάθε ζωντανό, πήρα τους πιο μεγάλους και τους πιο μικρούς δρόμους για να μάθω τη νοστροπία του.

Και με καθρέφτη πολυεδρικό ακόμα, έπιασα τη ματιά του, όταν είχε το στόμα σφαιριστό: για ν' αναγκάσω το μάτι του να μου μιλήσει. Και μου μίλησε.

Όμως, ολούθε όπου βρήκα ζωή, άκουσα να μιλάν και για την υποταγή. Κάθε ζωντανό είναι υπάκουο.

Το δεύτερο είναι τούτο: προστάζει πάντα κανείς όποιον δε μπορεί να πειθαρχήσει στον εαυτό του. Τέτοια είναι η νοστροπία των ζωντανών.

Να, όμως ποιο είναι το τρίτο που άκουσα: να προστάξεις είναι πιο δύσκολο, παρά να υπακούς. Κι όχι μονάχα γιατί όποιος προστάζει σηκώνει το βάρος όλων όσων υποτάζονται, αλλά επειδή το βάρος αυτό εύκολα τον τσακίζει. Μια απόπειρα κι ένα τόλμημα σάμπως να βρίσκω σε κάθε προσταγή. Κι ολοένα, όταν το ζωντανό προστάζει, παίζει στα ζάρια τον εαυτό του.

Αυτό γίνεται κι όταν προστάζει τον ίδιο του τον εαυτό: ακόμα και τότε πρέπει να πληρώσει την προσταγή του. Του ίδιου του δικού του νου, θα γίνει δικαστής κι εκδικητής και θύμα.

Πώς γίνεται αυτό; ρώτησα τον εαυτό μου. Τι καταφέρνει το ζωντανό να υποτάζεται και να προστάζει, μα και προστάζοντας ακόμα, να δείχνει και υποταγή;

Ακούστε λοιπόν τα λόγια μου ω σοφότατοι! Ψάξτε σοβαρά αν μπήκαν μέχρι την καρδιά της ζωής και ως της καρδιάς τις ρίζες.

Ολούθε όπου βρήκα ζωή, εκεί συνάντησα και θέληση για δύναμη. Ακόμα και στη θέληση του δούλου είδα τη θέληση να γίνει κύριος.

Να υπακούει το πιο αδύναμο, στο πιο ισχυρό, σ' αυτό τον αναγκάζει η θέλησή του, που πάντα θέλει να 'ναι κυρίαρχη του ακόμα λιγότερο ισχυρού: αυτή είναι η μοναδική ηδονή που δεν μπορεί να τη στερηθεί.

Και όπως το μικρότερο παραδίνεται στο μεγαλύτερο για να βρίσκει ηδονή και αίσθηση της δύναμης του στο ακόμα πιο μικρό, έτσι και το πιο μεγάλο παραδίνεται και παίζει στα ζάρια την ίδια τη ζωή του γι' αυτή την αίσθηση της δύναμης.

Αυτή είναι η υποταγή του πιο μεγάλου, ότι είναι τόλμημα και κίνδυνος κι ένα παιχνίδι ζάρια γύρω από το θάνατο.

Κι όπου είναι θυσίες, και δουλειές και μάτια ερωτικά, εκεί είναι και θέληση για κυριαρχία. Από κρυμμένες στρατές γλιστράει ο πιο ασθενικός στο κάστρο και στην καρδιά του ισχυρότερου και τότε του κλέβει τη δύναμη.

Και το μυστικό ετούτο μου είπε η ίδια η ζωή: «Κοίτα, εγώ είμαι κάτι που πρέπει να ξεπερνιέται ολοένα. Φυσικά, εσείς το λέτε αυτό δημιουργική θέληση ή αυθόρμητο σκοπό, για, το πιο αψηλό, το πιο αλαργινό, το πιο αλλιώτικο: όμως όλα τούτα, είν' ένα και το ίδιο μυστικό. Προτιμάω ακόμα και να εξαφανιστώ παρά ν' αρνηθώ αυτό το ένα. Κι αλήθεια, όπου υπάρχει εξαφάνιση και φυλλορόσημα εκεί θυσιάζεται η ζωή - για τη δύναμη! Ή αγώνας είμαι ή εξέλιξη ή σκοπός ή δύναμη του σκοπού αντίμαχος: αχ, όποιος μαντεύει τη θέλησή μου, μαντεύει και από ποιους δυσκολοπάτητους δρόμους, πρέπει να περάσει. Ό,τι και αν δημιουργώ κι όπως κι αν αγαπάω το δημιούργημά μου, γρήγορα απ' ανάγκη γίνομαι αντίπαλος σ' αυτό και στην αγάπη μου: έτσι θέλει η θέλησή μου.

Κι εσύ, που ψάχνεις για γνώση το μονοπάτι μόνο είσαι και το αχνάρι της θέλησής μου: αλήθεια, η θέλησή μου για τη δύναμη πορεύεται απάνω στ' αχνάρια της θέλησης μου για την αλήθεια!

Όμως δεν πέτυχε την αλήθεια, όποιος εξακόντισε εναντίον της τη «θέληση για την ύπαρξη»: ετούτη η θέληση δεν υπάρχει καθόλου.

Επειδή ό,τι δεν υπάρχει δε μπορεί και να θέλει. Ό,τι όμως είναι στη ζωή, πώς θα μπορούσε να μην θέλει ακόμα τη ζωή;

Μονάχα όπου υπάρχει ζωή, υπάρχει και θέληση: όχι όμως θέληση για τη ζωή, μα αυτό που διδάσκω εγώ - θέληση για τη δύναμη.

Πολλά πράγματα έχουν, για το ζωντανό μεγαλύτερη αξία κι από την ίδια τη ζωή. Όμως και μέσα από την εκτίμηση των αξιών, μιλάει η θέληση για τη δύναμη.

Ετούτα με δασκάλεψε κάποτε η ζωή: και γι' αυτό, ω σοφότατοι, λύνω καθαρά και το αίνιγμα της καρδιάς σας.

Αλήθεια σας λέω: καλό και κακό, αναλλοίωτα, δεν υπάρχουν! Κι αυτά πρέπει να ξεπερνιούνται ολοένα.

Με τις αξίες σας και με τα λόγια σας για το καλό και το κακό, ασκείτε βία, εσείς οι εκτιμητές των αξιών. Κι αυτό είναι η κρυφή σας αγάπη και της ψυχής σας η φεγγοβολιά, ο κραδασμός και το ξεχειλίσιμα.

Όμως μια ισχυρότερη βία ξεπετιέται μέσα από τις αξίες σας ένα νέο ξεπέρασμα του εαυτού σας: σ' αυτήν απάνω σπάζει και το αβγό και το τσόφλι.

Και αυτός που πρέπει να 'ναι ο δημιουργός του καλού και του κακού, αυτός, πρέπει σ' αλήθεια, να γίνει πρώτα ένας περιφρονητής και να γκρεμίσει τις αξίες.

Έτσι, το υπέρτατο κακό προσαρμόζεται στο υπέρτατο καλό: αυτή είναι η δημιουργικότητα.

Ας κουβεντιάσουμε γι' αυτό, ω σοφότατοι, όσο δυσάρεστο κι αν είναι. Η σωπή είναι χειρότερη. Όλες οι καταπιεσμένες αλήθειες καταντάν φαρμακερές.

Άμποτε να συντιβόντουσαν όλα όσα - μπορούν να συντριφτούν απ' τις αλήθειες μας! Υπάρχουν ακόμα πολλά σπίτια για χτίσιμο!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι υπέροχοι

«Γαλήνια τα βάθη της θάλασσάς μου: ποιος στ' αλήθεια, θα μάντευε, ότι τέρατα φαιδρά κρύβουν;

Ασάλευτα τα βάθη μου: όμως λαμποκοπάν από αινίγματα και γέλια που караβίζουν.

Έναν υπέροχο αντάμωσα σήμερα, έναν επίσημο, έναν εξιλαστή του πνεύματος: ω, πώς γέλασε η ψυχή μου με την ασχήμια του!

Με φουσκωμένα στήθια, όμοιος με κείνον που παίρνει ανάσα βαθιά: έτσι στεκόταν ο υπέροχος και σιωπηλός. Στολισμένος με κακόγουστες αλήθειες, λεία του κυνηγιού του, και πλούσιος με κουρελιασμένα ρούχα. Ακόμα κι ένα σωρό αγκάθια κρεμόντουσαν απάνω του – δεν είδα όμως κανένα τριαντάφυλλο.

Δεν έμαθε ακόμα το γέλιο και την ομορφιά. Βλοσυρός γύρισε ο κυνηγός αυτός από το δάσος της γνώσης.

Γύρισε ύστερα από τον αγώνα του με τ' άγρια θεριά: όμως μέσα από τη σοβαρότητά του αγναντεύει ένα θεριό – ακαταδάμαστο!

Σάμπως τίγρις στέκεται ακόμα εκεί, έτοιμη να χυμήξει, μα δε συμπαθάω αυτές τις τεντωμένες ψυχές, και το γούστο μου αποδοκιμάζει όλους τους ερημικούς.

Και σεις, φίλοι μου, μού διαλαλείτε, ότι, «δεν πρέπει ν' αγωνίζεται κανείς για το γούστο και τη γεύση!»

Το γούστο: αυτό είναι σύνωρα το βάρος, η ζυγαριά και ο ζυγιστής. Κι αλίμονο σε κάθε πλάσμα ζωντανό που θέλει να ζήσει δίχως ν' αγωνίζεται για το βάρος, τη ζυγαριά και το ζυγιστή!

Και σαν απ' την υπεροχή του αποστάσει ο υπέροχος αυτός, τότε μονάχα, για πρώτη φορά θ' αστράφτει η ομορφιά του. Και τότε μονάχα θα τον δοκιμάσω και θα τον βρω ευχάριστο.

Και μονάχα όταν δε θέλει πια τον εαυτό του, θα σαλτάρει πάνω από τον ίσκιο του – και αληθινά, θα μπει στον ήλιο του.

Πολύ καιρό έμενε στον ίσκιο, τα μάγουλα του εξιλεωτή του πνεύματος κιτρίνισαν, και πέθανε της πείνας προσδοκώντας.

Τα μάτια του δείχνουν ακόμα περιφρόνηση, και μια αναούλα κρύβεται στο στόμα του. Τώρα ξεκουράζεται μα το ξεκούρασμά του, δεν είν' ακόμα ξαπλωμένο στον ήλιο.

Σαν τον ταύρο ήταν ανάγκη να κάνει, και η ευτυχία του έπρεπε να μυρίζει γη και όχι της γης την καταφρόνια.

Θα 'θελα να τον δω σαν άσπρο ταύρο, όταν φρουμάζει και μουγγανίζει και τραβάει μπροστά απ' τ' αλέτρι: και το μουγγανητό του έπρεπε να υμνολογεί, κάθε τι γήινο!

Η όψη του είναι ακόμα ζοφερή κι ο ίσκιος του χεριού του παιχιδίζει απάνω του. Κι είναι ισκιωμένη ακόμα και η αίσθηση του ματιού του.

Φυσικά μ' αρέσει ο ταυρίσιος του τράχηλος: όμως θα ήθελα να δω και τη ματιά του αγγέλου.

Πρέπει να ξεμάθει ακόμα και την ηρωική του θέληση. Πρέπει να 'ναι κι αψηλόκορμος, όχι υπέροχος μονάχα. Έπρεπε να τον ανυψώνει ο αιθέρας αυτόν τον άβουλο.

Δάμασε τα θεριά και τα αινίγματα: μα έπρεπε να γλιτώσει και τα θεριά και τα αινίγματα, και να τα μεταμορφώσει σ' αγγελούδια.

Δεν έμαθε ακόμα να χαμογελάει η γνώση του και να μην είναι ζηλιάρα. Το φουρτουνιασμένο πάθος του ακόμα δε γαλήνεψε μέσα στην ομορφιά.

Αληθινά, η επιθυμία του, δεν πρέπει να σωπαίνει και να βουλιάζει μες στον κόρο, μα μες στην ομορφιά. Η χάρη συντροφεύει τη μεγαλοψυχία του μεγαλόψυχου.

Με το μπράτσο πάνω απ' το κεφάλι: έτσι έπρεπε να ξεκουράζεται ο ήρωας, έτσι έπρεπε να νικάει και την ανάπαυσή του.

Μα για τον ήρωα η ομορφιά είναι το δυσκολότερο απ' όλα. Η ομορφιά είναι απροσπέλαστη στις βίαιες θελήσεις. Λίγο περισσότερο, λίγο λιγότερο – είναι πολύ και μάλιστα το ουσιώδες.

Να στεκόσαστε με μύωνες άνεργους και θέληση άδεια, αυτό είναι για σας πολύ δύσκολο, ω Υπέροχοι!

Όταν η δύναμη γίνεται φιλική και κατεβαίνει και γίνεται ορατή, τότε, ομορφιά τη λέω αυτή τη συγκατάβαση.

Από κανένα δε ζητάω τόσο την ομορφιά όσο από σένα Δυνα-

τέ. Η καλοσύνη σου, ας είναι και η στερνή νίκη του εαυτού σου.

Εσένα άξιο θαρρώ για κάθε κακό, γιὰ τούτο αξιώνω από σένα καλοσύνη.

Αλήθεια γέλασα πολλές φορές με τους αδύνατους, γιατί θαρρούν πως είναι καλοί επειδή κουτσαίνουν τα ποδάρια τους!

Χρέος σου είναι να μιμηθείς της αρετής τη μαρμαροκολώνα: γίνεται πιο όμορφη και πιο λεπτή μα πιο γερή, όσο ψηλότερα ανυψώνεται.

Ναι, ω Υπέροχε, μια μέρα πρέπει και συ να είσαι πιο ωραίος και να κρατήσεις τον καθρέφτη μπροστά στην ίδια σου την ομορφιά.

Ανατριχίλες θεϊκές από λαϊκές λαχτάρες· ακόμα και η ματαιοδοξία του λατρείας θα γίνει.

Αλλά τούτο είναι ίσα - ίσα το μυστικό της ψυχής: μονάχα όταν την αφήσει ο ήρωας, μονάχα τότε ζυγώνει μέσα στο όνειρο, τον υπερήρωα.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι πολιτισμένες χώρες

«Πέταξα πολύ μακριά πέρα στο μέλλον: ανατρίχιασα σύγκορμος.

Κι όταν κοίταξα γύρω, ο μόνος σύγχρονός μου ήταν ο χρόνος.

Τότε γύρισα, πίσω, καθώς έφευγα ολοένα πιο γρήγορα: έτσι κατάληξα σε σας, ω σημερινοί, και στις πολιτισμένες χώρες σας.

Πρώτη φορά σας είδα με το μάτι που έπρεπε, και με καλές προθέσεις: ήρθα στ' αλήθεια με πόθο στην καρδιά. Στ' αλήθεια, ήρθα με λαχτάρα στην καρδιά.

Μα τι έγινε; Όσο κι αν ήμουνα θλιμμένος δε κατάφερα να κρατήσω τα γέλια. Ποτέ δεν είδε το μάτι μου θέαμα τόσο παρδαλό.

Γελούσα και γελούσα, ενώ το πόδι μου τρεμούλιαζε, σαν την καρδιά μου: Μήπως είναι, λοιπόν, εδώ η πατρίδα όλων των χρωμάτων;

Με πενήντα χρώματα είχατε βάψει το πρόσωπο και τα μέλη για μεγάλο μου ξάφνιασμα, ω σύγχρονοι!

Και με πενήντα καθρέφτες γύρω σας που σας κολάκευαν και μιμόντουσαν τα παιχνίδια των χρωμάτων σας. Ναι, δεν ήταν δυνατό να φοράτε πιο καλή μάσκα από το πρόσωπό σας, ω σύγχρονοι, ποιος θα μπορούσε να σας γνωρίσει; Βαμμένοι με τα σημάδια του παρελθόντος, κι απάνω στα σημάδια αυτά, χαράζονται νέα σημάδια: έτσι δε χρειάζοσαστε κανένα διερμηνέα.

Κι αν μπορεί κανείς να εξετάσει τα σωθικά σας, ποιος θα πίστευε ποτέ ότι έχετε σωθικά; Από χρώματα μοιάζετε καμωμένοι κι από κολλημένα χαρτάκια.

Όλοι οι καιροί και οι λαοί κοιτάζουν ανακατωμένοι μέσ' από τα πέπλα σας. Όλα τα ήθη κι όλα τα πιστεύω μιλάν μέσα στις χειρονομίες.

Όποιος σας έβγαζε τα πέπλα, τα πανωφόρια σας, τα χρώματα, και τις χειρονομίες, θα είχε πάλι μπόλικα για ένα σκιάχτρο των πουλιών.

Κι αληθινά εγώ είμαι το σκιαγμένο πουλί, που μια φορά σας αντίκρισα γυμνούς και δίχως χρώματα, και πέταξα μακριά όταν ο σκελετός αυτός μου έγνεψε με αγάπη.

Θα το 'χα πιο καλό να 'μουνα μεροκαματιάρης στον κάτω κόσμο, κοντά στους ίσκιους του παρελθόντος! Πιο σαρκωμένοι και πιο γιομάτοι από σας είναι οι κατωκοσμίτες!

Αυτό είναι, αυτό είναι των σωθικών μου η πίκρα, δε σας υποφέρω πια, ω σύγχρονοι, ούτε γυμνούς, ούτε ντυμένους!

Κάτι πικρό απ' τα μελλούμενα κι όσα τρομάξαν κάποτε, πουλιά, τα φευγάτα πουλιά, μα την αλήθεια είναι ήμερο από τη δικιά σας την πραγματικότητα.

Γιατί έτσι λέτε: «όλο πραγματικότητα είμαστε χωρίς πίστη και πρόληψη.»

Κινάμενες αρνήσεις είσαστε της πίστης και των σκέψεων χαλαστές. «Αναξιόπιστους» σας λέω, ω πραγματικοί!

Όλες οι εποχές φлуαρούν μεταξύ τους, μέσα στο μυαλό σας, κι όλων των εποχών οι πραγματικότητες και οι φлуαρίες ήταν πιο πραγματικές από τη λογική σας ύπαρξη!

Άκαρποι είστε, γι' αυτό δεν έχετε πίστη. Όμως όποιος θέλει να δημιουργήσει αυτός πρέπει να έχει πάντα τ' αληθινά του όνειρα και τα προφητικά του άστρα – και να πιστεύει στην πίστη.

Μισανοιγμένες πόρτες είστε που ενεδρεύουν νεκροθάφτες. Κι αυτή 'ναι, η δικιά σας πραγματικότητα: «Όλα να γκρεμιστούν!»

Αχ! πώς στεκόσαστε μπροστά μου, ω άγονοι εσείς και στείροι με τα πλευρά τα σκελετώδη; Πολλοί απ' σας το νιώθουν κιόλας.

Και λεν: μήπως κάποιος θεός, όταν κοιμόμουν κάτι μου πήρε από πάνω μου; Αλήθεια τόσο, που να μπορεί να πλαστοουργήσει μια ολάκαιρη γυναικά!

«Αλλόκοτη είναι η φτώχεια των πλευρών μου.» Έτσι λένε.

Ναι, να γελάω με κάνετε, ω σύγχρονοι και προπάντων όταν σας ξαφνιάζουν οι ίδιοι σας οι εαυτοί!

Κι αλίμονό μου αν δε μπορούσα να γελάσω, για το ξάφνιασμά σας, κι αν ήμουνα υποχρεωμένος να καταπίνω κάθε αηδία από τη χύτρα σας!

Όμως θέλω να σας παίρνω στ' αστεία, γιατί έχω, εγώ, βαρύ φορτίο να σηκώσω, και τι με κόφτει, αν κάτσουν μύγες στο φορτίο μου;

Αλήθεια το φορτίο μου, δε θα βαρύνει πιότερο μ' αυτό, κι ούτε από σας πρέπει να μου 'ρθει η μεγάλη κούραση!

Αχ, μέχρι πού θ' ανέβω ακόμα με το πόθο μου! Απ' τις βουνοκορφές βιγλίζω να βρω τη χώρα των πατέρων μου και τη μητρική μου χώρα.

Δε βρίσκω όμως, πουθενά, απόστασα γυρίζοντας όλες τις πόλεις, και φεύγω απ' όλες τις πύλες.

Ξένοι μού είναι οι σύγχρονοι και περίγελος, που τώρα να, μου τραβούσαν την καρδιά μου. Διωγμένος είμαι απ' όλες τις πατρίδες των πατεράδων και των μανάδων μου.

Γι' αυτό αγαπάω μονάχα τη χώρα των παιδιών μου, την άγνωστη σε θάλασσεσ αλαργινές: αυτή θέλω ν' αναζητάν τ' άρμενά μου, ολοένα να την αναζητάν.

Με τα παιδιά μου θα επανορθώσω ότι κι εγώ είμαι παιδί των πατέρων μου: και με όλο το μέλλον θα επανορθώσω ετούτο το παρόν.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η άσπιλη γνώση

«Όταν χτες ανάτειλε η σελήνη, μου φάνταζε έτοιμη να γεννήσει έναν ήλιο: τόσο στρογγυλή και φουσκωμένη Ξαπλωνόταν στον ορίζοντα.

Μα η εγκυμοσύνη της ήταν μια ψευτιά και πιο καλά, θα πίστευα ότι υπάρχει άντρας στη σελήνη, παρά γυναίκα.

Βέβαια, είναι πολύ λίγο άντρας αυτός ο φοβιτσιάρης νυχτολάτης. Αλήθεια, με ταραγμένη συνείδηση περνά πάνω από τις στέγες και όντας ζηλιάρης αυτός ο καλόγερος της σελήνης ποθεί τη γη και όλες τις ηδονές της αγάπης.

Όχι, δε μ' αρέσει αυτός ο γάτος των κεραμιδιών και σιχαίνομαι όσους γλιστράν μέσα από τα μισόκλειστα παράθυρα.

Μ' ευλάβεια και σιγή πλανιέται απάνω στα ταπέτα των άστρων: – μα δεν ανέχομαι τα σιγαλόσερτα αντρικά πόδια, που μήτε τα σπιρούνια τους δε χτυπάει.

Κάθε τίμιου η περπατησιά μιλάει. Μονάχα η γάτα στα κλεφτά γλιστράει. Κοίτα, σα γάτα περπατάει η σελήνη και παράνομα.

Αυτή την παραβολή δίνω σε σας, τους ευαίσθητους υποκριτές, σε σας που διψάτε για «άσπιλη γνώση»! Όμως εγώ, φιλήδονους, σας ονομάζω!

Και σεις τη γη και τα γήινα λαχταράτε: καλά σας κατάλαβα! –Όμως ντροπή και συνείδηση κακή κρύβεται στην αγάπης σας– με τη σελήνη είστε όμοιοι.

Ξελογιάσαν το πνεύμα σας να περιφρονήσει τα γήινα, μα δεν ξελογιάσαν και τα σπλάχνα σας: σ' αυτά όμως βρίσκεται όλη η δύναμη σας.

Και το πνεύμα σας τώρα ντρέπεται, με τη θέληση των σπλάχνων σας να συμμορφωθεί κι απ' τη ντροπή του ακολουθάει λοξούς δρόμους και απατηλούς.

«Αυτό πια θα 'ταν ωραίο –έτσι μιλάει το ψεύτικο πνεύμα σας– να εξετάζω τη ζωή χωρίς λαίμαργη επιθυμία κι όχι καθώς ο σκύλος με τη γλώσσα κρεμασμένη.

«Να είμ' ευτυχησμένος εξετάζοντας τη ζωή με νεκρωμένη θέ-

ληση, χωρίς λαβή και πόθου δίψα –παγερός και σταχτόχρωμος σ' όλο το σώμα, όμως με μάτια σάμπως σελήνης μεθυσμένης!

«Αυτό θα 'ταν για μένα το πιο ωραίο –έτσι ξεγελιέται ο γελασμένος– ν' αγαπάω τη γη καθώς η σελήνη την αγαπάει, και μοναχά με τα μάτια ν' αγγίζω την ομορφιά της.

«Κι αυτό ονομάζω εγώ των πραγμάτων όλων *άσπιλη γνώση*, να μη θέλω τίποτα από τα πράγματα: παρά μονάχα να μπορώ ν' απλώνομαι μπροστά τους σαν ένας καθρέφτης μ' εκατό μάτια».

Ω, ευαίσθητοι εσείς υποκριτές κι εσείς ακόλαστοι! Δεν υπάρχει αθωότητα στην επιθυμία σας: γι' αυτό και συκοφαντείτε την επιθυμία!

Πραγματικά, δεν αγαπάτε τη ζωή σαν δημιουργοί, σαν ζωοδότες ετυχισμένοι για τη γονιμότητά σας.

Πού βρίσκεται η αθωότητα; Εκεί όπου υπάρχει η θέληση για δημιουργία. Και όποιος θέλει να δημιουργήσει απάνω από τον εαυτό του, αυτός για μένα έχει την πιο αγνή θέληση.

Πού βρίσκεται η ομορφιά; Εκεί όπου οφείλω να *θέλω με όλη μου τη θέληση*. Εκεί όπου θέλω να αγαπήσω και να εξαφανιστώ για να μη μείνει η εικόνα απλώς μια εικόνα.

Ν' αγαπάς και να εξαφανίζεσαι: αυτά τα δυο, μαζί πηγαίνουν προαιώνια. Θέληση για την αγάπη: αυτό θα πει να 'σαι έτοιμος και για το θάνατο. Έτσι μιλάω σε σας τους κιοτήδες!

Όμως το ευνουχισμένο σας στραβοκοίταγμα, έχει την αξίωση να λέγεται «ρέμβη»! Και ό,τι με τα κιοτήδικα μάτια σας αγγίζετε, πρέπει να λέγεται «ωραίο»! Ω σεις, που μολέψατε τα ευγενέστερα ονόματα!

Όμως αυτή θα είν' η καταδίκη σας, ω άνθρωποι ακηλίδωτοι, ω σεις που αναζητάτε την άσπιλη γνώση, ότι δε θα γεννήσετε ποτέ: κι ακόμα αν ξαπλώνετε στρογγυλοί και φουσκωμένοι στον ορίζοντα!

Είν' αλήθεια ότι γιομίζετε το στόμα σας με λόγια ευγενικά: και θέλετε να πιστέψουμε ότι η καρδιά σας ξεχειλίζει, ω ψευταράδες!

Μα τα δικά μου λόγια είναι χοντροκομμένα, περιφρονημένα

και λόγια άμορφα: με ευχαρίστηση μαζεύω αυτά που πέφτουν στα συμπόσια κάτω από τα τραπέζια σας.

Όμως και μ' αυτά μπορώ να πω την αλήθεια στους υποκριτές: Ναι, και τα ψαροκόκαλα, τα κοχύλια και τα αγκαθένια φύλλα μου μπορούν να γαργαλίσουν τη μύτη σας, υποκριτές!

Αγέρας βρόμικος υπάρχει πάντα γύρω σας και στα συμπόσιά σας γύρω: οι ακόλαστοι λογισμοί σας, οι ψευτιές σας και οι υποκρισίες σας, στον αγέρα πλανιόνται.

Τολμείστε λοιπόν, να 'χετε πρώτα πίστη στον εαυτό σας – στον εαυτό σας και στα σπλάχνα σας! Όποιος πίστη στον εαυτό μου δεν έχει, ψεύδεται πάντα.

Μπροστά σας βάλατε τη μάσκα κάποιου Θεού, ω «αγνοί»: πίσω από την μάσκα κάποιου θεού, κρύψατε το φρικαλέο σκελετό σας.

Είν' αλήθεια ότι απατάτε, ω «ρεμβώδεις»! Ακόμα και το Ζαρατούστρα εξαπατήσαν κάποτε οι θεϊκές σας οι προβιές. Δεν κατάλαβε πως ήταν με φίδια παραγοιμισμένες.

Θεού την ψυχή θαρρούσα κάποτε πως έβλεπα να παίζει στα παιχνίδια σας, ω φίλοι της άσπιλης γνώσης! Και τέχνη καμιά καλύτερη δεν ήξερα από την τέχνη τη δική σας!

Δε μ' άφηγε η απόσταση να νιώσω των φιδιών την κοπριά και την μπόχα: και πώς γλιστρούσε εκεί ακόλαστα μιας σαύρας η πανουργία.

Όμως σας ζύγωσα: τότε ήρθε σ' εμένα η μέρα – τώρα έρχεται σε σας – και της σελήνης ο έρωτας τελείωσε!

Κοιτάχτε την λοιπόν! Ξαφνιασμένη και χλομή κρέμεται 'κεί, μπροστά στο ροδοχάραμα.

Γιατί έρχεται ο φλεγόμενος – η αγάπη του για τη γη ζυγώνει! Αθώα και δημιουργός πόθων είναι κάθε αγάπη του ήλιου.

Κοιτάξτε λοιπόν πώς βγαίνει ανυπομόνεφτος από τη θάλασσα μέσα! Δε σας αγγίζει η δίψα και ζεστή ανάσα της αγάπης του;

Τη θάλασσα να βυζάξει θέλει και να στραγγίσει τα βάθια της, υψώνοντάς τα στα ύψη: και της θάλασσας η λαχτάρα υψώνεται με χίλια στήθια.

Θέλει να φιληθεί και να στραγγιστεί η θάλασσα, από του ήλιου τη δίψα. Αγέρας θέλει να γενεί και ύψος και μονοπάτι για το φως και φως αυτή η ίδια.

Αληθινά, όμοια με τον ήλιο αγαπάω τη ζωή και όλες τις βαθιές θάλασσες.

Κι αυτό είναι για μένα γνώση: ό,τι βαθύ, πρέπει να υψωθεί ως το δικό μου ύψος!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι σοφοί

«Είχα αποκοιμηθεί, κι ένα πρόβατο άρχισε να τρώει το στεφάνι του κισσού στο κεφάλι μου —να τρώει και να λέει: «Ζαρατούστρα δεν είσαι πια σοφός». Αυτό είπε, κι έφυγε καταφρονετικό και περήφανο. Αυτό μου το ανιστόρησε ένα παιδί.

Μ' αρέσει να 'μαι ξαπλωμένος εκεί που παίζουν τα παιδιά, κοντά στο ραγισμένο τοίχο, κάτω από αγριόχορτα και κόκκινες παπαρούνες.

Σοφός είμαι ακόμα για τα παιδιά και για τις κόκκινες παπαρούνες. Και στην κακία τους ακόμα, όλα ετούτα είν' αθώα.

Όμως για τα πρόβατα δεν είμαι πια σοφός: έτσι το θέλει η μοίρα μου — ας είν' ευλογημένη!

Γιατί, ετούτη είν' η αλήθεια: έφυγα από το σπίτι των σοφών και δυνατά, έκλεισα πίσω μου την πόρτα.

Για πολύ καιρό καθόταν η ψυχή μου πεινασμένη στο τραπέζι τους. Δεν είμαι καθώς αυτοί γυμνασμένος στη γνώση, καθώς γυμνάζονται να σπάνε καρύδια.

Την ελευθερία αγαπάω και τον αγέρα απάνω από τη δροσερή τη γη: έχω καλύτερα να κοιμάμαι απάνω σε βοδινές προβιές, παρά στις τιμές και στα αξιώματά τους.

Ανάβω και καίγομαι απ' τους δικούς μου στοχασμούς: πολλές φορές μου κόβεται η ανάσα. Τότε φεύγω για τον καθαρό αγέρα κι αλάργα από τις σκονισμένες κάμαρες.

Όμως κάθονται παγεροί στην παγερή σκιά: θέλουν παντού να 'ναι απλοί θεατές και προσέχουν μη και καθίσουν εκεί όπου ο ήλιος καίει τα σκαλοπάτια.

Ίδιοι με κείνους που χάσκουν κοιτάζοντας στο δρόμο τον κόσμο που περνάει: ίδια κι εκείνοι περιμένουν χάσκοντας, τις σκέψεις που άλλοι κάνουν.

Αν με το χέρι σας τους αγγίξετε, βγάζουν σκόνη, δίχως να το θέλουν, σάμπως σακιά αλεύρι. Ποιος θα μπορούσε να καταλάβει ότι η σκόνη τους βγαίνει απ' το σιτάρι και από την ξανθιά ευτυχία των καλοκαιρινών κάμπων;

Σαν παρασταίνουν τους σοφούς, σηκώνεται η τρίχα μου με τα μικρά ρητά και τις αλήθειες τους: μια μπόχα υπάρχει πολλές φορές στη σοφία τους, σάμπως προέρχεται από βούρκο: κι αληθινά, πήρε τ' αφτί μου και το βάτραχο να κοάζει στη σοφία τους μέσα!

Είναι καπάτσοι, έχουν ευκίνητα δάχτυλα: τι δουλειά έχει η δική μου απλότητα κοντά στην πολυπλοκότητα τη δική τους! Τα δάχτυλα τους επιτηδεύονται κάθε γνέσιμο και ύφανση: έτσι πλέκουν τις κάλτσες του πνεύματος!

Είναι καλά ρολόγια: φτάνει κανείς να φροντίζει να τα κουντίζει τακτικά! Τότε δείχνουν σωστά τις ώρες και σύνωρα βγάζουν ένα απλό θόρυβο.

Σάμπως μύλοι δουλεύουν - φτάνει να τους ρίχνεις καρπό! - Ξέρουν ν' αλέθουν τον καρπό και να βγάζουν απ' αυτόν άσπρη σκόνη.

Κοιτάζονται στα δάχτυλα χωρίς πολλή εμπιστοσύνη. Επιστούν μικρές πονηριές και προσμένουν εκείνους που η σοφία τους χωλαίνει -όμοια με τις αράχνες προσμένουν.

Τους είδα πάντα προφυλαχτικά να φτιάχνουν δηλητήρια. Και πάντα γι' αυτή τη δουλειά, φορούσαν γυάλινα γάντια στα δάχτυλά τους.

Και κάλπικα ζάρια ακόμα ξέρουν να παίζουν. Και τους είδα να παίζουν με τόση λαχτάρα, που ήταν μουσκεμένοι στον ιδρώτα.

Είμαστε ξένοι αναμεταξύ μας, και με αηδιάζουν οι αρετές τους, περισσότερο από την ψευτιά τους και τα κάλπικα ζάρια τους.

Κι όταν μαζί τους έμενα στεκόμουν αψηλότερα απ' αυτούς. Γι' αυτό και δε με χωνεύουν.

Δε θέλουν με κανένα τρόπο ν' ακούσουν πως κάποιος περπατάει απάνω απ' τα κεφάλια τους; και γι' αυτό βάλαν ξύλα και χώματα και κοπριές ανάμεσα στα κεφάλια τους και σε μένα.

Κι έτσι πνίξαν τον ήχο της περπατησιάς μου: και ίσαμε τώρα σοφότεροι είν' εκείνοι που λιγότερο με καταλάβαν.

Ολονών των ανθρώπων τα ελαττώματα και τις αδυναμίες τις βάλαν ανάμεσα σ' αυτούς και σε μένα: – στα σπίτια τους αυτό το λεν «ψεύτικο πάτωμα»

Κι όμως, εγώ περπατάω με τις σκέψεις μου απάνω απ' τα κεφάλια τους. Κι ακόμα αν μου κατέβαινε να περπατήσω με τα κουσούρια μου, πάλι από πάνω τους θα ήμουνα κι απάνω απ' τα κεφάλια τους.

Γιατί οι άνθρωποι δεν είναι ίσοι: αυτό λέει η δικαιοσύνη. Κι αυτό που εγώ θέλω, δεν έχουν το δικαίωμα να το θέλουν κι αυτοί!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Οι ποιητές

«Απ' όταν γνώρισα καλύτερα το σώμα – έλεγε ο Ζαρατούστρας σ' ένα μαθητή του – το πνεύμα δεν το νομίζω πια, παρά μονάχα πνεύμα. Και όλα τα αιώνια δεν είναι για μένα, παρά σκέτα σύμβολα.

«Έτσι σ' άκουσα κι άλλη φορά να μιλάς» αποκρίθηκε ο μαθητής. Και μάλιστα πρόσθεσε: «οι ποιητές λένε ψέματα πολλά. Και γιατί το 'λεγες αυτό, ότι οι ποιητές λένε ψέματα πολλά»;

«Γιατί»; είπε ο Ζαρατούστρας. Ρωτάς γιατί; Δεν είμαι από κείνους τους ανθρώπους που έχει κάποιος το δικαίωμα να τους ρωτάει γιατί!

Μήπως ό,τι έζησα ανήκει τάχα στο χτες; Πολύς καιρός πάει από τότε που έζησα τις αιτίες των αντιλήψεων μου.

Βαρέλι δε θα 'πρεπε να είναι το μνημονικό μου, αν ήθελα να κρατάω όλους μου τους λόγους;

Κι είναι πολύ για μένα να κρατάω κι αυτές τις αντιλήψεις μου. Και πουλιά πολλά πετάν.

Καμιά φορά τυχαίνει να βρω στον περιστερώνα μου, ένα πουλί ξένο που τρεμουλιάζει μόλις τ' αγγίξω.

Τι σου έλεγε, λοιπόν κάποτε το Ζαρατούστρας; Ότι οι ποιητές λεν ψέματα πολλά; – Μα και ο Ζαρατούστρας είναι ποιητής!

Και πιστεύεις ότι σου είπε την αλήθεια; Γιατί το πιστεύεις αυτό;»

Ο μαθητής αποκρίθηκε: «πιστεύω το Ζαρατούστρα». Μα ο Ζαρατούστρας κούνησε το κεφάλι και χαμογέλασε κι είπε:

«Η πίστη δε με ικανοποιεί, ιδιαίτερα η πίστη στον εαυτό μου.

Κι αν παραδεχτούμε ότι κάποιος είπε στα σοβαρά, ότι οι ποιητές λεν ψέματα πολλά, δίκιο έχει: πολλά ψέματα λέμε.

Πολύ λίγα πράγματα ξέρομε και δύσκολα μαθαίνομε: πρέπει λοιπόν να λέμε ψέματα.

Και ποιος από μας τους ποιητές δε νόθεψε το κρασί του; Πόσες φαρμακερές μεταγγίσεις, γίναν στις αποθήκες μας, πολλά απερίγραπτα γίνανε! Κι επειδή λίγα ξέρουμε, γι' αυτό μας άρεσαν οι φτωχόμυαλοι, αν είναι μάλιστα και νεαρές γυναίκες. Κι ακόμα μας άρεσουν ως κι αυτά που οι γριούλες τα βράδια ανιστοράνε. Κι αυτό από μέσα μας το λέμε «αιώνιο θήλυ».

Και επειδή θαρρούμε πως υπάρχει ένα άλλος δρόμος μυστικός που οδηγεί στη γνώση και μένει κρυφός σε όσους κάτι μαθαίνουν, πιστεύουμε στο λαό και στη «σοφία» του.

Αυτό όμως πιστεύουν όλοι οι ποιητές: ότι όποιος ξαπλώνει απάνω στο γρασίδι ή σε καμιά μοναχική πλαγιά, αφουγκράζεται, και κάτι μαθαίνει απ' όσα γίνονται ανάμεσα ουρανού και γης.

Κι αν τρυφερά συγκινούνται, οι ποιητές θαρρούν πάντα, ότι η φύση είναι ερωτευμένη μαζί τους· κι ότι γλιστράει στ' αφτί τους για να τους ψιθυρίσει μυστικά και κολακευτικά αγάπης λόγια: που γι' αυτά περηφανεύονται και κομπάζουν μπροστά σε όλους τους θνητούς!

Αχ, υπάρχουν τόσα ανάμεσα ουρανού και γης, που μονάχα οι ποιητές κάτι απ' αυτά ονειρευτήκαν!

Και ιδιαίτερα απάνω από τον ουρανό: γιατί όλοι οι θεοί είναι σύμβολα των ποιητών κι επινοήσεις!

Αληθινά, πάντα μας τραβάν τα απάνω – το βασίλειο του σύννεφου δηλαδή: απάνω σ' αυτά ακουμπάμε τις πολύχρωμες σαπουνόφουσκές μας και θεούς κι υπερανθρώπους τις ονομάζουμε.

Κι είναι ακριβώς, αρκετά αλαφρές για τέτοιους θρόνους! όλοι αυτοί οι θεοί είναι οι υπεράνθρωποι.

Αχ, πόσο με κούρασε όλη αυτή η ματαιότητα, που θέλει οπωσδήποτε να φαίνεται γεγονός! Αχ, πόσο με κούρασαν οι ποιητές!»

Σαν είπε ο Ζαρατούστρας αυτά τα λόγια, ο μαθητής του θύμωσε, αλλά δε μίλησε. Κι ο Ζαρατούστρας όμως δε μίλησε. Τα μάτια του είχαν στραφεί προς το εσωτερικό του, σάμπως κοίταζαν σε κάποια ατέλειωτα μέρη. Στο τέλος αναστέναξε κι ανάσανε βαθιά. Κι είπε τότε:

«Είμαι του σήμερα και του άλλοτε. Μα κάτι υπάρχει μέσα μου από το αύριο, και το μέλλον.

Απόστασα από τους ποιητές, παλιούς και νέους: επιπόλαιοι όλοι μου φαίνονται και θάλασσες ρηχές.

Δε στοχάστηκαν αρκετά το βάθος: για τούτο το αίσθημά τους δεν κατέβηκε ως τα βαθιά. Λίγη ηδονή και λίγη ανία: ό,τι καλύτερο είχαν οι στοχασμοί τους.

Σαν αγέρας και σαν γλίστρημα φαντασμάτων, κάθε της λύρας τους αντίλαλος μου φαντάζει. Τι ξέραν ίσαμε τώρα από των ήχων τη μουσική;

Και μήτε αρκετά καθάριοι είναι για μένα: όλοι θολώνουν τα νερά τους: για βαθιά θέλουν να φαίνονται.

Και τους αρέσει να κάνουν τους ειρηνοποιούς: όμως εμένα μου φαίνονται μεσάζοντες και ταραξίες κι ακάθαρτοι!

Αχ, πολλές φορές το δίχτυ μου έριξα στις θάλασσές σας, γιατί ήθελα να πιάσω ψάρια καθαρά. Μα πάντα, το κεφάλι κάποιου αρχαίου θεού ανάσुरα.

Έτσι η θάλασσα, στον πεινασμένο έδωσε μια πέτρα. Κι αυτοί οι ίδιοι, από τη θάλασσα φαίνονται να 'ρχονται.

Φυσικά, και μαργαριτάρια βρίσκει κανείς σ' αυτές: γι' αυτό και μοιάζουν με σκληρά οστρακόδερμα. Όμως στη θέση της ψυχής, βρήκα συχνά σ' αυτούς, λάσπη αρμυρή.

Πήραν από τη θάλασσα κι από τη ματαιοδοξία της: μήπως η θάλασσα δεν είναι παγόφι των παγωνιών;

Ακόμα και μπροστά στο πιο κακομούτσουνο βουβάλι, ξεδιπλώνει την ουρά του το παγόφι, και ποτέ δεν κουράζεται να δείχνει τη μεταξένια κι ασημένια βεντάλια του.

Φουρκισμένο κοιτάζει το βουβάλι κι η ψυχή του βρίσκεται κοντά στην άμμο, πια κοντά στους θάμνους κι ακόμα πιο κοντά στο βούρκο.

Τι το νοιάζει αυτό η ομορφιά και η θάλασσα και του παγωνιού τα χρυσοκέντητα; Αυτή την παραβολή δίνω στους ποιητές.

Αυτό το πνεύμα τους το ίδιο, είναι στ' αλήθεια, το ίδιο το παγόφι των παγωνιών, και μια θάλασσα ματαιοδοξίας!

Θεατές θέλει το πνεύμα του ποιητή: ας είναι και βουβάλια!

Όμως απόκαμα απ' αυτό το πνεύμα: και βλέπω να φτάνει η στιγμή που και το ίδιο θ' αποκάμει από τον εαυτό του.

Αλλιώςτικούς είδα από τώρα πολλούς ποιητές κι ενάντια στον εαυτό τους έχουν στραμμένα τα μάτια τους.

Είδα εξιλεωτές του πνεύματος να φτάνουν, που ανάμεσά τους έχουν γεννηθεί.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Τα μεγάλα γεγονότα

Υπάρχει κάποιο νησί στη θάλασσα –όχι μακριά από τα νησιά των Μακαρίων, του Ζαρατούστρα– όπου άπαφτα ανεβαίνουν, κλπνοί απ' ένα ηφαίστειο. Γι' αυτό ο λαός λέει, και ξεχωριστά οι γριούλες του λαού, ότι στέκει σάμπως βράχος μπροστά στην πύλη του Κάτω Κόσμου: και μάλιστα μέσα απ' το ίδιο το ηφαίστειο περνάει το μονοπάτι που βγάζει στην πύλη αυτή του Κάτω Κόσμου.

Κάποτε λοιπόν, όταν ο Ζαρατούστρας κατοικούσε στα νησιά

των Μακαρίων, έτυχε ένα καράβι ν' αράξει στη νησί όπου σηκώνεται το βουνό που βγάζει καπνούς. Και το πλήρωμά του βγήκε στη στεριά να κυνηγήσει κουνέλια. Κατά το μεσημέρι όμως, σαν βρέθηκαν πάλι μαζί, πλοίαρχος και ναύτες, είδαν έξαφνα στον αγέρα έναν άνθρωπο να τους ζυγώνει και μια φωνή ακούν να τους λέει καθαρά: «Έφτασε η στιγμή! Η ύστερη έφτασε η στιγμή!»

Μα σαν το όραμα, πετώντας πέρασε και σιμά τους –πετούσε γρήγορα και τραβούσε για το ηφαίστειο– τότε όλοι με κατάπληξη μεγάλη, αναγνώρισαν το Ζαρατούστρα, γιατί όλοι τον είχαν ξαναδεί, εξόν από τον καπετάνιο, και τον αγαπούσαν, καθώς ο λαός αγαπάει: ανακατώνοντας δηλαδή, μισό μισό, αγάπη και φόβο.

«Κοιτάξτε!» είπε ο γερο-τιμονιέρης, «να ο Ζαρατούστρας που πηγαίνει στην κόλαση!»

Και τον ίδιο καιρό που οι ναύτες αυτοί αράξαν στο νησί με το ηφαίστειο, διαδόθηκε ότι ο Ζαρατούστρας εξαφανίστηκε, και σαν ρωτούσε κανείς τους φίλους του, αυτοί ανιστορούσαν, ότι μπήκε νύχτα στο καράβι, χωρίς να πει για πού θα πήγαινε.

Έτσι απλώθηκε μια ανησυχία και ύστερα από τρεις μέρες την ανησυχία τους την ενισχύσαν οι ναύτες με την ανιστόρησή τους. Κι όλος ο κόσμος πια έλεγε, ότι ο διάβολος πήρε το Ζαρατούστρα.

Οι μαθητές του όμως, γελούσαν μ' αυτές τις διαδόσεις, κι ένας μάλιστα, είπε: «ευκολότερα, πιστεύω ότι ο Ζαρατούστρας πήρε το διάβολο!» Όμως στο βάθος της ψυχής τους, όλοι είχαν μια έγνοια και μια λαχτάρα: για τούτο κι η χαρά τους ήταν αφάνταστη, όταν την πέμπτη μέρα ξαναφάνηκε ο Ζαρατούστρας ανάμεσά τους.

Κι αυτή είναι η ιστορία της κουβέντας του Ζαρατούστρα με το σκυλί της φωτιάς:

«Η γη, είπε, έχει ένα πετσί, και το πετσί της αυτό βγάζει αρρώστιες. Μια από τις αρρώστιες αυτές λέγεται, για παράδειγμα: «άνθρωπος!»

Μια άλλη από τις αρρώστιες αυτές, λέγεται «σκυλί της φωτιάς»: γι' αυτό οι άνθρωποι είπαν κι αφήσαν να πουν πολλές ψευτιές.

Για να μπω καλύτερα στο μυστικό αυτό, πέρασα τη θάλασσα: κι είδα την αλήθεια γυμνή, γυμνή στ' αλήθεια, από την κορφή ίσαμε τα νύχια.

Τώρα ξέρω τι γίνεται με το σκυλί της φωτιάς, καθώς και τι γίνεται μ' όλους τους δαίμονες της βρομιάς και της ανταρσίας που δεν τους φοβόνται μοναχά οι γριούλες.

«Βγες έξω από το βάθος σου, σκυλί της φωτιάς!» ρέκαξα «και μολόγα πόσο βαθύ είναι το βάθος αυτό! Από πού τα παίρνεις αυτά που ξεβράζεις εδώ; Πίνεις αχόρταγα απ' τη θάλασσα: αυτό δείχνει η αρμυρή ρητορική σου! Και μ' όλο που είσαι σκυλί των βυθών, από την επιφάνεια τρέφεσαι!

Μάλλον για εγκαστρίμυθο της γης σε θαρρώ: και όσες φορές άκουσα να μιλάν δαίμονες της ανταρσίας και της βρομιάς, τους βρήκα ίδιους με σένα: αρμυρούς, ψεύτες και επιπόλαιους.

Ξέρετε να μουγκρίζετε και με τη στάχτη να μας θολώνετε! Όλο καυχιέστε και ξέρετε καλά να βράζετε τη λάσπη.

Όπου βρεθείτε, πρέπει και λάσπη να βρίσκεται κοντά σας και πολλά που σάμπως σφουγγάρια έχουν πιαστεί και θέλουν ελευθεριά.

«Ελευθεριά!» σας αρέσει ολονών σας να μουγκρίζετε: όμως εγώ δεν πιστεύω πια στα μεγάλα γεγονότα, απ' όταν πολὺς θόρυβος και πολὺς καμπνός σηκώνεται γύρω τους.

Και πιστέψε με, ω φίλε μου, δαίμονα βροντοπάταγε του άδη: Τα πιο μεγάλα γεγονότα μας δεν είναι οι πιο θορυβώδεις ώρες μας, μα οι ώρες της μεγάλης σιωπής.

Ο κόσμος δεν περιστρέφεται γύρω από τους εφευρέτες νέων θορύβων, μα από τους εφευρέτες νέων αξιών περιστρέφεται αθόρυβα ο κόσμος.

Και μολόγα το, λοιπόν! Μικρό ήταν πάντα το αποτέλεσμα ευθύς ως ο καπνός και ο θόρυβός σου διαλυόταν. Τι σημασία έχει αν μια πόλη έγινε μούμια, κι αν ένα άγαλμα είναι στη λάσπη!

Και λέω ακόμα αυτό στους γκρεμιστές των αγαλμάτων. Δεν είναι μεγαλύτερη βλακεία, παρά να ρίχνεις αλάτι στη θάλασσα και αγάλματα στη λάσπη!

Στης καταφρόνησης τη λάσπη κειόταν το άγαλμα, μα εδώ ακριβώς είναι ο νόμος του να ξαναγεννιέται από την περιφρόνηση με ζωή και ζωντανή ομορφάδα!

Με θεϊκές γραμμές ορθώνεται τώρα και με λύπη συναρπαστική. Κι αλήθεια, θα σας πει κι ευχαριστώ, που το ρίξατε χάμω, ω γκρεμιστές!

Μα τούτη την ορμήνεια δίνω στους βασιλιάδες, στις εκκλησίες σ' ό,τι αδυνάτισε απ' το χρόνο κι από την αρετή! Αφήστε να σας γκρεμίσουν. Για να 'ρθετε πάλι στη ζωή και στην αρετή.»

Έτσι μίλησα στο σκυλί της φωτιάς: τότε μ' αντίκοψε και μου είπε: «Εκκλησία τι θα πει αυτό;»

«Εκκλησία;» αποκρίθηκα. Αυτή είναι ένα είδος Κράτους, το πιο ψεύτικο. Μα σώπα υποκριτικό σκυλί! Ξέρεις το είδος σου πιο καλά από όλους!

Ίδια με σένα υποκριτικό σκυλί. Ίδια με σένα της αρέσει να μιλάει με καπνούς και βουή, για να στηρίζει την πίστη, ότι μιλάει μέσα από την κοιλιά των πραγμάτων.

Γιατί πασχίζει με κάθε τρόπο το Κράτος, να είναι το πιο φοβερό θεριό της γης. Και το πιστεύουν, ότι στ' αλήθεια είναι.»

Μετά απ' αυτά το σκυλί της φωτιάς φώναξε σάμπως τρελό από το φθόνο:

«Πώς» κραύγασε, «το πιο σπουδαίο θεριό της γης είναι;» Και τόσος ατμός κι απαίσια μουγκρητά ξεχύθηκαν απ' το λαρύγγι του, που θαρούσα, ότι θα πνιγόταν από το θυμό κι από το φθόνο του.

Του είπα γελώντας: «Θυμώνεις σκυλί της φωτιάς: Λοιπόν έχω δίκιο.

Και για να έχω συνέχεια δίκιο άκουσε για ένα άλλο σκυλί της φωτιάς: Αυτό μιλάει αληθινά απ' την καρδιά της γης.

Μάλαμα ρέει η ανασεμιά μου και από μάλαμα βροχή! έτσι ποθεί η καρδιά του. Τι 'ναι γι' αυτό η τέφρα κι ο καπνός και η θερμή λάσπη;

Το γέλιο πτερουγίζει από μέσα του σαν νέφαλο πολύχρωμο. Εχθρεύεται τα λαρυγγίσματα, τα ξεβράσματα και τους σπαραγμούς των σπλάγχχνων σου.

‘Όμως και μάλαμα και γέλιο τα παίρνει απ’ την καρδιά της γης: – για να το μάθεις μια για πάντα– είναι από μάλαμα η καρδιά της γης.»

‘Όταν άκουσε το σκυλί της φωτιάς αυτά τα λόγια δε μπόρεσε πια ν’ ακούσει πιο πολλά! Μάζεψε την ουρά του ντροπιασμένο και χώθηκε μες στη σπηλιά του.

Αυτά ανιστορούσε ο Ζαρατούστρας. Κι οι μαθητές του μόλις τον άκουγαν: τόσο πόθο είχαν να τους πει: για τους ναύτες, για τα κουνέλια και για τον άνθρωπο που πετούσε.

«Τι να υποθέσω γι’ αυτό! είπε ο Ζαρατούστρας. Μήπως είμαι, λοιπόν, κανένα φάντασμα;

‘Όμως μπορεί να ‘ταν ο ίσκιος μου. Ακούσατε να λεν για τον ταξιδιώτη και τον ίσκιο του;

Το μόνο σίγουρο όμως, είναι αυτό: ότι πρέπει να τον κρατώ πιο κοντά μου – αλλιώς, θα μου χαλάσει και τη φήμη μου.»

Και πάλι ο Ζαρατούστρας κούνησε το κεφάλι του και παραξε-νεύτηκε. «Τι να συλλογιστώ γι’ αυτό;» Ξανάπε.

Γιατί, λοιπόν, το φάντασμα, ούρλιαξε: ‘Ηρθε η στιγμή. Η ύστερη ώρα ήρθε!

Γιατί πράγμα, λοιπόν, ήρθε η ύστερη στιγμή;»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Ο μάντης

«Μια μεγάλη θλίψη είδα να πέφτει απάνω στους ανθρώπους. Οι πιο καλοί κουράστηκαν με τα έργα τους.

Μια διδαχή διαδόθηκε και μαζί της μια πίστη: «Όλα μάταια. Όλα αδιάφορα. Όλα περασμένα».

Κι όλοι οι σοφοί το πήραν σαν αντίλαλο: «όλα μάταια, όλα αδιάφορα, όλα περασμένα.»

Είναι αλήθεια, θερίσαμε; μα γιατί οι καρποί μας μαυρίσαν και σαπίσαν; Τούτη την ύστερη τη νύχτα τι έπεσε από τη μοχθηρή σελήνη;

Του κάκου πάει η δουλειά μας όλη, φαρμάκι βγήκε το κρασί. Το κακό μάτι κιτρίνισε χωράφια και καρδιές μας.

Όλοι στερέψαμε. Κι αν φλόγες χύνονται απάνω μας, η τέφρα μας θα γίνει σκόνη: – μας κούρασε κι αυτή η φωτιά.

Όλες οι βρύσες στέρεψαν για μας, κι η θάλασσα απόσυρε πιο πέρα τα νερά της. Η γη πάσχιζε να σειστεί, κι οι άβυσσοι δε θέλουν να μας καταπιούν!

«Αχ, να 'ταν ακόμα κι άλλη θάλασσα που να μπορεί κανείς να πέσει να πνιγεί!» έτσι το κλάμα μας γροικιέται πάνω απ' τα χαμηλά τα βαλτονέρια.

Κι είμαστε τόσο κουρασμένοι που δεν μπορούμε μήτε να πεθάνουμε. Τώρα είμαστε ακόμα ξύπνιοι και ζούμε μες σε τάφους νεκρώσιμους.

Τούτα τα λόγια άκουσε ο Ζαρατούστρας, να τα λέει κάποιος μάντης. Κι η προφητεία του τράβηξε γραμμή στην καρδιά και τον μεταμόρφωσε. Λυπητερός, βαλαντωμένος, περιπλανήθηκε κι όμοιος κατάντησε μ' αυτούς που ανάφερε ο μάντης.

«Αλήθεια, είπε στους μαθητές του, λίγο ακόμα και θα πέσει μακρόσερτο αυτό το σουρούπο. Αχ, πώς να κάνω να γλιτώσω το φως μου;

Τι να κάνω, να μη σβήσει μέσα στην άγρια θλίψη αυτή;

Αλαργινών πρέπει να είναι φως και να φωτίζει απόμακρες νύχτες.»

Με τέτοιες έγνοιες στην καρδιά του, ο Ζαρατούστρας περιπλανήθηκε τρεις μέρες χωρίς φαί, χωρίς πιτό, χωρίς ανάπαυση στιγμή, χωρίς να πει μια λέξη. Στο τέλος βυθίστηκε σε ύπνο βαθύ.

Και να τα λόγια του Ζαρατούστρα στους μαθητές του όταν ξύπνησε:

«Ακούστε τ' όνειρο που είδα φίλοι μου, και βοηθείστε να μαυτέψω τη σημασία του.

Είναι ακόμα ένα αίνιγμα για μένα, το όνειρο τούτο: η σημασία του είναι μέσα του κλεισμένη, και δεν πετάει ακόμα από πάνω του με λεύτερες φτερούγες.

Αρνήθηκα κάθε λογής ζωή και νυχτοφύλακας και νεκροφύλακας είχα καταντήσει στο έρημο βουνό του πύργου του Θανάτου.

Εκεί επάνω φύλαγα τα νεκροσέντουκα του θανάτου: γιομάτοι τέτοια νίκης τρόπαια ήταν οι θόλοι οι ερεβώδεις. Μέσα από γυαλένια νεκροσέντουκα με βλέπαν οι νικημένοι.

Ανάσανα τη μυρουδιά των όταν συντριφτήκαν σε σκόνη αιωνιότητας: βαριά και σκόνη γινομένη καθόταν εκεί η ψυχή μου. Και ποιος μπορούσε ν' αλαφρώσει την ψυχή μου;

Μεσονυχιάτικη φωταύγεια ήταν τριγύρω μου χυμένη, κι η μοναξιά κουβαριαζόταν πλάι της. Και σ' όλα μέσα ρόγχαζε μια σωπασιά θανάτου, η πιο χειρότερη μου φίλη.

Κλειδιά βαστούσα απάνω μου, τα πιο σκουριασμένα κλειδιά του κόσμου. Ήξερα όμως, ν' ανοίγω με κείνα τις πιο τριζάτες πόρτες.

Σάμπως κραυγή οργισμένη ξυπνούσε ο αντίλαλος στους μακρουλούς διαδρόμους όποτε άνοιγα τα πορτόφυλλα. Και αποτρόπαια κραύγαζε εκείνο το πουλί και δεν ήθελε να ξυπνήσει.

Όμως το πιο φρικαλέο και το πιο σπαρακτικό, ήταν μετά, όταν όλα σωπαίνουν και γινόταν σιωπή κι εγώ καθόμουνα μονάχος, μέσα σε αυτή τη δολερή σιωπή.

Έτσι περνούσε και γλιστρούσε σιγαλά ο καιρός, αν ήταν εκείνο το πράγμα καιρός δηλαδή: γιατί πού να ξέρω!

Και στο τέλος έγινε αυτό που με ξύπνησε:

Τρεις φορές ακουστήκαν χτυπήματα στην πόρτα σάμπως βροντές και τρεις φορές αντιλάλησαν και ρέκαξαν, οι θόλοι: τότε ζύγωσα στην πόρτα.

Άλπα! κραύγασα, ποιος κουβαλάει την τέφρα του στο βουνό;

Και ζόρισα το κλειδί και σήκωσα την πόρτα, και πάλευα. Μα μήτε πόντο μπόρεσε ν' ανοίξει.

Τότε αγέρας πολυτράνταχτος άνοιξε απότομα τα φύλλα: και σφύριζε, και βρουχιόταν και διαπερνούσε όλα, κι έριξε μπροστά μου ένα μαύρο φέρετρο: Και βούηξε και σείστηκε και έσκουξε και έσπασε το φέρετρο. Και χίλιων λογίων γέλιο ανάβρυσε από μέσα. Και χίλιες γκριμάτσες από παιδιά, αγγέλους, κουκουβάγιες, τρελούς και πεταλούδες, μεγάλες σαν παιδιά, κατάμουτρα, μου στέλνουν το γέλιο αυτό το σαρκαστικό και πολύλαλο.

Μια φρικαλέα τρομάρα με κυρίεψε: σωριάστηκα κατάχαμα και ρέκαξα όσο ποτέ.

‘Όμως η ίδια μου η φωνή με ξύπνησε και συνήρθη.»

‘Έτσι ανιστόρησε ο Ζαρατούστρας τ’ όνειρό του και μετά σώπασε: επειδή δεν ήξερε ακόμα τη σημασία του.

Μα ο μαθητής του ο πιο αγαπημένος σηκώθηκε γοργά, έπιασε το χέρι του Ζαρατούστρα και είπε:

«Η ζωή σου η ίδια μας εξηγάει τ’ όνειρό σου Ζαρατούστρα. Μήπως δεν είσαι συ, ο ίδιος ο άνεμος με το σουβλερό σφύριγμα που θρυψαλιάζει τις πύλες στο κάστρο του θανάτου;

Μήπως, δεν είσαι εσύ ο ίδιος το φέρετρο, το γιομάτο πολύχρωμες κακίες κι αγγελικές γκριμάτσες της ζωής;

Αληθινά, όμοιος μ’ ένα χιλόμορφο παιδιάστικο γέλιο έρχεται ο Ζαρατούστρας σε κάθε νεκροθάλαμο, περιγελώντας όλους τους νυχτοφύλακες και τους φρουρούς των τάφων, και όσους θορυβούν μ’ απαίσια κλειδιά.

Θα τους τρομάξεις και θα τους ρίξεις κάτω με το γέλιο σου. Η λιγοθυμιά και το ξύπνημα θ’ αποδείξει πόση είναι η δύναμη σου μπροστά τους.

Κι όταν θα ‘ρθει το μακρόσερτο σούρουπο κι η κούραση η θανατερή, εσύ δε θα χαθείς από τον ουρανό μας, ω υπερασπιστή της ζωής!

Μας έκανες καινούρια άστρα ν’ αντικρίσουμε και καινούριες νυχτερινές λαμπράδες. Αλήθεια, την ίδια τη ζωή άπλωσες πάνω απ’ τα κεφάλια μας, σαν πολύχρωμη τέντα.

Τώρα όλο γέλια παιδιάστικά θ’ αναβρύζουν από τα φέρετρα, τώρα θα καλπάζει πάντα άνεμος τρανοδύναμος νικώντας όλους τους θανατερούς καμάτους: εγγυητής του άνεμου αυτού και μάντης, είς’ ο ίδιος εσύ.

Αλήθεια, αυτούς τους ίδιους ονειρεύτηκες, τους εχθρούς σου, αυτό ήταν το χειρότερό σου όνειρο!

Μα όπως ξύπνησες από αυτούς και συνήρθες, έτσι θα ξυπνήσουν κι αυτοί από τον εαυτό τους. Θα ξυπνήσουν και θα ‘ρθουν σε σένα!»

Αυτά είπε ο μαθητής και όλοι οι άλλοι στριμωχνόντουσαν γύρω από το Ζαρατούστρα και του πιάναν τα χέρια, και θέλαν να τον πείσουν να παρατήρει τη μονιά του και τη θλίψη του και να γυρίσει κοντά τους. Ο Ζαρατούστρας όμως απόμεινε ανασηκωμένος στο στρώμα του και κοίταζε μ' αλλόκοτα μάτια. Όμοιος με κείνον που γυρίζει από ξενιτιές αλαργινές.

Κοίταζε τους μαθητές του, εξέταζε τα πρόσωπά τους και δεν τους γνώριζε.

Όταν όμως τον σηκώσαν και τον στήσαν στα πόδια του, τότε το μάτι του μεταπλάστηκε μονοστιγμής. Ένωσε όσα είχαν γίνει, χαϊδέψε το γένι του κι είπε με δυνατή φωνή:

«Μπρος έχουμε καιρό για όλα, τώρα φροντίστε να φάμε καλά και να πιούμε. Έτσι πιστεύω ότι θα εξαγιστώ απ' τα κακά όνειρα.

Ο μάντης όμως πρέπει να φάει και να πει πλάι μου: θα του δείξω μια θάλασσα που μπορεί να πνιγεί.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας. Μετά παρατήρησε το μαθητή που του εξήγησε τ' όνειρο, ώρα πολύ κατά πρόσωπο και σύνωρα έσειε ο κεφάλι του.

ι Η Λύτρωση

Μια μέρα που ο Ζαρατούστρας διάβαινε το μεγάλο γιοφύρι τον περιζώσαν οι ζητιάνοι κι οι σακάτηδες, κι ένας καμπούρης του είπε:

«Κοίτα Ζαρατούστρα! Ακόμα κι ο λαός δασκαλεύεται από σένα κι αποχτάει πίστη στη διδαχή σου: όμως για να σε πιστέψει πέρα - πέρα ανάγκη ακόμα για κάτι άλλο, πρέπει να πείσεις πρώτα - πρώτα εμάς τους σακάτηδες. Εδώ έχεις μια ωραία εκλογή και μια ευκαιρία να διαλέξεις ανάμεσα από πολλούς. Μπορείς στραβούς να γιατρέψεις και κουτσούς να κάνεις να τρέξουν, και κείνον που έχει βαρύ φορτίο στις πλάτες του, να τον αλαφρώσεις. Έτσι θα πιστέψουν όλοι στο Ζαρατούστρα!»

Ο Ζαρατούστρας αποκρίθηκε έτσι: Άμα βγάλει κανείς απ' τον καμπούρη την καμπούρα του είναι σα να του παίρνει το μυαλό, έτσι διδάσκει ο λαός. Κι αν δώσεις στον τυφλό το φως του, του

ανοίγεις τα μάτια να δει πολλά πικρά στη γη: και καταντάει να βλαστημάει εκείνον που τον γιάτρευσε. Κι όποιος κάνει τον κουτσό να τρέχει, του κάνει το πιο μεγάλο κακό, μαζί του τρέχουν κι οι κακίες του, έτσι διδάσκει ο λαός για τους σακάτηδες. Και γιατί να μη μάθει ο Ζαρατούστρας απ' το λαό ό,τι ο λαός έμαθε απ' αυτόν;

Αυτό όμως είναι για μένα το λιγότερο, να βλέπω, απ' όταν είμαι ανάμεσα στους ανθρώπους: ότι απ' αυτόν λείπει ένα μάτι, από τον άλλον ένα αφτί κι από τον τρίτο ένα ποδάρι. Κι είναι κι άλλοι με χαμένη τη γλώσσα ή τη μύτη ή το κεφάλι.

Βλέπω κι είδα και χειρότερα και τόσο φριχτά, ώστε γι' αυτά δε θα μπορούσα να μιλήσω για τον καθένα, μήτε να σωπάσω για πολλά. Είδα ανθρώπους να τους λείπουν όλα εξόν από ένα που τους περισσεύει. Ανθρώπους που δεν είναι τίποτα άλλο, παρά ένα πελώριο μάτι, ή ένα πελώριο στόμα, ή μια πελώρια κοιλιά, ή οτιδήποτε πελώριο, κι εκείνους τους λέω, εγώ, σακάτηδες, με άλλο τρόπο. Κι όταν γύρισα, από την ερημιά μου, και πρωτοδιάβηκα τούτο γιοφύρι δεν πίστεψα τα μάτια μου. Και παρατήρησα και ξαναπαρατήρησα και στο τέλος είπα:

«Αυτό είναι ένα αφτί, ένα αφτί τόσο μεγάλο, σαν ένας άνθρωπος! Κοίταξα ακόμα πιο καλά, και ξανακοίταξα και αληθινά κάτω από τ' αφτί σάλευε κάτι αξιοθρήνητα μικρό κι αρρωστιάτικο. Αληθινά το πελώριο αφτί στεκόταν σ' ένα μικρό λεπτό μίσχο, – κι ο μίσχος τούτος ήταν ένας άνθρωπος. Κι όποιος είχε ένα γυαλί μπροστά στο μάτι του, θα κατάφερνε να γνωρίσει ένα μικρό φθονερό μουτράκι. Ακόμα και μια παραφουσκωμένη μικρή ψυχή, που τρεμούλιαζε στην άκρη του μίσχου!

Ο λαός όμως μου είπε, ότι το μεγάλο αφτί, δεν ήταν σκέτα ένας άνθρωπος, μα ένας μεγάλος άνθρωπος, μια μεγαλοφυΐα. Όμως δεν πίστεψα τον όχλο, όταν μιλούσε για μεγάλους, κι έμενα στην αντίληψή μου, πως είναι ένας σακάτης μ' άλλο τρόπο, πως τα 'χε όλα από λιγάκι κι ένα μονάχα πάρα πολύ».

Είπε αυτά ο Ζαρατούστρας στον καμπούρη και σε όσους είχαν τον καμπούρη αντιπρόσωπό τους και γύρισε με βαρυθυμιά πολύ στους μαθητές του και είπε:

«Αλήθεια, φίλοι, διαβαίνω, ανάμεσα στους ανθρώπους, σαν μέσα σε κομμάτια και μέλη ανθρώπων!

Αυτό 'ναι το πιο χειρότερο για το μάτι μου, να βλέπω ανθρω-

πους κομματιασμένους και σκορπισμένους σάμπως πεσμένους σ' άγριο κάμπο σφαγής.

Κι όταν τα μάτια μου από τα τωρινά στραφούν στα περασμένα, τα ίδια πάντα συναντάν κομμάτια και μέλη και τύχες φρικτές, ανθρώπους όμως όχι.

Παρόν και παρελθόν στη γη να, ποια τα πιο ασήκωτα για μένα. Κι αδύνατο θα 'ναι να ζω αν δε βίγλιζα τ' όραμα των μελλούμενων να 'ρθουν.

Ένας που οραματίζεται και θέλει και δημιουργεί. Αυτός ο ίδιος ένα μέλλον κι αχ, συνάμα ένας σακάτης, συνάμα πάνω στο γιοφύρι να τι 'ναι ο Ζαρατούστρας όλο κι όλο.

Κι εσείς οι ίδιοι ρωτήσατε πολλές φορές: «Τι είναι για μας ο Ζαρατούστρας όλο κι όλο;»

«Είναι ένας που τάζει ή ένας που πραγματοποιεί; είναι κατακτητής κληρονόμος; Χινόπωρο ή αρότρου υνί; Γιατρός η γιατρεμένος;

Είναι ένας ποιητής, ή ένας τελάλης της αλήθειας; Ένας ελευθερωτής ή ένας δαμαστής; Καλός ή κακός;»

Διαβαίνω ανάμεσα απ' τους ανθρώπους σάμπως ανάμεσα από κομμάτια του μέλλοντος; του μέλλοντος που εγώ βιγλίζω.

Κι αυτή 'ναι όλη η συλλογή μου, κι όλο το πάσχισμα, να συνθέσω και να ενώσω σ' ένα ό,τι είναι κομμάτι και αίνιγμα και σύμπτωση φριχτή.

Και πώς θα το μπορούσα ν' ανεχτώ να 'μαι άνθρωπος, αν ο άνθρωπος, δεν ήταν όμοια ποιητής και λύτης αινιγμάτων και της τύχης ο λυτρωτής!

Τα περασμένα να λυτρώσεις και ότι «ήταν μια φορά» να μεταπλάσεις σε: «έτσι ήθελα εγώ να είναι». Να τι θα πει για μένα λύτρωση!

Θέληση, έτσι λέγεται ο λυτρωτής κι ο άγγελος ο θαυμάσιος; να, τι σας διδάσκει φίλοι μου! Τώρα όμως μάθετε κι αυτό ακόμα: η ίδια η θέληση είναι ακόμα ένας αιχμάλωτος.

Η θέληση ελευθερώνει, αλλά πώς λεν αυτό που αλυσοδένει τον ελευθερωτή;

«Ήταν», καταπώς λεν, της θέλησης ο τριγμός δοντιών και η

μοναχική της θλίψη: Αδύναμη, πια για όλα όσα έχουν γίνει, και κακός θεατής όλων των περασμένων.

Δε μπορεί η θέληση, να θέλει κατά πίσω. Ότι δε μπορεί να συντρίψει το χρόνο και του χρόνου την επιθυμία, αυτό υφαίνει την πιο μοναχική θλίψη της θέλησης.

Η θέληση ελευθερώνει: τι μηχανεύεται η θέληση, για να λυτρωθεί από τη θλίψη της και να περιπαίξει τη φυλακή της;

Αχ, ένας τρελός καταντάει κάθε φυλακισμένος. Τρελά λυτρώνεται, και η φυλακισμένη θέληση ακόμα. Ότι ο χρόνος δεν πισωγυρίζει, να, η αγανάκτησή της! «Ό,τι ήταν» –να πώς λένε την πέτρα που δεν μπορεί να την κουνήσει.

Γι' αυτό ρίχνει πέτρες από αγανάκτηση, και πείσμα κι εκδικιέται κάθε που δε δονείται σαν κι αυτή από αγανάκτηση και πείσμα.

Κι η ελευθερώτρια θέληση κατάντησε έτσι κακοποιός: κι ό,τι μπορεί να υποφέρει το εκδικιέται, γιατί δε μπορεί η ίδια να γυρίσει κατά πίσω.

Αυτό, ναι αυτό μονάχα είναι η ίδια η εκδίκηση: Η αντιθέληση της θέλησης εναντίον στο χρόνο και στο «ήταν» του χρόνου.

Αληθινά, μεγάλη τρέλα κρύβεται, μέσα στη θέλησή μας, και κατάντησε κατάρρα, για όλα τα ανθρώπινα, που η τρέλα αυτή έμαθε να 'χει πνεύμα!

Το πνεύμα της εκδίκησης: να φίλοι μου, ποια είναι τώρα η πιο καλή σκέψη των ανθρώπων. Κι ολούθε όπου υπάρχει πόνος εκεί και τιμωρία έπρεπε να υπάρχει.

«Τιμωρία» ονομάζεται η ίδια η εκδίκηση: φοράει μια ψεύτικη λέξη και παρασταίνει την καλή συνείδηση.

Κι επειδή η θέληση είναι πόνος, πόνος γιατί δε μπορεί να θέλει ό,τι είναι πίσω –για τούτο θα 'πρεπε κι η θέληση όλη κι η ζωή να 'ναι μια τιμωρία.

Κι έτσι σώριασε νέφαλα στα νέφαλα, απάνω από το πνεύμα: ώσπου η τρέλα πια ντελάλησε: «όλα περνάν, γι' αυτό όλα είναι άξια να περάσουν.»

«Η δικαιοσύνη απαιτεί ο χρόνος να τρώει τα παιδιά του.» Να τι ντελάλησε ακόμα η τρέλα.

Τα πράγματα ρυθμίζονται ηθικά από το δίκαιο και την τιμωρία. Πώς να λυτρωθούμε από τον ποταμό των πραγμάτων και την τιμωρία της «ύπαρξης;» Να, τι ντελάλησε η τρέλα!

Πώς μπορεί να υπάρχει μια λύτρωση, όταν υπάρχει αιώνιο δίκαιο; Αχ τι ασάλεφτη πέτρα το παρελθόν! Αιώνιες πρέπει να 'ναι κι οι τιμωρίες! Να τι νταλάλησε η τρέλα.

Καμιά πράξη, δε μπορεί να ξεπραχτεί: πώς θα μπορούσε να ξεπραχτεί με την τιμωρία; Αυτό έχει αιώνιο η τιμωρία: «ύπαρξη», το ότι η ζωή γίνεται αιώνια πράξη κι ενοχή.

Εξόν πια, αν η θέληση στο τέλος λυτρωθεί από τον εαυτό της και «το θέλω» γίνει «δε θέλω». Μα ξέρετε αδερφοί μου, αυτό το παραμύθι της τρέλας.

Σας τράβηξα αλάργα, από τέτοια παραμύθια, όταν σας δίδαξα, ότι: «η θέληση είναι δημιουργική.»

Ό,τι «υπήρξε» είναι συντρίμμια κι αίνιγμα και συντυχία φρικτή –ωστόσο η θέληση η δημιουργική προσθέτει: «Έτσι το 'θελα.»

Ωστόσο η δημιουργία προσθέτει: «έτσι το θέλω», «έτσι θα το θελήσω».

Μα μίλησε ακόμα έτσι; Και πότε θα γίνει αυτό; Λυτρώθηκε πια η θέληση από την ίδια της την τρέλα;

Έγινε πια η θέληση λυτρωτής και άγγελος χαρμόσυνος του εαυτού της; Ξεγδύθηκε το πνεύμα της εκδίκησης κι όλους τους τριγμούς των δοντιών;

Και ποιος την έμαθε το φίλιωμα με το χρόνο, και με ό,τι στέκεται πιο πάνω από κάθε φίλιωμα;

Πιο πάνω από κάθε φίλιωμα, πρέπει να θέλει η θέληση, που είναι θέληση για τη δύναμη. Μα πώς θα γίνει αυτό; Ποιος την έμαθε να θέλει κατά πίσω;»

Όμως στο μέρος αυτό του λόγου του, ο Ζαρατούστρας στάθηκε άξαφνα, σαν όποιον κυριεύεται από τριπλή τρομάρα.

Με μάτια σκιαγμένα είδε τους μαθητές του. Η ματιά του τρυπούσε σα βέλος τους συλλογισμούς και τις υστεροβουλίες τους. Σε λίγο όμως γέλασε πάλι και είπε γαλήνια:

«Είναι δύσκολο να ζεις με ανθρώπους, γιατί είναι δύσκολο να σωπαίνεις και μάλιστα σαν είσαι πολυλογάς.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας, ο καμπούρης όμως είχε ακούσει τα λόγια του, κι είχε κρύψει το πρόσωπό του: Ακούγοντας το Ζαρατούστρα, να γελάει, γύρισε να δει από περιέργεια και είπε σιγανόφωνα:

«Γιατί ο Ζαρατούστρας μιλάει σε μας αλλιώςτικα, απ' ό,τι μιλάει στους μαθητές του;»

Ο Ζαρατούστρας αποκρίθηκε: «Τι περίεργο βρίσκετε σ' αυτό; Με τους καμπούρηδες πρέπει κανείς να μιλάει καμπούρικα.»

Σωστά, είπε ο καμπούρης· αλλά με τους μαθητές, πρέπει μαθητής να γίνεται κι αυτός;

Όμως, γιατί ο Ζαρατούστρας μιλάει αλλιώςτικα στον εαυτό του, από τους μαθητές του;»

Η ανθρώπινη νοημοσύνη

«Όχι, το ύψος, ο κατήφορος είναι το τρομερό!

Ο κατήφορος, αυτός όπου η ματιά γκρεμίζεται κατά κάτω, και το χέρι απλώνει κατά πάνω. Τώρα ζαλίζεται η καρδιά από τη διπλή θέλησή της.

Αχ φίλοι μου! Οσφραίνεστε τάχα και της καρδιάς μου τη διπλή θέληση;

Αυτό είναι ο κατήφορος κι ο κίνδυνος μου, ότι η ματιά γκρεμίζεται κατά κάτω, κι ότι το χέρι θα 'θελε να κρατηθεί και να στηριχθεί στα βάθη.

Στον άνθρωπο η θέληση μου γαντζώνεται, μ' αλυσίδες δένομαι με τον άνθρωπο, γιατί τραβιέμαι ψηλά κατά τον *Υπεράνθρωπο*.

Και γι' αυτό ζω τυφλός ανάμεσα στους ανθρώπους: σάμπως να μην τους γνώριζα καθόλου: Για να μη χάσει το χέρι μου ολάκερη την πίστη του και τη στερεότητά του.

Δε σας ξέρω εσάς τους ανθρώπους: το έρεβος κι η παρηγοριά απλώθηκε γύρω πολλές φορές.

Κάθομαι μπροστά στην πύλη για κάθε κατεργάρη και ρωτάω, ποιος θέλει να με απατήσει;

Αυτή 'ναι η πρώτη κι ανθρώπινη νοημοσύνη μου: ότι αφήνω και μ' απατούν, για να μη φυλάγομαι απ' τους απατεώνες.

Αχ! αν φυλάγομαι απ' τον εαυτό μου, πώς θα μπορούσε ο άνθρωπος να γίνει άγκυρα για το μπαλόني μου!

Πολύ εύκολα θα πετούσα ψηλά και αλάργα!

Αυτή η πρόνοια υπάρχει απάνω από τη μοίρα μου, να ζω χωρίς προφύλαξη.

Και όποιος δε θέλει να πεθάνει από τη δίψα, πρέπει να μάθει να πίνει απ' όλα τα ποτήρια, κι όποιος θέλει να μένει καθαρός πρέπει να μάθει να πλένεται ακόμα και μ' ακάθαρτο νερό.

Και να τι είπα πολλές φορές στον εαυτό μου, για παρηγοριά:

«Εμπρός! εμπρός! Γρια καρδιά. Σε βρήκε μια συμφορά απολαύσέ την, λοιπόν, σαν την ευτυχία σου!

Αυτή είναι η δεύτερη ανθρωπίνη εξυπνάδα μου: ανέχομαι πιο πολύ τους ματαιόδοξους από τους περήφανους.

Μητέρα όλων των τραγουδιών δεν είναι η πληγωμένη ματαιοδοξία; Όπου όμως πληγώνεται η περηφάνια, εκεί πιο καλό κι απ' την περηφάνια, φυτρώνει.

Για να είναι θέαμα ευχάριστο η ζωή πρέπει να παίζεται καλά το παιχνίδι της: γι' αυτό χρειάζονται καλοί ηθοποιοί.

Και καλούς ηθοποιούς βρήκα όλους τους ματαιόδοξους: παίζουν και θέλουν να τους βλέπουν μ' ευχαρίστηση – όλο το πνεύμα τους συσπειρώνεται σ' αυτή τη θέληση.

Παρασταίνουν τους εαυτούς τους, τους ανακαλύπτουν, μαζί τους μ' αρέσει να βλέπω τη ζωή – έτσι γιατρεύομαι από τη μελαγχολία.

Γι' αυτό καλοπιάνω τους ματαιόδοξους, γιατί γιατρεύουν τη μελαγχολία μου και μου κάνουν τον άνθρωπο ευχάριστο θέαμα.

Κι ύστερα ποιος βολιδοσκόπησε όλο το βάθος της μετριοφροσύνης του ματαιόδοξου! Ζητάω το καλό του και τον λυπάμαι από τη μετριοφροσύνη του.

Θέλει να μάθει από σας την πεποίθηση στον εαυτό του, θρέφεται με τις ματιές σας, από τις φούχτες σας πίνει τα παινέματά του.

Και τις ψευτιές σας πιστεύει ακόμα, όταν τις λέτε για το καλό του: επειδή κατάβαθα η καρδιά του αναστενάζει: «τι είμαι;»

Κι αν η ύψιστη αρετή, είναι αυτή που αγνοεί τον εαυτό της τότε: κι ο ματαιόδοξος δεν ξέρει τίποτα για τη ματαιοφροσύνη του!

Να ποια είναι όμως, η τρίτη ανθρώπινη σοφία μου, ότι δεν αφήνω τη δειλία σας να με κάνει ν' αναγουλιάζω τους κακούς.

Είμαι ευτυχισμένος να αντικρίζω τα θαύματα που κλωσάει ο ζεστός ήλιος: τρίγρεις και χουρμαδιές και κροταλιές.

Υπάρχει πραγματικά ακόμα και για την κακία μέλλον!

Κι ο άνθρωπος δεν ανακάλυψε ακόμα το φλογερό μεσημέρι.

Τι πλήθος πράγματα δε χαρακτηρίζουμε σήμερα χείριστα κι ως έχουν πλάτος δώδεκα ποδάρια και μάκρος τρεις μήνες! Όμως μια μέρα θα 'ρθουν πιο τεράστιοι δράκοι!

Γιατί, για να 'χει ο Υπεράνθρωπος το δράκο του, και να μη υστερεί απ' το Υπερδράκο, και να 'ναι αντάξιός του, πολλοί ήλιοι φλεγόμενοι πρέπει να ζεστάνουν ακόμα τα αδιαπέραστα ρουμάνια τα υγρά.

Πρέπει πρώτα να γίνουν οι αγριόγατοι τίγρεις, και οι φαρμακερές γκουστέρες κροκόδειλοι: γιατί ο καλός ο κυνηγός πρέπει να 'χει καλό κυνήγι...

Πραγματικά, ω αγαθοί και δίκαιοι! Έχετε πολλά γελοία και πιο πολύ απ' όλα το φόβο σας που τον λέτε «Διάβολο.»

Είναι τόσο αλάργα, η ψυχή σας απ' το μεγάλο, που ο Υπεράνθρωπος θα σας φαντάξει τρομερός με την καλοσύνη του!

Και σεις, ω σοφοί και πολυγνώστες, θα λακκίσετε σκιαγμένοι απ' το λιοπύρι της σοφίας που ο Υπεράνθρωπος λούζει τη χαρά της γύμνιας του.

Ω εσείς των ανθρώπων οι υψηλότεροι, που το μάτι μου συναπάτησε! να η αμφιβολία μου για σας και το μυστικό μου γέλιο: προφητεύω, ότι και τον υπεράνθρωπό μου, θα τον πείτε: διάβολο!

Αχ! με κουράσαν πια αυτοί οι άνθρωποι, οι υψηλότατοι και άριστοι, το ύψος μού κέντρισε τη λαχτάρα να πετάξω ψηλά κι αλάργα και πέρα, προς τον Υπεράνθρωπο.

Μια φωνή μ' αιχμαλώτισε, όταν αντίκρισα αυτούς τους άριστους γυμνούς: και φτερούγες μου φύτρωσαν να φτεροζυγιαστώ κατά τ' αλαργινά μελλούμενα.

Κατά τ' αλαργινά μελλούμενα, κατά τα μεσημέρια τα νοτιότερα, εκείνα που ποτέ δε ονειρεύτηκε του μακρινού ο αγναντευτής: εκεί που ντρέπονται οι θεοί και το πιο αλαφρό να φοράν ρούχο.

Όμως θέλω να σας δω μασκαρεμένους, ω πλησίον μου, και

συνάνθρωποί μου, και ομορφοστολισμένους και ματαιόδοξους και αξιοπρεπείς σαν όλους τους «αγαθούς και του δίκαιους.»

Κι εγώ ο ίδιος μασκαρεμένος θέλω να κάθομαι μαζί σας –για να παραγνωρίζω και να παραγνωρίζομαι: γιατί αυτή είναι η τελευταία μου ανθρώπινη σοφία.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η πιο σιωπηλή ώρα

«Τι έγινε φίλοι μου; Με βλέπετε ταραγμένο, βιαστικό, αθέλητα πειθαρχικό έτοιμο να φύγω – να φύγω αλάργα από σας!

Ναι, ο Ζαρατούστρας πρέπει να γυρίσει στην ερημιά του, δεύτερη φορά: όμως βαλαντωμένη πάει δεύτερη φορά η αρκούδα στη σπηλιά της.

Τι έγινε, λοιπόν, ποιος μου το επιβάλλει αυτό; Αχ! η θυμωμένη αρχόντισσά μου έτσι θέλει, μου το είπε: σας είπα το όνομά της;

Χτες το βράδυ μου μίλησε η *σιωπηλότερη ώρα μου*: να ποιο είναι το όνομα της φοβερής αρχόντισσάς μου.

Κι έτσι έγινε, γιατί όλα πρέπει να σας τα πω, για να μη σκληρύνει η καρδιά σας για αυτόν που αναπάντεχα αποχωρίζεται, από σας.

Ξέρετε την τρομάρα του αποκοιμισμένου; Τρομάζει μέχρι τα φυλλοκάρδια του, γιατί θαρρεί πως σαλεύει η γη και τ' όνειρο αρχίζει.

Να τι σας λέω για παραβολή. Χτες την σιωπηλή αυτή ώρα το έδαφος άρχισε να σαλεύει: και τ' όνειρο άρχισε.

Ο δείκτης περπατούσε, της ζωής μου το ρολόι ανάσαινε: Ποτέ δεν άκουσα τόση τετράβαθη σιωπή τριγύρω μου: τόση τετράβαθη σιωπή που τρόμαξε η καρδιά μου. Τότε μου είπε η Σιωπή δίχως φωνή: «Το ξέρεις Ζαρατούστρα;»

Απ' την τρομάρα μου ανάκραξα σ' αυτό το μουρμούρισμα, και το αίμα κάλπασε στο πρόσωπό μου: όμως σώπασα.

Τότε μου ξαναείπε, χωρίς φωνή: «Το ξέρεις Ζαρατούστρα, και δεν το λες.» Κι εγώ της αποκρίθηκα σάμπως κανένas πεισματάρης: «Ναι το ξέρω, μα δε θέλω να το πω»!

Τότε μου ξαναείπε, χωρίς φωνή πάλι: «Δε θέλεις Ζαρατούστρα; αλήθεια μου κρύβεσαι πίσω απ' το γινάτι σου!»

Κι εγώ αρχίνησα να κλαίω και να τρεμουλιάζω σάμπως παιδί, και είπα: «Αχ θέλω, μα δεν μπορώ. Σπλαχνίσου με. Είναι πάνω απ' τη δύναμή μου».

Κι Εκείνη:

«Τι σημασία έχεις Ζαρατούστρα; πες το λόγο σου και σκορπίσου κομμάτια!»

Αποκρίθηκα τότε: «Δικός μου είν' ο λόγος αυτός; Τι είμαι εγώ; Καρτεράω ένα αξιότερο από μένα. Εγώ δεν είμαι άξιος, εγώ, μήτε κομμάτια απάνω του να γίνω!»

Κι Εκείνη είπε τότε: «Τι σημασία έχει; Δεν είσαι αρκετά ταπεινός. Η ταπεινότητα έχει πολύ σκληρό δέρμα.»

Αποκρίθηκα πάλι: «Τι δεν τράβηξε ως τώρα το δέρμα της ταπεινότητάς μου! Κατοικώ στα ριζά της κορυφής μου! Τι ύψος έχει η κορυφή μου; Δε μου το 'πε κανείς ακόμα. Όμως ξέρω καλά τις κοιλάδες μου!»

Κι Εκείνη, χωρίς φωνή: «Ω Ζαρατούστρα όποιος έχει βουνά να μετακινήσει, μετακινάει και κάμπους και κοιλάδες».

Κι εγώ αποκρίθηκα: «Όταν βγήκα και πήρα τη στράτα μου με περιγελάσαν κι αληθινά τα ποδάρια μου τρεμουλιάζανε τότε. Και μου 'παν:

«Ξέχασες το δρόμο κι ακόμα ξέχασες να περπατάς!»

Τότε Εκείνη ξανάπε:

«Τι σημασία έχουν τα περιγαλάσματά τους; Είσαι Εκείνος που ξεσυνήθισε να πειθαρχεί; Ώρα πια να προστάζεις!

Μήπως δεν ξέρεις ποιον έχουν πιο μεγάλη ανάγκη; Όποιον προστάζει μεγάλα. Δύσκολο να εκτελείς έργα μεγάλα. Το πιο ασυχώρητο σφάλμα είναι να μπορείς και να μη θέλεις να κυριαρχήσεις.»

Κι εγώ αποκρίθηκα:

«Μου λείπει η φωνή του λιονταριού για να προστάζω».

Κι Εκείνη μουρμουριστά: «Τα πιο γαλήνια λόγια φέρνουν τη θύελλα. Οι σκέψεις που 'ρχονται καβάλα σε ποδαράκια περιστε-

ριών, οδηγούν τον κόσμο. «Ω Ζαρατούστρα, πρέπει να πορεύεσαι, σαν το φάντασμα του μελλούμενου να 'ρθει: έτσι θα προστάξεις και προστάζοντας θα πορεύεσαι μπροστά».

Αποκρίθηκα: «Ντρέπομαι.»

Κι Εκείνη ξανάπε χωρίς φωνή: «Πρέπει να ξαναγίνεις παιδί, χωρίς ντροπή. Έχεις ακόμα την αλαζονεία του νέου. Αργά έγινες νέος: Όποιος όμως θέλει να γίνει παιδί, πρέπει να νικήσει την νεότητά του».

Στοχαζόμουν ώρα τρεμουλιάζοντας. Κι είπα ό,τι και πρώτα:

«Δε θέλω».

Τότε σάμπως γέλιο ξέσπασε γύρω μου. Αχ πώς μου έσφαζε το σπλάχνο και μου κομμάτιαζε την καρδιά τούτο το γέλιο!

Κι Εκείνη ύστατη φορά μου είπε:

«Ω Ζαρατούστρα, οι καρποί σου είναι ώριμοι, μα συ δεν είσαι ακόμα ώριμος για τους καρπούς σου! Γύρνα λοιπόν, στην ερημιά σου, να τρυφερέψεις».

Κι άκουα πάλι τριγύρω μου γέλια: Μετά σωπάσαν όλα με τρίδιπλη σωπασιά. Κι εγώ ήμουνα ξαπλωμένος κατάχαμα κι ανέρρεε από πάνω μου ο ιδρώτας.

Τώρα τ' ακούσατε όλα: και το γιατί γυρίζω στην ερημιά μου, τίποτα δε σας έκρυψα, ω φίλοι μου!

Αχ! φίλοι μου θα είχα ακόμα κάτι να σας πω. Γιατί δε σας το προσφέρω; Μήπως είμαι φιλάργυρος;»

Κι όντας ο Ζαρατούστρας είπε τούτα, θλίψη τον κυρίεψε κορφόνυχα και του χωρισμού η πικράδα, τόση, που άρχισε να κλαίει δυνατά. Και κανείς δε δυνόταν να τον παρηγορήσει.

Την νύχτα όμως έφυγε καταμόναχος!

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

«Να βλέπετε κατ' απάνω όταν λαχταράτε την εξύψωση.
Κι εγώ κοιτάζω κατά κάτω γιατί είμαι πιο αψηλά!
Ποιος από σας μπορεί μαζί και να γελάει και να 'ναι και στα ύψη;
Όποιος στ' αψηλότερα βουνά ανεβαίνει,
αυτός γελάει για όλες τις τραγωδίες: του θεάτρου,
και της ζωής τις τραγωδίες».

Ζαρατούστρας «Ανάγνωση και γραφή»

Ο Στρατολάτης

Μεσάνυχτα, κι ο Ζαρατούστρας πορευόταν πάνω απ' τη ράχη του βουνού, για να φτάσει το χάραμα στην άλλη ακτή: επειδή εκεί ήθελε να μπει στο καράβι. Σ' αυτή την ακτή υπήρχε ένα καλό λιμανάκι που και τα ξένα καράβια ακόμα, το διάλεγαν γι' αγκυροβόλημα, και παίρναν μαζί τους όσους από τα νησιά των Μακαρίων θέλαν να περάσουν τη θάλασσα.

Και καθώς ο Ζαρατούστρας σκαρφάλωνε στο βουνό, του 'ρχόταν στο νου οι τόσες μοναχικές πορείες της νιότης του και τα τόσα βουνά, οι τόσες πλαγιές και κορφές που είχε ίσαμε τώρα σκαρφαλώσει.

«Ένας στρατολάτης είμαι, κι ένας ορειβάτης, είπε στην καρδιά του, δε μ' αρέσουν οι κάμποι και φαίνεται πως δε μπορώ πολύ καιρό ήσυχος να μείνω.

Κι ό,τι λάχει να μου συμβεί τυχαίο ή σκόπιμο, οδοιπορία και βουνοσκαρφάλωμα για μένα είναι: ζει επιτέλους κανείς μόνο, αυτό που έχει μέσα του.

Πέρασε ο καιρός που μπορούσαν να με βρίσκουν συμπτώσεις. Και σαν τι θα μου λάχαινε, που να μην είναι από τα τώρα δικό μου!

Το μόνο που γίνεται είναι να γυρίζει πίσω, να ξανάρχεται στη φωλιά του – ο ίδιος ο εαυτός και ό,τι από τον εαυτό μου έλειπε καιρό στα ξένα – μοιρασμένο σε χίλια πράγματα και σε χίλιες συμπτώσεις.

Και ξέρω έν' ακόμα: στέκομαι τώρα μπροστά στην ύστερη κορφή μου και μπροστά σε ό,τι τον περισσότερο καιρό μ' απόφευγε. Αχ, την πιο σκληροτράχηλη στράτα μου πρέπει να πάρω! Αχ, άρχισα την πιο μοναχική μου πορεία!

Μα όποιος ίδιος με μένα είναι, μια τέτοια ώρα ποτέ δε γλιτώνει: την ώρα που του λέει: «Τώρα μονάχα πορεύεσαι το δρόμο για το μεγαλείο! Κορφή και χάος μερδεύονται τώρα!

Πορεύεσαι το δρόμο του μεγαλείου σου: τώρα πια, αυτό που ήταν ο ύστερος κίνδυνος, κατάντησε το ύστερο καταφύγιό σου.

Πορεύεσαι το δρόμο του μεγαλείου σου: τώρα πρέπει να βρεις το μεγαλύτερο θάρρος σου, γιατί δεν υπάρχει πια πίσω σου καμιά άλλη στράτα!

Πορεύεσαι το δρόμο του μεγαλείου σου: εδώ κανένας δεν μπορεί να 'ρθει το κατόπι σου. Το ίδιο σου το πόδι έσβησε πίσω σου τη στράτα κι απάνω της έχει γραφτεί: «Αδύνατον».

Κι αν από 'δώ και μπρος καμιά σκάλα δε βρίσκεις, χρέος σου είναι να μάθεις ν' ανεβαίνεις κι από το ίδιο το κεφάλι σου από πάνω: αλλιώςτικα, πώς θα μπορέσεις ν' ανεβείς πιο ψηλά;

Απάνω απ' το κεφάλι σου και πέρα ακόμα, απάνω απ' την ίδια την καρδιά σου! Τώρα, αυτό που θαρρούσες το γλυκύτερο, πρέπει να σου γίνει το πιο σκληρό.

Ανέκαθεν, όποιος πολύ φυλάχτηκε, αρρώστησε από την πολύ προφύλαξη. Ας είν' ευλογημένο ό,τι σκληραγωγεί! Δεν πλέκω εγκώμια στη χώρα που το βούτυρο και το μέλι ρέουν!

Χρέος σου να μάθεις να βλέπεις πέρα από τον εαυτό σου, σαν θέλεις να βλέπει πολλά: αυτή η σκληράδα είν' απαραίτητη σε κάθε ορειβάτη.

Μα όποιος, σαν παντρογνώστης, κοιτάζει με μάτια επίμονα, πώς θα μπορούσε να ιδεί περισσότερα πράγματα απ' όσα υπάρχουν στην επιφάνεια;

Εσύ όμως, Ζαρατούστρα, θέλεις να ιδείς την αιτία και το βάθος όλων των πραγμάτων: για τούτο πρέπει ν' ανέβεις απάνω απ' το Εγώ σου – ψηλά, ώστε και τ' άστρα σου ακόμα να βρεθούν χαμηλότερα από σένα!»

Ναι! σαν κοιτάζω χαμηλά, να βλέπω το Εγώ μου και μαζί τ' άστρα μου: αυτό θα 'ναι για μένα η κορφή μου, αυτό μου απομένει ακόμα σαν ύστερη κορφή μου!

Αυτά έλεγε από μέσα του ο Ζαρατούστρας, καθώς σκαρφάλωνε και παρηγορούσε με σκληρά αξιώματα την καρδιά του: γιατί η καρδιά του, πρώτη φορά ήταν τόσο πληγωμένη. Και σαν έφτασε στις ράχης την κορφή, να, μπροστά του απλωμένη η θάλασσα: κι απόμεινε ασάλεφτος κι αμίλητος, ώρα πολλή. Μα εκεί ψηλά, η νύχτα ήταν παγερή και διάφανη και φεγγοβολούσαν τ' αστέρια.

«Την ξέρω τη μοίρα μου, είπε στο τέλος με πίκρα. Μπρος! Είμ' έτοιμος! Μόλις τη στιγμή άρχισε η στερνή μοναξιά μου.

Αχ, αυτή η μαύρη, λυπημένη θάλασσα, μπροστά μου! Αχ η γκαστρωμένη αυτή νυχτερινή αγωνία! Αχ, μοίρα μου και θάλασσα! Σ' εσάς πρέπει να κατεβώ!

Μπροστά στο πιο ψηλό βουνό μου στέκομαι και στο πιο μακρινό μου ταξίδι, μπροστά: για τούτο πρέπει τώρα να κατεβώ βαθύτερα από κάθε άλλη φορά: κάτω, στον πόνο μου βαθύτερα από κάθε άλλη φορά, βαθιά, ίσαμε το πιο μαύρο του κύμα! Αυτό θέλει η μοίρα μου. Μπρος! Είμαι έτοιμος.

Από πού να 'ρχονται τα πιο ψηλά βουνά; ρωτούσα κάποτε. Κι έμαθα πως απ' τη θάλασσα έρχονται.

Απάνω στους βράχους και στον κορυφών τις πλάτες είναι γραμμένη η απόδειξη αυτή. Από τα πιο βαθιά, στο ύψος του πρέπει ν' ανεβεί το ύψιστο.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας απάνω στου βουνού την κορφή όπου έκανε παγωνιά. Σαν έφτασε όμως σιμά στη θάλασσα και στάθηκε καμιά φορά ανάμεσα στους βράχους, κατάλαβε την κούραση μα και μια επιθυμία μέσα του, πιο δυνατή απ' τα πριν.

«Όλα κοιμούνται τώρα, είπε, ακόμα κι η θάλασσα κοιμάται. Νυσταλέο και παράξενο με κοιτάζει το μάτι της.

Όμως η ανάσα της είναι ζεστή, το καταλαβαίνω. Και καταλαβαίνω ακόμα ότι ονειρεύεται. Και καθώς ονειρεύεται, αναταράζεται απάνω στα σκληρά προσκεφάλια της.

Άκου, άκου! Πώς αναστενάζει από τις κακές θύμησες! Ή μπας και είναι κακές απαντοχές;

Αχ, είμαι πικραμένος μαζί σου, ω τέρας ερεβώδες, και με τον εαυτό μου όμως είμαι το ίδιο πικραμένος εξαιτίας σου.

Αχ, γιατί το χέρι μου να μην είναι τόσο δυνατό! Αληθινά, με χαρά θα σε λύτρωνα από τα όνειρα τα εφιαλτικά!»

Και καθώς έλεγε αυτά ο Ζαρατούστρας, άρχισε να γελάει βαριεστημένα και πικρόχολα για τον εαυτό του. «Πώς! Ζαρατούστρα! είπε, ακόμα και στη θάλασσα τραγούδια θέλεις να τραγουδήσεις – παρηγοριές;

Αχ, πλημμυρισμένε απ' αγάπη, τρελέ Ζαρατούστρα, μεθυσμένε από εμπιστοσύνη! Όμως, έτσι ήσουν ανέκαθεν: πάντα ζύγωνες μ' εμπιστοσύνη όλα τα φρικαλέα πράγματα.

Κι όλα τα τέρατα, θέλησες ακόμα να χαϊδέψεις. Ένα ανάβρουσμα ζεστής ανάσας, μια απαλή γούνα στα πόδια – κι αμέσως ήσουν έτοιμος να τ' αγαπήσεις και να το γοητέψεις.

Η αγάπη είν' ο κίνδυνος του καταμόναχου, η αγάπη σε όλα, φτάνει μονάχα να 'χουν ζωή! Αληθινά, για γέλια είναι η τρέλα και η ταπεινοφροσύνη μου στην αγάπη!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας κι έβαλε πάλι τα γέλια: μα ύστερα συλλογίστηκε τους φίλους που άφησε – και σάμπως τους αδικησε με τους στοχασμούς του, φουρκίστηκε γι' αυτό. Κι αμέσως εκείνος που γελούσε, τώρα έκλαψε: – από θυμό και πόθο πικρά έκλαψε ο Ζαρατούστρας.

Το όραμα και το αίνιγμα

1

Σαν μαθεύτηκε ανάμεσα στο πλήρωμα, ότι ο Ζαρατούστρας ήταν στο καράβι – γιατί είχε μπει στο καράβι κι ένας άλλος από τα νησιά των Μακαρίων– τους κυρίεψε μεγάλη περιέργεια κι απαιτοχή.

Ο Ζαρατούστρας όμως, δυο μέρες απόμεινε αμίλητος, κι ήταν ψυχρός και κουφός από τη θλίψη του, ώστε μήτε στις ματιές αποκρίθηκε, μήτε στα ερωτήματα. Μόνο το βράδυ τη δεύτερης μέρας, άνοιξε πάλι τ' αφτιά του, μ' όλο που ακόμα σιωπούσε: γιατί πολλά αλλόκοτα κι επικίνδυνα μπορούσε ν' ακούσει κανείς μέσα σ' αυτό το καράβι, που απ' αλάργα ερχόταν και πήγαινε ακόμα πιο αλαργινά.

Μα ο Ζαρατούστρας ήταν φίλος εκείνων που αλάργα ταξιδεύουν και χωρίς κίνδυνο να ζήσουν δε μπορούν. Και στο τέλος, ακούγοντας, βρήκε τη λαλιά του, κι ο πάγος έλιωσε – κι άρχισε αυτά να λέει:

«Σε σας, τους απόκοτους ερευνητές και τους πολύπειρους, και όσους με πονηρά πανιά για άγρια πελάγη ξεκινήσατε, σε σας, που από αινίγματα μεθάτε, σε σας που χαιρόσαστε το λυκαυγές, που την ψυχή σας ήχοι αυλών τη σέρνουν προς κάθε άβυσσο απατηλή: γιατί δε θέλετε με τρεμάμενο χέρι να πασπατέψετε το μίτο και παντού όπου μπορείτε να *μαντέψετε*, αισθάνεστε αποστροφή να *συμπεράνετε* –σε σας και μόνο ανιστοράω το αίνιγμα που είδα–, το όραμα του καταμόναχου.

Βλοσυρός διάβαινα τελευταία ανάμεσα στο απαλόχρωμο σούρουπο –βλοσυρός και σκληρός με σφιγμένα τα χείλια. Δεν ήταν αυτός ο μόνος ήλιος που είχε βασιλέψει για μένα!

Ένα στρατί που σκαρφάλωνε πειστωμένα ανάμεσα στα βράχια, ένα μοχθηρό, μοναχικό στρατί, που μήτε γρασίδι, μήτε θάμνοι το ψύχωναν πια: ένα στρατί βουνίσιο, τριζοβολούσε κάτω απ' το πείσμα του ποδιού μου.

Περπατώντας αμίλητος απάνω στο χλευαστικό τρίξιμο των χαλικιών και συντρίβοντας την πέτρα που το 'κανε να σκοντάφτει το πόδι μου πάλευε ν' ανεβεί.

Σκαρφάλωνοντας: αντιστεκόμενο στο πνεύμα που το τραβούσε προς τα κάτω, προς το χάος, προς το πνεύμα της βαρύτητας, αυτού του σατανά και θανάσιμου εχθρού μου.

Σκαρφάλωνοντας: μ' όλο που καθόταν απάνω μου, αυτό το πνεύμα-εχθρός μου, μισό νάνος, μισό τυφλοπόντικας. Παράλυτο και παραλύοντας. Μολύβι μέσα στ' αφτιά μου και σκέψεις μολυβένιες στο νου μου σταλάζοντας.

«Ω Ζαρατούστρα, μουρμούρισε κοροϊδευτικά, συλλαβή τη συλλαβή, πέτρα εσύ της σοφίας! Πετάχτηκες ψηλά, όμως κάθε πέτρα που πετιέται ψηλά, πρέπει να πέσει!

Ω Ζαρατούστρα, πέτρα της σοφίας, πέτρα που ψηλά τινάχτηκε, των άστρων γκρεμιστή! Τον ίδιο τον εαυτό σου πέταξες τόσο ψηλά, μα κάθε πέτρα ριγμένη ψηλά, πρέπει να ξαναπέσει!

Καταδικασμένος μπροστά στον εαυτό σου, στον ίδιο το λιθοβολισμό σου: ω Ζαρατούστρα, πέταξες στ' αλήθεια πολύ ψηλά την πέτρα – όμως απάνω σου θα ξαναπέσει!»

Ύστερα ο νάνος σώπασε. Κι αυτό βάσταξε πολύ. Η σωπασιά του όμως μ' έπνιγε. Γιατί στ' αλήθεια, έτσι σαν βρίσκεσαι παρέα μ' έναν άλλο, αισθάνεσαι πιο μοναχός παρά σαν είσαι μόνος!

Σκαρφάλωνα, σκαρφάλωνα, ονειρόπλαθα, στοχαζόμενοι –όμως όλα με πνίγαν. Με άρρωστο έμοιαζα, που το φρικαλέο μαρτύριό του τον έχει αποστάσει, και που ξανά ένα εφιαλτικό όνειρο τον ξυπνάει από το πρωτοϋπνι του.

Όμως κάτι υπάρχει μέσα μου, που θάρρος εγώ το λέω! Αυτό σκότωσε ίσαμε τώρα μέσα μου κάθε ακεφιά. Κι αυτό το θάρρος στο φινάλε μ' έκανε να σταματήσω και να πω: «Νάνε! Ή εσύ ή Εγώ!»

Γιατί το θάρρος είν' ο καλύτερος δολοφόνος –το θάρρος που γιουρντάρει: γιατί το κάθε γιουρντάρισμα, παιχνίδι είναι πολυλάλητο!

Μα ο άνθρωπος είναι το πιο θαρραλέο ζώο: γι' αυτό και νίκησε το ζώο: Μ' ένα παιχνίδι πολυλάλητο και κάθε πόνο ακόμα νίκησε. Μα ο πόνος ο ανθρώπινος είν' ο πόνος ο βαθύτερος.

Το θάρρος σκοτώνει ακόμα και τον ίλιγγο στα χείλη της αβύσσου: και αλήθεια, πού ο άνθρωπος στα χείλη της αβύσσου δε στέκεται μπροστά; Μα όταν βλέπει κανείς, δ εν είναι το ίδιο σα να βλέπει αβύσσους;

Το θάρρος είν' ο καλύτερος δολοφόνος: το θάρρος σκοτώνει και τη συμπόνια ακόμα. Μα η συμπόνια είν' η βαθύτερη άβυσσος: όσο πιο πολύ βαθαίνεις στη ζωή, τόσο πιο πολύ βαθαίνεις και στον πόνο.

Όμως το θάρρος είναι ο καλύτερος δολοφόνος, το θάρρος που γιουρντάρει: αυτό σκοτώνει και το θάνατο ακόμα, γιατί λέει: «Αυτό ήταν η ζωή λοιπόν; Τότε εμπρός! Ξανά απ' την αρχή!»

Όμως μέσα σε ένα τέτοιο αξίωμα υπάρχει πολύ θορυβώδες παιχνίδι.

Όποιος έχει αφτιά ν' ακούσει, ας ακούσει.

2

«Νάνε στάσου, κραύγασα. Εγώ ή εσύ! Εγώ όμως, είμαι ο πιο δυνατός από τους δυο. Δεν ξέρεις την τετράβαθη σκέψη μου! Αυτή δε θα μπορούσες να τη σηκώσεις!»

Τότε έγινε εκείνο που με ξαλάφρωσε: ο νάνος, σαλτάρισε απ' τον ώμο μου ο αναιδής. Και κάθισε σ' ένα κοτρώνι. Εκεί κοντά μας ήταν μια γαλαρία.

«Κοίτα τούτη τη γαλαρία νάνε, έχει δυο φάτσες. Δυο στράτες σμίγουν εδώ: Κανένας δεν τις τράβηξε μέχρι τέλος.

Τούτη η μακρόσερπη στράτα κατά κάτω, τραβάει μια ολάκερη αιωνιότητα. Κι άλλη ασάλεφτη στράτα κατά πάνω τραβάει μ' άλλη ολάκερη αιωνιότητα.

Τούτες οι στράτες κοντραστάρονται, αντιφάσκουν, και σε τούτη δω τη γαλαρία συναντιόνται. Και τ' όνομα της γαλαρίας, αποπάνω είναι γραμμένο: «Στιγμή».

Κι αν κάποιος τραβούσε μια από τούτες τις στράτες ολοένα πιο αλάργα, ολοένα και πιο αλάργα; Πιστεύεις νάνε, ότι οι στράτες αυτές θα κοντραστάρονται αιώνια;

«Κάθε όρθιο ψεύδεται, κάθε αλήθεια λυγάει κι ο χρόνος είναι κύκλος», ψιθύρισε περιφρονητικά ο νάνος.

«Ω, πνεύμα της βαρύτητας! θυμωμένος έκραξα, μην τα παίρνεις τόσο ξώπετσα τα πράγματα. Αλλιώςτικα σ' αφήνω εκεί που είσαι. Κουτσέ, εγώ σε κουβάλησα εδώ πάνω.

Δες, συνέχισα ετούτη τη στιγμή. Από τη γαλαρία ετούτη της Στιγμής, μακριά κι αιώνια στράτα γυρίζει πίσω: πίσω μου στέκει μια αιωνιότητα.

Ό,τι να τρέξει δύναται, δε θα 'χει πια τούτη τη στράτα όλη τρέξει; Ό,τι δύναται να γίνει, δε θα έχει γίνει κιάλας και τελειώσει και διαβεί;

Κι αν όλα τα τωρινά έχουν κιάλας *υπάρξει*, τι γνώμη έχεις νάνε, για τη σημασία ετούτης της στιγμής; Και τούτη η γαλαρία, δε θα 'χει, πια, υπάρξει, κιάλας;

Και μήπως δεν είναι όλα, τόσο μπερδεμένα, ώστε η στιγμή αυ-

τή να σέρνει πίσω της τα μελλούμενα όλα, συνακόλουθα και τον εαυτό της;

Γιατί ό,τι δύναται να τρέξει, δεν πρέπει να τραβάει τη μακρόσερτη τούτη στράτα που ανηφορίζει;

Και τούτη η αγροπόρευτη αράχνη κοιλιοςέρνεται στο σεληνόφωτο και τούτο το σεληνόφωτο κι εγώ κι εσύ, που συναπαντηθήκαμε, κάτω απ' τη γαλαρία σιγολέγοντας πράγματα αιώνια, μήπως δεν ξανασιμίξαμε πάλι όλοι μας εδώ;

Και μήπως δε θα ξαναγουρίσουμε πάλι και δε θα ξανατρέξουμε τούτη τη στράτα ψηλά, μπροστά μας, ετούτη τη μακροπόρευτη ερεβώδη στράτα – μήπως δεν πρέπει αιώνια να επιστρέφουμε;

Έτσι έλεγα με όλο και πιο χαμηλή φωνή, γιατί σκιαζόμουνα τις ίδιες μου τις σκέψεις. Τότε άκουσα αλύχτισμα από σκυλί. Ένα σκυλί ουρλιάζει.

Άκουσα άλλη φορά σκυλί να ουρλιάζει έτσι; Οι στοχασμοί μου όλοι πάλευαν να δράμουν πάλι πίσω. Ναι, όντας ήμουνα παιδί. Στην πιο αλαργινή παιδιάστικη εποχή μου!

Τότε αγροίκησα σκυλί φριχτά να ουρλιάζει, και το είδα με τις τρίχες σηκωμένες όρθιες, και το κεφάλι του ψηλά, να τρεμουλιάζει στο βαθιό μέσα το μεσονύχτι, ώρα κι οι σκύλοι να πιστεύουν στα φαντάσματα. Τόσο που σπλαχνίστηκα τον εαυτό μου. Γιατί είχε μόλις ξεπροβάλει το καταστρόγγυλο φεγγάρι απάνω απ' του σπιτιού την πόρτα με μια νεκρώσιμη σιωπή και ίσα που είχε σταθεί, κυκλοτερή πυρά, πάνω στην οριζόντια στέγη, αμίλητη σαν πάνω σε ξένη ιδιοκτησία.

Κι αυτό τότε τον τρόμαξε το σκύλο, γιατί οι σκύλοι πιστεύουν στους κλέφτες και στα φαντάσματα. Κι όταν τον άκουσα ξανά να ουρλιάζει και πάλι αισθάνθηκα μέσα μου λύπη.

Πού πήγε τώρα ο νάνος; Και η γαλαρία; Και η αράχνη και τα μουρμουρίσματα όλα; Ονειρευόμουνα τάχα; Ξύπνησα τώρα; Ανάμεσα σε άγριους βράχους βρέθηκα μόνος, μονομιάς, παντέρμος στο παντέρμο σεληνόφως.

Όμως εκεί κειτόταν ένας άνθρωπος! και να! Ο σκύλος σαλτάριζε, ανατρίχιαζε, ούρλιαζε και με είδε ότι ζύγωνα, και ξαναούρ-

λιαξε, και φώναξε: – άκουσα ποτέ ένα σκυλί να φωνάζει έτσι βοήθεια;

Κι αληθινά ποτέ κάτι όμοια δεν είδα. Έναν τσοπάνο νέο είδα, να σπαρταράει σπασμωδικά, να πνίγεται να γκριματιάζει με καταστραμμένο πρόσωπο και μ' ένα ολόμαυρο φίδι χοντρό από το στόμα του κρεμασμένο.

Αντίκρισα ποτέ μου τόση αηδία, τόση κίτρινη φρίκη, σε πρόσωπο; Σίγουρα θα κοιμόταν. Κι ήρθε το φίδι στο λαρύγγι του και τρύπωσε και γαντζώθηκε κι εκεί έμεινε.

Το χέρι μου άρχισε να τραβάει το φίδι ολοένα, μα ανώφελα. Το φίδι δεν ξεκολλούσε απ' το λαρύγγι. Τότε μέσα μου κάτι ρέκαξε: «Δάγκωνε! Δάγκωνε»!

«Κόψε το κεφάλι του! Δάγκωνε». Έτσι ρέκαξε μέσα μου η φρίκη, το μίσος μου, η σιχασιά μου, η συμπόνια μου, ό,τι καλό κι ό,τι κακό εντός μου εκείνο ρέκαξε σε μια κραυγή χυμένο.

Ω σεις γύρω μου, τολμηροί, ερευνητές, που επιχειρείτε τις απόπειρες και με πανιά καινούρια αρμενίζετε σε πέλαγα άγρια τόσο, σεις που μεθάτε από αινίγματα, το όραμα του Ολομόναχου εξηγείστε!

Γιατί ήταν ένα όραμα και προφητεία συνάμα: – ό,τι είδα τυλιγμένο μες σε σύμβολο. Και ποιος είναι που ακόμα να 'ρθει μέλλεται;

Ποιος ο τσοπάνος που το φίδι έτσι τρύπωσε, στο λαρύγγι του; Ο τσοπάνος όμως δάγκωσε καταπώς τον ορμήνεψε η φωνή μου και δάγκωσε γερά. Έφτυσε πέρα το κεφάλι του φιδιού και σαλτάρισε όρθιος.

Όχι πια τσοπάνος, όχι άνθρωπος, ένας φωτολουσμένος ήταν και γελούσε. Κανείς δε γέλασε ως τώρα πάνω στη γη μας σαν κι αυτόν.

Ω αδερφοί μου, άκουσα γέλιο που γέλιο ανθρώπινο δεν ήταν. Και τώρα καίει το σπλάχνο μου μια δίψα, μια πεθυμιά τρικυμισμένη.

Ο πόθος μου γι' αυτό το γέλιο με τρώει: ω πώς θα το άντεχα να ζω ακόμα! Και πώς θα βαστάξω να πεθάνω τώρα!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η αθέλητη μακαριότητα

Με τέτοια αινίγματα και τέτοιες πίκρες στην καρδιά ταξίδευε ο Ζαρατούστρας στο πέλαγος. Μα ύστερα από τέσσερις μέρες, σαν ξεμάκραινε από νησιά των μακαρίων κι από τους φίλους του, τότε πια νίκησε τον πόνο του: – νικητής και με πόδια σταθερά, ορθώθηκε ξανά απάνω στη μοίρα του. Κι αυτά είπε ο Ζαρατούστρας στη χαρμόσυνη συνείδησή του:

«Να 'μαι ξανά μόνος, και θέλω να μείνω μόνος με το λαγαρό ουρανό και την ελεύθερη θάλασσα. Κι ολόγουρά μου ξανά απομεσήμερο.

Απομεσήμερο αντάμωσα πρώτη φορά τους φίλους μου, απομεσήμερο και δεύτερη φορά: – την ώρα που όλο το φως γαληνεύει.

Γιατί όποια ευτυχία ταξιδεύει ακόμα ανάμεσα ουρανού και γης, καταφύγιο αποζητάει σε μια φωτερή ψυχή: από ευτυχία γαλήνεψε τώρα όλο το φως.

Ω δειλινό της ζωής μου! Κατέβηκε μια φορά, κι η ευτυχία μου κάτω στον κάμπο για να βρει καταφύγιο: και βρήκε τις ανοιχτές και φιλόξενες αυτές ψυχές.

Ω δειλινό της ζωής μου! Και τι δε θα 'δινε για να 'χα μόνο ετούτο: το ζωντανό αυτό χωράφι των στοχασμών μου και το ραδαυγινό εκείνο φως της υπέρτατης ελπίδας μου!

Συντρόφους γύρευε κάποτε ο δημιουργός και παιδιά της ελπίδας του: κι αν μοναχός του δεν τους δημιουργούσε, πουθενά δε θα τους έβρισκε.

Βρίσκομαι λοιπόν ανάμεσα στο έργο μου, πηγαίνοντας στα παιδιά μου και ξαναγουρίζοντας σ' αυτά: για χάρη των παιδιών του πρέπει ο Ζαρατούστρας να γίνει πιο τέλειος.

Γιατί μονάχα το παιδί του και το έργο του αγαπάει κανείς απ' της καρδιάς του τα βαθιά. Και όπου υπάρχει μεγάλη αγάπη για το εγώ μας, εκεί βρίσκονται και της γονιμότητας τα σημάδια, έτσι πιστεύω εγώ.

Πρασινοφυλλιάζουν ακόμα τα παιδιά μου στην πρώτη τους άνοιξη, στέκονται το 'να πλάι στο άλλο και κουιόνονται μαζί από τον αγέρα τα δέντρα του κήπου μου και της γονιμότερης γης μου.

Κι αληθινά! όπου υπάρχουν τέτοια δέντρα, κάπου κοντά υπάρχουν και τα νησιά των μακαρίων!

Κάποτε όμως θα τα ξεριζώσω και θα τα φυτέψω το καθένα χωριστά: για να μάθει το καθένα τη μοναξιά, την επιμονή και την προφύλαξη.

Ροζιασμένο και καμπουριασμένο και μ' ευλύγιστη σκληράδα πρέπει να στέκει το καθένα, φάρος ζωντανός ακατανίκητης ζωής.

Εκεί όπου οι καταγίδες ορμάν κατά το πέλαγος και του βουνού η μουσούδα πίνει νερό, εκεί οφείλει ο καθένας μια φορά, μερонуχτίς, σκοπός να φυλάξει, για να δοκιμάσει και να γνωρίσει τον εαυτό του.

Οφείλει να γνωριστεί και να δοκιμαστεί σ' αυτό, για να ιδεί αν είναι του δικού μου είδους και της δικιάς μου καταγωγής – αν είναι κύριος μακρόχρονης θέλησης, σιωπηλός κι όταν μιλάει ακόμα, και έτσι υποχωρητικός ώστε δίνοντας να παίρνει: – για να γίνει μια μέρα σύντροφός μου, να δημιουργήσει και να γιορτάσει μαζί με το Ζαρατούστρα: – να γίνει τέτοιος ώστε να γράψει τη θέλησή μου απάνω στους πίνακες μου: για την ολοκληρωτική τελείωση των πραγμάτων όλων.

Και για χάρη εκείνου και των ομοίων του, πρέπει κι εγώ ο ίδιος να γίνω τέλειος, γι' αυτό αφήνω την ευτυχία μου και προσφέρω τον εαυτό μου σε όλες τις δυστυχίες – για τη στερνή μου αυτογνωσία.

Κι ήταν, στ' αλήθεια, καιρός να πηγαίνω. Και του στρατολάτη ο ίσκιος και ο μακρότατος χρόνος κι η πιο σιωπηλή ώρα, – όλα μού 'λεγαν: «Είν' η μεγάλη στιγμή!»

Ο αγέρας που φυσούσε μέσα απ' την κλειδαρότρυπα, μου έλεγε: «Έλα!». Η πόρτα δολερά ανοίγοντας, μου φώναζε: «Φύγε!».

Όμως με την αγάπη των παιδιών μου ήμουν αλυσοδεμένος: η

επιθυμία με έδενε, η επιθυμία για την αγάπη, η επιθυμία να πέσω θύμα των παιδιών μου και γι' αυτό να χαθώ.

Επιθυμώ –αυτό σημαίνει για μένα: χάνομαι. *Εγώ σας έχω παιδιά μου.* Σ' αυτό το «έχω», πρέπει να 'ναι όλα βεβαιότητα και τίποτα επιθυμία.

Όμως ο ήλιος της αγάπης μου έκαιγε και πάνω μου ζωογόνος, και μέσα στο ζουμί του έβραζε ο Ζαρατούστρας – και τότε σκιές κι αμφιβολίες πέταξαν μακριά του.

Κι επιθυμούσα πια την παγωνιά και το χειμώνα: «Ω, ας με κάνει η παγωνιά κι ο χειμώνας να χτυπάω τα δόντια μου τουρτουρίζοντας» είπα αναστανάζοντας: – και καταχνιές παγερές υψωθήκαν από μέσα μου.

Το παρελθόν μου τσάκισε τους τάφους του, και πλήθος λύπες μου θαμμένες ζωντανές ξύπνησαν: Πόνο βαθιά κοιμόντουσαν, κρυμμένες στο σάβανό τους!

Κι όλα με σημάδια μου φωνάζαν: «Είναι καιρός!» Μα εγώ δεν άκουγα: μέχρι που η άβυσσός μου άρχισε να τραντάζεται κι ο λογισμός μου με δάγνωνσε.

Αχ, χαώδη σκέψη μου, σκέψη δικιά μου! Πότε θα βρω τη δύναμη να σ' ακούσω να σκάβεις χωρίς να τρεμουλιάζω;

Μέχρι απάνω στο λαιμό χτυπάει η καρδιά μου σαν σε ακούω να σκάβεις! Κι η σιωπή σου ακόμα θέλει να με πνίξει, ω χαώδη σιωπηλέ!

Ακόμα δε βρήκα το θάρρος να σε φέρω στην επιφάνεια: αρκετά πια σε βάσταξα μέσα μου. Ακόμα δε βρήκα το κουράγιο για τη στερνή λιονταρόκαρδη τόλμη, για τη στερνή αποκοτιά!

Αβάσταχτο για μένα είναι το βάρος σου, μια μέρα όμως θα βρω τη λιονταρίσια δύναμη και τη λιονταροκραυγή να σε καλέσω απάνω.

Κι όταν θα το νικήσω αυτό, τότε θα νικήσω και κάτι άλλο πιο μεγάλο. Και μια νίκη θα μπει σφραγίδα της τελειοποίησής μου!

Τώρα όμως αρμενίζω ακόμα σ' αμφίβολες θάλασσες, η τύχη με γλυκοχαϊδεύει και με μαργιολιές με πιάνει. Κι εγώ μπροστά και πίσω αγναντεύω με το λιμάνι του φινάλε πουθενά.

Δεν ήρθε ακόμα η στιγμή του ύστερου μου αγώνα, ή μήπως τώρα φτάνει; Αλήθεια, με δολερή ομορφιά με βλέπουν κι η θάλασσα και η ζωή!

Ω της ζωής μου δειλινό! ω ευτυχία τρυφερή, λίγο πριν απ' το βράδυ! Ω ειρήνη μες στην αγωνία! Πόσο δε σας πιστεύω όλους σας!

Αληθινά, δυσπιστώ στην πονηρή σας ομορφιά!

Σαν την πολυαγαπημένη του η ζηλιάρης την σπρώχνει να είναι μπροστά του και τρυφερός είναι μ' αυτή και στη σκληράδα ακόμα, όμοια κι εγώ σπρώχνω μπροστά μου ετούτη τη μακάρια ώρα.

Αλάργα μου, ω μακάρια ώρα! Μαζί σου μου 'ρθε μια μακαριότητα, αθέλητά μου! Πρόθυμος και για τη μεγαλύτερη θλίψη στέκομαι εδώ: παράκαιρα ήρθες!

Αλάργα, αλάργα, ω μακάρια ώρα! Γύρεψε καλύτερο καταφύγιο εκεί –στα παιδιά μου σιμά! Μην αργοπορείς! κι ευλόγησέ τα πριν το βράδυ με την μακαριότητά μου!

Και το βράδυ ζυγώνει: ο ήλιος βασιλεύει. Κι η ευτυχία μου, μαζί του!» Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας. Κι ολονυχτίς πρόσμενε τη δυστυχία του: του κάκου όμως. Η νύχτα απόμεινε φεγγοβόλα και σιωπηλή, κι η ευτυχία σίμωνε ολοένα και πιο κοντά του. Γύρω στο πρωινό ο Ζαρατούστρας γέλασε από μέσα του και είπε κοροϊδευτικά: «Η ευτυχία με κυνηγάει. Κι αυτό γιατί δεν κυνηγάω τις γυναίκες. Η ευτυχία μια γυναίκα είναι».

Πριν βγει ο ήλιος

«Ω ουρανέ απάνωθέ μου, λαμπερέ! Χαώδη! Άβυσσε του Φωτός! Σ' αγναντεύω κι από θεϊκές λαχτάρες ανατριχιάζω!

Να ριχτώ στα ύψη σου –να το δικό μου βάθος! Να κρυφτώ στη λαγαράδα σου – να η δικιά μου αθωότητα.

Το Θεό τον κρύβει η ομορφιά του: έτσι κι εσύ κρύβεις τ' αστέρια σου. Δε μιλάς: έτσι μου αναγγέλεις τη σοφία σου.

Σιωπηλός ξεπρόβαλες σήμερα πάνω απ' την αφρισμένη θά-

λασσα, για μένα, η αγάπη σου και η συστολή σου, είν' αποκάλυψη για την αφρισμένη ψυχή μου.

Ωραίος ήρθες σε μένα, τυλιγμένος την ομορφιά σου, σιωπηλός μου μιλάς και μου αποκαλύπτεις τη σοφία σου:

Ω γιατί να μη καταλάβω όλη τη συστολή της ψυχή σου! Πριν απ' τον ήλιο σε μένα τον ερημίτη ήρθες!

Είμαστε φίλοι από κατάπρωτα: κοινά μας είναι η θλίψη κι ο τρόμος και το βάθος. Κι ο ήλιος ακόμα, κοινός είναι για μας.

Δε μιλάμε γιατί πάρα πολλά ξέρουμε: σωπαίνουμε και χαμογελάμε στη σοφία μας.

Φως της φωτιάς μου μη δεν είσαι; Και μη δεν είσαι αδελφή - ψυχή του νου μου;

Μαζί όλα τα μάθαμε. Μαζί μάθαμε να υψωνόμαστε πάνω απ' τον εαυτό μας, προς τον εαυτό μας και να χαμογελάμε ξέγνοιστα:

Ξέγνοιστα χαμογελάμε αγναντεύοντας τα βάθη, με διάφανα μάτια, μέσα από απέραντες αποστάσεις, όταν από κάτω λυσομανάν σαν τη μπόρα ο εξαναγκασμός, το συμφέρον, η ενοχή.

Και σαν πλανιόμουν μονάχος, για ποιο πράγμα πεινούσε η ψυχή μου μέσα στις νύχτες και στα πλανερά μονοπάτια; Και σαν σκαρφάλωνα στα βουνά, ποιον άλλον γύρευε απάνω στις κορφές εξόν από σένα;

Και όλες οι περιπλανήσεις μου και όλα τα σκαρφαλώματα ήταν μια ανάγκη και μια βοήθεια στον αβοήθητο: να πετάξει μονάχα θέλει η ψυχή μου, να πετάξει σε σένα.

Και τι μισούσα πιο πολύ από τα διαβατάρικα σύννεφα, και από κάθε τι που σε θολώνει; Ακόμα και το μίσος μου μισούσα επειδή σε θόλωνε!

Φουρκίζομαι με τα διαβατάρικα σύννεφα, μ' αυτούς τους αγριόγατους που σέρνονται. Παίρνουν από σένα κι από μένα ό,τι κοινό έχουμε: το απέραντο άπειρο! Ναι και Αμήν.

Φουρκίζομαι μ' αυτούς τους μεσίτες και τους ταραξίες, με τα διαβατάρικα σύννεφα: μ' αυτά τα μισερά και ψεύτικα όντα, που μήτε να ευλογάν μάθαν, μήτε να καταριόνται απ' την καρδιά τους.

Προτιμώ να 'μαι χωμένος σ' ένα βαρέλι, χωρίς να βλέπω ουρανό, προτιμώ να κρυφτώ σε μια άβυσσο χωρίς ουρανό, παρά να βλέπω εσένα φωτοβόλε ουρανό, σκοτεινιασμένο από διαβατάρικα σύννεφα!

Και πολλές φορές πεθύμησα να τα σταματήσω με τα κυματιστά χρυσωμένα κύματα των αστραπών κι έτσι, ίδια μ' αστροπέλεκα ταμπούρλο να κρούω στην καζανένια απάνω την κοιλιά τους.

Ένας οργισμένος ταμπουρλιέρης, επειδή μου κλέβουν το Ναι και Αμήν σου, ω ουρανό, απάνωθέ μου, γάργαρε! φωτεινέ! φωτός η άβυσσος! – γιατί σου αρπάζουν και το δικό μου Ναι και το Αμήν!

Γιατί προτιμώ το θόρυβο από τους αστροπέλεκες και τις καταιγίδες από την ύποπτη και αμφίβολη γατίσια ηρεμία. Και στους ανθρώπους ανάμεσα, μισώ περισσότερο κάθε που αργοδιαβαίνει και όλα τα μισερά και ψεύτικα κι αμφίβολα, διαβατάρικα σύννεφα.

«Όποιος να ευλογάει δε δύναται, πρέπει να μάθει να καθαριέται!» αυτή η φεγγερή διδαχή μου έπεσε από το φεγγερό ουρανό, αυτό τ' αστέρι λάμπει ακόμα, τις μαύρες νύχτες, στον ουρανό μου!

Όμως εγώ ευλογάω και κηρύχνω πάντα το Ναι, σαν είσαι γύρω μου εσύ, γάργαρε! φεγγοβόλε! ω φωτός άβυσσε! – σε όλες τις άβυσσους φέρνω το ευλογημένο σου Ναι.

Του Ναι έγινα κήρυκας κι ευλογητής: και για να γίνω πάλεψα πολύ καιρό, για να ελευθερώσω μια μέρα τα χέρια μου και να ευλογώ.

Όμως αυτή είν' η ευλογία μου: πάνω από καθετί να στέκομαι σαν ουρανός δικός του, σα θόλος, σα γαλανή καμπάνα του και σαν ασφάλεια παντοτεινή: κι είναι ευδαίμονας όποιος έτσι ευλογάει!

Γιατί το καθετί είν' βαφτισμένο στην πηγή της αιωνιότητας και πέρα απ' το καλό και το κακό είναι μονάχα ίσκιои, υγρές λύπησες και διαβατάρικα σύννεφα.

Αληθινά, είναι μια ευλογία και όχι μια κατάρα όταν διδάσκω:

επάνω απ' το καθετί, στέκεται ο ουρανός - τύχη, ο ουρανός - αθωότητα, ο ουρανός - περίπου, ο ουρανός - περηφάνια»

Το «περίπου» – αυτό είναι η αρχαιότερη ευγένεια του κόσμου, την επέστρεψα σ' όλα τα πράγματα, και τα ελευθέρωσα από τα δεσμά του σκοπού.

Αυτή την ελευθερία κι αυτή την ουράνια ευθυμία έβαλα σάμπως γαλανές καμπάνες, πάνω από καθετί, σαν δίδαξα, ότι πάνω απ' αυτά κι ανάμεσά τους, καμιά «αιώνια θέληση» – δε θέλει.

Αυτή την ελευθερία κι αυτή την τρέλα, έβαλα στη θέση κείνης της θέλησης, σα δίδαγμα: «σε όλα τα πράγματα ένα είναι αδύνατο – η λογική!»

Λίγη λογική μάλιστα, ένα σπειρί σοφίας σκορπισμένο απ' άστρο σ' άστρο, – αυτό είναι το προζύμι το ανακατωμένο σ' όλα τα πράγματα: κι απ' αυτή την τρέλα, ανακατώθηκε η σοφία σε όλα τα πράγματα!

Λίγη σοφία, φυσικά, είναι μπορετή. Μα αυτή τη μακάρια ασφάλεια, τη βρήκα εγώ σ' όλα τα πράγματα: ότι προτιμάν να χορεύουν στα πόδια – της τύχης.

Ω ουρανέ απάνωθέ μου, αγνέ! πανύψηλε! Αυτή για μένα είν' η αγνότης σου, ότι δεν υπάρχει σε σένα καμιά αιώνια λογική – αράχνη, μήτε αράχνης ιστοί: – ότι είσαι για μένα ένα πλάτωμα χορού για θείες συντυχίες, ένα θείο τραπέζι για θεία ζάρια και θείους παίχτες!

Τι, κοκκινίζεις; Μην τάχα είπα πράγματα ανέκφραστα; Μην τάχα σε βλαστήμησα, θέλοντας να σ' ευλογήσω;

Ή μπας και είναι η ντροπή σου που είμαστε μόνοι οι δυο μας, αυτή που σ' έκανε να κοκκινίσεις; –Μου λες να φύγω και να σωπάσω, επειδή έρχεται η μέρα;

Ο κόσμος είναι βαθύς: κι είναι πιο βαθύς απ' όσο φαντάστηκε η μέρα ποτέ της. Δεν πρέπει όλα να τα λέει κανείς μπροστά στη μέρα. Κι η μέρα έρχεται: ας χωριστούμε λοιπόν!

Ω ουρανέ απάνωθέ μου, ντροπαλέ! φλογερέ! Ω ευτυχία μου εσύ πριν βγει ο ήλιος! Η μέρα έρχεται: ας χωριστούμε λοιπόν!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Η αρετή που μικραίνει

Κι όταν ο Ζαρατούστρας βγήκε στη στεριά, δεν πήγε ντογρού στο βουνό του και στη σπηλιά του, μα έκανε πολλές βόλτες και ρωτούσε πολλά, μαθαίνοντας, τούτο ή εκείνο, κι έλεγε για τον εαυτό του χωρατεύοντας: «Να, ένας ποταμός που με χίλια κλωθωγυρίσματα ξανάρχεται πάλι στη πηγή του». Γιατί ήθελε να μάθει για την τύχη του ανθρώπου όσον καιρό αυτός έλειπε, αν ο άνθρωπος έγινε πιο μεγάλος, ή πιο μικρός. Και κάποια φορά είδε καινούρια σπίτια, τότε ξαφνιάστηκε και είπε:

«Τι σημαίνουν τούτα τα σπίτια; Αληθινά, δε τα ύψωσε καμιά μεγάλη ψυχή, για ν' αφήσει τ' αχνάρια της!

Μήπως τα 'βγαλε κανένα χαζοπαίδι απ' το κουτί των παιχνιδιών του; Ας τα βάλει, λοιπόν, πάλι μέσα, ένα άλλο παιδί. Κι οι κάμαρες αυτές και τα καμαράκια: μπορούν άνθρωποι να μπαίνω-βγαίνουν σ' αυτά; Θαρρώ πως γίναν για μεταξένιες κούκλες ή για λαίμαργα γατάκια που αφήνονται να τα φάνε».

Κι ο Ζαρατούστρας σταμάτησε και στοχάστηκε, και είπε με λύπη:

«Όλα μικρύναν. Ολούθε χαμηλόπορτες αντικρίζω. Όποιος είναι του είδους μου μπορεί να διαβεί, ακόμα, μα σκύβοντας. Ω πό-τε θα γυρίσω στην πατρίδα μου, δίχως να αναγκάζομαι να σκύβω –να σκύβω μπροστά στους μικρούς!»

Κι ο Ζαρατούστρας αναστέναξε κι αγνάντεψε πέρα - αλάργα.

Την ίδια μέρα όμως είπε το λόγο του, για την αρετή που μικραίνει: «Διαβαίνω ανάμεσα από το λαό με τα μάτια ανοιχτά: Οι άνθρωποι δε μου συχωράν ότι δε φθονώ τις αρετές τους.

Αλυχτάν το κατόπι μου, επειδή τους λέω: στους μικρούς ανθρώπους χρειάζονται μικρές αρετές –και γιατί δε μπορώ να νιώσω, ότι η ύπαρξη των μικρών ανθρώπων, είναι αναγκαία. Κόκορας σε ξένο κοτέτσι μοιάζω, και με τσιμπάν ακόμα και οι κότες, μα δεν κρατάω κακία στις κότες.

Τους φέρνομαι μ' ευγένεια όπως σε όλες τις μικρές ενοχλή-

σεις. Να είσαι αγκαθερός στους μικρούς, θαρρώ, είναι σοφία του σκαντζόχοιρου.

Μιλάν για μένα όλοι το βράδυ, σαν κάθονται στο στην παραστιά. Μιλάν για μένα, μα κανένας δε με συλλογιέται. Ετούτη είναι η καινούρια σιωπή που δασκαλεύτηκα: ο σαματάς που κάνουν γύρω μου, απλώνει μια χλαμύδα πάνω από τις σκέψεις μου.

Μουρμουρίζουν: «Τι μάς γυρεύει εμάς αυτό το ερεβώδες νέφαλο; Προσοχή μη μας φέρει καμιά επιδημία!»

Και τώρα τελευταία μια γυναίκα τράβηξε κατά το μέρος της το παιδί της, γιατί ήθελε να με ζυγώσει:

«Κάνε πέρα τα παιδιά, ρέκαξε: τέτοια μάτια καίνε τις ψυχές των παιδιών».

Βήχουν όταν μιλάω. Φαντάζομαι το βήξιμο αντίρρηση στους μεγάλους αγέρηδες. Δεν καταλαβαίνουν τίποτα, από το βούισμα της ευφροσύνης μου.

«Δεν έχουμε ακόμα καιρό για το Ζαρατούστρα» να η αντίρρηση.

Κι όταν ακόμα με δοξολογάν, πώς θα μπορούσε να μ' αποκοιμίσει η δοξολογία τους; Αγκαθερή ζώνη, μου είναι τα παινέματά τους. Με τρυπάει κι όταν την βγάλω ακόμα.

Κι αυτό το δασκαλεύτηκα από κείνους: όποιος πεινάει παριστάνει ότι γυρίζει ό,τι του δίνουν, στην πραγματικότητα όμως, γυρεύει να του δώσουν πιο πολύ!

Ρωτήστε το ποδάρι μου, αν του αρέσει το γλείψιμό τους και τα παινέματά τους. Κι αλήθεια με τέτοιο χρόνο και τέτοιο τικ - τακ δε θέλει μήτε να χορέψει, μήτε να γαληνέψει.

Πασχίζουν να με σούρουν κατά τις μικρές τους αρετές. Θα γύρευαν να σούρουν το ποδάρι μου στο τικ - τακ της μικρής ευτυχίτσας τους.

Διαβαίνω ανάμεσα σε τούτο το λαό κι έχω τα μάτια μου ανοιχτά, καταντήσαν πολύ μικρά και συνεχίζουν να μικραίνουν ακόμα. Κι αιτία είναι η διδαχή τους για την ευδαιμονία και την αρετή.

Επειδή είναι ακόμα ταπεινόφρονες στην αρετή τους, με την επιθυμία τους για ανέσεις.

Ακόμα δασκαλεύονται να περπατάν με το δικό τους τρόπο και να τραβάν μπροστά. Κι αυτό το λέω «κούτσα - κούτσα.» Έτσι εμποδίζουν όσους βιάζονται.

Και πολλοί απ' αυτούς τραβούσαν μπροστά και σύνωρα κοίταζαν πίσω, με τεντωμένο το λαιμό τους: Θα ήθελα να σκουντήξω τα κορμιά τους.

Τα ποδάρια και τα μάτια θα πρέπει να μην ψεύδονται και να μη διαψεύδονται. Οι μικροί άνθρωποι όμως λένε ψέματα πολλά.

Κάμποσοι απ' αυτούς θέλουν, οι πιο πολλοί όμως έχουν θέληση παθητική. Κάμποσοι είναι ειλικρινείς, μα οι πιο πολλοί της κακιάς ώρας θεατρίνοι.

Είναι ανάμεσά τους, θεατρίνοι δίχως να το ξέρουν και θεατρίνοι δίχως να το θέλουν. Οι ειλικρινείς είναι πάντα λιγοστοί πολύ.

Οι ιδιότητες του άντρα είναι λιγοστές πολύ, για τούτο αντροφέρνουν οι γυναίκες. Γιατί μονάχα ο άντρας, ο ακέραιος άντρας, μπορεί να λευτερώσει τη γυναίκα, απ' τη γυναίκα.

Και να, η χειρότερη υποκρισία τους: όσοι προστάζουν υποκρίνονται κι αυτοί τις αρετές εκείνων που υπακούουν.

«Υπηρετώ, υπηρετείς, υπηρετούμε», έτσι κελαηδάει η υποκρισία των κυρίαρχων –κι αλί τους, που κι ο πρώτος κύριος, είναι κι ο πρώτος υπηρέτης!

Αχ, και την υποκρισία τους ακόμα, πέρα για πέρα τρύπησε η περιέργεια της ματιά μου. Και ένιωσα καλά την ευτυχία τους: μια μύγα! και το ζουζούνισμά τους κατά τα τζάμια τα ηλιοπερίχυτα.

Τόση καλοσύνη ξεχωρίζω, τόση αδυναμία! Τόση δικαιοσύνη και συμπάθεια και αδυναμία υπάρχει!

Είναι στρογγυλοί και δίκαιοι μαζί τους, όπως οι κόκκοι της άμμου είναι στρογγυλοί και δίκαιοι και καλοί στους άλλους και στην άμμο.

Να αγκαλιάζουν ταπεινά μια ταπεινή μικροευτυχία, να τι ονομάζουν «εγκαρτέρηση.»

Στο βάθος μονάχα ένα, με απλοϊκή νοοτροπία, πεθυμάν: να μην τους πειράξει κανένας. Γι' αυτό είναι ευγενείς μεταξύ τους και κάνουν καλό ο ένας στον άλλον.

Αυτό όμως είναι ανανδρία! Δεν είναι αρετή.

Είναι πονηροί, οι μικροί άνθρωποι· οι αρετές τους έχουν δάχτυλα σβέλτα. Όμως δεν έχουν γροθιές: Τα δάχτυλά τους δεν ξέρουν να κρύβονται πίσω απ' τις γροθιές τους.

«Αρετή» ονομάζουν ό,τι ταπεινώνει και μερώνει: και καταντήσαν το λύκο σκύλο, και τον άνθρωπο το καλύτερο σπιτόβιο ζώο.

«Στήσαμε την καρέκλα μας στη μέση,» αυτό μας λέει το αλέγρο κέφι τους – ακριβώς ανάμεσα σε ταυρομάχους που πεθαίνουν και σε στρείδια εύθυμα.

Αυτό είναι μετριότητα, κι ας το λένε μετριοπάθεια.

Διαβαίνω ανάμεσα από το λαό αυτό κι αφήνω και μου πέφτουν πολλά λόγια. Μα μήτε να αδράξουν ξέρουν μήτε να κρατήσουν.

Τους κακοφαίνεται, που δεν ήρθα να ψάξω τα όργια και τις κακίες τους, κι αλήθεια δεν ήρθα να τους προστατέψω, μήτε από τους λωποδύτες.

Τους κακοφαίνεται, ακόμα, γιατί δεν είμαι πρόθυμος, ν' άκονίσω και να οξύνω τη σοφία τους: σάμπως δεν είχαν μπόλικους αμπελοφιλόσοφους, με φωνή ν' αντιλαλεί στ' αφτιά μου, σαν γρατζούνισμα πετροκόντυλου!

Κι όταν κράζω: «καταραστείτε, όλους τους ανανδρους διαβόλους που κατοικούν εντός σας κι ολοένα θέλουν ν' αναστενάζουν, και να σταυρώνουν τα χέρια, για να δέονται»: τότε ρεκάζουν: «Ζαρατούστρα είσαι άθεος».

Μα ακριβώς σ' αυτούς μ' αρέσει να φωνάζω στ' αφτί: «Ναι, είμαι ο Ζαρατούστρας ο άθεος!»

Ω, οι ντελάληδες αυτοί της αυταπάρνησης, ολούθε όπου μικρότητα, αρρώστια και μηδαμινότητα υπάρχει σέρνονται σαν τις ψείρες, και μονάχα η σιχασιά με κρατάει να μην τους σκοτώσω.

Καλά λοιπόν αυτό το κήρυγμά μου, για τ' αφτιά σας:

Είμαι ο Ζαρατούστρας, ο άθεος, και λέω, ποιος είναι πιο άθεος από μένα, για να ευφρανθώ με τα διδάγματά του;

Είμαι ο Ζαρατούστρας ο άθεος· πού θα βρω τους όμοιους μου; Και όμοιοί μου είναι όσοι δίνουν στους εαυτούς τους τη θέ-

λησή τους, και φτερουγάν αλάργα από κάθε αυταπάρηση.

Είμαι ο Ζαρατούστρας, ο άθεος: βράζω στο καζάνι μου την όποια τύχη, κι αφού ψηθεί καλά της λέω «καλώς όρισε» και την κάνω τροφή μου.

Κι αλήθεια πολλές τύχες ξεπρόβαλαν κυριαρχικά, όμως η θέλησή μου τους μίλησε πιο κυρίαρχη κι αυτές γονάτιζαν μπροστά μου, παρακαλεστικά, –παρακαλεστικά για να βρουν καταφύγιο και καρδιά σε μένα και μου ψιθύριζαν κολακευτικά: «Δες, Ζαρατούστρα, πώς έρχεται ο φίλος στο φίλο!»

Μα γιατί μιλάω, αφού κανένας δεν έχει τ' αφτιά μου; Γι' αυτό θα κράξω στους ανέμους.

«Γίνεστε όλοι πιο μικρότεροι ανθρωπάκηδες, στο τέλος θα εξαφανιστείτε, από τις πολλές σας μικροαρετές και μικροπαραλείψεις, απ' την πολλή σας μικροαυταπάρηση.

Πολύ προφυλαγόσαστε, πολύ ενδίνετε. Τέτοια είναι η γη σας που βλαστήσαστε. Όμως για να θεριέψει ένα δέντρο πρέπει ν' αμολύσει ρίζες σκληρές σε σκληρόβραχα γύρω.

Ό,τι δεν κάνετε, ακόμα, υφαίνεται στου μέλλοντος το ύφασμα, ακόμα και το τίποτα, το δικό σας, είναι αράχνης δίχτυ και μια αράχνη που θρέφεται από το αίμα του μέλλοντος.

Κι όταν παίρνετε, σάμπως να κλέβετε, μοιάζει μικροενάρτοι, μα και στους κλέφτες η τιμή προστάζει: «Πρέπει να κλέβει κανείς μονάχα, όταν δε μπορεί ν' αρπάζει.»

Το να ενδίνεις –είναι κι αυτό ένα κήρυγμα της αυταπάρησης.

Αχ, να μπορούσατε να πετάξετε μακριά από σας την πάσα μισοθέληση και να πάρετε μια ακέραια απόφαση ή για την τεμπελιά ή για τη δράση!

Αχ, να καταλαβαίνατε τα λόγια μου! Κάντε ό,τι θέλετε πάντα, μα πρώτα, γίνετε τέτοιοι που «μπορούν να θέλουν».

«Αγαπάτε πάντα τον πλησίον σας, όπως τον εαυτό σας,» γίνετε όμως πρώτα τέτοιοι που ν' αγαπάν τον εαυτό τους: Ν' αγαπάν με τη μεγάλη αγάπη ν' αγαπάν με τη μεγάλη καταφρόνια. Έτσι μιλούσε ο Ζαρατούστρας, ο άθεος.

Μα γιατί μιλάω αφού κανείς δεν έχει τ' αφτιά μου;

Όμοιος με τον Πρόδρομό μου είμαι, με το ίδιο μου το κράξιμο του κόκορα ανάμεσα στους σκοτεινούς δρόμους.

Μα η ώρα έρχεται, μαζί με τη δικιά μου! Κι ώρα την ώρα γίνονται πιο φτωχοί και πιο στείοι – φτωχοφύτρες, φτωχογής.

Σε λίγο θα 'ναι μπροστά μου σάμπως Ξερό χορτάρι, σαν στέπες, αποσταμένοι από τον εαυτό τους και διψασμένοι πιο πολύ για φωτιά, παρά για νερό!

Ω τρισευτυχισμένη ώρα του αστροπέλεκα! Ω πρωινό μυστήριο!. Γοργές φωτιές θα τους κάνω μια μέρα και προφήτες με γοργόφλογες γλώσσες. Θα προφητέψουν μια μέρα με πύρινες γλώσσες: Έρχεται! Έρχεται το μεγάλο Μεσημέρι!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Στο Όρος των Ελαιών

«Ο χειμώνας, σαν μοχθηρός Ξένος, μένει στο σπίτι μου. Μελάνιασαν τα χέρια μου απ' της φιλίας του το χειροσφίξιμο.

Τον τιμώ αυτόν το μόχθηρό Ξένο, μ' αρέσει όμως να τον παρατάω μόνο. Μ' αρέσει να τον αποφεύγω. Και τον αποφεύγει κανείς, μονάχα σαν φεύγει γρήγορα.

Με πόδια ζεστά και με ζεστούς λογισμούς τρέχω εκεί, όπου ο αγέρας γαληνεύει στη λιόχαρη γωνιά του Όρους των Ελαιών μου.

Τότε γελάω με τον αυστηρό μου Ξένο και τον ευγνωμονώ, που μένει σπίτι και μου διώχνει τις μύγες και σταματάει πολλούς μικροθορύβους.

Γιατί δεν αντέχει να ζουζουνίζει ένα κουνούπι ή και δυο και κρατάει το δρόμο έρημο, τόσο, που το φεγγαροφώς αρχίζει να φοβάται τη νύχτα.

Ένας τραχύς Ξένος είναι –όμως τον σέβομαι, χωρίς να προσκυνάω σαν τους γυναικάκηδες τον πρησκοκοίλη θεό της φωτιάς.

Καλύτερα να χτυπάν λίγο τα δόντια μου παρά να προσκυνάω

είδωλα! τέτοιος είν' ο χαρακτήρας μου. Και ξεχωριστά, τα 'χω με κάθε είδωλο της φωτιάς, που κουφοβράζει κι αχνίζει.

Σαν αγαπάω και ένα, τον αγαπάω καλύτερα το χειμώνα παρά το καλοκαίρι: καλύτερα περιπαίζω τώρα τους εχθρούς μου και πιο θαρραλέα, απ' όταν ο χειμώνας κάθεται στο σπίτι μου.

Στ' αλήθεια, θαρρελέα, ακόμα κι όταν σέρνομαι στο κρεβάτι μου: τότε ακόμα κι η ευτυχία μου γελάει και το παίρνει απάνω της. Και με το απατηλό όνειρό μου ακόμα γελάει.

Εγώ –ένας που σέρνεται; Εγώ ποτέ δε σύρθηκα στη ζωή μπροστά στους δυνατούς. Κι αν ποτέ είπα ψέματα, το 'κανα από αγάπη. Γι' αυτό ευχαριστιέμαι ακόμα και στο χειμωνιάτικο κρεβάτι.

Ένα φτωχό κρεβάτι με ζεσταίνει πιο πολύ από 'να πλούσιο, γιατί φυλάω ζηλιάρικα τη φτώχεια μου. Και το χειμώνα την αγαπάω πιο πολύ.

Με μια κακία αρχίζω κάθε μέρα, κοροϊδεύω το χειμώνα μ' ένα παγωμένο λουτρό: κι αυτό αναγκάζει τον αυστηρό μουσαφίρη μου να γκρινιάζει.

Και μ' αρέσει να τον γαργαλάω μ' ένα κεράκι, για να μου λευτερώσει καμιά φορά τον ουρανό από τη μαύρη καταχνιά.

Και ιδιαίτερα το πρωί είμαι πιο κακός: τις πρώτες ώρες, όποιοι κουβάδες στριγγλίζουν στο πηγάδι και τ' άλογα χλιμιντρίζουν στους θαμπούς δρόμους. Και περιμένω ανυπομόνεφτα να λάμψει καμιά φορά ο φωτεινός ουρανός, ο ασπρογένης χειμωνιάτικος ουρανός, ο γέρος με τ' άσπρο κεφάλι, –ο χειμωνιάτικος ουρανός, ο σιωπηλός, που πολλές φορές, ακόμα και τον ήλιο του βουβαίνει.

Μπας κι έμαθα απ' αυτόν τη μακρόχρονη φεγγοβόλα σιωπή; Ή μπας κι εκείνος την έμαθε από μένα; Και στο φινάλε, μπας και τη βρήκε ο καθένας μας μοναχός του;

Όλα τα καλά πράγματα έχουν πολύπλοκη αρχή – όλα τα καλά χαρούμενα πράγματα, πηδάν από χαρά στη ζωή: πώς θα μπορούσαν να το κάνουν αυτό μονάχα μια φορά;

Ένα καλό και χαρούμενο πράγμα είν' η μακρόχρονη σιωπή

και όμοιο με το χειμωνιάτικο ουρανό, να το θωρεί κανείς με φεγγοβόλο στρογγυλόματο πρόσωπο: Ίδια μ' αυτόν να κρύβει τον ήλιο του και την αδάμαστη του ήλιου θέληση: αληθινά, αυτή την τέχνη κι αυτή τη χειμωνιάτικη τόλμη την έμαθα καλά!

Η πιο αγαπημένη μου κακία και τέχνη είναι ότι δίδαξα τη σιωπή μου, να μην προδίνεται με τη σιωπή.

Με λόγια βροντερά και με ζάρια μ' αρέσει να ξεγελάω τους επίσημους που καρτεράν: η θέληση κι ο σκοπός μου πρέπει να ξεφεύγει την προσοχή των αυστηρών φυλάκων. Για να μη μπορεί κανείς να με ιδεί μέσα στην άβυσσό μου και με τη στερνή μου θέληση –γι' αυτό ανακάλυψα τη μακρόχρονη φεγγοβόλα σιωπή.

Συνάντησα έξυπνους πολλούς: σκεπάζαν το πρόσωπό τους και θολώναν τα νερά τους, για να μην τους βλέπει κανείς μέσα απ' αυτά ως το βάθος τους.

Όμως σ' αυτούς ακριβώς έρχονται οι πιο έξυπνοι δυσκολόπιστοι και καρυδοσπάστες: στα νερά τους ψαρεύουν τα πιο κρυφά τους ψάρια!

Ενώ οι φεγγοβόλοι, οι θαρραλέοι, οι διάφανοι–ναι, είναι για μένα οι πιο έξυπνοι σιωπηλοί: αυτών οι πυθμένες είναι τόσο βαθείς, που και το πιο γάργαρο νερό δεν μπορεί να τους προδώσει!

Ω ασπρόγενε, σιωπηλέ, χειμωνιάτικε ουρανό, στρογγυλόματο άσπρο κεφάλι απάνωθέ μου! Ω, συ, θείο σύμβολο της ψυχής μου και της τόλμης μου!

Και δεν πρέπει σ' αλήθεια να κρυφτώ, σαν κάποιον που κατάπιε χρυσάφι –για να μη μου συντρίψουν την ψυχή μου;

Και μήπως πρέπει να ανέβω σε καλόβαθρα, για να μην τους βλέπουν τα μακριά ποδάρια μου –όλους αυτούς τους μοχθηρούς κι αξιοθρήνητους που είναι γύρω μου;

Όλες αυτές οι καπνισμένες, οι κλειδωμένες, οι πολυμεταχειρισμένες, οι ξεθωριασμένες, οι περιόδυνες ψυχές, πώς μπορούν με τη μοχθηρία τους να βαστάνε την ευτυχία μου;

Για τούτο τους δείχνω μονάχα το χειμώνα, και τον πάγο απάνω στην κορφή μου –δεν τους δείχνω ότι το βουνό το τυλίγουν όλες οι ζώνες του ήλιου!

Μονάχα τις χειμωνιάτικες θύελλες ακούν να σφυρίζουν: δεν ξέρουν ότι ταξιδεύω και σε ζεστές θάλασσες, σαν τους βαριούς και φλογερούς νοτιάδες.

Και λυπούνται για τις αποτυχίες μου και για τη μοίρα μου: μα ο δικός μου λόγος αυτός είναι: «αφήστε τη μοίρα να 'ρθει κοντά μου: είναι αθώα σαν παιδάκι!»

Πώς θα μπορούσαν να υποφέρουν την ευτυχία μου, αν δε τη σκέπαζα με ατυχίες και χειμωνιάτικες κακουχίες και σκεπάστρες από γούνα αρκούδας και πέπλα χιονένιου ουρανού; Αν δε συμπονούσα και τη συμπόνια τους: τη συμπόνια αυτών των μοχθηρών και αξιοθρήνητων! Αν δεν στέναζα κι εγώ μπροστά τους και δεν τουρτούριζα και δεν άφηνα υπομονετικά να τυλιχτώ στη συμπόνια τους!

Όμως αυτή είναι η σοφή αποκοτιά και καλοσύνη της ψυχής μου, ότι δεν κρύβει καθόλου το χειμώνα και τους παγερούς αγέρηδες. Μήτε και τις χιονίστρες της κρύβει.

Ο ένας θαρρεί ότι αποζητάω τη μοναξιά επειδή είμαι άρρωστος, ο άλλος επειδή αποφεύγω την αρρώστια.

Ω, ας ήταν να μ' ακούγαν να βογκάω και να στενάζω από τον παγερό χειμώνα, όλοι αυτοί οι φτωχοί και μοχθηροί τιποτένιοι που με τριγυρνάν! Μ' αυτά τα βογκητά και τους στεναγμούς, το σκάω για να γλιτώσω απ' τις ζεστές τους κάμαρες.

Ας με συμπονάν κι ας αναστενάζουν μαζί μου για τις χιονίστρες μου: «μέσα στην παγωνιά της γνώσης του θα πεθάνει στο τέλος!» λένε αναστενάζοντας.

Όμως εγώ, με ζεστά πόδια τρέχω δω κι εκεί, πάνω στο Όρος των Ελαιών μου: στη λιόχαρη γωνιά του Όρους των Ελαιών μου τραγούδια λέω και κοροϊδεύω κάθε συμπόνια.»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το διάβα

Έτσι περνώντας χωρίς βιασύνη πολλούς λαούς και πολιτείες, γύριζε ο Ζαρατούστρας με λοξοστρατήματα πίσω στο βουνό και στην σπηλιά του. Και να, άξαφνα που βρέθηκε μπροστά στην Πύλη της Μεγάλης Πολιτείας: Όμως ένας τρελός χύμηξε καταπάνω του αφρίζοντας, και μ' ανοιχτά τα χέρια του 'κλεισε το δρόμο. Ο τρελός, ήταν εκείνος, που ο λαός τον φώναζε «μαϊμού του Ζαρατούστρα», γιατί μαϊμούδιζε λίγο τη φράση και τον τρόπο της κουβέντας του και δανειζόταν με χαρά απ' της σοφίας του το θησαυρό! Κι αυτά είπε ο τρελός στο Ζαρατούστρα:

«Ω Ζαρατούστρα, εδώ είν' η Μεγάλη Πολιτεία: εδώ δεν έχει τίποτα να γυρέψεις κι έχεις πολλά να χάσεις.

Γιατί θέλεις να βουτήξεις σ' αυτή τη λασπουριά; Λυπήσου τουλάχιστον τα πόδια σου! Κάλλιο φτύσε στην Πύλη τη Πολιτείας - και γύρνα πίσω!

Εδώ είναι κόλαση από έρημες σκέψεις: εδώ ψήνονται ζωντανές οι μεγάλες σκέψεις και γίνονται μικρά κομμάτια.

Εδώ σαπίζουν όλα τα μεγάλα αισθήματα: εδώ μονάχα μικρο-αισθήματα κροταλίζουν!

Δεν οσμίζεσαι κιάλας τη μπόχα των σφαγείων και των μαγειρείων του πνεύματος;

Δε βλέπεις τους αχνούς από τις αναθυμιάσεις των σκοτωμένων πνευμάτων στην Πολιτεία ετούτη;

Δε βλέπεις τις ψυχές κρεμασμένες σάμπως μαλακά και βρόμικα κουρέλια; – Κι εφημερίδες ακόμα φτιάχνουν απ' τα κουρέλια αυτά!

Δε βλέπεις ότι το πνεύμα κατάντησε εδώ καλαμπούρι; Ξερνάει αηδιαστικά λογοκαθάρματα! – Και φτιάχνουν ακόμα κι εφημερίδες με τα λογοκαθάρματα αυτά.

Ερεθίζει ο ένας τον άλλο δίχως να ξέρουν το γιατί! Παραφέρονται και δεν ξέρουν γιατί! Οι νεκροί χτυπάν τους τενεκέδες τους και κουδουνίζουν το χρυσάφι τους.

Είναι κρύοι και γυρεύουν ζέστη στα ζεματιστά νερά. Είναι ζεστοί και γυρεύουν δροσιά στα παγωμένα πνεύματα. Η κοινή γνώμη τούς κάνει να διψάν γι' αυτήν και να φλέγονται.

Όλες οι επιθυμίες, όλες οι κακίες βρήκαν εδώ το σπίτι τους. Βρίσκονται όμως εδώ κι ενάρετοι, και βρίσκονται και πολλές κι επιδέξιες αρετές απασχολημένες: Πολλές επιδέξιες αρετές, με δάχτυλα κατάλληλα για γράψιμο, με οκνά κι αργοκίνητα κρέατα, στολισμένα με παράσημα και με αχυρένιες θυγατέρες δίχως πι-σινούς.

Εδώ βρίσκεται' ακόμα κι ευλάβεια πολλή και πολλά γλειψίματα και πολλές προσφορές των πιστών μπροστά στο Θεό των στρατών.

Το φεγγάρι έχει την αυλή του, κι η αυλή του τους δορυφόρους της: και σ' ό,τι έρχεται από την αυλή προσεύχεται ο διακονiάρης λαός κι οι επιδέξιες διακονiάρες αρετές του.

«Υπηρετάω, υπηρετείς, υπηρετάμε» –έτσι προσεύχεται κάθε επιδέξια αρετή στον ηγεμόνα: μέχρι να καρφωθεί επιτέλους το αντάξιο άστρο, στο αδύναμο στέρνο!

Όπως το φεγγάρι κλωθογυρίζει γύρω απ' τα γήινα, έτσι κι ο ηγεμόνας κλωθογυρίζει γύρω απ' το κάθε εξαιρετο γήινο: αυτό είναι το μάλαμα του μπακάλη.

Ο θεός των τροπαιούχων δεν είναι κι ο θεός των χρυσοταλαντούχων, έτσι ο ηγεμόνας νόμους βάζει, κι ο μπακάλης προστάζει.

Σ' εξορκίζω σ' ό,τι έχεις φωτερό, ρωμαλέο κι αγαθό βαθιά σου, Ζαρατούστρα, φτύσε την πολιτεία των μπακάληδων και γύρνα πίσω!

Εδώ το αίμα αναβρύζει μολεμένο και χλιαρό, με στείρους αφρούς μες στις φλέβες: Φτύσε τη μεγάλη Πολιτεία: το μεγάλο, δοχείο που συρρέουν όλα τ' αποπλύματα.

Φτύσε τη μεγάλη Πολιτεία των μικρόψυχων και των μικρόστερνων, και των φθονερών ματιών και των γλιτσιάρικων δαχτύλων:

– Φτύσε την Πολιτεία των οχληρών των ξετσιπίπτων, των γραφιάδων, των φωνακλάδων, των ηλίθιων φιλόδοξων.

– Όπου συνάζεται ό,τι σαπισμένο, κακοφημισμένο, λάγνο, ερεβώδες, γαγγραινιασμένο, συνωμοτικό:

– Φτύσε, φτύσε τη μεγάλη Πολιτεία και γύρνα πίσω!»

Εδώ ο Ζαρατούστρας αντίκοψε τον τρελό που άφριζε και του σφάλισε το στόμα.

«Πάψε πια! έκραξε ο Ζαρατούστρας, ώρα τώρα αναγουλιάζω με τα λόγια και τους τρόπους σου. Γιατί τόσο καιρό κατοικούσες στο βάλτο και κατάντησες κι ο ίδιος βάτραχος και νεροσκούληκας;

Δεν τρέχει τάχα και στις δικές σου φλέβες το αίμα του βάλτου το μολεμένο, αφού κι εσύ να κοάζεις ξέρεις και να βλαστημάς έτσι;

Γιατί δεν έφυγες για το δάσος; Γιατί τη γη δεν έσκαψες; Δεν είναι τάχα η θάλασσα γιομάτη πράσινα νησιά;

Καταφρονάω την καταφρόνια σου. Κι αφού με ειδοποιείς, γιατί τον εαυτό σου δεν ήξερες να ειδοποιήσεις;

Απ' την αγάπη μου μονάχα πρέπει να πετάξει η καταφρόνια μου και το πουλί το αγγελιοφόρο: κι όχι από το τέλμα!

Μαϊμού μου σε φωνάζουν, ω αφρισμένη τρελέ: εγώ όμως σε φωνάζω γουρούνι μου – με το γρούξιμο σου μου καταστρέφεις και τα παινέματά μου για την τρέλα!

Μα τι ήταν αυτό λοιπόν, που σ' έκανε να πρωτογρούξεις; Επειδή κανένας δε σε *κολάκεψε* όσο ήθελες: για τούτο κάθισες απάνω στις κοπριές αυτές, για να 'χεις λόγους για γρούξιμο, – για να 'χεις λόγους για μεγάλη *εκδίκηση!* Γιατί εκδίκηση είναι όλο το άφρισμά σου, ω ματαιόδοξε τρελέ, σ' έχω καλά καταλάβει!

Όμως τα παλαβόλογά σου με βλάπτουν ακόμα κι όταν έχεις δίκιο! Κι αν ακόμα τα λόγια του Ζαρατούστρα ήταν χίλιες φορές δίκια: εσύ πάντα θα μ' έβλαπτες επαναλαμβάνοντας τα λόγια μου!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας κι έριξε τη ματιά του στη μεγάλη Πολιτεία, και στέναξε κι έμεινε αμίλητος ώρα πολλή. Στο τέλος, αυτά είπε:

«Αναγουλιάζω κι εγώ με τη μεγάλη αυτή Πολιτεία κι όχι μονάχα μ' αυτόν τον τρελό. Κι από δω κι από 'κει, δεν υπάρχει τίποτα για να καλυτερέψεις, τίποτα για να χαλάσεις.

Αλίμονο στη μεγάλη αυτή πολιτεία! – Θα 'θελα ν' αντίκριζα τη μεγάλη πύρινη στήλη που θα την κατακάψει.

Γιατί τέτοιες πύρινες στήλες πρέπει να έρθουν μπροστά από το Μεγάλο Μεσημέρι. Όμως αυτό έχει την ώρα του και τη δική του μοίρα.

Το δίδαγμα ετούτο σ' αφήνω γι' αποχαιρετισμό, ω τρελέ: σα δε μπορεί κανείς πια ν' αγαπάει, οφείλει τότε να *διαβαίνει!*»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας και διάβηκε μπροστά από τον τρελό κι απ' τη μεγάλη Πολιτεία.

Οι αποστάτες

1

«Αχ, όλα σωριάζονται μαραμένα και άχρωμα, όσα μόλις από λίγο στεκόντουσαν πράσινα και λουλουδιαστά σε τούτο το χωράφι! Και πόσο μέλι ελπίδας κουβαλούσα στην κυψέλη μου από δω!

Όλες ετούτες οι νέες καρδιές γεράσαν, πια –και μήτε που γεράσαν! αποστάσαν μονάχα και προστυχέψαν και γίναν τεμπέλες: κι αυτό το λένε «Ξαναγίναμε ευσεβείς».

Μόλις πριν από λίγο τους έβλεπα τα ξημερώματα να τρέχουν με πόδια γυναίκας: όμως τα πόδια της γνώσης τους αποστάσαν και τώρα συκοφαντούν ακόμα και την αυγινή του γενναιότη!

Αληθινά, πολλοί απ' αυτούς, υψώναν το πόδι τους σάμπως χορευτές, τους καλούσε το γέλιο μου μέσα από τη σοφία μου: ύστερα αρχίσαν να στοχάζονται. Τους είδα καμπουριασμένους – να σέρνονται προς το σταυρό.

Γύρω απ' το φως, και την ελευθερία φτερουγίζαν άλλοτε, ίδιοι με πεταλούδες οι νεαροί ποιητές. Λίγο πιο γερασμένοι, λίγο πιο ψυ-

χροί και τώρα κάθονται σιμά στο παραγώνι σιγαλομίλητοι και θεοφοβούμενοι.

Μπας και χάσαν το κουράγιο τους, επειδή η μοναξιά με κατάπιε σα φάλαινα; Μπας και ανώφελα αφτιαστήκαν με λαχτάρα καιρό ολάκερο ν' ακούσουν τη φωνή μου, τις σάλπιγγες και τις διδασχές μου;

Αχ, λίγοι είναι πάντα όσοι η καρδιά τους έχει μακρόχρονο κουράγιο και μεγάλη φρόνηση. Τούτων εδώ το πνεύμα μένει ξάγρυπνο. Όλοι οι άλλοι όμως, είναι δειλοί.

Οι άλλοι; είναι οι περισσότεροι, οι καθημερινοί, οι *παραπανίσιοι*, οι πάρα πολλοί. Όλ' αυτοί είν' ανανδροί.

Όποιος είν' απ' την πάστα μου, θα βρει μπροστά του περιπέτειες σαν τις δικές μου: Έτσι, οι πρώτοι συντρόφοι του θα 'ναι πτώματα κι ακροβάτες.

Οι δεύτεροι όμως –θα λέγονται πιστοί του: Ζωντανό πλήθος, πολλή αγάπη, τρέλα πολλή, πολλή λατρεία αμούστακη.

Μ' αυτούς τους πιστούς, όποιος ανάμεσα σ' αυτούς είναι απ' την πάστα μου, δεν πρέπει να δώσει την καρδιά του. Στις άνοιξες και στα ομορφόχρωμα λιβάδια, δε θα πιστέψει όποιος ξέρει το ανθρώπινο γένος, το εφήμερο και αδύνατο.

Αν μπορούσαν αλλιώςτικα, θα 'θελαν κι αλλιώςτικα. Οι μοχθηροί χαλάνε το σύνολο. Αν μαραθήκαν κάποια φύλλα – για ποιο λόγο να παραπονιέται κανείς!

Άστα να παν να πέσουν, ω Ζαρατούστρα, και μην παραπονιέσαι! Κάλιο φύσηξέ τα μαζί με τους δυνατούς αγέρηδες.

Φύσηξε τα φύλλα αυτά ω Ζαρατούστρα: για να φύγει πιο γρήγορα από σιμά σου ό,τι είναι μαραμένο!»

2

«Ξαναγίναμε ευσεβείς» –έτσι λεν οι αποστάτες αυτοί, και πολλοί ανάμεσά τους είναι τόσο κιοτήδες, ώστε δεν τ' ομολογάν.

Αυτούς εγώ τους κοιτάζω κατάματα –και τους λέω κατάμουτρα: είστε απ' αυτούς που *ξαναπροσεύχονται!*

Όμως είναι ντροπή να προσεύχεσαι! Όχι, για όλους, μα για σένα και για μένα και για όποιον έχει ακόμα στο κεφάλι του μυαλό. Για σένα είναι ντροπή να προσεύχεσαι!

Το ξέρεις πολύ καλά: ο άνανδρος δαίμονας που είναι μέσα σου και που θα του άρεσε να σταυρώνει τα χέρια απάνω στο στήθος του για να 'χει περισσότερη άνεση: –αυτός ο άνανδρος δαίμονας σου λέει ότι «υπάρχει θεός!»

Γι' αυτό είσαι απ' το είδος το φωτοφοβούμενο, που το φως δεν τους αφήνει ποτέ ήσυχους. Και τώρα έχεις χρέος να χώνεις καθημερινά βαθύτερα το κεφάλι σου μέσα στη νύχτα και στο σκοτάδι!

Κι αληθινά, διάλεξες καλά την ώρα: γιατί μόλις αρχίσαν να πετάν ξανά τα νυχτοπούλια. Έφτασε η ώρα για όλα τα φωτοφοβούμενα πλήθη, η βραδινή και γιορτάσιμη ώρα, που δεν πρόκειται να γιορτάσουν.

Το ακούω και τ' οσμίζομαι: έφτασε η ώρα σας για το κυνήγι και τις λπτανείες, όχι για άγριο κυνήγι, μα για ένα ήρεμο, αργόσερτο κυνήγι σιγαλοπερπάτητο και χαμηλόφωνο:

– Για ένα κυνήγι ψυχωμένων κρυφοθηρησκόληπτων: όλες οι καρδιοπαγίδες στηθήκαν ξανά! Κι όπου τύχει ν' ανταμώνω ένα παραπέτο, αμέσως ξεπετιέται έξω μια μικρή νυχτοπεταλούδα.

Μα να 'ταν τάχα τρυπωμένη μαζί με καμιά άλλη μικρή νυχτοπεταλούδα; Γιατί παντού οσμίζομαι μικρές τρυπωμένες κοινότητες. Και παντού όπου υπάρχουν καμαράκια, εκεί υπάρχουν θεοσεβείς αδερφοί και η μυρουδιά των θεοσεβών.

Βράδια ατέλειωτα κάθονται μαζί και λεν: «ας ξαναγίνουμε σαν τα παιδάκια κι ας επικαλεστούμε το όνομα του καλού Θεού!» –με στόμα και στομάχι χαλασμένο από τους ευσεβείς ζαχαροπλάστες.

Ή πάλι, χαζεύουν ατέλειωτα βράδια μια πονηρή αράχνη που παραφυλάει, κηρύχνοντας τη φρόνηση και στις άλλες αράχνες και διδάσκοντας συνάμα: «καλά είναι να υφαίνεις κάτω από σταυρούς!»

Ή κάθονται με τ' αρμάδι τους μέρες ολάκερες στα τέλματα,

θαρρώντας έτσι ότι είναι βαθείς. Μα όποιος ψαρεύει όπου ψάρια δεν υπάρχουν αυτός για μένα μήτε καν επιπόλαιος είναι.

Ή μαθαίνουν μ' ευλάβεια και χαρά να παίζουν άρπα απ' ένα τραγουδιστή που θα του άρεσε να παίζει άρπα στις καρδιές των κοριτσιών: –γιατί βαρέθηκε πια τις γριές και τα παινέματά τους.

Ή μαθαίνουν τον τρόπο απ' ένα μισοπάλαβο σοφό, όπου καρτερεί σε σκοτεινές κάμαρες να του παρουσιαστούν τα πνεύματα– και το πνεύμα εξαφανίζεται ολότελα!

Ή ακούν έναν αγύρτη μουσικάντη, που απ' τους θλιβερούς αγέρηδες, θλιβερούς έμαθε σκοπούς. Τώρα σφυρίζει στον αγέρα και διαλαλεί θλιβερά τη θλίψη.

Κάμποσοι απ' αυτούς καταντήσαν και νυχτοφύλακες: μάθαν να φυσάν την τρομπέτα και να περιφέρονται τις νύχτες ξυπνώντας παλιά πράγματα, που είν' από καιρό κοιμισμένα.

Πέντε λόγια για τα παλιά πράγματα άκουσα χτες τη νύχτα στο τείχος του κήπου: τα λέγαν κάτι τέτοιοι γέροι, τυραννισμένοι κι αδύνατοι νυχτοφύλακες.

«Σαν πατέρας δε φροντίζει πολύ τα παιδιά του: οι ανθρώπινοι πατέρες τα φροντίζουν καλύτερα!»

«Γέρασε πολύ πια! Δεν τον μέλλει πια καθόλου για τα παιδιά του!» αποκρίθηκε άλλος νυχτοφύλακας.

«Έχει παιδιά λοιπόν; Δεν μπορεί κανείς να το αποδείξει αν ο ίδιος δεν το αποδείξει! Πολύ καιρό τώρα θα 'θελα να το αποδείξει σοβαρά έστω και μια φορά!»

«Να το αποδείξει; Μπας κι απόδειξε αυτός τίποτα! Δύσκολη του είναι η απόδειξη. Να τον πιστεύουν, μονάχα γι' αυτό νοιάζεται».

«Ναι, ναι! Η πίστη τον κάνει ευτυχισμένο, η πίστη σ' αυτόν. Αυτό είναι το συνήθειο των γέρων! Αυτό είναι και το δικό μας συνήθειο!»

– Αυτά λέγαν μεταξύ τους οι δυο γέροι και φωτοφοβούμενοι νυχτοφύλακες και μετά φυσήξαν λυπητερά την τρομπέτα τους: αυτό έγινε χτες τη νύχτα στο Τείχος του Κήπου.

Μέσα μου όμως η καρδιά μου πνιγόταν απ' τα γέλια κι ήθελε να ξεσπάσει, μα δεν ήξερε πού: και χώθηκε στο διάφραγμα!

Στ' αλήθεια ο θάνατός μου θα 'ναι να πνιγώ, από τα γέλια, έτσι καθώς βλέπω μεθυσμένα γαιδούρια κι ακούω τους νυχτοφύλακες ν' αμφιβάλλουν για το Θεό.

Μα δεν έχει από πολύ πια περάσει ο καιρός για όλες τις αμφιβολίες; Ποιος θα 'χε το δικαίωμα να ξυπνήσει τέτοια παλιά, αποκομισμένα, φωτοφοβούμενα πράγματα;

Με τους παλιούς θεούς πάει καιρός που δόθηκε τέλος: –κι αληθινά, είχαν καλό κι ευχάριστο, και θείο τέλος!

Δεν αργοπεθάναν στο σούρουπο – ψέματα το λεν, όσοι το λεν! Αντίθετα πεθάναν μόνοι τους –γελώντας μέχρι θανάτου!

Αυτό έγινε όταν από το στόμα ενός θεού ανάβρυσε ο ασεβέστατος λόγος: «Εις μόνο θεός υπάρχει! Ουκ έσονταί σοι άλλοι θεοί πλην εμού!»

Ένας γερο-θεός με άσπρα γένια και ζηλιάρης τα είπε αυτά ξεχνώντας τον εαυτό του.

Κι όλοι οι θεοί βάλαν τα γέλια και πηδώντας απάνω στους θρόνους τους φωνάξαν: «Θεότητα δεν είναι τάχα αυτό, ότι υπάρχουν θεοί και όχι μονάχα ένας θεός;»

Αυτός που έχει αφτιά ν' ακούει, ας ακούσει!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας στην πόλη που αγαπούσε και την ονόμαζε «Παρδαλή Αγελάδα». Γιατί από 'δώ δυο ώρες μονάχα είχε να περπατήσει για να φτάσει πάλι στη σπηλιά του και κοντά στα ζώα του. Και η ψυχή του γινόταν όλο και πιο χαρούμενη όσο ζύγωνε η ώρα της επιστροφής.

Ο γυρισμός

«Ω μοναξιά! Ω πατρίδα μου εσύ, μοναξιά! Πολύ έζησα άγιος σε άγριες ξενιτιές και πώς μπορώ σε σένα να 'ρθω πάλι δίχως δάκρυα;

Τώρα φοβέρισέ με σαν μητέρα, με το δάχτυλο, και χαμογέλασέ μου σαν μητέρα, πες μου μονάχα: «Ποιος ήταν αυτός που κάποτε σαν ανεμοστρόβιλος από κοντά μου αλάργεψε; Και καθώς

έφευγε φώναξε: πολύ καιρό έμεινα στη μοναξιά, τόσο ώστε ξεσυνήθισα τη σιωπή! Αυτή την έμαθες, τώρα, ίσως;

Ω Ζαρατούστρα, ξέρω τα πάντα: κι ότι ήσουν εγκατελειμμένος και μόνος ανάμεσα στο πλήθος, πιο πολύ μόνος, παρά όταν ήσουν μαζί μου!

Άλλο η *εγκατάλειψη* κι άλλο η *μοναξιά*: αυτό το 'μαθες τώρα. Κι ότι ανάμεσα στους ανθρώπους θα είσαι πάντα άγριος και ξένος; – Άγριος και ξένος, κι όταν ακόμα σ' αγαπάν: γιατί βασικά αυτοί θέλουν να τους λυπάσαι!

Εδώ όμως είσαι στο σπίτι σου. Εδώ μπορείς να τα εξομολογηθείς όλα, μπορείς ν' ανοίξεις, όλη σου την ψυχή. Εδώ, δε ντρέπεται κανείς για τα κρυμμένα και τα επίμονα αισθήματά του.

Εδώ όλα τα πράγματα ζυγώνουν με αγάπη τα λόγια σου και σε χαϊδεύουν, όλο γλύκα: γιατί θέλουν ν' ανεβούν στους ώμους σου. Εδώ καβαλάς όλα τα σύμβολα και καλπάζεις σ' όλες τις αλήθειες.

Εδώ μπορείς να μιλάς τίμια και ειλικρινά σε όλα τα πράγματα: Κι αληθινά η τίμια κουβέντα, σάμπως παίνεμα αντιλαλεί στ' αφτιά τους.

Άλλο είναι όμως, η *εγκατάλειψη*! Θα θυμάσαι, Ζαρατούστρα: Όντας βραχνορέκαξε από πάνω σου το πουλί, καθώς αμφίβολος τραβούσες στο ρουμάνι, σ' ένα πτώμα πλάι, χωρίς να ξέρεις πού πηγαίνεις, κι έλεγες: ας με παν τα ζώα μου. *Πιο πολύ κινδύνεψα ανάμεσα στους ανθρώπους παρά ανάμεσα στα θεριά*: – Αυτό είναι *εγκατάλειψη*.

Και θυμάσαι, ακόμα Ζαρατούστρα; Όταν καθόσουν στο νησί σου, πηγή κρασιού ανάμεσα σε κάδους άδειους, και πλούσια έδινες στους διψασμένους κι απλόχερα σκορπούσες γύρω του. – Ωστόσο απόμενες εσύ διψασμένος ανάμεσα σε μεθυσμένους και θρηνούσες: «Μήπως δεν είναι πιο μεγάλη ηδονή να παίρνεις, κι όχι να δίνεις; και μήπως δεν δίνει ακόμα πιο μεγάλη ηδονή να κλέβεις, παρά να παίρνεις; Αυτό ήταν *εγκατάλειψη*!

Ω μοναξιά, ω εσύ πατρίδα μου, μοναξιά! Πόσο χαρούμενη και τρυφερή η φωνή σου, που μου κουβεντιάζει!

Δε ρωτιόμαστε σε τίποτα. Δεν έχουμε παράπονα, ο ένας απ' τον άλλο. Αθώα διαβαίνουμε μαζί ανοιγμένες πόρτες.

Όλα σου είναι ανοιχτά και φωτερά. Κι οι ώρες τρέχουν αλαφρότερες και κείνες. Γιατί στο σκοτάδι πιο βαρύς είναι ο καιρός παρά στο φως: Εδώ μου αποκαλύπτεται η ουσία και η έκφραση όλης της ύπαρξης. Όλη η ύπαρξη πάλλεται εδώ να εκφραστεί, όλη η εξέλιξη ζητάει να μάθει από μένα να μιλάει.

Εκεί όμως κάθε λόγος είναι ανώφελος. Να, λησμονάς και να φεύγεις είναι η μεγαλύτερη σοφία. Αυτό έμαθα.

Όποιος θέλει να μάθει όλα τ' ανθρώπινα πρέπει όλα να τα πάρει: όμως τα χέρια μου είναι πολύ καθαρά και δεν το κάνουν αυτό.

Και ν' ανασάνω σιχαίνομαι την ανάσα τους, αχ, γιατί τόσο πολύ να ζήσω ανάμεσα στους θορύβους τους και τη βρομιάρικη ανασεμιά τους!

Ω μακάρια μοναξιά τριγύρω μου! Ω, μοσκοβολίες γύρω μου καθάριες! Ω πόσο η γαλήνη αυτή ανασαίνει βαθιά τον αγέρα! Ω, πώς ακουρμαίνεται τούτη η μακάρια γαλήνη!

Εκεί κάτω όμως, όλα μιλάν και τίποτα δεν ακούγεται. Κι αν δίνεις το μήνυμα της σοφίας σου με τις καμπάνες, οι μπακάληδες θα σκεπάσουν τον ήχο της με τις δεκάρες!

Όλοι μιλάν εκεί κάτω, και κανείς δεν ξέρει τι εννοούν. Όλα πια πέφτουν στο νερό και στις βαθιές ανάβρες.

Όλα εκεί κάτω μιλάν, όλα αποκαλύπτονται. Κι ό,τι ήταν κάποτε μυστικό και κρυφό των ψυχών των βαθιών, σήμερα τα 'χουν των δρόμων οι τρομπέτες και οι θορυβοποιοί.

Ω ανθρώπινη φύση, πολυθαύμαστη! Ω θόρυβε, στους δρόμους τους σκοτεινιασμένους! Να, είσαι πάλι πίσω: ο πιο μεγάλος κίνδυνος έμεινε πίσω μου. Οι προφυλάξεις κι η συμπόνια σταθήκαν πάντα ο μεγαλύτερός μου κίνδυνος. Κι όλα τα ανθρώπινα πλάσματα θέλουν να είναι προστατευμένα και να τα συμπονάν.

Με κρυμμένες τις αλήθειες μέσα μου, με τρελοχέρια και τρελοκαρδιές, με μικροψέματα συμπόνιας πλήθους, έτσι έζησά πάντα μέσα στους ανθρώπους.

Μασκαρεμένος έμενα ανάμεσά τους, έτοιμος να ξεχάσω τον εαυτό μου, και να τους ανεχτώ, λέγοντας από μέσα μου: «Παλαβέ, δε γνωρίζεις τους ανθρώπους!»

Ξεχνάει όμως κανείς αυτά που ξέρει για τους ανθρώπους. Πολλή επιφάνεια έχουν οι άνθρωποι – και τι μπορούν να κάνουν σ' αυτά τα μακρόθωρα κι ευφυή μάτια!

Κι όταν με παραγνώριζαν: Εγώ, ο τρελός, τους φερνόμουν πιο συγκαταβατικός, απ' ό,τι στον εαυτό μου, καθώς μάλιστα ήμουν συνηθισμένος, να 'μαι σκληρός στον εαυτό μου. Ακόμα πολλές φορές εκδικήθηκα τον ίδιο μου τον εαυτό για να 'μαι επιεικής στους άλλους.

Δαγκωμένος από μύγες φαρμακερές και τρυπημένος, σάμπως πέτρα από χοντρές σταλαγματιές κακίας, έτσι καθόμουν, ανάμεσά τους, λέγοντας, μέσα μου: «αθώο είναι κάθε μικρό για τη μικρότητά του».

Ξέχωρα, μάλιστα, όσοι αυτοονομάζονται «καλοί» μού φανήκαν μύγες οι πιο φαρμακερές: κεντρίζουν μ' όλη την αθωότητα, ψεύδονται, μόλη την αθωότητα. Πώς θα κατορθώναν λοιπόν, να είναι δίκαιοι μαζί μου; ⁴

Όποιος ζει, ανάμεσα, στους καλούς συνηθίζει να ψεύδεται από συμπόνια. Η συμπόνια κάνει βαρύ τον αγέρα σε κάθε λεύτερη ψυχή. Γιατί η βλακεία των ανθρώπων είναι αστέρευτη.

Να κρύβω τον εαυτό μου και τα πλούτη μου, να τι έμαθα, εκεί πέρα: γιατί βρήκα κάθε πλούσιο λιγόμυαλο. Το ψέμα της συμπόνιας μου είναι, ότι ήξερα το πάσα ένα. – Έβλεπα κι ένιωθα τι πράγμα όλοι θαρρούν σπουδαίο πνεύμα!

Τους αλύγιστους σοφούς τους τούς ονόμασα σοφούς, όχι αλύγιστους. Συνήθισα έτσι να καταπίνω λέξεις. Τους νεκροθάφτες τούς είπα ερευνητές - σοφούς. Έτσι συνήθισα ν' αλλάζω λέξεις.

Με ανοιχτά ρουθούνια ρουφάω τώρα τη λευτεριά των κορυφών. Επί τέλους λυτρώθηκε η μύτη μου, από τη μυρουδιά των ανθρώπινων όντων!

Από σφριγώδη αγέρα γαργαρίζεται η ψυχή μου σάμπως από

παφλάζοντα κρασιά και φταρνίζεται και περίχαρη εύχεται στον
εαυτό της: «Στην υγεία σου!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Τα τρία κακά

1

«Στον ύπνο μου, στο τελευταίο αυγινό όνειρό μου, είδα πως
ήμουν α σ' ένα ακρωτήριο – έξω απ' τον κόσμο, και κρατούσα μια
ζυγαριά και τον ζύγιζα.

Ω, γιατί τόσο γρήγορα να 'ρθει η αυγή: με ξύπνησε με τη φλό-
γα της η ζηλιάρα! Φτάνει πάντα τη φλόγα των αυγινών ονείρων
μου!

Ό,τι μπορεί να μετρηθεί από κείνον που έχει τον καιρό, να ζυ-
γιστεί απ' ένα καλό ζυγιστή, να τον αγγίξει το δυνατό φτερούγι-
σμα και να τον κατανοήσει ένας καρυδοσπίασσης: έτσι τον είδε τ'
όνειρό μου τον κόσμο.

Τ' όνειρό μου, ένας απόκοτος αρμενιστής, μισό πλοίο, μισό
καταιγίδα, σιωπηλό σαν πεταλούδα, ανυπομόνευτο σαν γεράκι:
πώς θα 'βρισκε τον καιρό και την υπομονή να ζυγίσει σήμερα τον
κόσμο!

Μπας και του μίλησε κρυφά η σοφία μου, η γελαστή και ξύ-
πνια σοφία μου, που κοροϊδεύει όλους τους «ατέλειωτους κό-
σμους»; Επειδή λέει: «όπου υπάρχει δύναμη, εκεί ο αριθμός γίνε-
ται αφέντης: αυτός έχει μεγαλύτερη δύναμη».

Με πόση σιγουριά κοίταξε τ' όνειρό μου τον κόσμο αυτόν τον
περιορισμένο. Χωρίς περιέργεια, χωρίς αδιακρισία, χωρίς φόβο,
χωρίς ικεσία:

– σαν ένα ολοστρόγγυλο μήλο μέσα στο χέρι μου, ένα γινωμέ-
νο χρυσόμηλο, με απαλό βελουδένιο χνούδι: – έτσι μου προ-
σφέρθηκε ο κόσμος:

– σαν ένα δέντρο να με καλούσε, ένα δέντρο φαρδόκλαδο, σταθεροθέλητο, γερμένο για στήριγμα και κρεβάτι του αποσταμένου στρατολάτη: έτσι υψώθηκε ο κόσμος απάνω στο ακρωτήριο μου:

– σα να μου προσφέρναν χέρια χαριτωμένα, ένα κουτάκι, –ένα κουτάκι ανοιχτό, για να σαγηνεύει ντροπαλά και έκθαμβα μάτια: έτσι μου προσφέρθηκε σήμερα ο κόσμος·

– μήτε τόσο αίνιγμα για ν' αποδιώξει την αγάπη των ανθρώπων, μήτε τόσο διάφανος για ν' αποκοιμήσει τη σοφία των ανθρώπων·

– ένα πράγμα ανθρώπινα καλό, μου φάνταξε σήμερα ο κόσμος, ο τόσο συκοφαντημένος!

Πόσο ευγνωμονώ το αυγινό μου όνειρο, μ' αυτό ζύγισα σήμερα απ' τα γλυκοχαράματα τον κόσμο! Σάμπως πράγμα ανθρώπινα καλό, μου 'ρθε σήμερα τ' όνειρο, και παρηγορητής της καρδιάς!

Και για να κάνω τα ίδια μ' αυτό σε ώρα μέρας, και για να μάθω, ό,τι έχει πιο καλό: θ' απιθώσω τώρα τα τρία πιο κακά πράγματα στη ζυγαριά, για να τα ζυγιάσω ανθρώπινα καλά.

Όποιοι μάθαν να ευλογάν, μάθαν και να καταριόνται: ποια είναι λοιπόν τα τρία τρισκατάρата πράγματα στον κόσμο; Αυτά θα βάλω στη ζυγαριά!

Φιδηδονία, φιλαρχία, φιλαυτία, αυτά τα τρία υπήρξαν ίσαμε τώρα, τα τρισκατάρата, τα πιο απαίσια, τα πιο διασυρμένα και συκοφαντημένα πράγματα. Αυτά τα τρία θα ζυγιάσω τώρα μ' ανθρώπινη ευθυκρισία.

Εμπρός λοιπόν! ο κάβος μου είν' εδώ, παρέκει η θάλασσα καλπάζει κατά μένα φουσκωμένη και χαδιάρα, η γριά, και πιστή η εκατοντακέφαλη τερατοσκύλα, που την αγαπάω!

Εμπρός, λοιπόν! Εδώ θα βαστάξω τη ζυγαριά, πάνω απ' τη θάλασσα τη φουρτουνιασμένη: κι ένα μάρτυρα διαλέγω να παρακολουθάει –εσένα φιλέρημο δέντρο, μ' αντρίκια μυρουδιά πλημμυρισμένο, πυκνόφουντο που αγαπάω!

Πάνω από ποια γέφυρα περνάει το παρόν στο μέλλον; Ποια δύναμη εξαναγκάζει το ψηλό, κατά το χαμηλότερο, να γέρνει:

Και τι είν' αυτό που αναγκάζει το ψηλό – να γίνεται ψηλότερο ακόμα;

Τώρα η ζυγαριά στέκετε ασάλευτη και ίσια: τρεις βαριές ερωτήσεις έριξα απάνω στον ένα δίσκο· τρεις βαριές απαντήσεις σηκώνει ο άλλος δίσκος.

2

Η φιληδονία: για όλους τους ρασοφόρους καταφρονητές του σώματος, είναι παλούκι και κεντρί κι «ένας καταραμένος κόσμος», για όλους τους οραματιστές της μέλλουσας ζωής: επειδή σαρκάζει και χλευάζει όλους της πλάνης τους δασκάλους και της μπερδεψιάς.

Η φιληδονία: για το μπουλούκι, μια σιγαλή φωτιά που απάνω της θα καεί ολότελα· για όλα τα σαρακοφαγωμένα ξύλα, και τα ρυπαρά κουρελόπανα, είναι το έτοιμο φλεγόμενο και παμφάγο καμίνι.

Η φιληδονία: για τις λεύτερες καρδιές, κάτι άσπιλο και λεύτερο. Μπαξές της ευτυχίας. Του μελλούμενου ολάκερου, ευχαριστήριο γλυκοξεχείλισμα στον παρόν.

Η φιληδονία: για τους μαραμένους, φαρμάκι το γλυκόπιτο, για τους λεονταρόκαρδους, της καρδιάς το μεγάλο δυναμωτικό, το όλο ευλάβεια φυλαγμένο θαυμάσιο κρασί των κρασιών.

Η φιληδονία: η μεγάλη συμβολική χαρά για την ανώτερη ευτυχία και την ελπίδα την πελώρια. Γιατί, για πολλούς είναι τάξιμο γάμου, και από γάμο κάτι παραπάνω, για πολλούς –όσους πιο ξένοι μεταξύ τους, πιο ξένοι απ' έναν άντρα με μια γυναίκα: –ένιωσε κανείς ποτέ βαθιά, το πόσο ξένοι ζουν ο άντρας κι η γυναίκα;

Η φιληδονία: όμως θέλω να περιφράξω τις σκέψεις μου, και τα λόγια μου: για να μη μαντρωθούν μες στο μπαξέ μου, γουρούνια και ψωροφантаσμένοι!

* * *

Η φιλαρχία: ο πύρινος βούρδουλας των πιο σκληρών σκλη-

ρόκαρδων. Το φρικαλέο μαρτύριο που παραφυλάει τους πιο σκληρούς: η φλόγα η ερεβώδης από τα ζωντανά ολοκαυτώματα.

Η φιλαρχία: το πιο χαιρέκακο περδούκλωμα, που βάλθηκε σε ματαιόδοξους λαούς. Στις αμφίβολες τις αρετές περιγελάστρα. Και καβαλάει κάθε άλογο και κάθε περηφάνια.

Η φιλαρχία: σεισμός και σπάζει και σκορπάει κάθε σάπιο και κούφιο. Η τρισάγρια και φοβερή, και τιμωρός γκρεμίστρα των ασβεστωμένων τάφων. Ρώτημα αστραφτερό τλάι σε πρώιμες απαντήσεις.

Η φιλαρχία: στη ματιά της ο άνθρωπος σέρνεται, καμπουριάζει, ενδίδει και ταπεινώνεται και από τα φίδια και τα γουρούνια, πιο πολύ, μέχρι από μέσα του, στο τέλος, ν' αναβρύσει η μεγάλη καταφρόνεση.

Η φιλαρχία: η φοβερή δασκάλα της μεγάλης καταφρόνεσης, που κηρύχνει κατάμουτρα σε πολιτείες και κράτη: «κάτω εσύ», μέχρι να κράξει από μέσα της: «κάτω εγώ».

Η φιλαρχία: ανεβαίνει όλο δολώματα προς τους αγνούς και τους μονάρχους, και προς τις κορυφές της αυτοϊκανοποίησης, φλεγόμενη σαν έρωτας και ζωγραφίζει πολυθέλητρες πορφύροχρωμες ευδαιμονίες, πάνω στον ουρανό της γης.

Η φιλαρχία: ποιος θα τη χαρακτήριζε πάθος, όταν το ύψος φλέγεται για δύναμη προς τα κάτω! Αλήθεια: τίποτα αρρωστιάρι-κο και παθιασμένο τίποτα δεν έχουν οι τέτοιες λαχτάρες και τα κατεβάσματα.

Αν η φιλέρημη κορφή δεν ξεμοναχιάζεται κι αιώνια δεν αυτοϊκανοποιείται, αν το βουνό δε ροβολάει στον κάμπο κι οι υψηλοί αγέρηδες δεν πνέουν στις κοιλάδες; Ω, ποιος θα 'ρθει τότε με αντάξιο όνομα για να βαπτίσει τιμητικά την τέτοια τη λαχτάρα; «Δωρούσα αρετή» – έτσι κάποτε βάπτισε το ανεκλάλητο αυτό ο Ζαρατούστρας.

* * *

Και τότε συντελέστηκε ακόμα, και συντελέστηκε κατάπρωτα, ο λόγος του μακάρια να ευλογήσει τη *φιλαυτία*, την ιερή σφρι-

γώδη φιλαυτία, από τις ρωμαλέες που αναβρύζει τις ψυχές – από τις ρωμαλέες τις ψυχές, τις ενωμένες με σώμα ωραίο, θριαμβοφόρο και ζωηφόρο, που όποιο πράγμα είναι γύρω του το πλαστοουργεί καθρέφτη– το λυγρό και πειστικό σώμα, ο χορευτής, με σύμβολο και έκφρασή του την ψυχή την περίχαρη, απ' τον ίδιο τον εαυτό της. Τέτοιων σωμάτων και ψυχών η αυτοευχαρίστηση ονομάζεται: «αρετή».

Με τα λόγια της για το καλό και το κακό η εγωκεντρική αυτή χαρά, φυλάγεται σάμπως την περιφράζει ιερό άλσος. Με τα ονόματα της ευτυχίας της αποδιώχνει από κοντά της κάθε αξιοκαταφρόνητο.

Αποδιώχνει από κοντά της κάθε αναπηρία. Λέει: το κακό είναι άναδρο. Αξιοκαταφρόνητος της φαντάζει όποιος στενάζει, ολοένα παραπονιέται και μαζεύει και τα πιο ασήμαντα τα κέρδη.

Καταφρονάει ακόμα κάθε άθλια σοφία: γιατί, αλήθεια, υπάρχει και σοφία, που λουλουδιάζει στο έρεβος, μια νυχτοϊσκιωτη σοφία: Μια τέτοια λέει πάντα αναστενάζοντας: «Τα πάντα ματαιότηης».

Τιποτένια θαρρεί όρκους: ακόμα τιποτένιες κι όλες τις υπερβολικά δυσκολόπιστες σοφίες, γιατί κι αυτές είναι γεννήματα ψυχών ανάνδρων.

Κι ακόμα πιο τιποτένιος είναι γι' αυτή, ο κόλακας, ο σκύλος, που κυλιέται με τη ράχη, ο χαμόσερτος· και είναι και σοφίες χαμόσερτες, σκυλίσιες, και ευσεβείς.

Της είναι μισητός και μια αναγούλα, όποιος τον εαυτό του δεν υπερασπίζει, όποιος φτυσίματα φαρμακερά τα καταπίνει και υβριστικές ματιές: Ο πάρα πολύ υπόμονος, με μια κουβέντα, όποιος τ' ανέχεται όλα και μ' όλα ευχαρισιέται: γιατί αυτό είναι το φέριμο του δούλου.

Να φέρνεται κανείς δουλόπρεπα μπρος σε θεούς και θεϊκές κλοτσιές ή μπροστά σ' ανθρώπους κι ανθρώπων γνώμες κούφιας: όλες αυτές τις δουλοπρέπειες, κατάμουρα τις φτύνει η ευλογημένη φιλαυτία.

Κακό: λέει κάθε σκυφτό και δουλικά σερνάμενο, τα σκλάβα

μάτια τα μισόκλειστα, τις συμπιεσμένες καρδιές, κι εκείνα τα ψεύτικα κι ενδίδοντα ανθρωπάκια, που φιλάν με φαρδιά και ταραγμένα χείλια.

Και ψευτοσοφία: λέει όλες τις εξυπνάδες των δούλων, των γέρων και των αποστασμένων. Και πιο πολύ απ' όλα, την άθλια, παράλογη, στενόμυαλη παραφροσύνη των παπάδων.

Οι ψευτοσοφοί όμως, οι παπάδες, οι αποσταμένοι του κόσμου, με την ψυχή γυναικεία και δουλόπρεπη! Ω πώς κακομεταχειριστήκαν τη φιλαυτία!

Και ακριβώς αυτό έπρεπε να 'ναι αρετή – η κακομεταχείριση της φιλαυτίας. Και εθελοθυσιαζόμενοι, τέτοιοι επιθυμούσαν να 'ναι και με το δίκιο τους, όλοι αυτοί, οι δειλοί όλου του κόσμου κι οι αράχνες.

Για τούτους όλους όμως έρχεται η αλλαγή, της κρίσης η ρομφαία, το *Μεγάλο Μεσημέρι*: Τότε, πολλά, πολλά θα βγουν στη φόρα!

Κι όποιος υμνολογεί το Εγώ και δοξάζει τη Φιλαυτία αυτός αλήθεια, λέει ό,τι ξέρει, σαν ένας προφήτης: Να, έρχεται, είναι κοντά, αστράφτει, το *Μεγάλο Μεσημέρι!*»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Το πνεύμα του βάρους

1

«Το στόμα μου –είναι το στόμα του λαού: πολύ χοντρά και με καρδιά τα λέει για τους μεταξωτούς, και παράξενα αντιλαλούν τα λόγια μου στους χαρτογιακάδες και στους καλαμαράδες και στην πέννας τις αλεπούδες.

Το χέρι μου – είναι χέρι τρελού: αλίμονο στα τραπέζια και στους τοίχους και σ' ό,τι μπορεί να δέχεται τρελοστολίδια και τρελοβρομιές.

Το ποδάρι μου – είναι ποδάρι αλόγου: μ' αυτό πιλαλάω και

καλπάζω σε κάμπους και βουνά και δαιμονίζομαι απ' την ηδονή της αστραπόγοργης τρεχάλας.

Το στομάχι μου –μπας κι είναι στομάχι αετού; γιατί αγαπάει απ' όλα πιο πολύ τ' αρνίσιο κρέας. Στα σίγουρα όμως, είναι στομάχι ενός αρπαχτικού.

Να θρέφομαι απ' αθώα πράγματα, λιτά κι ανυπομόνεφτος στα νύχια τα στέκομαι, ν' ανοίξω φτερούγες, ν' ανοίξω φτερούγες γι' αλάργα –να, τι μ' αρέσει: λοιπόν, πώς να μην είμαι κάτι σαν πουλί;

Και βασικά, επειδή είμαι εχθρός του πνεύματος του βάρους, γι' αυτό είμαι όμοιος με πουλί. Κι αλήθεια, είμαι θανατερός, από τα γεννοφάσκια μου εχθρός του. Ω, και πούθεν έχει πετάξει η έχθρα μου, πού δεν τριγύρισε μέχρι τώρα!

Γι' αυτό, μπορώ ευθύς να τραγουδήσω ένα τραγούδι –και θα το τραγουδήσω: αν κι είμαι μόνος σ' έρημο σπίτι και θα τραγουδάω για τ' αφτιά μου μοναχά. Κι είναι τραγουδιστάδες κι άλλοι, μα μόνο σαν είναι γιομάτο το σπίτι έχουν κελαηδιστό λαρύγγι, εύγλωττο χέρι, μάτι εκφραστικό και την καρδιά τους ξύπνια: –μ' αυτούς εγώ δε μοιάζω.

2

Όποιος μάθει τους ανθρώπους ν' ανοίγουν φτερά, αυτός θ' αλλάξει όλα τα σύνορα, θ' ανοίγουν φτερά γι' αυτόν στον αγέρα. Κι «ανάλαφρη» τη γη θα βαφτίσει.

Η στρουθοκάμηλος πιλαλάει πιο γοργά κι από το πιο γοργό το άτι. Όμως κι εκείνη, χώνει το κεφάλι της βαρύ, στη βαριά γης: όμοια κι ο άνθρωπος που δε μπορεί φτερά ν' ανοίγει.

Βαριές του φαντάζουν κι η γης κι η ζωή, κι αυτό ζητάει το πνεύμα του βάρους! Όποιος θέλει να γίνει σαν πουλί αλαφρός, αυτός πρέπει ν' αγαπάει τον εαυτό του: αυτό κηρύχνω εγώ.

Όχι με την αγάπη των αρρωστιάρηδων και των παθιασμένων, σ' αυτούς κι η φιλαυτία βρομάει.

Πρέπει να μάθει ο άνθρωπος ν' αγαπάει τον εαυτό του –αυτό το κηρύχνω εγώ– με μίαν αγάπη ρωμαλέα και σφριγώδη, για να κρατάει τον εαυτό του και να μη σκορπιέται.

Τέτοιο ένα σκόρπισμα ειπώθηκε: «αγάπη στον πλησίον»: μ' αυτή τη λέξη ίσαμε τώρα ειπώθηκαν τα πιο μεγάλα ψέματα, οι πιο μεγάλες υποκρισίες, και μάλιστα, απ' όποιον ήταν «ο πιο καταπιεστικός απ' όλους».

Κι αλήθεια, δεν είναι ένα παράγγελμα για σήμερα και για αύριο, να μάθεις ν' αγαπάς τον εαυτό σου. Αντίθετα, από τις τέχνες όλες, είναι η πιο λεπτή, η πιο πανούργα, η ύστερη κι η πιο καρτερική.

Γιατί κάθε ιδιοκτησία είναι καλά κρυμμένη για τον ιδιοκτήτη της. Κι απ' όλους τους θαμμένους θησαυρούς, αυτός που σας ανήκει τελευταίος ξεχώνεται – αυτά κάνει το πνεύμα του βάρους.

Από τα γεννοφάσκια μας σχεδόν μας φορτώνουν με ασήκωτες λέξεις κι αξίες: «καλό» και «κακό» έτσι ονομάζεται αυτή η κληρονομιά. Και για χάρη αυτής της κληρονομιάς, μας το συγχωρούν ότι ζούμε.

Και γι' αυτό αφήνουν τα παιδάκια να πηγαίνουν κοντά τους, για να τα εμποδίζουν έγκαιρα, ν' αγαπάν τον εαυτό τους: αυτά κατεργάζεται το πνεύμα του βάρους.

Κι εμείς – εμείς κουβαλάμε πιστά ό,τι μάς φορτώσαν, απάνω σε τραχείς ώμους και σε τραχιά βουνά. Κι αν ιδρώσαμε μάς λένε: «η ζωή είναι αβάσταχτη».

Όμως μονάχα ο άνθρωπος είναι βαρυσήκωτος. Επειδή φορτώθηκε ξένα πάρα πολλά, στη ράχη του. Και για να τον φορτώσουν πιο καλά, γονατίζει ίδια με μια γκαμήλα.

Πιο πολύ απ' όλους ο δυνατός, ο υπομονετικός, ο γιομάτος σεβασμό: πλήθος ξένες βαριές λέξεις κι αξίες φορτώνεται στη ράχη του, –και τώρα, του είναι η ζωή μια έρημος.

Κι αλήθεια! και πολλά δικά μας πράγματα ακόμα είναι αβάσταχτα! Και πολύ από το μέσα του ανθρώπου μοιάζει στρείδι, είναι αηδιαστικό, γλιτσιάρικο και δυσκολόπιαστο –τόσο, ώστε χρειάζεται να μπαίνει στη μέση ένα ευγενές όστρακο με ευγενή στολίδια. Μα και την τέχνη αυτή, πρέπει να μάθει κανείς. Να 'χει ευγενές όστρακο κι ωραίο εξωτερικό, και σοφή στραβομάρα.

Και σε πολλά άλλα ξεγελαστήκαν με τον άνθρωπο, γιατί είναι

πολλά όστρακα. Πολλή καλοσύνη κρυμμένη και πολλή δύναμη υπάρχει, και δεν τη μαντεύουν ποτέ. Τα φαγιά τα πιο νόστιμα, δε βρίσκουν φαγάδες.

Οι γυναίκες, το ξέρουν αυτό καλά – οι πιο νόστιμες: λίγο πιο παχιές, λίγο πιο αδύνατες –αχ, πόση μοίρα κρύβεται μέσα σε τόσο λίγο πράγμα!

Είναι δύσκολο ν' ανακαλύψει κανείς τον άνθρωπο, κι ακόμα πολύ πιο δύσκολο, ν' ανακαλύψει τον εαυτό του. Πολλές φορές, λέει ψέματα το πνεύμα για την ψυχή. Να, τι φτιάχνει το πνεύμα του βάρους!

Εκείνος όμως που έχει ανακαλύψει τον εαυτό του, λέει: αυτό είναι το καλό κι εκείνο το κακό μου: με κείνο αποστόμωσε τον τυφλοπόντικα και το νάνο, που λένε «κακό, καλό για όλους».

Αλήθεια, δεν αντέχω κι όσους θαρρούν καλό το κάθε πράγμα, κι αυτό τον κόσμο τον καλύτερο, απ' όλους. Αυτούς τους ονομάζω ικανοποιημένους.

Η παν -ικανοποίηση, που γεύεται τα πάντα, δεν είναι αυτή η γεύση η πιο καλή: Εκτιμάω τις γλώσσες που δε στέργουν, και τα στομάχια τα ραφινάτα: όσα λένε «εγώ» και «να» και «όχι».

Όλα όμως τα μασάν και τα χωνεύουν –αυτό είναι συνήθειο γουρουινιών. Κι όλο το «Ναι -αι» φωνάζεις– αυτό το κάνουν τα γαϊδούρια κι οι όμοιοί τους.

Το κίτρινο βαθύ, και κόκκινο φλογάτο, να πιο είναι το γούστο μου– ρίχνει αίμα σ' όλα τα χρώματα. Όποιος όμως ασβεστώνει άσπρο το σπίτι του, για μένα προδίνει μια άσπρη ασβεστωμένη ψυχή.

Άλλοι ερωτεύονται μούμιες, άλλοι φαντάσματα. Κι οι δυο τους είναι, όμοια εχθροί της σάρκας και του αίματος– ω πόσο δε μ' αρέσουν όλοι αυτοί! Εγώ αγαπάω το αίμα.

Και δε θέλω να κατοικώ και να μένω εκεί που φτύνει ο πάσα ένας.

Να ποιες είναι οι προτιμήσεις μου: Το 'χω καλύτερο, να ζω με κλέφτες κι επιόρκους. Κανείς δε έχει μάλαμα στο στόμα. Οι σαλιογλείφτες όμως με αναγουλιάζουν, και το πιο σιχαμένο ζώο

που βρήκα μέσα στους ανθρώπους το είπα: παράσιτο. Αυτό δεν ήθελε ν' αγαπάει, ήθελε όμως να ζει απ' την αγάπη.

Δυστυχισμένους, λέω, όποιους δεν έχουν να διαλέξουν, παρά το ένα από τα δυο: να γίνουν άγρια θηριά, ή άγριοι θηριοδαμαστές. Κοντά τους δε θα ήθελα να χτίσω την καλύβα μου.

Δυστυχισμένους θαρρώ, κι όποιους είναι αναγκασμένοι πάντα να προσμένουν –αυτοί δε μου αρέσουν: όλοι οι τελώνες, οι μπακάληδες κι οι βασιλιάδες, φυλάν χώρες και μαγαζιά.

Αλήθεια, κι εγώ έμαθα και μάλιστα τετράβαθιά μου, έμαθα να καρτερώ. Και πιο πολύ απ' όλα έμαθα να στέκομαι όρθιος, να περπατάω, να τρέχω, να σκαρφαλώνω, να χορεύω.

Όμως να ποια είναι η διδαχή μου: όποιος θα μάθει μια φορά να πετάει, πρέπει να μάθει πριν να στέκεται όρθιος, να περπατάει, να πιλαλάει, να σκαρφαλώνει, να χορεύει –κανένας δεν πετάει με το πρώτο!

Με σκοινένιες σκάλες έμαθα να σκαρφαλώνω στα παραμύθια. Με σβέλτα πόδια στα ψηλά κατάρτια: να στέκομαι στις γνώσης τα ψηλά κατάρτια, τι ευτυχία!

Σάμπως φλόγα μικρή να λαμπροφεγγίζω απάνω στα ψηλά κατάρτια: μονάχα ένα φως μικρό, παρηγοριά μεγάλη στα θαλασσοπνιγμένα καράβια και στους ναυαγούς!

Με χίλιες στράτες και χίλιους τρόπους έφτασα στην αλήθεια μου. Δεν ανέβηκα από μια μόνο σ' αυτό το ύψος, που το μάτι μου στέκει βιγλάτορας στ' αλαργινά.

Πάντα χωρίς σκέψη ρωτούσα για το δρόμο μου –αυτό δε μ' άρεσε ποτέ μου! Προτιμούσα να ρωτάω και να δοκιμάζω τους ίδιους τους δρόμους.

Μια δοκιμή, ένα ρώτημα, ήταν πέρασμά μου όλο. Κι αλήθεια πρέπει να μάθει κανένας ν' αποκρίνεται σε τέτοια ρωτήματα! Όμως αυτό μ' αρέσει.

Δεν είναι μήτε καλό, μήτε κακό, μα αυτό είναι το γούστο μου εμένα και μήτε ντρέπομαι, μήτε το κρύβω το γούστο μου ποτέ:

«Αυτή 'ναι η στράτα μου, ποια είν' η δικιά σας;»

Έτσι απαντούσα σε κείνους που με ρωτούσαν για τη στράτα. Γιατί στράτα δεν υπάρχει. Δρόμος ένας, δεν υπάρχει!»

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας.

Παλιοί και καινούριοι πίνακες

1

«Κάθομαι εδώ και περιμένω, με παλιούς ραγισμένους, κι άλλους καινούριους και μισογραμμένους πίνακες τριγύρω μου.

– Πότε θα 'ρθει η ώρα μου;

Η ώρα του κατεβάσματος, της Δύσης μου: γιατί θέλω ακόμα μια φορά να κατεβώ στους ανθρώπους.

Αυτό καρτερώ τώρα: επειδή πρέπει να μου φανερωθούν τα σημάδια, ότι ήρθε η ώρα μου, –το γελαστό λιοντάρι με το άσπρο σμάρι των περιστεριών.

Και καρτερώντας μιλάω στον εαυτό μου, ίδιος μ' εκείνον που έχει διαθέσιμο καιρό. Κανένας δε μου λέει τίποτα καινούριο. Γι' αυτό κι ο ίδιος διηγούμαι στον εαυτό μου.

2

Όταν κατέβηκα στους ανθρώπους τους βρήκα καθισμένους γύρω από μια παλιά πρόληψη. Όλοι φανταζόντουσαν από καιρό ότι ξέραν τι είναι κακό και τι καλό για τους ανθρώπους.

Παλιό λησμονημένο πράγμα θαρρούσαν κάθε κουβέντα για την αρετή. Κι όποιος ήθελε να κοιμηθεί καλά, πριν πάει να κοιμηθεί για το καλό και το κακό μιλούσε.

Τους έδωξα τη νύστα τους, όντας κήρυξα τι είναι καλό και τι κακό: *αυτό κανένας δεν το ξέρει ακόμα, μονάχα ο δημιουργός.*

Γιατί αυτός δημιουργεί το σκοπό του ανθρώπου, και προσφέρει στη γη το νόημά της και το μέλλον της. Κι αυτός μονάχα πλαστοουργεί το καλό και το κακό, για καθετί.

Και πρόσταξα να τουμπάρουν τις παλιές δασκαλικές τους έδρες, που καθόταν το παλιό σκοτάδι. Τους πρόσταξα να γελάν με τους παλιούς δασκάλους της αρετής, τους άγιους τους ποιητές και τους κοσμοσωτήρες.

Τους πρόσταξα να περιγελάν τους αυστηρούς σοφούς και τα

μαύρα σκιάχτρα που κάθονται απομακρυσμένα στο δέντρο της ζωής.

Κάθισα στη μεγάλη νεκροστοιχία τους και με ψοφήμια και γεράκια ακόμα αντάμα και γέλασα και με το παρελθόν τους και με το γαλήνιο σαραβαλιασμένο μεγαλείο του.

Αλήθεια, σαν τους κήρυκες της μετάνοιας και τους τρελούς, ό,τι μικρό κι ό,τι μεγάλο έχουν καταράστηκα. Γιατί 'ναι το καλύτερό τους τόσο τιποτένιο! Γιατί άλλο τόσο τιποτένιο είναι και το χειρότερο που έχουν και γελούσα.

Η σοφή λαχτάρα μου ξεφώνιζε και γελούσε αναβρύζοντας από μέσα μου, λαχτάρα γεννημένη στο βουνό, αλήθεια μένει άγρια η σοφία μου –η μεγάλη μου λαχτάρα με τα θορυβώδικα φτερά.

Και πολλές φορές με τράβηξε ψηλά, πέρα από τα βουνά, κι ανάμεσα στα γέλια: τότε πετούσα σφυρίζοντας σα βέλος, μέσα από ηλιομέθυστη σαγήνη!

– πέρα σε μακρινά μελλούμενα, όπου όνειρο κανένα δεν είδε, σε ζεστότερα μεσημέρια, και ονειροφάνταστος κανένας δεν ονειρεύτηκε ποτέ. Εκεί όπου οι θεοί σαν χορεύουν, ντρέπονται ρούχα να φοράν!

– για να μιλάω με παραβολές, για να τραυλίζω και να τρεκλίζω σαν τους ποιητές: κι αληθινά, ντρέπομαι, που είμ' αναγκασμένος να 'μαι ακόμα ποιητής!

Εκεί, όπου κάθε ζωή μου φάνταζε σάμπως θεϊκός χορός και θεϊκή αποικία, όπου ο κόσμος ελεύθερος κι εδέσμευτος, έτρεχε στον εαυτό του:

– σάμπως αιώνια απαγωγή του ίδιου του εαυτού μας, βαθύτερα, σα μια αυτοοναζήτηση στα βάθη μας πολλών θεών, σάμπως μακάρια αυτοαντίφαση, μακάρια ακρόαση των ένδο, μακάρια επανάκτηση των μέσα μας θεών.

Εκεί όπου ο χρόνος όλος μου φάνταξε σάμπως μακάριο περίπαιγμα των στιγμών, όπου, ανάγκη ήταν η ίδια η ελευθερία, που έπαιζε χαρούμενη με το κεντρί της ελευθερίας:

– εκεί όπου ξαναβρήκα τον παλιό μου δαίμονα, το πνεύμα του

βάρους και ό,τι δημιουργήσε: τη βία, το νόμο, την ανάγκη, τη συνέπεια, το σκοπό, τη βούληση, το καλό και το κακό:

Γιατί τάχα δεν πρέπει να υπάρχουν πράγματα που απάνω τους θα χορέψει και χορεύοντας θα προσπεράσει; Μη και δεν πρέπει να υπάρχουν για χάρη των ελαφρών και ελαφροτάτων – τυφλοπόντικες και βαριοί νάνοι;

3

Εκεί ήταν, που μάζεψα απ' το δρόμο τη λέξη «Υπεράνθρωπος» και ότι ο άνθρωπος είναι κάτι που πρέπει να ξεπεραστεί:

– ότι ο άνθρωπος είναι γιοφύρι κι όχι σκοπός: μακάρια εγκωμιάζοντας τον εαυτό του για το μεσημέρι του και το βράδυ του σάμπως δρόμος για νέες ροδαυγές·

– το λόγο του Ζαρατούστρα για το Μεγάλο Μεσημέρι και ό,τι άλλο κρέμασα απάνω απ' τους ανθρώπους, σάμπως δεύτερο πορφυρό δειλινό.

Αληθινά, και νέα άστρα τους έδειξα και νέες νύχτες, κι απάνω από τα νέφαλα, κι από τη μέρα και τη νύχτα, άπλωσα το γέλιο σάμπως τέντα παρδαλή.

Τους δίδαξα όλες τις σκέψεις μου και τις επιθυμίες μου: να σμίγουν και να φτιάχνουν ένα, ό,τι κομματιαστό έχει ο άνθρωπος και ό,τι αινιγματικό και ζοφερή συντυχία,

– σαν ποιητής, σα καρυδοσπάστης, και λυτρωτής της συντυχίας, τους δίδαξα το μέλλον να δημιουργούν και δημιουργώντας ν' απολυτρώνουν όλα όσα υπήρξαν.

Ν' απολυτρώνουν το παρελθόν του ανθρώπου και κάθε «ήταν» να μεταμορφώνουν, μέχρι που η βούληση να πει: «Μα έτσι το 'θελα! Έτσι θα το θελήσω!»

Αυτό τους το αποκάλεσα εγώ λύτρωση, και τους έμαθα, μονάχα αυτό να ονομάζουν λύτρωση.

Τώρα τη λύτρωση περιμένω –για να επιστρέψω σ' αυτούς, την ύστερη φορά.

Γιατί ακόμα μια φορά θέλω να κατεβώ στους ανθρώπους:

ανάμεσά τους θέλω να δύσω, θέλω πεθαίνοντας να τους προσφέρω το πιο πλούσιο δώρο μου!

Από τον ήλιο το διδάχτηκα αυτό, σαν βασιλεύει –τον ήλιο το βαθύπλουτο: μαλάματα τότε σκορπάει πάνω στη θάλασσα απ' τον αμύθητο θησαυρό του·

– τόσο, που και ο πιο φτωχός ψαράς, με χρυσά κουπιά να σκίζει τη θάλασσα. Γιατί αυτό είδα κάποτε, και τα δάκρυα μου, σταματημό δεν είχαν, όσο το έβλεπα.

Καθώς ο ήλιος, λοιπόν, θέλει κι ο Ζαρατούστρας να δύσει: και κάθεται τώρα δω και προσμένει, με σπασμένους πίνακες ολόγυρά του κι άλλους καινούριους πίνακες - μισογραμμένους.

4

Κοιτάχτε, εδώ είναι ένας καινούριος πίνακας: μα πού είναι οι αδερφοί μου, που θα τον κουβαλήσουν μαζί μου στην πεδιάδα και μέσα στις σάρκινες καρδιές;

Αυτό θέλει η μεγάλη μου αγάπη στους αλαργινούς: μη φείδεσαι του πλησίον σου! ο άνθρωπος είναι κάτι που πρέπει να ξεπεραστεί.

Είναι πολλοί οι δρόμοι και οι τρόποι για να ξεπεραστεί: πρόσεξε να δεις!

Όμως μονάχα ένας παλιάτσος στοχάζεται: «Ο άνθρωπος μπορεί ακόμα και να υπερπηδηθεί».

Ξεπέρασε τον εαυτό σου, ακόμα και στο πρόσωπο του πλαϊνού σου: κι ένα δικαίωμα που μπορείς να τ' αδράξεις, δεν πρέπει ν' αφήνεις να στο δίνουν.

Ό,τι κάνεις εσύ, κανένας δε μπορεί να το κάνει σε σένα. Κοίτα, δεν υπάρχει ανταπόδοση.

Όποιος τον εαυτό του να προστάζει δε δύναται, πρέπει να υποτάσσεται. Πολλοί είναι που τους εαυτούς του να προστάζουν μπορούν, μα δεν τα καταφέρνουν καλά, πρέπει να μάθουν και να υποτάσσονται στους εαυτούς τους!

5

Έτσι φέρνονται οι ευγενικές ψυχές: τίποτα χάρισμα δε θέλουν, και πολύ λιγότερο τη ζωή.

Μα στο μπουλούκι όποιος ανήκει, χάρισμα θέλει τη ζωή. Όμως εμείς οι άλλοι, που μόνη της μας δόθηκε η ζωή –πάντα στοχαζόμαστε– τι καλύτερο έχουμε για αντάλλαγμα να της προσφέρουμε;

Κι αληθινά, υπέροχος ο λόγος που λέει: «Ό,τι η ζωή μας υπόσχεται, αυτό εμείς θέλουμε –να το βαστάξουμε για τη ζωή!»

Δεν πρέπει να ζητάει κανείς ν' απολαβαίνει, όταν ο ίδιος δε δίνει τίποτα γι' απόλαυση.

Η απόλαυση κι η αθωότητα, είναι τα πιο ντροπαλά πράγματα: κανένα τους δε θέλει να το ζητάν. Πρέπει κανείς να τα 'χει –όμως μπροσύτερα πρέπει να ζητήσει το κρίμα και τον πόνο!

6

Ω αδερφοί μου, ο πρόδρομος πάντα θυσιάζεται. Κι εμείς είμαστε πρόδρομοι.

Το αίμα ολονών μας ρέει στους μυστικούς βωμούς, καιγόμαστε και ψηνόμαστε όλοι προς τιμή των παλιών ειδώλων.

Ό,τι καλύτερο έχουμε είν' ακόμα νέο: αυτό ερεθίζει τα γέρικα λαρύγγια. Το κρέας μας τρυφερό, η προβιά μας αρνίσια: πώς ήταν δυνατόν να μην ερεθίσουμε τους γέρους ιερείς των εισώλων!

Και μέσα μας ακόμα κατοικεί ο γερο-ειδωλολάτρης ιερέας, που ψήνει ό,τι καλύτερο έχουμε για να ευχαριστηθεί. Αχ, αδέρφια μου, πώς να μη γίνουν θύματα, λοιπόν, οι πρόδρομοι!

Όμως έτσι το θέλουμε, και αγαπάω όσους δε γυρεύουν να σωθούν. Από τα βάθια της καρδιάς μου αγαπάω όσους παν να δύσουν: γιατί σε άλλους κόσμους παν.

7

Να 'σαι αληθινός –λίγοι το καταφέρνουν αυτό. Κι όποιος το καταφέρνει, τότε δε θέλει πια να είναι αληθινός. Πιο λίγο απ' όλους όμως, δεν το καταφέρνουν οι καλοί.

Ω αυτοί οι καλοί! *Οι καλοί άνθρωποι δε λεν ποτέ την αλήθεια.* Είναι αρρώστια για το πνεύμα να 'ναι κανείς έτσι καλός.

Υποχωρούν αυτοί οι καλοί, σκύβουν το κεφάλι, η καρδιά τους επαναλαβαίνει, το λογικό τους υπακούει: μα αυτός που υπακούει, *δεν ακούει καθόλου τον εαυτό του.*

Όσα κακά λένε για τους καλούς, πρέπει να σμίξουν για να βγει μια αλήθεια: ω αδέρφια μου, έχετε σεις όση κακία χρειάζεται για να βγει μια τέτοια αλήθεια;

Το ατρόμητο θάρρος, η πολύχρονη δυσπιστία, το αδυσώπητο, όχι, η σιχασιά, ο σπαραγμός στη ζωή –πόσο σπάνιο είν' όλ' αυτά να σμίξουν! Όμως από τέτοιο σπόρο– φυτρώνει η αλήθεια!

Πλάι στην κακή συνείδηση, βλάσταινε ίσαμε τώρα κάθε γνώση. Τσακίστε, τσακίστε σεις οι εραστές της γνώσης τους παλιωμένους πίνακες!

8

Όταν απάνω απ' το νερό υπάρχουν δοκάρια, όταν απάνω από τον ποταμό, γεφύρια ξύλινα και κάγκελα σαλτάρουν: αλήθεια τότε, κανείς δε θα πιστέψει σε κείνον που λέει: *«τα πάντα ρει».*

Αντίθετα, ακόμα κι οι ηλίθιοι, τον αντιμετωπίζουν: *«με ποιο τρόπο, λεν οι ηλίθιοι, ρέουν τα πάντα; κι όμως τα δοκάρια και τα κάγκελα, στέκονται απάνω απ' το ποτάμι!»*

Απάνω απ' το ποτάμι, είν' όλα στέρεα, όλες οι αξίες των πραγμάτων, τα γεφύρια, οι έννοιες, το καλό, το κακό: όλα τούτα είναι στέρεα.

Όταν όμως πλακώσει βαρυχειμωνιά, αυτή που δαμάζει το ποτάμι: τότε, κι οι πιο πανούργοι μαθαίνουν να μην πιστεύουν. Κι

αλήθεια, δεν είναι μονάχα οι ηλίθιοι που λένε: «μήπως όλα είν' ακίνητα;»

«Στο βάθος όλα είναι ασάλευτα», –τούτο είναι μια αληθινή χειμωνιάτικη διδαχή, ένα καλό πράγμα για μια στείρα εποχή, μια βολικιά παρηγοριά για όσους κοιμούνται το χειμώνα κι όσους κάθονται στο τζάκι.

«Στο βάθος είναι όλα ασάλευτα» – αντίθετα φυσάει όμως ο αγέρας που λιώνει τα χιόνια.

Ο αγέρας που λιώνει τα χιόνια, ένας αγριοβούβαλος που ποτέ δε ζεύτηκε στ' αλέτρι, –λυσσάρης αγριοβούβαλος, γκρεμιστής που με τα μανιασμένα κέρατά του, σπάζει τον πάγο! ο πάγος όμως, σπάζει τα γεφύρια!

Ω αδέρφια μου, έτσι δε ρέουν όλα; και κάγκελα όλα και γεφύρια, δεν πέσαν μέσα στο νερό; Ποιος θα στηριζόταν ακόμα, απάνω στο καλό και στο κακό;

«Αλίμονό μας! Δόξα μας! Ο αγέρας που λιώνει τα χιόνια φυσάει!» Αυτό κηρύχνετε και σεις αδέρφια μου, όλους περνώντας τους δρόμους!

9

Είναι μια πλάνη παλιά, που τη λένε «καλό» και «κακό». Γύρω από μάντεις κι αστρολόγους μέχρι τώρα γύριζε ο τροχός της.

Έναν καιρό πίστευαν στους μάντεις και στους αστρολόγους: και για τούτο πίστευαν ότι «όλα είναι τύχη»· «οφείλεις: άρα πρέπει».

Μετά δεν πίστευαν κανένα μάντη και κανέναν αστρολόγο: για τούτο θαρρούσαν ότι: «όλα είναι ελευθερία: μπορείς άρα θέλεις!»

Ω, αδέρφια μου, και για τ' άστρα και για τα μελλούμενα, μονάχα ικασίες βρήσκαν μέχρι τώρα, ποτέ σίγουρα πράγματα. Και για τούτο, ικασίες μονάχα βρήσκαν ως τώρα και για το καλό και για το κακό, ποτέ κάτι σίγουρο!

10

«Ου κλέψεις», «ου φονεύσεις» – ιερά θαρρούσαν μια φορά κι έναν καιρό τούτα τα λόγια, μπροστά τους γονατίζαν και σκύβαν το κεφάλι και βγάζαν τα παπούτσια τους.

Κι εγώ σας ρωτάω: βρέθηκαν ποτέ στον κόσμο μεγαλύτεροι κλέφτες και φονιάδες, απ' αυτές τις ίδιες τις ιερές εντολές;

Σ' ολάκερη τη ζωή, δε βασιλεύει κλεισιά και φόνος, κι αγιάζονται αυτές τις λέξεις, δε σκοτώναν την ίδια την αλήθεια;

Ή μήπως κάναν κήρυγμα θανάτου, κηρύχνοντας άγιο, ό,τι ήταν ενάντιο και εχθρικό στη ζωή; – ω αδέρφια μου, θρυψαλιάστε τους παλιωμένους πίνακες.

11

Αυτή είναι η συμπόνια μου για το παρελθόν, που το βλέπω εγκατελειμμένο –εγκατελειμμένο στην ευσπλαχνία, στο πνεύμα και στην παραφροσύνη των επερχόμενων γενεών, που θα μεταβάλλουν όλα τα περασμένα σε γιοφύρι να περάσουν.

Ένας μεγάλος τύραννος μπορούσε να 'ρθει, ένας πανούργος διάβολος που με τη συμπάθεια και την αντιπάθειά του, να ζορίσει και να ξαναγιάσει όλο το παρελθόν ώσπου να γίνει γέφυρα, προάγγελμα, κήρυκας και λάλημα του κόκορα.

Αυτός όμως είν' ο άλλος κίνδυνος και η άλλη ευσπλαχνία μου: –οι συλλογισμοί του όχλου, τραβάν πίσω, μονάχα μέχρι του παππού, και με τον παππού, τελειώνει ο χρόνος γι' αυτούς.

Εγκατελειμμένο, λοιπόν, είναι κάθε περασμένο, γιατί θα μπορούσε να γίνει κι ο όχλος κυρίαρχος και να πνίξει μια εποχή, στα ρηχά νερά.

Γι' αυτό, αδέρφια μου, είν' ανάγκη από μια καινούρια αριστοκρατία, αντίπαλη σε κάθε όχλο, και σε κάθε εξουσία της βίας.

Χρειάζεται μια καινούρια αριστοκρατία, να γράψει απάνω σε καινουριού πίνακες τη λέξη «ευγένεια».

Επειδή πολλοί ευγενείς χρειάζονται και πολλών λογίων, για να

υπάρξει αριστοκρατία! Ή όπως είπα άλλη φορά, παραβολικά: «αυτό ακριβώς είναι το θείο, ότι υπάρχουν θεοί, κι όχι θεός».

12

Ω αδερφοί μου, σας οδηγώ σε μια νέα αριστοκρατία: πρέπει να γίνετε δημιουργοί και παιδαγωγοί, και σποριάδες του μέλλοντος:

– αληθινά, όχι σε μια αριστοκρατία που θα αγοράζατε αμέσως σαν τους μπακάληδες με μπακάλικο χρυσάφι: γιατί όλα όσα έχουν διατίμηση, έχουν μικρή αξία.

Κι από 'δώ και πέρα, όχι το από πού 'ρχόσαστε, αλλά το πού πηγαίνετε, ν' αποτελεί την τιμή σας. Η θέλησή σας και το ποδάρι σας που επιθυμεί να ξεπεράσει τον εαυτό σας – αυτό να είναι η νέα σας τιμή!

Όχι, φυσικά γιατί κάποια φορά υπηρετήσατε έναν ηγεμόνα. Τι νόημα έχουν πια οι ηγεμόνες! — ή χρησιμοποιηθήκατε για στηλοβάτες του καθεστώτος για να στέκεται πιο στέρεα.

Ούτε γιατί η γενιά σας έγινε αυλική στην αυλή, και μάθατε παρδαλοί σα φοινικόπτερα, να στέκεστε όρθιοι ώρες πολλές μέσα σε ρηχά τέλματα – γιατί να μπορείς να στέκεσαι όρθιος, αυτό είναι, μεγάλο προσόν για τον αυλικό, και όλοι οι αυλικοί θαρρούν ότι είναι μια μεταθανάτια ευδαιμονία να τους δοθεί η άδεια να κάθισουν.

Μήτε μακαρίζω τους προγόνους σας, γιατί ένα πνεύμα, άγιο καθώς το λένε, τους οδήγησε στη γη της επαγγελίας. Γιατί εκεί που βλάστησε το χειρότερο δέντρο, ο σταυρός, εκεί, τίποτα δε βρίσκεται αξιέπαινο.

Κι αλήθεια, όπου κι αν οδήγησε κείνο το «Άγιο Πνεύμα», όλο τρέχαν μπροστά από πομπές: γίδες, χήνες, ξεροκέφαλοι κι ανισόρροποι.

Ως αδερφοί μου, η αριστοκρατία σας, πρέπει να μην κοιτάζει πίσω μα μπροστά, πρέπει να είστε οι εξόριστοι απ' όλες τις προπατορικές και πατρικές σας χώρες!

Τη χώρα των παιδιών σας πρέπει ν' αγαπάτε: αυτή η αγάπη σας

είναι η καινούρια σας ευγένεια –την ανεύρετη χώρα στις αλαργινές θάλασσες, ν' αγαπάτε, αυτή προστάζω να γυρεύουν τ' άρμενά σας, ολοένα να γυρεύουν τ' άρμενά σας!

Με τα παιδιά σας, πρέπει να διορθώσετε το γεγονός, ότι είστε παιδιά των πατέρων σας: έτσι, πρέπει να λυτρώσετε ολάκερο το παρελθόν.

Ετούτο τον καινούριο πίνακα κρεμάω από πάνω σας!

13

«Γιατί να ζούμε; Όλα μάταια! Ζωή είναι ν' αεροκοπανάς! Ζωή είναι να καίγεσαι, αλλά να μη ζεσταίνεσαι!»

Τέτοιες απαρχαιωμένες φλυαρίες, νομίζονται ακόμα για σοφία. Επειδή όμως είναι παλιά και μυρίζει μούχλα, γι' αυτό την τιμάν πιο πολύ. Γιατί ακόμα, κι η μούχλα ευγενίζει.

Παιδιά, μπορούν να μιλάν έτσι, φοβόνται τη φωτιά, γιατί τα 'καιγε! Πολλά παιδιαρίσματα βρίσκονται στα παλιά βιβλία της σοφίας.

Κι όποιος ολοένα λιχνίζει άχερα πώς μπορεί να κοροϊδέψει αυτούς που λιχνίζουν στάρι. Τέτοιων ηλίθιων το στόμα πρέπει να κλειστεί.

Αυτοί δε φέρνουν στο τραπέζι τίποτα, μήτε μια πείνα της προκοπής: και τώρα βλαστημάν, «όλα είναι μάταια!»

Όμως το καλό φαγοπότι αδερφοί μου, μα την αλήθεια, δεν είναι μάταιη δουλειά. Θρυψαλιάστε τους πίνακες όσων δε χαίρονται ποτέ!

14

«Για τον καθαρό, είν' όλα καθαρά», λέει ο λαός. Κι εγώ σας λέω: «για τα γουρούνια, όλα είναι γουρούνια!»

Για δαύτο οι ψωροφантаσμένοι κι όσοι γέρνουν την καρδιά τους και το κεφάλι υποτακτικά, κηρύχνουν: «ο κόσμος είν' ένα λασπωμένο τέρας».

Επειδή όλοι αυτοί έχουν λασπωμένο πνεύμα και πιο πολύ απ'

όλους όσοι δε βρίσκουν ησυχία κι αναπαμό, αν δεν δούν τον κόσμο από πίσω, – του άλλου κόσμου οι εραστές!

Εγώ σ' αυτούς λέω κατάμουτρα, κι ας μην είναι τόσο ευγενικό, ο κόσμος μοιάζει με τον άνθρωπο σ' αυτό, ότι κι εκείνος έχει έναν πισινό – αυτό είν' η αλήθεια.

Είναι στον κόσμο πολλή λάσπη –αυτό είν' η αλήθεια, μα ο κόσμος δεν είν' απ' αυτό ένα λασπωμένο τέρας.

Είναι πολλή σοφία στο γεγονός ότι πολλά στον κόσμο βρομάν: κι η αηδία, δημιουργεί φτερά, και δυνάμεις που μαντεύουν τις πηγές.

Κι οι πιο καλοί ακόμα, έχουν κάτι το αηδιαστικό, κι ο πιο καλός ακόμα είναι κάτι που πρέπει να ξεπεραστεί.

Ω αδέρφια μου, πολλή σοφία βρίσκεται στο γεγονός ότι, είναι σοφό να υπάρχει πολλή λάσπη στον κόσμο!

15

Τέτοια λόγια άκουσα να λένε στη συνείδησή τους οι θεοφοβούμενοι οραματιστές της μελλούμενης ζωής, και πραγματικά, χωρίς κακία, και ψευτιά, – αν και δεν είναι τίποτα πιο ψεύτικο στον κόσμο:

«Άφησε λοιπόν τον κόσμο να μένει κόσμος, μήτε το δαχτυλάκι σου μη σηκώνεις. Έτσι θα συνηθίσουν να αποφεύγουν τον κόσμο».

«Και την ίδια τη λογική σου, είν' ανάγκη να τη στραγγάλισης, γιατί είναι μια λογική του κόσμου τούτου, έτσι θα μάθεις κι εσύ ο ίδιος ν' απαρνιέσαι τον κόσμο».

– Θρυψαλιάστε, θρυψαλιάστε αδέρφια μου, τους παλιωμένους πίνακες των ευσεβών! Θρυψαλιάστε, θρυψαλιάστε με το λόγο όσα λεν οι δυσφημιστές του κόσμου!

16

«Όποιος πολλά μαθαίνει, κάθε δυνατή επιθυμία ξεμαθαίνει» –να, τι ψιθυρίζουν σήμερα στους σκοτεινιασμένους δρόμους.

«Η σοφία κουράζει, δεν αξίζει τίποτα, πρέπει να μην επιθυμείς», –αυτόν τον καινούριο πίνακα βρήκα κρεμασμένο και σ' ανοιχτές πλατείες ακόμα.

Θρυψαλιάστε μου, ω αδέρφια μου, θρυψαλιάστε κι αυτόν τον καινούριο πίνακα. Οι παρακμασμένοι της ζωής τον κρέμασαν, οι κήρυκες του θανάτου, ακόμα κι οι δεσμοφύλακες τον κρέμασαν, γιατί κι αυτό είν' ένα κήρυγμα δουλείας!

Επειδή διδάχτηκαν στραβά και δε διδάχτηκαν τα καλύτερα, κι όλα πολύ πριν απ' την ώρα τους τα διδάχτηκαν, κι όλα πολύ βιαστικά: επειδή κακόφαγαν, γι' αυτό χάλασαν το στομάχι τους –γιατί ένα χαλασμένο στομάχι είναι το πνεύμα τους, αυτό τους συμβουλεύει το θάνατο! Γιατί αλήθεια αδερφοί μου, το πνεύμα είν' ένα στομάχι!

Η ζωή είναι μια πηγή χαράς; μα σ' όποιον αφήνει να του μιλάει το χαλασμένο στομάχι, τον πατέρα της θλίψης δηλαδή, τότε είναι φαρμακωμένες όλες οι πηγές.

Η γνώση: να, ποια είναι η χαρά των όσων έχουν λιονταροθέληση, μα όποιος απόστασε, θα υποταχτεί σε ξένη θέληση, θα γίνει το παιχνίδι όλων των κυμάτων.

Αυτό γίνεται με τους αδύνατους: χάνονται στους ίδιους τους δρόμους τους. Στο τέλος τους ρωτάει η κούρασή τους: «γιατί πήραμε αυτό το δρόμο; Ίδια είναι όλα!»

Σ' αυτών τ' αφτιά, αντιλαλεί χαρούμενα το κήρυγμα: «τίποτα δεν αξίζει! Πρέπει να μη θέλετε!» Αυτό όμως είναι κήρυγμα δουλείας!

Ω, αδέρφια μου, σαν δροσάτο φύσημα ωραίο, έρχεται ο Ζαρτούστρας σ' όσους κούρασε ο δρόμος. Πολλές μύτες θα φταρνιστούν εξαιτίας του. Και μέσα από τοίχους ακόμα, φυσάει λεύτερη η πνοή μου, και μέσα από ντουβάρια ακόμα, και μέσα σε φυλακές, και σε μυαλά φυλακισμένα!

Η θέληση λευτερώνει: γιατί θέλω θα πει, ενεργώ: Να, τι κηρύχνω εγώ, και μονάχα να δημιουργείτε πρέπει να μάθετε! Πρέπει να μάθετε ακόμα και το πώς να μαθαίνετε από μένα και να μαθαίνετε σωστά! Αυτός που έχει αφτιά ν' ακούει, ας ακούσει.!

17

Εκεί είν' η βάρκα. Ίσως από 'κεί τραβάει, ίσως, στο μεγάλο μη-δέν –ποιος θέλει όμως, να μπαρκάρει σ' αυτό το «Ίσως;»

Κανείς σας δε θέλει να μπαρκάρει στη βάρκα του θανάτου! Γιατί θέλετε να 'στε κουρασμένοι από τον κόσμο!

Ούτε φύγατε ακόμα από τη γη, σας βρήκα πάντα να λαχταράτε τη γη και να 'σαστε ερωτευμένοι μαζί της και με την κούρασή σας.

Δεν κρέμεται ανώφελα το χείλι σας: μια μικρή γήινη επιθυμία, το βαραίνει ακόμα! Και στο μάτι σας δεν αρμενίζει ακόμα ένα σύννεφο από αξέχαστη γήινη χαρά;

Είναι στη γη πολλές σπουδαίες εφευρέσεις, άλλες ωφέλιμες, άλλες απολαυστικές: απ' αυτές, γίνεται η γη αξιαγάπητη.

Και κάμποσες εφευρέσεις είναι τόσο καλές, ώστε μοιάζουν με της γυναίκας το στήθος: και χρήσιμες κι ευχάριστες μαζί.

Αλλά σεις, ω βαλαντωμένοι από τον κόσμο, εσείς τεμπέληδες της γης, πρέπει να σας χαϊδέψει κανείς με μαγκούρες! Με ραβδισμούς, πρέπει κανείς να κάνει σβέλτα τα πόδια σας!

Γιατί αν δεν είστε άρρωστοι και ξεθυμασμένοι, που η γη απόστασε να σας κρατάει, τότε είστε πονηρά γαιδούρια, λαίμαργοι και ύπουλοι φιλήδονοι γάτοι. Κι αν δε θέλετε να τρέξετε πάλι χαρούμενοι, τότε πρέπει να φύγετε!

Στους αγιάτρευτους, δεν πρέπει κανείς να 'ναι γιατρός, αυτά κηρύχνει ο Ζαρατούστρας –γι' αυτό πρέπει να φύγετε!

Όμως απαιτείται μεγαλύτερο κουράγιο για να δώσεις ένα τέλος, παρά να πλάσεις έναν καινούριο στίχο: αυτό το ξέροιν όλοι οι γιατροί κι οι ποιητές.

18

Ω, αδερφοί μου, υπάρχουν πίνακες δημιουργημένοι από την κούραση, πίνακες δημιουργημένοι από τη σάπια τεμπελιά: οι πίνακες αυτοί, αν και μιλάν το ίδιο θέλουν χωριστά να τους ακούς.

Δέστε, λοιπόν, αυτόν τον ξεψυχισμένο! Μια σπιθαμή μονάχα,

είναι έξω από το σκοπό του, μα από τον κόπο ξάπλωσε στη σκόνη, ο γενναίος, πεισματωμένος!

Βαλαντωμένος χασμουριέται με την κούραση, το δρόμο, τη γη, το σκοπό και τον ίδιο, τον εαυτό του. Μήτε βήμα πια δε θέλει να πάει παραπέρα αυτός ο γενναίος!

Τώρα, ο ήλιος φλέγεται από πάνω του, κι οι σκύλοι γλείφουν τον ιδρώτα του, όμως κείτεται εκεί μες στο γινάτι του και το 'χει πιο καλό να εξαντληθεί: να εξαντληθεί μια σπιθαμή μονάχα έξω από το σκοπό του! Αλήθεια, πρέπει απ' τα μαλλιά στον ουρανό του, να τον σύρετε αυτόν τον ήρωα!

Κάλιο όμως να τον παρατήσετε, όπου κείτεται να τον πάρει ο ύπνος, με το νανούρισμα δροσόβολης βροχής.

Παρατάτε τον εκεί που κείτεται ώσπου μονάχος να ξυπνήσει, από τον εαυτό του, να διώξει μόνος κάθε κούραση, και ό,τι αυτή τον δασκαλεύει.

Προγγίξτε όμως τα σκυλιά απ' το πλάι του κι όλο το σκυλολόι των «μορφωμένων», που τρωγοπίνει από των ηρώων τον ιδρώτα!

19

Χαράζω κύκλους γύρωθ' μου και σύνορα ιερά: όλο πιο λίγοι ανεβαίνουν μαζί μου σε όλο πιο τετράψηλα βουνά· βουνοσειρά ανυψώνω από ιερότερα βουνά ολοένα.

Μα όπου κι αν είναι ν' ανεβείτε μαζί μου, ω αδερφοί μου: προσέχτε μην τύχει κι ανέβει μαζί σας κάποιο παράσιτο.

Το παράσιτο είναι ένα σκουλήκι, και σέρνεται και χώνεται και θέλει να θρέφεται με τους αρρώστους και πληγιασμένους αγκώνες σας.

Κι αυτό είναι η τέχνη του: να μαντεύει σε ποιο σημείο κουράστηκαν οι ψυχές, καθώς ανεβαίνουν και τότε απάνω στην πίκρα σας και στη βαρυθυμιά και στην ευαίσθητη ντροπή σας, κτίζει την απαίσιά του φωλιά.

Όπου είναι ανίσχυρος, ο ισχυρός, όπου πράος πολύ ο ευγενής, εκεί κτίζει την απαίσια φωλιά του. Το παράσιτο κατοικεί, όπου ο μεγάλος έχει μικρούς πληγωμένους αγκώνες.

Ποιο είναι το ύψιστο είδος απ' όλα τα όντα και ποιο το περισσότερο τιποτένιο; Το πιο τιποτένιο είναι το παράσιτο, όποιος όμως είναι από το ύψιστο είδος θα έχει και τα πιο πολλά παράσιτα.

Γιατί η ψυχή που έχει την πιο μεγάλη σκάλα και μπορεί να κατεβεί πιο βαθιά απ' όλες, πώς θα ήταν μπορετό να μη σηκώνει και τα πιο πολλά παράσιτα;

Η πιο φαρδιά ψυχή που μπορεί στο φάρδος της να τρέξει και να χάσει το δρόμο και να περιπλανηθεί πιο μακριά, η πιο απαραίτητη, που με ηδονή καλπάζει στην τύχη:

– η ψυχή η ζωντανή που χάνεται μες την εξέλιξη, η πλούσια ψυχή, που θέλει να διαχυθεί μέσα στη θέληση και στην επιθυμία:

– αυτή που φεύγει από τον εαυτό της και τον υποδέχεται πάλι σε κύκλο ευρύτερο. Η πιο σοφή ψυχή, που η τρέλα την παρακινεί γλυκύτατα:

– η ψυχή π' αγαπάει πάνω απ' όλα τον εαυτό της, και μέσα της όλα έχουν άνοδο και πτώση, φυρονεριά και φουσκονεριά, – ω πώς μπορούσε αυτή η ύψιστη ψυχή, να μην έχει τα χειρότερα παράσιτα;

20

Αδέρφια μου, μήπως είμαι σκληρός; Μα σας λέω: Ό,τι πέφτει, πρέπει κανείς να το κλοτσάει!

Ό,τι είναι του σήμερα, αποσυντίθεται και γκρεμίζεται: Ποιος θέλει να το κρατήσει! Εγώ, θέλω να το κλοτσήσω ακόμα πάρα πέρα!

Ξέρετε την ηδονή που κατρακυλάει τα λιθάρια σ' απόκρυμνα βάθη; Αυτοί οι σημερινοί άνθρωποι: Κοιτάχτε τους πώς κατρακυλάν στα βάθη μου.

Είμαι ένα πρελούντιο για καλύτερους οργανοπαίχτες, ω αδερφοί μου, ακολουθήστε το παράδειγμά μου!

Κι αν δε μπορείτε να μάθετε σε κανέναν να πετάει, μάθετέ τον τουλάχιστον να πέφτει πιο γρήγορα!

21

Αγαπάω τους γενναίους: δεν είν' αρκετό όμως να είσαι καλός ξιφομάχος, πρέπει και να ξέρεις ποιον χτυπάς!

Και πολλές φορές, είναι κανείς πιο γενναίος, όταν αποφεύγει και προσπερνάει: Για να φυλάξει τον εαυτό του για έναν πιο άξιο εχθρό!

Πρέπει να έχετε εχθρούς άξιους για μίσος, όχι άξιους για περιφρόνηση: πρέπει να 'στε περήφανοι, για τον εχθρό σας, αυτό σας το 'χω διδάξει κιόλας.

Για τον πιο άξιο εχθρό πρέπει να φυλάτε τον εαυτό σας, γι' αυτό πρέπει να κάνετε στραβά μάτια και να προσπερνάτε τους πολλούς και πιο πολύ απ' όλα να προσπερνάτε τον αναρίθμητο συρφετό που ξεκουφαίνει τ' αφτιά σας περί λαού και λαών.

Φυλάχτε καθαρά τ' αφτιά σας από τα «υπέρ» και τα «κατά» τους. Σ' αυτά βρίσκεται και πολύ δίκιο και πολύ άδικο: όποιος βλέπει εκεί, αγανακτεί.

Να σε βλέπουν, να χτυπάς –είναι ένα. Γι' αυτό τραβάτε το δρόμο σας στα δάση κι αφήστε το σπαθί σας να κοιμηθεί!

Τραβάτε το δρόμο σας! Κι αφήστε το λαό και τους λαούς να πάρουν το δικό τους, αλήθεια, δρόμο ζοφερό χωρίς το άστραμμα καμιάς ελπίδας.

Παρατάτε το μπακάλη να βασιλεύει, εκεί δεν είναι, παρά χρυσάφι μπακάλικό! Διάβηκε πια ο καιρός των βασιλιάδων: ό,τι ονομάζεται σήμερα λαός, δεν αξίζει για βασιλιάδες.

Κοιτάξτε, λοιπόν, ότι κι οι λαοί φέρνονται σαν τους μπακάληδες, συνάζουν και τα πιο τιποτένια μέσα από τα σκουπίδια!

Παραφυλάει ο ένας τον άλλο. Προσμένει ο ένας την κατάλληλη στιγμή να χτυπήσει τον άλλο –και το λένε «καλή γειτονιά» αυτό. Ω αλαργινοί καιροί ευλογημένοι: ένας λαός έλεγε «θέλω να κυριαρχήσω πάνω στους άλλους λαούς!»

Γιατί αδερφοί μου πρέπει να κυριαρχεί το καλύτερο! Κι όταν η διδασκαλία είναι αλλιώςτικη εκεί λείπει και το καλύτερο!

22

Αν αυτοί είχαν τζάμπα ψωμί, αλίμονο! Τότε γιατί θα φώναζαν; Η συντήρησή τους, είναι η πιο καλή διασκέδαση. Και πρέπει να είναι δύσκολη γι' αυτούς η ζωή!

Αρπακτικά θεριά είναι αυτοί στην εργασία τους, και 'κεί κύριε υπάρχει πονηριά: γι' αυτό είναι δύσβατη η ζωή τους.

Χρειάζεται, λοιπόν, να γίνουν πιο καλά αρπακτικά θεριά, πιο λεπτά, πιο έξυπνα, πιο όμοια με τον άνθρωπο: γιατί ο άνθρωπος είναι το πιο τέλειο αρπαχτικό θεριό.

Ο άνθρωπος άρπαξε τις αρετές όλων των ζώων: Γι' αυτό ο άνθρωπος περνάει ζωή πιο οδυνηρή απ' όλα τα ζώα.

Μονάχα τα πουλιά είναι ακόμα πιο ψηλά απ' αυτόν. Κι αν ο άνθρωπος μάθαινε να πετάει, αλίμονο! σε τι ύψη θα ανέβαινε η αρπακτικότητά του!

23

Έτσι, θέλω, τον άντρα και τη γυναίκα: πολεμικό τον ένα, καρπερή την άλλη, άξιους όμως και τους δυο να χορεύουν με το κεφάλι και με τα πόδια.

Και χαμένη ας λογαριάζουμε τη μέρα που δε χορέψανε μήτε μια φορά.

Και ψεύτικη ας λογαριάζουμε την αλήθεια, που δε μας κάνει να γελάμε!

24

Σαν υπογράψετε συμβόλαιο του γάμου σας: προσέξτε μήπως είναι κακό συμβόλαιο. Αν αποφασίσετε βιαστικά ακολουθάει μετά διάλυση του γάμου.

Κι είναι πιο καλό να διαλύσετε το γάμο, παρά να υποταχτείτε και να λέτε ψέματα στο γάμο! – αυτά μου είπε μια γυναίκα: «Στ' αλήθεια μπορεί να χάλασα το γάμο μου, μα πρώτα ο γάμος χάλασε εμένα».

Οι αταίριαστοι φλεγόντουσαν για εκδίκηση. Εκδικιούνται όλο τον κόσμο, γιατί δεν μπορούν να περπατήσουν χωριστά.

Γι' αυτό λέω, οι τίμιοι να μιλάν έτσι, μεταξύ τους: «αγαπιόμαστε, ας φροντίσουμε να μείνουμε αγαπημένοι! Αλλιώς το τάξιμό μας θα είναι μια βαρετή ζήση!»

«Δώστε μας προθεσμία κι ένα μικρό γάμο για να διαπιστώσουμε αν είμαστε για μεγάλο. Πολύ σπουδαίο είναι να ζει πάντα ο ένας με τον άλλο».

Αυτή η ορμήνεια μου είναι για όλους τους τίμιους. Και τι θα γινόταν τότε η αγάπη μου στον Υπεράνθρωπο και σε όσα μελλούμενα, αν έδινα αλλιώτικη ορμήνεια;

Δεν πρέπει να φυτέψετε μονάχα πιο μακριά, μα 'κεί ψηλά – σ' αυτό ας σας συντρέξει ο κήπος του γάμου, αδερφοί μου!

25

Όποιος μελέτησε καλά τις παλιές καταγωγές, αυτός θα ζητήσει στο τέλος και τις πηγές του μέλλοντος και τις νέες καταγωγές!

Ω αδέρφια μου, δε θα διαβεί καιρός πολλές και καινούριοι λαοί θα βλαστήσουν και καινούριες πηγές θα ξεχυθούν σε βάθη καινούρια.

Γιατί ο σεισμός βουλιάζει πολλές πηγές και γεννάει δίψα μεγάλη: κι ανεβάζει στο φως ενδόμυχες δυνάμεις και μυστήρια.

Ο σεισμός ανοίγει πηγές καινούριες. Στων αρχαίων λαών το σεισμό, πηγές καινούριες συντριβανίζουν.

Κι όποιος κραυγάζει: Δέστε εδώ μια ανάβρα βαθιά για πολλούς διψασμένους, μια καρδιά για πολλούς φλογερόποθους, μια θέληση για όργανα πολλά, εκείνος περιβάλλεται από ένα λαό, από πολλούς πειραματιστές δηλαδή.

Ποιος μπορεί να διατάξει, ποιος μπορεί να υπακούει; –αυτό θα δοκιμαστεί εδώ. Κι όχι με τι πεισματική αναζήτηση, πόσα μαντέματα, πόση πλάνη, πόση γνώση, πόσες καινούριες απόπειρες!

Η ανθρώπινη κοινωνία: αυτή είναι μια απόπειρα, να τι κηρύχνω, –μια πολύχρονη αναζήτηση εκείνου που προστάζει! –μια απόπειρα, ω αδερφοί μου και όχι ένα «Συμβόλαιο»! Τσακίστε, τσακίστε τέτοια λόγια των μισερών και των λιγόκαρδων!

26

Ω αδερφοί μου, πού βρίσκεται ο πιο μεγάλος κίνδυνος για το μέλλον της ανθρωπότητας; Μήπως δε βρίσκεται τάχα στους καλούς και στους δίκαιους;

– σ' όσους λένε και το αισθάνονται στην καρδιά τους: «εμείς ξέρουμε πια τι είναι καλό και τι δίκαιο και το κρατάμε μάλιστα, αλίμονο σε όσους το γυρεύουν ακόμα!»

Όση ζημιά κι αν κάνουν οι κακοί, η ζημιά που κάνουν οι καλοί είναι η φοβερότερη.!

Ω αδερφοί μου, ένας κοίταξε κάποτε την καρδιά των καλών και των δικαίων και είπε: «είναι οι Φαρισαίοι». Δεν τον ένιωσε όμως, κανείς.

Κι οι ίδιοι οι καλοί και οι δίκαιοι δεν τον νιώσαν. Το πνεύμα τους είναι φυλακισμένο στην καλή τους συνείδηση. Η βλακεία των καλών είναι αμέτρητα σοφή. Αυτή όμως είναι η αλήθεια, οι καλοί πρέπει να είναι φαρισαίοι, –μέσος όρος δε χωράει!

Οι καλοί πρέπει να σταυρώσουν, όποιον πλαστοουργεί την αρετή τους! Να, ποια είναι η αλήθεια!

Ένας άλλος όμως, που ανακάλυψε τη χώρα τους, – τη χώρα, την καρδιά και την πολύκαρπη γη των καλών και των δικαίων, εκείνος ρώτησε: «ποιον μισούν πιο πολύ;»

Το δημιουργό μισούν περισσότερο. Αυτόν, που θρυψαλιάζει τους παλιούς πίνακες και τις παλιές αξίες. Το γκρεμιστή – αυτόν τον λένε εγκληματία.

Γιατί οι καλοί δεν μπορούν να δημιουργήσουν: είναι πάντα η αρχή του τέλους: σταυρώνουν αυτόν που γράφει καινούριες αξίες, απάνω σε καινούριους πίνακες, θυσιάζουν στον εαυτό τους το μέλλον. Σταυρώνουν το μέλλον της ανθρωπότητας,

σταυρώνουν όποιον γράφει νέες αξίες. Οι καλοί αυτοί ήταν πάντα η αρχή του τέλους!

27

Ω αδέρφια μου, τον νιώσατε το λόγο μου αυτό; Κι ό,τι κάποτε σας είπα για τον «ύστατο άνθρωπο;»

Πού βρίσκονται οι μεγαλύτεροι κίνδυνοι, για το μέλλον της ανθρωπότητας; Μήπως δεν υπάρχουν στους καλούς και στους δίκαιους;

Τσακίστε, τσακίστε τους καλούς και τους δίκαιους!

Ω αδερφοί μου, καταλαβαίνετε και το λόγο μου αυτό;

28

Απομακρύνεστε λοιπόν από μένα; Σας κάνει να τρομάζετε τούτος ο λόγος;

Ω αδερφοί μου μονάχα, όταν σας είπα, να τσακίσετε τους καλούς μπαρκάρησα τον άνθρωπο για τις ανοιχτές θάλασσες!

Και τώρα μονάχα τον πιάνει η μεγάλη τρομάρα, η μεγάλη γυρόφερτη μανία, η μεγάλη αρρώστια, η μεγάλη σιχασιά, η μεγάλη αναγούλα.

Ψεύτικα λιμάνια, και σιγουριές ψεύτικες, σας δασκαλέψαν οι καλοί. Μέσα στον καλών τις ψευτιές γεννηθήκατε κι αναθραφήκατε. Όλα από τα θεμέλια τα ξευτίσαν και τα χαλάσαν οι καλοί.

Όποιος όμως ανακάλυψε τη χώρα «άνθρωπος», ανακάλυψε και τη χώρα «μέλλον των ανθρώπων». Τώρα πρέπει να γίνεται θαλασσομάχοι απόκοτοι κι υπομονετικοί.

Ίσια βαδίζετε, κι όσο είναι καιρός, ίσια, ω αδερφοί μου, μάθετε να περπατάτε ίσια! Η θάλασσα φουρτουνιάζει. Πολλοί από σας χρειάζονται πουντέλιασμα καινούριο.

Η θάλασσα φουρτουνιάζει: όλα βρίσκονται στη θάλασσα. Εμπρός, κουράγιο γέριες καρδιές θαλασσομάχες!

Τι θα πει Πατρίδα; Για 'κεί θα ισάrouμε άρμενα, για την πατρί-

δα των παιδών μας, εκεί πιο κυματώδης απ' τη θάλασσα, κυματοπάλ्लεται ο μεγάλος μας ο πόθος!

29

«Γιατί να 'σαι τόσο σκληρό», είπε μια μέρα στο διαμάντι το κάρβουνο του μαγεριού. Μήπως δεν είμαστε πρωτοξάδερφια;

Γιατί να 'μαστε μαλακοί, ω αδερφοί μου; σας ρωτάω κι εγώ μήπως δεν είσατε αδερφοί μου;

Γιατί τόσο μαλακοί, κι ευλύγιστοι κι ενδοτικοί; Γιατί να υπάρχει τόση εγκατάλειψη και τόση εθελοθυσία στην καρδιά σας; Τόσο μικρή της μοίρας απειλή στα μάτια σας;

Κι αν δε θέλετε να 'στε μοιραίοι και ανέσπλαχνοι πώς θα μπορέσετε, μια μέρα να νικήσετε μαζί μου;

Κι αν η σκληράδα δε θέλει ν' αστράψει και να χωρίσει και να κόψει, πώς θα τα καταφέρετε μια μέρα να δημιουργήσετε μαζί μου;

Είναι σκληροί οι δημιουργοί, να το ξέρετε. Και πρέπει να το πιστεύετε ότι είναι ευτυχία ν' αφήσετε τ' αχνάρια του χεριού σας απάνω στις χιλιετηρίδες σάμπως σε μαλακό κερί: ευδαιμονία να γράφετε πάνω στη θέληση των χιλιετηρίδων σαν απάνω σε ορείχαλκο, σκληρότεροι κι απ' τον ορείχαλκο, πιο ευγενείς κι απ' τον ορείχαλκο. Ο πιο σκληρότερος μονάχα είναι κι ο πιο ευγενικός.

Ω αδερφοί μου, κρεμάω από πάνω σας τούτο τον καινούριο πίνακα: *Να είστε σκληροί.*

30

Ω, εσύ θέλησή μου, ω από πάσα μιζέρια λευτέρωμα, εσύ ανάγκη μου! Από την πάσα μικρονίκη φύλαξέ με! Της ψυχής μου τύχη που Μοίρα σ' ονομάζω! Εσύ που υπάρχουν κι αποπάνω μου κι εντός μου! Προστάτευέ με κι έχεμε για τα μεγάλα τρόπαια προορισμένο!

Και το στερνό το μεγαλείο σου, θέλησή μου, για το στερνό φινάλε φύλαξέ το – για να 'σαι ανέσπλαχνη στις νίκες σου!

Αλλά ποιος δε νικιέται από τις νίκες του!

Αλλά ποιανού το μάτι δε θαμπώθηκε στη θαμπομέθη του λυκόφωτος;

Αλλά ποιανού το πόδι δε σκουντούφλησε και δεν ξεσυνήθισε να περπατάει στις νίκες;

Για να 'μαι κάποια μέρα γουρμασμένος κι έτοιμος, σαν θα 'ρθει το Μεγάλο Μεσημέρι: γουρμασμένος κι έτοιμος σαν τον πυρακτωμένο τον ορείχαλκο, σαν το κεραυνογκαστρωμένο νέφαλο, σαν το σπήθος το φουσκωμένο από το γάλα.

Έτοιμος για τον εαυτό μου και την πιο μυστική μου θέληση! Σαν το τόξο έτοιμος που λαχταράει το βέλος, έτοιμος σαν βέλος που λαχταράει το άστρο το δικό του: άστρο γουρμασμένο για το μεσημέρι του, πανέτοιμο όλο λαμπράδα και πληγή, ευδαίμον άστρο μες στα βέλη του ήλιου που το σκοτώνουν: κι ήλιος αυτό το ίδιο και του ήλιου ανήλεη θέληση πανέτοιμη νικώντας να ρημάξει.

Ω θέληση, απελευτέρωση από το κάθε τιποτένιο, ω εσύ ανάγκη μου, προστάτεψέ με για τα μεγάλα τα τρόπαια!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Στην ανάρρωση

1

Ένα πρωινό, λίγο μετά το γυρισμό του στη σπηλιά του, τινάχτηκε από το κρεβάτι του ο Ζαρατούστρας σαν τον τρελό, κι άρχισε να βγάζει τρομερές φωνές και να κουνάει τα χέρια του, σάμπως κι ένας δεύτερος βρισκόταν απάνω στο στρώμα του και δεν ήθελε να σηκωθεί.

Και τόσο δυνατά αντιλαλούσε η φωνή του Ζαρατούστρα, ώστε τα ζώα του τρέξαν τρομαγμένα σιμά του, κι απ' όλες τις κοτινές σπηλιές και τα φαράγγια, ξεχύθηκαν όλα τα ζώα –πετώντας, φτερουγίζοντας, σέρποντας, πηδώντας με πόδι ή με φτερό, ό,τι είχε το καθένα τους. Μα ο Ζαρατούστρας, τα λόγια ετούτα είπε:

«Σήκω, αβυσσαλέα σκέψη, από τα μέσα μου. Είμαι ο πετεινός και το πρώτο σου ροδοφέγγισμα, ω αποκοιμισμένο σκουλήκι: σήκω! σήκω! Η φωνή μου πρέπει να σ' έχει κιόλας ξυπνήσει!

Άνοιξε τ' αφτιά σου: άκου! Γιατί θέλω να σ' ακούσω! Σήκω! Σήκω! Εδώ υπάρχουν πολλοί αστροπέλεκες, ώστε κι οι τάφοι θα μάθουν ν' ακούν!

Κι απόδιωξε τον ύπνο, τη νύστα και τη στραβομάρα από τα μάτια σου! Άκουσέ με και με τα μάτια σου: η φωνή μου είναι βάλσαμο ακόμα και για τους από γεννησιμιού τους, τυφλούς!

Και σαν ξυπνήσεις, πρέπει να μείνεις παντοτινά ξύπνια. Δε συνηθίζω προγιαγιάδες να ξυπνάω, για να τους πω να ξανακοιμηθούν!

Αναφουφουρώνεσαι, τεντώνεσαι, ροχαλίζεις: Σήκω! Σήκω! Μη ροχαλίζεις –να μου μιλήσεις πρέπει! Ο Ζαρατούστρας σε φωνάζει, ο άθεος!

Εγώ, ο Ζαρατούστρας, ο υπερασπιστής της ζωής, ο υπερασπιστής του πόνου, ο υπερασπιστής του κύκλου του αιώνιου –φωνάζει εσένα, την πιο αβυσσαλέα σκέψη μου!

Ω χαρά μου! Έρχεσαι – σ' ακούω! Η άβυσσός μου σου μιλάει, ανάσुरα στο φως τα πιο κρυφά μέσα μου!

Ω χαρά μου! Έλα! Δώσ' το χέρι σου – Ω! άφησέ με! Ω! Ω! –Σιχασιά, σιχασιά, σιχασιά - αλίμονό μου!»

2

Σαν πρόφερε τούτα τα λόγια ο Ζαρατούστρας, σωριάστηκε χάμου ίδιος νερκός, και πολλή ώρα απόμεινε έτσι, σάμπως νεκρός. Όταν συνήρθε όμως, ήταν κιντρινοφυλλιασμένος κι έτρεμε σύγκρομος, κι απόμεινε στο κρεβάτι χωρίς να θέλει γι' αρκετές μέρες, μήτε να φάει, μήτε να πει.

Εφτά μέρες έμεινε σ' αυτή την κατάσταση. Όμως τα ζώα του δεν τον παράτησαν, μερονυχτίς βρισκόντουσαν κοντά του, εξόν από τον αετό, που πετούσε έξω για να φέρει φαί. Και ό,τι άρπαζε, το 'φερνε και τ' απίθωνε απάνω στο στρώμα του Ζαρατούστρα: κι

έτσι ο Ζαρατούστρας έφτανε να είναι ξαπλωμένος ανάμεσα σε κίντρινα και κόκκινα βατόμουρα, σε σταφύλια, μήλα, χορτάρια ευωδιαστά και κουκουνάρια. Στα πόδια του ήταν αφημένα δυο αρνιά, που ο αετός με κόπο κατάφερε ν' αρπάξει απ' τους τσοπάνηδες.

Τέλος, ύστερα από επτά μέρες, ο Ζαρατούστρας ανασηκώθηκε στο στρώμα του, πήρε ένα μήλο, τ' οσμίστηκε και του φάνηκε ευχάριστη η μυρωδιά του. Τότε και τα ζώα του, σκέφτηκαν πως ήρθε η ώρα να του μιλήσουν:

«Ω Ζαρατούστρα, είπαν, επτά μέρες τώρα βρίσκεσαι πάνω στο στρώμα σου με τα μάτια βαριά: δε θέλεις πια να σταθείς στα πόδια σου;

Βγες από τη σπηλιά σου: σαν περιβόλι ο κόσμος σε προσμένει. Ο αγέρας χαριεντίζεται με τα βαριά αρώματα που θέλουν να 'ρθουν σε σένα, κι όλα τα ρυάκια θα 'θελαν να τρέξουν κοντά σου.

Όλοι σε λαχταράν, ενώ εσύ, επτά μέρες κείτεσαι μονάχος –βγες από τη σπηλιά σου! Όλα τα πράγματα, γιατροί σου θέλουν να γίνουν!

Μπας και σου κατέβηκε καμιά καινούρια γνώση, ξινή και βαριά; Σάμπως προζύμι φουσκωμένο κειτόσουν, κι η ψυχή σου ανέβαινε και φούσκωνε απ' όλες τις μεριές».

– Ω ζώα μου, αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας, μιλείστε ακόμα έτσι κι αφήστε με ν' ακούω! Μ' ανακουφίζει τόσο η φλυαρία σας: όπου φλυαρούν, εκεί ο κόσμος φαντάζει μπροστά μου, σαν ένα περιβόλι.

Πόσο ευχάριστο είναι να υπάρχουν λόγια και ήχοι: μήπως δεν είν' ουράνια τόξα, τα λόγια και οι ήχοι, και φαινομενικά γεφύρια ανάμεσα σ' αιώνια χωρισμένους;

Σε κάθε ψυχή, κι ένας άλλος κόσμος ανήκει. Για κάθε ψυχή, όποια άλλη ψυχή είν' ένας απόκοσμος.

Και ακριβώς ανάμεσα στα πιο όμοια πράγματα, τα φαινόμενα ξεγελάν περισσότερο. Γιατί οι στενές άβυσσοι, είναι που γεφυρώνονται πιο δύσκολα.

Για μένα, πώς είναι μπορετό να υπάρχει ένα «έξω από μένα»;

Δεν υπάρχει κανένα «έξω από μένα!» Αυτό όμως μας αναγκάζουν οι ήχοι να το ξεχνάμε. Πόσο ωραίο είναι να ξεχνάμε!

Μα τα ονόματα και η ήχοι των πραγμάτων, δε δόθηκαν για να ανακουφίζεται ο άνθρωπος από τα πράγματα; Μια ωραία κουταμάρα είναι η κουβέντα: μ' αυτήν ο άνθρωπος χορεύει απάνω από τα πράγματα όλα.

Πόσο ωραία είναι κάθε κουβέντα και κάθε ψευτιά των ήχων! Με ήχους χοροπηδάει η αγάπη μου απάνω σε πολύχρωμα ουράνια τόξα.

«Ω Ζαρατούστρα, είπαν τότε τα ζώα, για όσους σαν και μας στοχάζονται, τα πράγματα τα ίδια χοροπηδάν: έρχονται, δίνουν το χέρι τους και γελάν, φεύγουν και ξανάρχονται.

Όλα φεύγουν κι όλα ξανάρχονται. Αιώνια στριφογυρνάει η ρόδα της ζωής. Όλα πεθαίνουν κι όλα ξανανθίζουν. Αιώνια τρέχει της ζωής ο χρόνος.

Όλα τσακίζονται, όλα χωρίζουν, όλα χαιρετιόνται ξανά. Και μένει αιώνια πιστό στον εαυτό του το δαχτυλίδι της ζωής.

Η κάθε στιγμή είν' αρχή της ζωής. Από κάθε «εδώ» κυλάει η σφαίρα του «εκεί». Το μέσον είναι παντού. Κυκλικό είναι το στρατί της αιωνιότητας».

– Ω μαριονέτες και οργανάκια! αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας, και χαμογέλασε ξανά, πόσο καλά το ξέρετε τι έπρεπε να γίνει μέσα σε επτά μέρες: –και πώς χάθηκε το τέρας εκείνο στο λαρύγγι μου και μ' έπνιξε! Έκοψα όμως με τα δόντια μου το κεφάλι του φιδού και το 'φτυσα μακριά μου.

Κι εσείς – σεις, προφτάσατε να κάνετε απ' αυτό μια επωδó; Όμως τώρα κείτομαι 'δó αποσταμένος ακόμα από το δάγκωμα αυτό κι από το φτύσιμο, άρρωστος ακόμα, από την ίδια μου την απολύτρωση!

Τα είδατε λοιπόν όλα τούτα; ω ζώα μου, είστε λοιπόν και σεις σκληρά; Σαν τους ανθρώπους και σεις, θελήσατε να δείτε το μεγάλο μου πόνο; Γιατί ο άνθρωπος είναι το πιο σκληρό ζώο.

Στις τραγωδίες, στις ταυρομαχίες και στα σταυρώματα, αισθάνθηκε πάντα τη μεγαλύτερη χαρά του απάνω στη γη. Και σαν

ανακάλυψε την κόλαση, τότε έφτιαξε τον παράδεισό του απάνω στη γη.

Σαν ο μεγάλος άνθρωπος φωνάζει – αμέσως τρέχει κοντά του ο μικρός με τη γλώσσα κρεμασμένη έξω απ' το δόντια του, από τη λαχτάρα. Μα εκείνος, αυτό το λέει «συμπόνεση».

Ο μικρός άνθρωπος και μάλιστα ο ποιητής – πόσο σκληρά κατηγοράει με τα λόγια του τη ζωή! Ακούστε τον, μήπως αντιληφθείτε την ηδονή που κρύβει κάθε κατηγορία!

Τους κατηγορους αυτούς της ζωής: με μια ματιά της η ζωή τους πετάει στην πάντα. «Μ' αγαπάς; ρωτάει η ξετσιώπητη. Περιμενε ακόμα λίγο, δεν έχω τώρα καιρό για σένα».

Ο άνθρωπος είναι το πιο σκληρό ζώο ενάντια στον εαυτό του. Και σ' όλους λέγονται «αμαρτωλοί», «σταυροκουβαλητάδες» και «μεταμελλούμενοι» μην ξεχνάτε να βρείτε την ηδονή που υπάρχει στα παράπονα και στις κατηγορίες τους.

Κι εγώ ο ίδιος – μήπως θέλω μ' αυτό να γίνω κατήγορος των ανθρώπων; Αχ, ζώα μου, αυτό μονάχα έμαθα ως τα τώρα, ότι το μεγαλύτερο κακό είν' απαραίτητο στον άνθρωπο, για το μεγαλύτερο καλό, – ότι το μεγαλύτερο κακό του είναι η μεγαλύτερη ισχύς του και η σκληρότερη πέτρα για τον ύψιστο δημιουργό, και ότι ο άνθρωπος οφείλει να γίνει καλύτερος και χειρότερος.

Δε δέθηκα σ' αυτό του μαρτυρίου το σταυρό· ότι ξέρω πως είν' οι άνθρωποι κακοί, φώναξα όμως, όσο κανείς, δε φώναξε ως τώρα.

«Αχ! γιατί η πιο χειρότερη κακία του είναι τόσο μικρή! Αχ γιατί κι η πιο καλύτερή του καλοσύνη είναι τόσο μικρή!»

Η μεγάλη σιχασιά για τον άνθρωπο, μ' έπνιξε τούτη η σιχασιά και μπήκε μέσα στο λαρύγγι μου με κείνο που είπε ο μάντης:

«Όλα είναι αδιάφορα, τίποτα δεν αξίζει κι η γνώση πνίγει».

Ένα μακρόσερτο σούρουπο κουτσαίνοντας σερνόταν μπρος μου, βαλαντωμένη θλίψη μεθυσμένη μέχρι θανάτου κι έλεγε μέσα σε χασμουρητά:

«Αιώνια θα ξαναγουρίζει ο άνθρωπος που γι' αυτόν κουράστηκες, ο μικρός άνθρωπος» – έτσι η θλίψη χασμουριόταν κι έσουρνε το ποδάρι της, δίχως να καταφέρνει να σφαλίσει μάτι.

Και η γη των ανθρώπων μεταμορφώθηκε σε σπηλιά, το σπήθως της βαθούλωνε και κάθε ζωντανό ήταν για μένα αναθρώπων κόκαλα γυμνά και σάπιο παρελθόν.

Ο στεναγμός μου έσκυβε πάνω απ' τους τάφους όλων των ανθρώπων, και δε μπορούσε πια να σηκωθεί. Ο στεναγμός μου κι οι απορίες μου, φώναζαν και πνιγόντουσαν και σπάραζαν και παραπονιόντουσαν, ολημερίς κι ολονυχτίς και λέγαν:

«Αχ, ο άνθρωπος θα ξαναγυρίζει αιώνια, ο μικρός άνθρωπος, θα ξαναγυρίζει αιώνια!»

Γυμνούς τους είδα μια φορά τους δυο: τον πιο μεγάλο και τον πιο μικρό άνθρωπο: πάρα πολύ όμοιους τους είδα και τους δυο τους που τους βρήκα ανθρώπινους, ακόμα, και τον πιο μεγάλο!

Πάρα πολύ μικρός κι ο μεγαλύτερος! Γι' αυτό βαριέστησα απ' τον άνθρωπο! Βαριέστησα κι απ' τον αιώνιο γυρισμό του πιο μικρότερου ακόμα.

Γι' αυτό βαρέθηκα όλη την ύπαρξη.

Αχ! αηδία, αηδία, αηδία!

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας, κι αναστέναξε κι ανατρίχιασε, γιατί θυμήθηκε την αρρώστια του. Τα ζώα του όμως, δεν τον αφήσαν να προχωρήσει.

«Μη μιλάς πια, ω εσύ που συνέρχεσαι από την αρρώστια σου, μα έβγα έξω: ο κόσμος σάμπως ένα περιβόλι σε προσμένει.

Έβγα έξω στα τριαντάφυλλα, στις μέλισσες και στων περιστέρων τα σμάρια. Πιότερο όμως στα πουλιά που κελαηδάν, να μάθεις το κελάηδημά τους.

Γιατί το τραγούδι τους είναι για όσους ξαναβρίσκουν την υγεία τους. Ο γερός προτιμάει να μιλάει. Κι αν ο γερός θέλει τραγούδια, αλλιώςτικα του αρέσουν απ' τον γιατρεμένο!»

— Ω εσείς μαριονέτες κι οργανάκια, σωπάστε λοιπόν! αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας και χαμογέλασε στα ζώα του. Πόσο καλά ξέρετε τι παρηγοριά βρήκα για τον εαυτό μου σ' επτά μέρες!

Ότι πρέπει να ξανατραγουδήσω, αυτή την παρηγοριά βρήκα κι αυτή τη γιατρεία. Θέλετε να κάνετε πάλι μια επωδό;

«Μην προχωρήσεις!» του αποκρίθηκαν ξανά τα ζώα του. «Κα-

λύτερα για σένα, που αναλαβαίνεις να φτιάξεις μια λύρα, μια καινούργια λύρα!

Γιατί είπες ω Ζαρατούστρα: για τα καινούργια σου τραγούδια θέλεις καινούργια λύρα!

Γιατί, συλλογίσου Ζαρατούστρα, γιάτρεψε με καινούρια τραγούδια την ψυχή σου για να μπορέσεις να βαστάξεις τη Μοίρα σου, που δεν ήταν κανενός ακόμα ανθρώπου Μοίρα!

Γιατί τα ζώα σου ξέρουν καλά, ω Ζαρατούστρα, προς είσαι και τι σου μέλλεται να γίνεις: Είσαι ο δάσκαλος του αιώνιου γυρισμού, – αυτή 'ναι η Μοίρα σου.

Πρώτος εσύ πρέπει να διαλαλήσεις τούτη τη διδαχή, – πώς θα 'ταν μπορετό αυτή η μεγάλη Μοίρα να μην είναι κι ο πιο μεγάλος κίνδυνος κι η πιο μεγάλη αρρώστια;

Κοίταξε, ξέρουμε τη διδαχή σου: ότι όλα ξαναγυρνάν αιώνια κι εμείς μαζί τους έχουμε υπάρξει αμέτρητες φορές, κι όλα τα πράγματα μαζί μας.

Υπάρχει, λες, ένα μεγάλο έτος του γίνεσθαι, ένα μαμούθ έτσι πελώριο και πρέπει ίδιο με κλεψύδρα να ξαναγυρνάει απ' την αρχή ακατάπαφτα για ν' αναβρύσει πάλι και να ξαναδειιάσει.

– έτσι, τα χρόνια ότι είναι μεταξύ τους όμοια και στο μικρό και στο μεγάλο.

– έτσι κι εμείς είμαστε πάντα όμοιοι με τους εαυτούς μας κάθε μέρα στο έτος και στο μεγαλύτερο και στο μικρότερο.

Κι αν ήταν να πεθάνεις τώρα, ω Ζαρατούστρα μου, το ξέρουμε τι θα μιλούσες στον εαυτό σου, χωρίς να τρεμουλιάζεις, θα μιλούσες και θ' αναστέναζες πióτερο από αναγάλια: γιατί ένα μεγάλο βάρος, και μια θλίψη πνιγερή θα φεύγαν πια από πάνω σου, ω καρτερικέ.

Τώρα πεθαίνω, θα 'λεγες κι εξαφανίζομαι, σε λίγο τίποτα πια δε θα 'μαι. Και οι ψυχές είναι θνητές σαν τα σώματα.

Όμως θα ξαναρθεί ο κύκλος των αιτίων που βουλιάζω μέσα του, κι αυτός και πάλι θα με πλαστοουργήσει. Κι εγώ ο ίδιος είμαι μια αιτία του αιώνιου γυρισμού.

Θα γυρίσω ξανά μ' αυτό τον ήλιο, μ' αυτή τη γη, με τούτο τον

αετό και τούτο δω, το φίδι, όχι για άλλη ζωή ή πιο καλή ζωή ή όμοια ζωή:

– θα ξαναγυρίσω αιώνια, προς την ίδια ζωή, σ' αυτή ολότελα την ίδια, στο μεγάλο και στο μικρό, για να διδάξω πάλι των πραγμάτων τον αιώνιο γυρισμό.

– για να ξαναπώ το λόγο μου, για τη γης και των ανθρώπων το Μεγάλο Μεσημέρι, για να κηρύξω και πάλι στους ανθρώπους τον Υπεράνθρωπο.

Είπα το λόγο μου, κι ο λόγος μου με τσακίζει: αυτό θέλει και η Μοίρα μου, να καταστραφώ σαν πρόδρομος!

Η ώρα σήμανε, για να βλογήσει ο δύων τον εαυτό του.

Έτσι τελειώνει η δύση του Ζαρατούστρα.»

Αφού τα ζώα προφέραν τούτα τα λόγια, λουφάξαν και καρτερούσαν πως κάτι θα τους πει ο Ζαρατούστρας: ο Ζαρατούστρας όμως δεν πρόσεξε ότι λουφάξαν. Ήταν ξαπλωμένος, ήσυχος, με σφαιριστά τα μάτια, απaráλλαχτα κοιμισμένος, κι ας μην κοιμόταν: κουβέντιαζε με την ψυχή του κείνη τη στιγμή. Το φίδι κι ο αετός όμως, σαν τον είδαν έτσι σιωπηλό, σεβάστηκαν τη βαθιά σιωπή του κι αποσύρθηκαν προσεχτικά.

Η μεγάλη επιθυμία

«Ω, ψυχή μου, σ' έμαθα «σήμερα» να λες, καθώς και «κάποτε» σ' έμαθα «άλλοτε» να λες και πάνω απ' όλα τα «εδώ», «εκεί» κι «αλλού», σ' έμαθα να χορεύεις!

Ω ψυχή μου, σε λύτρωσα απ' όλες τις γωνίες, τίναξα από πάνω σου τον κουρνιαχτό, τις αράχνες και τις θολούρες.

Ω ψυχή μου, σου ξέπλυνα τις μικροντροπές και τις κρυφοαρετές σου, και σε κατάφερα να στέκεσαι γυμνή μπροστά στο μάτι του ήλιου.

Με θύελλα που λένε «πνεύμα» φύσηξα απάνω στη φουρτουνιασμένη θάλασα, κι όλα τα νέφαλα τα σκόρπισα κι έπνιξα ακόμα και την πνίχτρα, την «Αμαρτία».

Ω, ψυχή μου σου 'δωσα το δικαίωμα να λες: «Όχι» σαν τη

θύελλα και «Ναι» σαν τον ολογάλανο ουρανό. Γαλήνια είσαι τώρα σαν το φως και διαβαίνεις ανάμεσα από θύελλα αρνητική.

Ω ψυχή μου, τη λευτεριά σου, σου ξανάδωσα, κι ό,τι δημιουργημένο κι αδημιούργητο: και ποιος την ξέρει σαν και σένα την ηδονή του μέλλοντος;

Ω ψυχή μου, σ' έμαθα την περιφρόνηση, που δε γεννιέται απ' την βρομιά, την όλο αγάπη περιφρόνηση, βαθιά που αγαπάει ό,τι βαθιά περιφρονεί.

Ω ψυχή μου, σε δασκάλεψα να πείθεις, έτσι ώστε ακόμα και τα βάθη να υπακούουν σε σένα: να πείθεις όμοια με τον ήλιο που πείθει τη θάλασσα ν' ανέβει στα ύψη του.

Ω ψυχή μου, σ' έγδуса από κάθε υποταγή, κάθε γονάτισμα και κάθε δουλοφέρεσιμο. Σου έδωσα ακόμα και το όνομα: «πορεία της ανάγκης» και «Ειμαρμένη».

Ω ψυχή μου, σου 'δωσα ονόματα καινούρια, παιχνίδια πολύχρωμα, σε ονόμασα «Ειμαρμένη» και «περιφέρεια των περιφερειών» και «αφαλό του χρόνου» και «καμπάνα γαλανή».

Ω, ψυχή μου, στο γήινο βασίλειό σου, κέρασα όλη τη σοφία να την πιεί, από όλα τα πρωτόπιστα κρασιά κι όλα τα προαιώνια τα δυνατά κρασιά της σοφίας.

Ω ψυχή μου, μ' όλους τους ήλιους σε περιέλουσα κι όλες τις νύχτες κι όλες τις σιωπές και τις λαχτάρεις όλες· κι εσύ σαν το κλήμα τράνεψες.

Ω ψυχή μου, μ' όλα τα πλούτια πρόσβαρη ορθώνεσαι μπροστά μου, κλήμα μ' ολόγιομα στήθια και τροφαντά χρυσομελάχρινα σταφύλια: – πυκνή ψυχή, όπου λυγάς από την ευφροσύνη σου την ίδια, και καρτεράς μέσα στην ευφορία σου, κι είσαι μαζί κι όλο ντροπή για το καρτέρισμά σου.

Ω ψυχή μου, δεν είναι πια άλλη ψυχή που ν' αγαπάει πιο πολύ και ν' αγκαλιάζει πιο φαρδιά και να 'χει εντός της πιο πολλά!

Σε ποιο άλλο μέρος, το λοιπόν, να σμίξουν θα κατόρθωναν, σιμώτερα, το μέλλον και το παρελθόν, σε ποιο άλλο μέρος από σένα;

Ω ψυχή μου, στα πρόσφερα όλα, κι όλα τα χέρια μου σε σένα

τ' άδειασα: – και τώρα! Τώρα με ρωτάς κι όλο μελαγχολία χαμογελάς: «Ποιος απ' τους δυο μας χρωστάει να πει ευχαριστώ;»

Μήπως όποιος δίνει, δε χρωστάει να ευχαριστεί, γιατί όποιος παίρνει, παίρνει; Μήπως δεν είν' μια δίψα να δωρίζεις; Μήπως δεν είναι μια συμπόνια το να παίρνεις;

Ω ψυχή μου, καταλαβαίνω το χαμόγελο της μελαγχολίας σου: και η υπερευφορία σου όλο λαχτάρες χέρια απλώνει!

Η πληρότητά σου βιγλίζει απάνω από τις κυματώδεις θάλασσες που βρουχιόνται και ψαχουλεύει κι απαντέχει. Κι η λαχτάρα της υπερευφορίας σου βιγλίζει μέσα από τα γελάμενα ουράνια των ματιών σου.

Κι ω ψυχή μου, αληθινά, το χαμόγελό σου ποιος θα μπορούσε ν' αντικρίσει, χωρίς ν' αναλυθεί σε δάκρυα; Κι οι άγγελοι ακόμα αναλύονται σε δάκρυα από του χαμογέλιου σου την υπερκαλοσύνη.

Κι η καλοσύνη κι η υπερκαλοσύνη σου, δε θέλει να παραπονιέται και να κλάψει: κι όμως, ψυχή μου, λαχταράει το χαμογέλιο σου για δάκρυα κι ω, λαχταράν τα τρεμουλιαστά σου χείλη για λυγμούς.

«Μήπως δεν είναι κάθε κλάμα και παράπονο; Κάθε παράπονο, δεν είναι κατηγορία;» Έτσι μιλάς στον ίδιο σου τον εαυτό, για δαύτο κάλλιο έχεις ω ψυχή μου να χαμογελάς, παρά τον πόνο σου να διασκορπίζεις.

– σε καταρράχτες δάκρυα να σκορπίζεις όλο τον πόνο από την ευφορία σου, και όλη τη λαχτάρα του κλίματος για τον τρυγητή και για του τρύγου την ψαλίδα.

Μα αν δε θες να κλαις και να σκορπάς την πορφυρένια σου μελαγχολία τότε να τραδουγήσεις, ω ψυχή μου! – Βλέπεις χαμογελάω κι εγώ που προφητεύω ετούτο: να τραγουδήσεις με βροντόλογα τραγούδια ώσπου να ηρεμήσουν πια οι θάλασσες, τον πόθο σου ν' ακούσουν.

– ώσπου απάνω από σιωπηλές και ποθοφλογισμένες θάλασσες, ν' αρμενίσει η βάρκα, το χρυσόντυτο θαύμα που γύρω στο χρυσάφι του χορεύουν, όσα καλά, και πονηρά κι αλλόκοτα:

– καθώς και πολλά μεγάλα, και μικρά ζώα, κι όσα έχουν ανά-

λαφρα κι αλλόκοτα ποδάρια, ώστε μπορούν να πιλαλάν, απάνω σε μενεξεδένιες στράτες, – προς το χρυσόντυτο το θαύμα, προς την αυθαίρετη βάρκα και τον αφέντη της: μ' αυτός είναι ο τρυγητής και με ψαλίδα διαμαντένια καρτεράει – ο μεγάλος ελευθερωτής, ω ψυχή μου, ο άφραστος, που μόνο τα μελλούμενα τραγούδια θα του πλάσουν τ' όνομα του. Κι αλήθεια, μοσκοβολάει η ανάσα σου μελλούμενα τραγούδια:

– φλογίζεσαι από τώρα κι ονειριάζεσαι, ρουφάς με δίψα απ' όλες τις βαθιές κελαηδηστάδικες μπαλσαμικές ανάβρες, από τώρα η μελαγχολία σου ξαποσταίνει στην αναγλία των μελλούμενων ασμάτων.

Ω ψυχή μου, στα 'δωσα όλα, και το ύστερό μου ακόμα, τα χέρια μου όλα αδειάσανε σε σένα: το ύστερό μου, να, ποιο ήταν: να σου πω να τραγουδήσεις, – όμως, καλύτερα: τραγούδα, τραγούδα μου, ω ψυχή μου! Κι άσε με να σ' ευχαριστώ!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Το δεύτερο τραγούδι του χορού

1

«Στα μάτια σε κοίταξα τώρα, ω Ζωή: μάλαμα αντίκρισα να στραφταλιάζει στα νυχτιάτικα μάτια σου και σώπασε η καρδιά μου από ηδονή:

– Κι απάνω σε νυχτιάτικα νερά, είδα μαλαματένια βάρκα ν' απαστράφτει, και μια μπατάριζε, πνιγόταν, και μια έγενεφε μαλαματένια σαν το λίκνο βάρκα!

Στο πόδι μου ξεφρενιασμένο για χορό, έριξες μια ματιά γελάμενη, ερωτηματική, φλεγόμενη ματιά, λικνιστική: δυο φορές μόνο έκρουσες τα τζίλια σου με τα χεράκια σου, και το ποδάρι μου άρχισε από χορού λαχτάρα να σαλεύει:

Οι φτέρνες μου ορθώθηκαν, τα ποδοδάχτυλά μου στήσαν τ' αφτί τους να σε νιώσουν: ο χορευτής στα ποδοδάχτυλά του έχει

τ' αφτί! σε σένα σαλτάρισα: κι εσύ πισωπάτησες μπροστά στην ορμή μου. Και κατά μένα κυματίζουν των μαλλιών σου οι γλώσσες καθώς πετούσαν και φεύγαν!

Σαλτάρισα αλάργα από σένα κι από τα φίδια σου και συ μισογύρισες, στάθηκες, με τα μάτια γιομάτα λαχτάρεις.

Με λοξές ματιές, στράτες λοξές δασκαλεύεις. Πάνω σε στράτες λοξές μαθαίνει το πόδι μου πανουργίες.

Σε φοβάμαι κοντά σου, σ' αγαπάω μακριά σου. Με τραβάει η φευγάλα σου, ο ερχομός σου με σταματάει: – υποφέρω, μα και τι δε θα υπόφερα με χαρά μου για σένα;

Εσένα που η παγεράδα σου φλέγει, το μίσος σου σαηνεύει, η φευγάλα σου δένει, το χλεύασμά σου συγκινεί: – ποιος δε θα σε μισούσε, ω μεγάλη σαηνεύτρα, ξελογιάστρα, που ζητάς, και που βρίσκεις! Ποιος δε θα σ' αγαπούσε, την άδολη ανυπόμονη, φουριόζα, με παιδιάστικα μάτια αμαρτωλή;

Πού με τραβάς, ω άσωτη κι αχόρταγη; Μα, να, αλάργα φεύγεις πάλι, ω τρέλα γλυκιά κι αχάριστη.

Σ' ακολουθώ χορεύοντας, ακολουθώ και τα πιο αμφίβολα αγνάρια σου. Πού είσαι; Δώσ' μου το χέρι σου, ας είναι κι ένα δάχτυλό σου μόνο!

Εδώ είναι σπηλιές και λόχμες ε, αλτ! Δε βλέπεις, κουκουβάγιες και νυχτερίδες φτερουγίζουν!

Ω κουκουβάγια! ω νυχτερίδα! Να με περιγελάσεις θέλεις; Πού πάμε; Από τους σκύλους δασκαλεύτηκες το ουρλιαχτό και το αλύχτισμα.

Ερωτικά μπροστά μου τρίζεις τα ολόλευκα δοντάκια σου. Τα μοχθηρά σου μάτια, ορμάν απάνω μου απ' την ολόσγουρή σου χαίτη.

Αυτός είναι χορός ανήμερος!

Εγώ είμαι ο κυνηγός, –θέλεις να γίνεις λαγωνικό μου ή ζαρκάδι μου; Σιμά μου τώρα! γρήγορα! ω μοχθηρή χοροπηδήχτρα! Τώρα ψηλά κι απάνω από 'κει! Κι ο ίδιος έπεσα σαλτάρωντας!

Δες με τώρα πώς κείτομαι, ω φαντασμένη! Θα προτιμούσα στράτες μαζί σου πιο χαρούμενες: της αγάπης στράτες, ανάμε-

σα από πολύχρωμους θάμνους, όλο σιωπή! Ή κατά μάκρος της λίμνης; εκεί κολυμπάν και χορεύουν χρυσόψαρα.

Απόστασες τώρα; Εκεί ψηλά, είναι κριάρια κι ηλιογέρματα: Δεν είν' ωραία να κοιμάσαι όταν λαλάν τσοπάνηδες φλογέρα;

Τόσο πολύ είσαι αποσταμένη; Θα σε σηκώσω. Τα χέρια σου άφησε να πέσουν! Και διψάς ακόμα –θα είχα κάτι να σου δώσω, όμως το στόμα σου να πειε δε θέλει!

Ω το καταραμένο τούτο φίδι, το λυγερό, το σβέλτο κι η μάγισσα αυτή που ξεγλιστράει! Πού είσαι; Όμως στο πρόσωπό μου αισθάνομαι το χέρι σου. Δυο σημαδάκια, δυο πορφυρένιες βούλες!

Μα την αλήθεια, απόστασα, να 'μαι ολοένα ο προβατάρης σου! ω μάγισσα, ως τώρα αν τραγούδησα για σένα, τώρα εσύ για μένα πρέπει να φωνάξεις!

Με το ρυθμό του μαστιγίου μου πρέπει να χορέψεις. Μήπως λησμόνησα το μαστίγιό μου; Όχι!»

2

Τότε η Ζωή μ' απάντησε έτσι, σύνωρα φράζοντας τα τρυφερά της αφτιά:

«Ω Ζαρατούστρα, τόσο δυνατά, μην κάνεις στράκες στον αέρα! Το ξέρεις, πόσο σκοτώνει ο θόρυβος τη σκέψη!

Και να, ετούτη τη στιγμή πολύ τρυφερές μου 'ρχονται σκέψεις.

Κι οι δυο μας είμαστε αληθινοί τεμπέληδες και στο καλό και στο κακό. Και *πέραν του καλού και του κακού*, βρήκαμε το νησί μας, τον καταπράσινο λειμώνά μας, – εμείς οι δυο μας μόνοι.

Για δαύτο πρέπει να αγαπιόμαστε, κι αν δεν αγαπιόμαστε εμείς απ' της καρδιάς τα βάθη, τότε γιατί θυμώνουμε όταν κανείς δεν αγαπάει απ' της καρδιάς τα βάθη;

Ότι είμαι καλή για σένα, πολλές φορές, πολύ καλή, αυτό το ξέρεις; κι αυτό γιατί ζηλεύω τη σοφία σου. Αχ, αυτή η αλλόκοτη η τρελόγρια η σοφία! όταν μια μέρα σε παρατήσει η σοφία σου, τότε κι η αγάπη μου, γοργά, αλάργα σου θα φύγει!»

Μετά η ζωή, είδε σκεφτική τριγύρω, κι είπε σιγαλά: «Ω Ζαρατούστρα, δε μου είσαι πολύ πιστός! Είναι καιρός που δε μ' αγαπάς όσο λες. Το ξέρω συλλογιέσαι, σε λιγάκι να με παρατήσεις:

– Όταν ακούς ετούτη την καμπάνα να σημαίνει τα μεσάνυχτα ως εκεί απάνω στο σπήλαιό σου, τότε σκέφτεσαι, από τη μια μέχρι τις δώδεκα – συλλογιέσαι, ω Ζαρατούστρα σε λίγο, να με παρατήσεις, – το ξέρω.»

«Ναι, απάντησα, κομπιάζοντας, μα ξέρεις ακόμα – και της είπα κάτι στ' αφτί, μέσ' απ' τις μπλεγμένες, κίτρινες τις τρελές, τούφες των μαλλιών της».

«Το ξέρεις αυτό, Ζαρατούστρα! Κανένας άλλος δεν το ξέρει...»

Και κοιταχτήκαμε. Αφήσαμε τη ματιά μας μετά, στον καταπράσινο λειμώνα. Την ίδια στιγμή είχε αρχίσει να πιλαλάει απάνω του το δροσερό λυκόφως. Και κλάψαμε μαζί. Και τότε η ζωή μου φάνταξε πιο αξιολάπητη απ' όσο ποτέ η σοφία μου ολάκερη.»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

3

Μία!

Ω, άνθρωπε το νου σου!

Δύο!

Τι κράζει το βαθύ το μεσονύχτι;

Τρεις!

Κοιμόμουν, κοιμόμουν!

Τέσσερις!

Απ' όνειρου βαθιού ξέφυγα το δίχτυ.

Πέντε!

Βαθύς ο κόσμος!

Έξι!

Και πιο βαθύς, απ' όσο η μέρα έχει στοχαστεί.

Εφτά!

Του πόνου η ρίζα πάει βαθιά.

Οχτώ!

Είναι απ' τον πόνο πιο βαθιά η χαρά.
 Εννιά!
 Ο πόνος λέει ν' αφανιστείς!
 Δέκα!
 Κάθε χαρά όμως την αιωνιότητα λαχταρά!
 Έντεκα!
 Την αιωνιότητα τη βαθιά, την πολύ βαθιά!
 Δώδεκα!

Οι επτά σφραγίδες

1

(Η το τραγούδι του Ναι και του Αμήν)

Αν είμαι μάντης, γιομάτος απ' το μαντικό το πνεύμα, που περπατάει σε μια ψηλή βουνοσειρά, ανάμεσα σε δυο θάλασσες: ανάμεσα παρελθόντος και μέλλοντος, και κλωθωγυρίζει σαν ένα νέφαλο βαρύ, εκτός των κάμπων των ασφυκτικών και κάθε ενός βιολαντωμένου που μήτε να πεθάνει, μήτε να ζήσει πια μπορεί: έτοιμος για τον αστροπέλακα στο ερεβώδες στέρνο, και για της αστραπής το απολυτρωτικό το ανάφλογο, έτοιμος κι αστραπελέκια γκαστρωμένος που κράζουν Ναι! και γελάν Ναι, έτοιμος ν' απαστράψω μαντικά: γιατί ευλογημένος όποιος έτσι εγκυμονεί! Κι αλήθεια χρειάζεται πολύ καιρό, να κρέμεται σα νέφαλο βαρύ απάνω σε βουνοκορφή, όποιος μια μέρα ανάψει του μέλλοντος το φως!

Ω, πώς να μη λαχταράω την αιωνιότητα, και το γαμήλιο δαχτυλίδι των δαχτυλιδιών – του γυρισμού το δαχτυλίδι;

Ποτέ δε βρήκα ως τώρα τη γυναίκα που θα ποθούσα αυτή παιδιά να μου γεννήσει, παρά μονάχα τούτη τη γυναίκα που αγαπάω: γιατί πολύ σε αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

Γιατί σε αγαπάω ω Αιωνιότητα!»

2

«Αν ο θυμός μου γκρέμισε ποτέ τους τάφους, αν μετακίνησε τα σύνορα, και τους παλιούς πίνακες, τσακισμένους, γκρέμισε σε βάθη βαραθρώδη, το χλεύασμά μου, αν σκόρπισε καθώς φυσούσε, λόγια σάπια πια, κι αν ήρθα εγώ σαν τη σκούπα για τις αράχνες και σαν αγέρας καθαρτήριος για τους παλιούς και μουχλιασμένους νεκροθαλάμους, αν κάθισα, ποτέ πασίχαρος, εκεί που οι παλιοί θεοί κειτόντουσαν θαμμένοι και βλογούσα κι αγαπούσα τον κόσμο, δίπλα στα μνημεία των συκοφαντών του κόσμου: γιατί ακόμα και θεούς και των θεών τους τάφους αγαπώ, όντας το μάτι τ' ουρανού το διαυγές πρωτοκοιτάζει από το ραγισμένο θόλο τους, με χαρά κάθομαι τότε, σαν χλόη και παπαρούνα άλικη, απάνω στις ρημαγμένες εκκλησιές.

Α, πώς μπορούσα τότε, να μη λαχταράω την Αιωνιότητα, και το γαμήλιο δαχτυλίδι των δαχτυλιδιών, – του γυρισμού το δαχτυλίδι;

Ποτέ δε βρήκα ως τώρα τη γυναίκα που θα 'θελα παιδιά να μου γεννήσει, παρά μονάχα τούτη τη γυναίκα που αγαπάω: γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

Γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

3

Αν ήρθε κάποτε ως εμένα, πνοή απ' της δημιουργίας την πνοή κι από την ουράνια ανάγκη, που ακόμα και τις συμπτώσεις υποχρεώνει των άστρων να χορέψουν το θεό: αν γέλασα, ποτέ, με του δημιουργικού αστράμματος, το γέλιο, που πάει το κατόπι του μουγκρίζοντας μα υπάκουος μακρόσερτος ο αστροπέλεκας της πράξης:

Αν έπαιξα ποτέ ζάρια με τους θεούς στο θεϊκό τραπέζι, ώστε η γη να τρέμει και να σκίζεται, και να βλασταίνει με φλεγόμενα ποτάμια ορμητικά:

– γιατί ένα θεϊκό τραπέζι η γη είναι και τρέμει όταν αντιλαλή-

σουν λόγια δημιουργικά και των θεών τα ζάρια.

Ω, πώς να μη λαχταρώ τότε την Αιωνιότητα και το γαμήλιο δαχτυλίδι των δαχτυλιδιών, – του αιώνιου γυρισμού το δαχτυλίδι;

Ποτέ δε βρήκα μέχρι τώρα τη γυναίκα που θα 'θελα παιδιά να μου γεννήσει, παρά μονάχα τούτη τη γυναίκα που αγαπάω: γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

Γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

4

Αχόρταγα αν ρούφηξα ποτέ από τον αφροξέχειλο αμφορέα των αρωμάτων και των σμίξεων, όπου όλα είναι πιο σωστά συνταιριασμένα:

– αν έσμιξε ποτέ το χέρι μου, το πιο πολύ αλαργινό, με το πιο κοντινό το πράγμα, τη φωτιά με το πνεύμα, τη χαρά με τον πόνο, τα πιο φριχτά και πιο καλά τα πράγματα του κόσμου,

– αν είμαι εγώ, ο ίδιος, εγώ ένα σπειράκι ελάχιστο απ' το σωτήριο αλάτι, που σμίγει όλα τα πράγματα καλά στον αμφορέα των ενώσεων:

Γιατί υπάρχει ένα αλάτι που σμίγει το καλό και το κακό. Κι ακόμα και το πιο χειρότερο μυρωδικό, μπορεί να γίνει και να κάνει τον αμφορέα απ' τ' άφρισμα να ξεχειλίσει.

Και πώς μπορούσα να μη λαχταράω το δαχτυλίδι των δαχτυλιδιών, του αιώνιου γυρισμού το δαχτυλίδι;

Ποτέ δε βρήκα ακόμα τη γυναίκα που ήθελα παιδιά να μου γεννήσει, παρά μονάχα τούτη τη γυναίκα που αγαπάω. Γιατί σ' αγαπάω ω Αιωνιότητα.

Γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

5

Αν αγαπάω τη θάλασσα, κι όσα με θάλασσα μοιάζουν όλα, κι αν την αγαπάω πιο πολύ, όταν με κοντραστάρει θυμωμένη,

– αν ζει εντός μου του ερευνητή η χαρά που τ' άρμενα φου-

σκώνει για το Άγνωστο, αν μέσα μου παφλάζει του θαλασσοπόρου η χαρά:

– αν έκραξε ποτέ η ευφροσύνη μου: «Τ' ακρογιάλια χαθήκαν πίσω μου, έπεσε πια η ύστερη αλυσίδα: βρουχιέται ολόγυρα το Απέραντο, και στραφταλιάζει ο Χρόνος και ο Χώρος, εμπρός, κουράγιο, γέρικη καρδιά!»

Ω, πώς να μη λαχταράω την αιωνιότητα και το γαμήλιο των δαχτυλιδιών το δαχτυλίδι, – το δαχτυλίδι του αιώνιου γυρισμού;

Ποτέ δε βρήκα ακόμα τη γυναίκα που ήθελα να μου γεννήσει παιδιά, παρά τη γυναίκα τούτη π' αγαπάω βρήκα, γιατί σ' αγαπάω ω Αιωνιότητα.

Γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

6

Αν η αρετή μου είναι χορευτή αρετή, και αν πολλές φορές σαλτάρισα σε χρυσοσμαραγδένιους χώρους, αν η κακία μου είναι κακία γελάμενη και βρίσκονται στο σπίτι κάτω από τα κλωνάρια τριαντάφυλλα και φράχτες κρίνα:

– μονάχα μες στο γέλιο όλα τα κακά βρίσκονται αντάμα, και εξαγνισμένα και λυτρωμένα από την ίδια τους τη μακαριότητα.

Κι αν τούτο είναι το Ναι και το Αμήν μου: ανάλαφρα να πλαστούν όλα τα βαριά, όλα τα σώματα να λάμπουν, κι όλα τα πνεύματα να γίνουν πουλιά: αλήθεια αυτό είναι το Ναι και το Αμήν μου.

Ω, πώς να μη λαχταράω την αιωνιότητα: το γαμήλιο δαχτυλίδι, των δαχτυλιδιών το δαχτυλίδι, – το δαχτυλίδι του αιώνιου γυρισμού;

Ποτέ δε βρήκα ακόμα τη γυναίκα, που θα 'θελα παιδιά να μου γεννήσει, παρά μονάχα βρήκα τούτη τη γυναίκα, γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

«Γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!»

7

Αν άπλωσε καμιά φορά, από πάνω μου, γαληνεμένος ουρανός με τις δικές μου φτερούγες φτερουγίζοντας στα ουράνια μου:

– αν καμιά φορά κολύμπησα παίζοντας στ' αλαργινά βαθιά του φωτός και της λευτεριάς μου, το σοφό πουλί ήρθε:

– επειδή έτσι, μιλάει η σοφία του πουλιού: «Δεν υπάρχει απάνω, δε υπάρχει κάτω. Ρίξου εδώ και 'κεί και μπρος και πίσω, συ που 'σαι ανάλαφρος! Τραγούδα! Τίποτα πια μη λες!

Για τους βαριούς, τα λόγια μου όλα δεν πλάστηκαν; Δεν ξεπλανούνε όλους τους αλαφρούς τα λόγια όλα; Τραγούδα! Τίποτα πια μη λες!

Ω, πώς να μη λαχταράω την αιωνιότητα, το δαχτυλίδι των δαχτυλιδιών, – του αιώνιου γυρισμού το δαχτυλίδι;

Ποτέ ακόμα δεν τη βρήκα τη γυναίκα, που θα 'θελα παιδιά να μου γεννήσει, παρά μονάχα τούτη τη γυναίκα βρήκα, που αγαπάω – γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!

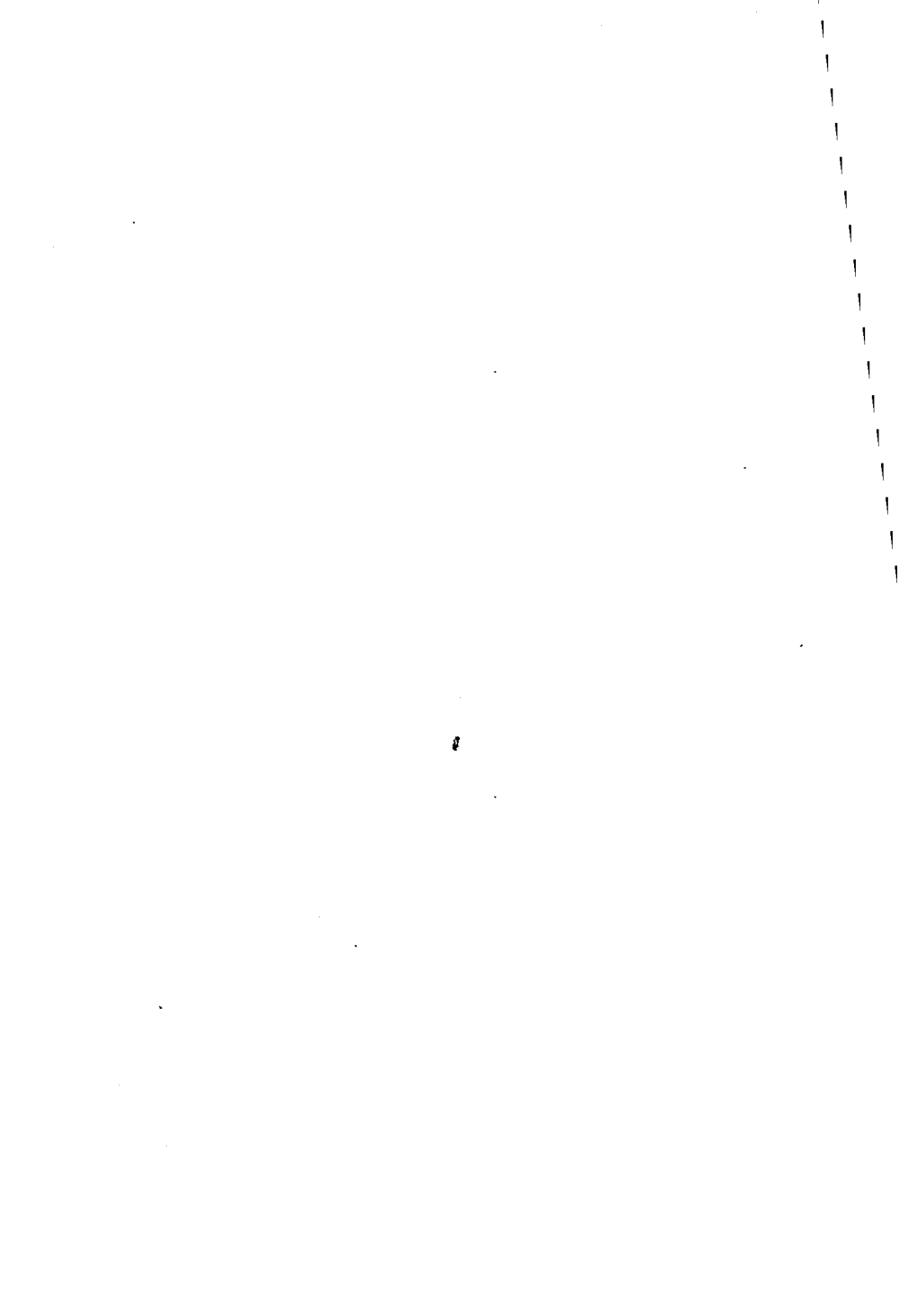
«Γιατί σ' αγαπάω, ω Αιωνιότητα!»

ΜΕΡΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟ

¶

Αλίμονο! Σ' ολόκληρο τον κόσμο, πού γίναν πιο πολλές βλακείες,
απ' όσες ανάμεσα στους σπλαχνικούς; Και τι έβλαψε τον κόσμο
πιο πολύ, από τις τρέλες των σπλαχνικών;
Αλίμονο σ' αυτούς που αγαπάν και δεν έχουν
ένα μεγαλείο να στέκεται πάνω από τη συμπόνια τους!
Αυτά μου είπε κάποτε ο διάβολος: «έχει και ο Θεός
την κόλασή του: και είναι η αγάπη του για τους ανθρώπους».
Και τελευταία, αυτά τα λόγια τον άκουσα να λέει:
«ο Θεός πέθανε, τον έφαγε η συμπόνια του
για τους ανθρώπους».

«Γι' αυτόν που συμπονά», Ζαρατούστρας

Η Θυσία του μελιού

Και ξανά διαβήκαν φεγγάρια και χρόνια πάνω από την ψυχή του Ζαρατούστρα, κι ο ίδιος μήτε που το πρόσεχε. Μα στα μαλλιά του, πέσαν τα χιόνια. Μια μέρα που καθόταν απάνω σ' ένα βράχο, μπροστά στη σπηλιά του και αμίλητος κοίταζε πέρα μακριά –κι από 'κεί, αγναντεύει κανείς τη θάλασσα, απάνω από δαιδαλώδεις αβύσσους– τα ζωντανά του, αφού γυροφέραν συλλογισμένα, σταματήσαν στο τέλος μπροστά του.

– Ω Ζαρατούστρα, είπαν, μπας και αναζητάς την ευτυχία με το βλέμμα σου;

– Τι θα πει ευτυχία; αποκρίθηκε κείνος· πάει καιρός που δε με νοιάζει πια η ευτυχία, αλλά το έργο μου.

– Ω Ζαρατούστρα, ξανάπαν τα ζωντανά, μιλάς σαν άνθρωπος που κολυμπάει στα πλούτια! Μπας και δεν κείτεις σε μια γαλάζια σαν τους ουρανούς, λίμνη ευτυχίας;

– Αχ, πονηρά, αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας χαμογελαστά, τι όμορφη παρομοίωση! Να ξέρετε όμως πως η ευτυχία μου είναι βαριά και καθόλου δε μοιάζει με νερό που αναβρύζει: με πνίγει και δε λέει να φύγει από κοντά μου, κάνει σαν τη λιωμένη πίσσα.

Τότε τα ζώα φέραν ξανά μια βόλτα γύρω του, συλλογισμένα, και τέλος, σταματήσαν ξανά μπροστά του.

– Ω Ζαρατούστρα, είπαν, για τούτο, λοιπόν, ολοένα κιντρινοφυλλιάζεις και γίνεσαι πιο ζοφερός, κι ας θέλουν τα μαλλιά σου να φαίνονται λευκά και λιναρένια; Μα δε βλέπεις, λοιπόν, κάθεται πάνω στη πίσσα σου!

– Τι κάθεστε και μου λέτε, ζωντανά μου, είπε ο Ζαρατούστρας, και γέλασε. Αληθινά, βλαστήμησα, μιλώντας για την πίσσα. Αυτό που συμβαίνει σε μένα συμβαίνει και σ' όλους τους καρπούς που ωριμάζουν. Είναι το μέλι μέσα στις φλέβες μου που κάνει το αίμα μου πιο παχύ και την ψυχή μου πιο σωπηλή.

– Έτσι θα 'ναι, αποκρίθηκαν τα ζωντανά και σκουπήχθηκαν κοντά του. Όμως, δε θέλεις σήμερα σε αψηλή κορφή ν' ανηφορίσεις; Είναι κρυστάλλινος ο αγέρας, και σήμερα όσο ποτέ πολλά στον κόσμο μπορεί κανείς να ζήσει.

– Ναι, ζώντανά μου, αποκρίθηκε, σωστά μ' ορμηνέψατε, και όπως ήθελε η καρδιά μου: θέλω ν' ανηφορίσω σήμερα πάνω σε αψηλή κορφή, νοιαστείτε όμως να 'χω μέλι μαζί μου, πρόχειρο. Μέλι ξανθό, μέλι λευκό, καλό και κρουσταλλόδροσο κι από κυψέλες μαλαματένιες. Γιατί, ξέρετε, θέλω να πάω εκεί ψηλά του μελιού την προσφορά.

Μα όταν ο Ζαρατούστρας βρέθηκε στην κορφή, έστειλε πίσω τα ζωντανά, κι είδε πως ήταν καταμόναχος: – τότε γέλασε μόλη του την καρδιά κι αγνάντεψε ολοτρόγυρα και είπε αυτά:

«Ότι μίλησα για προσφορές και προσφορά του μελιού ήταν μια πανουργία του λόγου μου μονάχα, κι αλήθεια, μια παραφροσύνη χρήσιμη! Εδώ ψηλά μπορώ πιο ελεύθερα να μιλήσω απ' τις σπηλιές των αναχωρητών, ανάμεσα στους αναχωρητές και στα ζωντανά τους.

Τι είναι θυσία! Σπαταλάω όσα μου δίνουν, εγώ ο άσωτος με τα χίλια χέρια: πώς θα μπορούσα να το πω αυτό θυσία;

Κι όταν πόθησα το μέλι, πόθησα μόνο δόλωμα γλυκό, χυμό και μελοπολτό που ακόμα και οι γκρινιάρηδες και τα αλλόκοτα αυστηρά πουλιά να γλείφουν με τῆ γλώσσα τους. Το πιο καλό το δόλωμα για κυνηγούς και για ψαράδες. Γιατί αν ο κόσμος είν' ένα ρουμάνι ζοφερό, με ζώα, και μπαξές των ηδονών, για όλους τους κυνηγούς των αγριμιών, εγώ θαρρώ και κάλλιο το 'χω σα μια απύθμενη πλούσια θάλασσα να σε φαντάζομαι: μια θάλασσα όλο πολύχρωμα ψάρια και καβούρια, που γαργαλάν την όρεξη και των θεών ακόμα, και θα 'θελαν για χάρη τους ψαράδες να γίνουν, να ρίχνουν τα παραγάδια: τόσο είν' ο κόσμος πλούσιος σε θαύματα μεγάλα και μικρά!

Και πιο πολύ απ' όλα, ο κόσμος ο ανθρώπινος, η ανθρωποθάλασσα, σ' αυτή ρίχνω τώρα τα χρυσά μου παραγάδια και κράζω: άνοιξε ω ανθρώπινη άβυσσος!

Άνοιξε και ρίξε μου τα ψάρια σου και τα στραφταλιαστά κοχύλια! Και το καλύτερο μου δόλωμα δολώνω σήμερα, τα πιο αξιοθαύμαστα ανθρωπόψαρα!

Την ευτυχία μου την ίδια σ' όλα τα μάκρη και τα πλάτη ρίχνω ανάμεσα ανατολή και δύση, και νότο και βοριά. Να ιδώ αν μάθουν

πολλά ανθρωπόψαρα να δαγκώνουν το δόλωμα και να σπαρταράν, στην άκρη της χαράς μου!

– Ωσπού δαγκώνοντας το σουβλερό καλοκρυμμένο αγκίστρι, ν' αναγκαστούν ν' ανεβούν μέχρι το ύψος μου αστραφτόχρωμα λιθρίνια των βυθών, κοντά στον πιο κακό ανθρωπόψαρα: Γιατί αυτό είμαι εξαρχής, κι ως της καρδιάς το βάθος. Ένας που σέρνει, παρασέρνει, ανασέρνει, ένας του βάθους πλαστοουργός και μορφωτής και δαμαστής, που δεν είπε του κάκου: «Ό,τι είσαι γίνου».

Ας ήταν έτσι, ν' ανεβούν τώρα οι άνθρωποι μέχρι εμένα: γιατί ακόμα καρτερώ τα σημάδια που θα μου πουν, πως ήρθε η ώρα να κατεβώ. Μονάχος μου δεν πάω ακόμα κάτω στους ανθρώπους, έτσι πρέπει, γι' αυτό και καρτεράω δω πάνω στα ψηλά βουνά, πανούργος και χλευαστής, και ούτε ανυπόμονος, ούτε υπόμονος, μα πιο πολύ ένας που έχει ξεμάθει την υπομονή γιατί δεν «υπομένει».

Γιατί η μοίρα μου μού δίνει την αιώνια μοίρα μου, για δε με κυνηγάει, δε με ζορίζει, μου δίνει παράτα για χωρατά και για κακίες: ώστε ν' ανηφορίσω σήμερα για ψάρεμα, πάνω σε τούτη την ψηλή κορφή.

Κανένας έπιασε ποτέ ψάρια απάνω στα ψηλά βουνά; κι αν είν' αυτό που θέλω τρέλα, πάλι καλύτερο είν' αυτό παρά να γίνω επίσημος και πράσινος και κίτρινος 'κεί κάτω καρτερώντας·

– ένας απ' το θυμό του φλογισμένος που καρτεράει, σάμπως ιερή βροντερομπόρα, απ' το βουνό, ένας ανυπομόνευτος που κράζει προς τις κοιλάδες και τους κάμπους: «ακούστε με ή σας χτυπάω με τα μαστίγια του θεού!»

Όχι, πως φουρκίζομαι με κάτι τέτοιους οργισμένους! αντίθετα, είν' οι πρεπούμενοι για να με κάνουν να γελάω. Ανυπομόνευτα πρέπει να είναι αυτά τα πελώρια αλαλάζοντα κύμβαλα, που αν δεν μιλήσουν σήμερα, ποτέ δε θα 'χουν λόγο.

Εγώ όμως κι η μοίρα μου, δε μιλάμε στο **Σήμερα** και ούτε στο **Ποτέ** μιλάμε: έχουμε υπομονή και καιρό για να μιλήσουμε. **Γιατί χρωστάει να 'ρθει μια μέρα, και δεν έχει δικαίωμα να προσπεράσει.**

Ποιος πρέπει να 'ρθει κάποια μέρα, και δεν έχει δικαίωμα να

προσπεράσει; Το μεγάλο μας «Χάζαρ», αυτό το μεγαλείο και το αλαργινό ανθρώπινο βασίλειό μας, το χιλιόχρονο βασίλειο του Ζαρατούστρα.

Και πόσο να 'ναι τάχατες μακριά αυτό το «αλαργινό»; Τι με νοιάζει! Όμως για δαύτο δεν είναι και πιο λίγο στέρεο για μένα –και με τα δυο ποδάρια μου, με σιγουριά πατάω πάνω σ' αυτή τη βάση:

– απάνω σε μια αιώνια βάση, σ' ένα σκληροτράχηλο και πρωτόγονο βράχο, απάνω στα πολύ ψηλά, πολύ σκληρά, πανάρχαια αυτά βουνά που τα ζυγώνουν όλοι οι αγέρηδες, σάμπως μετεωρολογικό σταθμό, ρωτώντας πού; και από πού; και για πού;

Γέλα, εδώ γέλα ω γάργαρη και σφριγηλή κακία μου! Από το ύψος του βουνού ρίχνε κάτω το στραφταλιστό, χλευαστικό σου γέλιο! Ξεγέλασε με το στραφτάλιασμά σου τα πιο όμορφα ανθρωπόψαρα!

Κι ό,τι σε μένα ανήκει, απ' όλες τις θάλασσες, ό,τι δικό μου είναι απ' όλα τα πράγματα – αυτό να το ψαρεύεις, αυτό να το φέρνεις εκεί πάνω σε μένα: αυτό περιμένω εγώ, ο μοχθηρότερος απ' όλους τους ψαράδες.

Στ' ανοιχτά, στ' ανοιχτά αγκίστρι μου! Κάτω, στα βαθιά, ω δόλωμα της ευτυχίας μου! Στάλαξε την πιο γλυκιά δροσιά σου, ω μέλι της καρδιάς μου. Δάγκωνε, αγκίστρι μου, στην κοιλιά κάθε βάσανο σκοτεινό.

Στ' ανοιχτά, στ' ανοιχτά, μάτι μου! Ω, τι θάλασσες γύρω, πόσα ανθρώπινα μέλλοντα γλυκοχαράζουν! Κι απάνωθέ μου, τι ροδοπρόσωπη σιωπή! Τι ξάστερη σιωπή!»

Κραυγή κινδύνου

Την άλλη μέρα ο Ζαρατούστρας κάθισε ξανά στην πέτρα του, μπροστά από τη σπηλιά του και τα ζώα του τριγουρίζαν στους τόπους, για να φέρουν καινούριες τροφές και μέλι καινούριο: γιατί ο Ζαρατούστρας είχε σπαταλήσει όλο το μέλι το παλιό μέχρι την ύστερη σταλιά του.

Και καθόταν εκεί μ' ένα ραβδί στο χέρι και χάραζε στο χώμα τον ίσκιο του κορμιού του, σε βαθιούς στοχασμούς βουτηγμένος, κι αλήθεια δεν ήταν για τον ίσκιο του, που άξαφνα ανατρίχιασε, μηδέ για τον ευατό του που τον κυρίεψε τόση τρομάρα: είχε αντικρίσει έναν άλλο ίσκιο, στο δικό του πλάι.

Σάλταρε ολόρθος γρήγορα, και γυροβλέποντας, είδε το μάντη. Τον είχε μια φορά φαί κεράσει και πιωτό στο τραπέζι του, το μάντη τον τελάλη της πιο μεγάλης κούρασης, που διαλαλούσε: «Όλα είναι αδιάφορα στον κόσμο, δεν αξίζει τίποτα. Κι η γνώση πνίγει».

Όμως από τα τότε είχε το πρόσωπό του αλλαχτεί πολύ. Κι όντας κατάματα τον κοίταξε ο Ζαρατούστρας, η καρδιά του ξανατρόμαξε: τόσο οι φρικαλέες προφητείες και οι τεφρόχροες αστραπές χαράζαν πια το πρόσωπό του.

Ο μάντης που είχε νιώσει όσα γινόντουσαν στην ψυχή του Ζαρατούστρα, πέρασε το χέρι του από το πρόσωπό του, σάμπως να ήθελε να σβήσει σημάδια. Ο Ζαρατούστρας, έκανε κι αυτός το ίδιο. Μια κι οι δυο έτσι συνεργόντουσαν και δυναμώναν, δώσαν τα χέρια τους σημάδι ότι θέλαν να ξαναγνωριστούν.

– Καλώς ήρθες, είπε ο Ζαρατούστρας, ω μάντη της μεγάλης κούρασης. Δεν έγινες μόνο μια φορά μουσαφίρης και συνδαιτημόνας μου. Φάε και πιες και σήμερα, σπίτι μου, και με συχωράς γιατί ένας γέρος αλέγρος, θα κάτσει στο τραπέζι σου.

– Ένας αλέγρος γέρος; είπε ο μάντης κουνώντας το κεφάλι του: όποιος κι αν είσαι ή θέλεις να είσαι, ω Ζαρατούστρα, πολύ καιρό απόμεινες 'δώ πάνω, η βάρκα σου σε λίγο, θα 'ναι στα στεννά!

– Κάθομαι, λοιπόν, στα στεννά; ρώτησε ο Ζαρατούστρας γελώντας.

– Τα κύματα τριγύρω από το βουνό σου, φουσκώνουν κι ανεβαίνουν ολοένα, τα κύματα της μεγάλης αθλιότητας και του μεγάλου πόνου: αυτά σε λίγο θα σηκώσουν και θα πάρουν μαζί τους και τη βάρκα και σένα.

Ο Ζαρατούστρας τότε σώπασε ξαφνιασμένος.

– Δεν ακούς τίποτα; εξακολούθησε ο μάντης: δε φτάνει ίσαμε δω πάνω το βουητό κι η χλαλοή από τα βάθη;

Ο Ζαρατούστρας, σώπασε και έστησε τ' αφτί: τότε άκουσε μια σερνάμενη κραυγή που οι άβυσσοι στέλναν η μια στην άλλη, γιατί καμιά δεν έστεργε να την κρατήσει: τόσο αντιλαλούσε φρικαλέα.

– Ω απαίσιε μάντη, είπε ο Ζαρατούστρας, αυτή είναι μια κραυγή κινδύνου, ανθρώπου που σάμπως βγαίνει από θάλασσα ερεβώδη. Μα τι με νοιάζει εμένα η απελπισία των ανθρώπων; Το ύστερο αμάρτημα που μ' απομένει ακόμα, ξέρεις καλά πώς ονομάζεται.

– «*Συμπόνια*»! αποκρίθηκε ο μάντης, με ξεχειλισμένη την καρδιά, και σήκωσε τα δυο του χέρια. Ω Ζαρατούστρα, έρχομαι να σε παρασύρω στο ύστερο αμάρτημά σου!

Και μόλις είπε τούτα τα λόγια, και πάλι αντιλάλησε η κραυγή, πιο σερνάμενη και πιο εναγώνια από πρώτα, και πιο κοντύτερα πολύ.

– Ακούς, ακούς Ζαρατούστρα; φώναξε ο μάντης. Εσένα κράζει η κραυγή: έλα, έλα, είναι καιρός ακόμα, είναι η ύστερη στιγμή!

Ο Ζαρατούστρας σώπασε μετά απ' αυτό, κλονισμένος και συκινημένος. Στο τέλος, ρώτησε σάμπως κομπιάζοντας μέσα του:

– Ποιος είν' αυτός που με κράζει από 'κεί κάτω;

– Το ξέρεις πολύ καλά, αποκρίθηκε ο μάντης με παραφορά, γιατί κρύβεσαι; *Ο Ανώτερος άνθρωπος*, να, ποιος σε κράζει!

– Ο Ανώτερος άνθρωπος! έκραξε ο Ζαρατούστρας, γιομάτος φρίκη. τι θέλει αυτός; Τι θέλει αυτός; Ο Ανώτερος άνθρωπος! Τι ζητάει εδώ πέρα; Και το δέρμα του λούστηκε στον ιδρώτα.

Ο μάντης όμως δεν απάντησε στην αγωνία του Ζαρατούστρα, μονάχα έστησε αφτί κατά την άβυσσο. Μα απόμενε ώρα στη σιωπή, και μετά γύρισε τα μάτια του κι αντίκρισε το Ζαρατούστρα να τρεμουλιάζει ορθός.

– Ω Ζαρατούστρα, άρχισε με λυπητερή φωνή, δε μοιάζει μ' άνθρωπο που τον στροβιλίζει η ευδαιμονία του; Πρέπει να χορέψεις, για να μην πέσεις ανάσκελα! Κι αν ήθελες ακόμα και μπροστά μου να χορέψεις, με τούμπες και με σάλτους, κανείς δε θα μπορούσε να μου πει: κοίταξε δω, χορεύει ο τελευταίος κεφάλτος άνθρωπος!

– ανώφελα θ' ανέβαινε κανείς σε τούτα δω τα ύψη να τον γυρέψει: τρύπες θα 'βρικε μονάχα και σπηλιές, κρυψώνες για κρυμμένους. Όχι όμως, της ευτυχίας βαθιά πηγάδια και θησαυροφυλάκια, και νέες χρυσές φλέβες της χαράς.

– ευτυχία, πώς θ' ανακάλυπτε κανείς την ευτυχία, σε τέτοιους πλάι καταχωνιασμένους κι ερημίτες; Μήπως θα πρέπει να γυρέψουν την ευτυχία, στων Μακαρίων τα νησιά, ανάμεσα σ' αλαργινές θάλασσες πια λησμονημένες;

– όλα όμως είν' αδιάφορα, τίποτα δεν αξίζει. Κάθε αναζήτηση ανώφελη. Και δεν υπάρχουν πια, νησιά των Μακαρίων!

Έτσι αναστέναξε ο μάντης, μα στο στερνό του στεναγμό, ξανάβρε τη φωταύγεια και τη σιγουριά του, σάμπως ερχόταν μες στο φως, απόνα βάραθρο βαθύ.

– Όχι, όχι! τρεις φορές όχι! ούρλιαξε με τρανή φωνή, και χάιδεψε το γένη. Αυτό το ξέρω εγώ καλύτερα! Είναι ακόμα νησιά των Μακαρίων, πολυστέναχτε, σταμάτα να παραπονιέσαι γι' αυτά, ορθρινόβροχο νέφαλο, δε με βλέπεις μουσκεμένο από τη θλίψη σου και βρεγμένο σαν σκύλο κορφόνυχα;

– τώρα λοιπόν τινάζομαι κι αλάργα φεύγω από σένα, για να στεγνώσω, πάλι. Μην παραξενεύεσαι γι' αυτό. Σου φαίνομαι ευγενής σαν αυλικός, μα η αυλή η δικιά μου είναι εδώ.

– και τον Ανώτερο άνθρωπό σου; Θα τον γυρέψω στα ρουμάνια τούτα, κείθε ήρθε η κραυγή του. Μπορεί από κανά θεριό να κινδυνεύει.

– είναι στην επικράτειαί μου, γι' αυτό δε θέλω να πάθει κακό! Γιατί, αληθινά πολλά θεριά βρίσκονται στο βασίλειό μου!

Στα λόγια αυτά, ο Ζαρατούστρας, έκανε να φύγει, όμως του μίλησε ο μάντης:

– Ο Ζαρατούστρα, είσαι ένας παλιάνθρωπος!

– Ξέρω καλά, ζητάς να μεταμορφωθείς! Το 'χεις καλύτερο, να τρέχεις στα ρουμάνια να κυνηγάς άγρια θεριά!

– μα τι φελάει αυτό; Το βράδυ θα με ξαναβρείς. Κάθομαι στη δικιά σου τη σπηλιά: βαρύς και υπομονετικός σαν ένα κούτσουρο – και θα σε καρτεράω!»

«Ας είναι κι έτσι, έκραξε ο Ζαρατούστρας κι έφυγε: Ό,τι δικό μου μέσα στη σπηλιά είν' και δικό σου, ίδια, ω ξένη μου!

– και μέλι ακόμα να 'βρισκες ομπρός, γλείφτο παραπονιάρη, να γλυκάνεις την ψυχή σου! Το βράδυ θα 'μαστε κι οι δυο καλόκεφοι.

– καλόκεφοι και πρόσχαροι που τέλειωσε αυτή η μέρα! Και συ θα σύνοδεύσεις τα τραγούδια μου χορεύοντας, σαν να ήσουν η έξυπνη αρκούδα μου!

Δεν το πιστεύεις; κουνάς το κεφάλι; Καλά καλά, γριά αρκούδα! Όμως κι εγώ είμαι ένας μάντης».

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Κουβέντα με τους βασιλιάδες

1

Δε διάβηκε μηδέ μια ώρα που ο Ζαρατούστρας περπατούσε μες στα βουνά και στα λαγκάδια του κι ανεπάντεχα αντίκρισε αλλόκοτη συντροφιά. Στη σφράτα που θα ακολουθούσε ερχόντουσαν δυο βασιλιάδες, στολισμένοι με κορώνες, πορφυρούς ζωστήρες και λιλιά πολλά, σάμπως φοινικόφτερα: μπροστά τους πήγαινε γαϊδούρι φορτωμένο.

«Τι θέλουν τούτοι οι βασιλιάδες στο βασίλειό μου;» είπε από μέσα του ο Ζαρατούστρας ξαφνιασμένος και κρύφτηκε γοργά, από ένα θάμνο πίσω.

Κι όντας οι βασιλιάδες ήρθαν κοντά του, είπε χαμηλόφωνα, σαν κάποιος που μιλάει στον εαυτό του: «Αλλόκοτο, αλλόκοτο, πώς γίνεται αυτό, δυο βασιλιάδες είναι μαζί, κι ένα γαϊδούρι μόνο!»

Κι οι βασιλιάδες στάθηκαν, χαμογέλασαν, είδαν κατά το μέρος της φωνής, μετά αλλάξαν μια ματιά:

– Ίδια συλλογιόνται και 'κει κάτω σε μας, είπε ο δεξιά μεριά βασιλιάς, μα δεν το λένε.

Ο αριστερή μεριά βασιλιάς σήκωσε τους ώμους κι απάντησε:

– Θα 'ναι κανένας γιδοσοπάνος, είτε κανένας ερημίτης, πολύ καιρό ανάμεσα στα βράχια και στα δέντρα. Γιατί η στέρηση της συντροφιάς, καταστρέφει όμοια τα χρηστά ήθη.

– Τα χρηστά ήθη, απάντησε ο άλλος βασιλιάς, με πίκρα: μα απ' «τα χρηστά ήθη» και τη «λεγόμενη καλή κοινωνία», δε θέλαμε ν' απαλλαγούμε;

Αλήθεια, κάλλιο να ζει κανείς μέσα σε γιδοσοπάνους και ερημίτες, παρά στον ψεύτικο φτιασιδωμένο χρυσοστόλιστο όχλο μας, όσο κι αν αυτός, λέγεται «καλή κοινωνία», όσο κι αν λέγεται «αριστοκρατία», σ' αυτή είν' όλα ψεύτικα και σάπια και πιο πολύ απ' όλα, το αίμα της.

Καλύτερος και πιο αγαπημένος, είναι για μένα σήμερα ο υγιής χωριάτης, ο βάνουσος, ο πονηρός, ο γινατιάρης, ο καρτερικός, αυτός είναι σήμερα το πιο ευγενικό σόι.

Ο χωριάτης είναι σήμερα ο πιο καλός, κι η χωριατιά έπρεπε να κυβερνάει, όμως ο όχλος βασιλεύει. Δεν αφήνω πια να με γελάσει τίποτα. Όχλος θα πει σκυλολόι.

Όχλος – σκυλολόι: όλα σ' αυτόν μπερδεύονται, ο άγιος με τον τιποτένιο, ο ευπατρίδης με τον Εβραίο και όλα τα ζώα από την κιβωτό του Νώε.

Τα χρηστά ήθη! Όλα είναι ψεύτικα και σάπια, κανείς δεν ξέρει πια να σέβεται κι αυτό είναι που δε θέλουμε. Αχόρταγα και μπελαλίδικα σκυλιά, επιχρυσώνουν φοινικόφυλλα.

Η σιχασιά αυτή με πνίγει, και μεις οι βασιλιάδες, ψεύτικοι καταντήσαμε, μασκαρεμένοι την παλιά ξεφτισμένη μεγαλοπρέπεια των προγόνων μας, με φιγουράτα λιλιά για τους ηλίθιους, τους πιο πανούργους κι όσους την εξουσία εκμεταλλεύονται!.

Δεν είμαστε οι πρώτοι, μα έτσι πρέπει να λογαριαζόμαστε: επιτέλους μπουχτίσαμε αυτή την απάτη.

Στο σκυλολόι γυρίσαμε την τλάτη, στους φωνακλάδες, στις κοντυλοφόρες κρεατόμυγες, στη μπόχα των μπακάλικων, στων φιλοδοξιών το σπαρτάρισμα, στα βρόμικα χνώτα:

Φρίκη να ζεις ανάμεσα στο σκυλολόι.

Φρίκη να λογαριάζεσαι πρώτος στο σκυλολόι. Αχ, αναγούλα, αναγούλα, αναγούλα. Τι ρόλο έχουμε πια οι βασιλιάδες;

– Η παλιά σου αρρώστια σε ξαναπιάνει, είπε ο απ' την αριστερή μεριά βασιλιάς, η αηδία σε γιομίζει φτωχέ μου αδερφέ, το ξέρεις όμως, κάποιος μάς ακούει!

Και τότε μονομιάς απ' την κρυψώνα του σαλτάρισε ο Ζαρατούστρας.

Είχε στην κουβέντα τεντώσει ορθάνοιχτα τ' αφτιά του και τα μάτια, και ζύγωσε τους βασιλιάδες κι άρχισε:

– Αυτός που σας ακούει, αυτός που με χαρά σας ακούει, ονομάζεται: Ζαρατούστρας.

Είμαι ο Ζαρατούστρας που είπα κάποτε, «τι νόημα έχουν οι βασιλιάδες». Και συχωρέστε με, γιατί χάρηκα, όταν είπατε μεταξύ σας «τι ρόλο έχουν πια οι βασιλιάδες!»

Εδώ όμως είναι το βασίλειό μου, κι η δεσποτεία μου, τι τάχα να γυρεύετε στο βασίλειό μου; Όμως μπορεί να βρήκατε στο δρόμο σας, εκείνον που ζητάω: δηλαδή τον *ανώτερο άνθρωπο*.

Όταν τ' άκουσαν τούτα οι βασιλιάδες, κρούσαν το στέρνο τους κι είπαν με μια κραυγή:

– Αναγνωριστήκαμε! Το πιο πηχτό σκοτάδι της καρδιάς μας σκίζεις. Βρήκες την ανάγκη μας, γιατί, για δαύτο κινήσαμε, να βρούμε τον ανώτερο άνθρωπο – τον άνθρωπο τον ανώτερό μας; αν και βασιλιάδες, σε κείνον φέρνουμε τούτο το γαϊδούρι. Γιατί:

Ο πιο υπέροχος άνθρωπος πρέπει να είναι και ο πιο υπερέχων κύριος της γης.

Δεν είναι δυστυχία πιο σκληρή στα πεπρωμένα των ανθρώπων, από το γεγονός ότι δεν είναι οι ισχυροί οι πρώτοι άνθρωποι της γης. Γι' αυτό όλα γίνονται ψεύτικα, στραβά και τερατώδη.

Κι όταν, μάλιστα, είναι έσχατοι και κτήνη πιο πολύ παρά άνθρωποι: τότε ανεβαίνει ολοένα η αξία του όχλου, και στο τέλος λέει κιόλας η αρετή του όχλου: «να, εγώ μονάχα είμαι αρετή!»

– Τι άκουσα πριν λίγο; απάντησε ο Ζαρατούστρας: Τόση σοφία οι βασιλιάδες! Είμαι, καταγοητευμένος, και μου 'ρχεται αληθινά η διάθεση να κάνω ένα τραγούδι γι' αυτό.

– ας είναι και τραγούδι που δεν ταιριάζει για τ' αφτιά του πά-

σα ένα. Είναι καιρός που ξέμαθα να δίνω προσοχή στα μεγάλα αφτιά. Εμπρός, Εμπρός!

(Εδώ έγινε κι αυτό: μίλησε το γαϊδούρι, όμως είπε καθαρά και καλοθέλητα ένα «Ναι ... αι!»)

*Μια φορά – θαρρώ πως ήτανε στον καιρό του
ένα–*

είπε, χωρίς κρασί, η Σιβύλλα μεθυσμένη:

«όλα κατάδιαβόλου πάνε τρισαλί!

ποτέ δεν ξέπεσε ο κόσμος τόσο πολύ,

κι ο ξεπεσμός όλο αυξάνει!

Πόρνη κατάντησε η Ρώμη και πορνείο!

Κι ο Καίσαρ κατάντησε κτήνος!

Κι ο ίδιος ο Θεός Εβραίος έγινε και κείνος!»

2

Οι βασιλιάδες με χαρά ακούσαν τη στροφή του Ζαρατούστρα. Και ο της αριστερής μεριάς βασιλιάς είπε:

– Ω, Ζαρατούστρα, πόσο καλά κάναμε που ξεκινήσαμε να σε δούμε.

Γιατί οι εχθροί σου, μας δείξαν στον καθρέφτη τη μορφή σου: Γκριμάτσιαζες σαν δαίμονας με σαρκασμό γελώντας: τόσο που τρομάξαμε.

Μα τι νόημα έχει; Εσύ όλο μας έμπαινες στ' αφτιά μας, και στην καρδιά μας, με τ' αξιώματά σου, ώσπου στο τέλος, είπαμε: Τι μας νοιάζει η μορφή του;

Πρέπει ν' ακούσουμε εκείνον που διδάσκει «πρέπει ν' αγαπάτε την ειρήνη, σαν μέσο για καινούρους πολέμους. Τη λιγότερη πιο πολύ από την πολύχρονη!»

Ποτέ κανείς δεν πρόφερε τόσο πολεμικά λόγια: Τι είναι καλό; να είσαστε γενναίοι. Να τι είναι καλό! Ο καλός πόλεμος εξαγιάζει πάσα αιτία!

Ω, Ζαρατούστρα, στα λόγια αυτά το αίμα των πατέρων μας σαλεύει μέσα στα κορμιά μας: Ήταν σαν ανοιξιάτικα αγγέλματα σε παλιά κρασοβάρελα.

Πώς αναστενάζαν οι πατέρες μας, όταν αντικρίζαν, στον τοίχο, καλογουαλισμένα και ανώφελα σπαθιά! Όμοιοι με τα σπαθιά γυρεύαν πόλεμο! Γιατί ένα σπαθί όταν θέλει να πει αίμα στραφταλιάζει από τον πόθο!

Κι οι βασιλιάδες φλυαρούσαν για την ευτυχία των πατέρων τους. Κι ο Ζαρατούστρας φλογίστηκε από τη μεγάλη επιθυμία να περιγελάσει το ζήλο τους: γιατί το δίχως άλλο ειρηνικοί βασιλιάδες βρισκόντουσαν μπροστά του, με γέρικα στεγνά πρόσωπα. Μα συγκρατήθηκε.

– Εμπρός! είπε, να το στρατί που βγάζει στη σπηλιά του Ζαρατούστρα. Και τούτη η μέρα θα 'χει ένα μεγάλο δειλινό! Μα τώρα με καλεί να φύγω από κοντά σας μια κραυγή απόγνωσης.

Τιμή στη σπηλιά μου να καθίσουν σ' αυτή βασιλιάδες και να προσμένουν: όμως αλήθεια πρέπει να προσμένετε πολύ!

Ε, και τι μ' αυτό; Πού αλλού μαθαίνει πιο καλά κανείς να περιμένει, παρά μονάχα στις αυλές; Κι από όλες τις αρετές η μόνη που απομένει στους βασιλιάδες μήπως δεν είναι «η τέχνη να περιμένουν;»

Τάδε έφη Ζαρατούστρας.

Η βδέλλα

Κι ο Ζαρατούστρας προχώρησε στοχαστικός μακρύτερα και πιο χαμηλά μέσα από ρουμάνια και πλάι σε τέλματα. Μα καθώς γίνεται σ' όποιον στοχάζεται πράγματα δύσκολα, σκόνταψε χωρίς να προσέξει απάνω σ' έναν άνθρωπο. Κι ευθύς του πεταχτήκαν κατάμουτρα, μια κραυγή πόνου, δυο βλαστήμιες και είκοσι βαριές βρισιές: τόσο, που πάνω στην τρομάρα του ο Ζαρατούστρας, σήκωσε τη μαγκούρα του για να χτυπήσει αυτόν που είχε σκοντάψει απάνω του.

Μονοστιγμής όμως συνήρθε κι η καρδιά του γέλασε με τα καμώματά του.

– «Συχώρα με, είπε στον άνθρωπο που απάνω του είχε σκο-

ντάψει και που πετάχτηκε απάνω φουρκισμένος για να ξανακαθίσει παρευθύς, συχώρα με και άκου προσεχτικά, πριν απ' όλα, μια παραβολή:

Καθώς ένας στρατολάτης που μακρινά ονειρεύεται πράγματα, στην ερημική του στράτα, σκοντάφτει απρόσεχτα πάνω σε κοιμισμένο σκυλί, που λιάζεται στον ήλιο, καθώς τινάζονται κι οι δυο και ζυγώνονται σάμπως θανάσιμοι εχθροί, αυτοί οι δυο θανάσιμα τρομαγμένοι: το ίδιο έγινε και σε μας.

Κι όμως! Κι όμως παραλίγο να χαϊδευτούν, το σκυλί κι ο ερημίτης! Μήπως δεν είν' κι οι δυο τους, έρημοι;»

– Όποιος κι αν είσαι, είπε φουρκισμένος ακόμα αυτός που ήταν χάμω, με την παραβολή σου με προσβάλεις πιο πολύ παρά με το πόδι σου!

Κοίτα με, λοιπόν, σου φαίνομαι για σκύλος; Κι αμέσως σηκώθηκε από κει που καθόταν κι έβγαλε το γυμνό του χέρι μέσα από το τέλμα. Γιατί στην αρχή ήταν ξαπλωμένος καταγής και αγνώριτος, όμοιος με κάποιον που παραμονεύει κυνήγι στα τέλματα.

– Τι κάνεις εκεί; ρέκαξε ο Ζαρατούστρας τρομαγμένος, γιατί είδε πως το γυμνό του χέρι έτρεχε αίμα – τι έπαθες; Δύστυχε, μήπως σε δάγκασε κανένα κακό ζώο;

Ο ματωμένος γέλασε, μα πάντα φουρκισμένος, – τι σε νοιάζει! είπε έτοιμος να φύγει. Εδώ βρίσκομαι στο σπίτι μου και στο βασίλειό μου. Όποιος θέλει ας με ρωτήσει: σ' έναν άξεστο όμως, δύσκολα θ' αποκριθώ!

– Γελίεσαι, είπε ο Ζαρατούστρας με συμπόνια, γελίεσαι: εδω δε βρίσκεσαι στο σπίτι σου, βρίσκεσαι στο βασίλειό μου, κι εδω, δεν πρέπει κανέναν να πάθει κακό.

Δώσ' μου όποιο όνομα θέλεις –είμ' εκείνος που πρέπει να είμαι. Εγώ ονομάζω τον εαυτό μου Ζαρατούστρα.

Εμπρός! Νάτος ο δρόμος 'κει πάνω, που τραβάει για τη σπηλιά του Ζαρατούστρα: δεν είν' μακριά – δε θέλεις να 'ρθεις σπίτι μου να κοιτάξεις τις πληγές σου;

Σε κακό σου βγήκε κακομοίρη μου η ζωή αυτή: πρώτα σε δάγκωσε το ζώο – ύστερα σε τσαλαπάτησε ο άνθρωπος!

Μα σαν άκουσε ο πατημένος το όνομα του Ζαρατούστρα, άλλαξε μονομιάς:

– Τι γίνεται, λοιπόν, έκραξε, ποιος με κρατάει ακόμα στη ζωή, εξόν απ' αυτόν το μοναδικό άνθρωπο, δηλαδή, το Ζαρατούστρα, κι αυτό το μοναδικό ζώο που θρέφεται μ' αίμα, τη βδέλλα;

Από τη βδέλλα ήμουν πεσμένος, σε τούτο το βάλτο, σάμπως ψαράς, και δέκα φορές κιόλας δαγκώθηκε το κρεμασμένο χέρι μου, όταν ένας πιο ωραίος αχινός, άρχισε να ρουφάει το αίμα μου, ο Ζαρατούστρας ο ίδιος.

Ω ευδαιμονία! ω θαύμα! βλογημένη ας είν' η μέρα που μ' έφερε σ' αυτό το βάλτο! βλογημένη ας είναι η καλύτερη και ζωντανότερη βεντούζα που βρίσκεται σήμερα! βλογημένη ας είναι η μεγάλη βδέλλα της συνείδησης, ο Ζαρατούστρας!

Αυτά είπε ο πατημένος, κι ο Ζαρατούστρας φχαριστήθηκε για τα λόγια του, και το λεπτότατο και σεβασμό γιομάτο τρόπο.

– Ποιος είσαι; ρώτησε και του 'δωσε το χέρι, ανάμεσά μας είναι πολλά για να εξηγηθούν και να φωτιστούν: μ' από τώρα θαρρώ ανατέλλει, λαγαρότερη και διαυγέστερη μέρα.

– Είμαι ο *ευσυνείδητος του πνεύματος*, αποκρίθηκε ο ρωτημένος και τα προβλήματα του πνεύματος, δύσκολα τα εξετάζει κανείς, πιο αυστηρά, προσεχτικά και πιο σκληρά από μένα, εξόν από έναν μοναχά, το δάσκαλό μου, το Ζαρατούστρα.

Κάλλιο να μην ξέρεις τίποτα, παρά πολλά να μισοξέρεις.

Κάλλιο να 'σαι ένας τρελός από τον εαυτό σου, παρά να 'σαι ένα σοφός με ξένες γνώμες! Εγώ, – τραβάω μέχρι το βυθό!

Τι σημαίνει, αν είναι μεγάλο ή μικρό; Αν το λένε βάλτο ή ουρανό; Μια σπιθαμή βάση μου φτάνει: αρκεί μονάχα να 'ναι βάση και γης!

Μια σπιθαμή βάση: πάνω σ' αυτή, μπορεί κανείς να πυργωθεί.

Στη γνήσια και ευσυνείδητη επιστήμη, δεν είναι τίποτα μεγάλο και μικρό.

– Τότε λοιπόν, μήπως είσαι ο ερευνητής της βδέλλας; ρώτησε ο Ζαρατούστρας. Και παρακολουθάς τη βδέλλα ως τα κατάβαθά της, συ ο ευσυνείδητος;

– Ω Ζαρατούστρα αποκρίθηκε ο ρωτημένος, αυτό θα ήταν τερατώδες, πώς θα κοτούσα κάτι τέτοιο!

Ό,τι όμως ξέρω ολότελα, είναι της βδέλλας ο εγκέφαλος: αυτό είναι το δικό μου σύμπαν! Κι είν' αλήθεια ένα σύμπαν! Συχώρα με όμως, τώρα παίρνει το λόγο η περηφάνιά μου, γιατί δεν έχω ταίρι σ' αυτή τη δουλειά. Για δαύτο είπα πριν, πως βρίσκομαι στο σπίτι μου.

Πόσον καιρό είναι που έχω καταπιαστεί με το μοναδικό αυτό πράγμα, τον εγκέφαλο της βδέλλας, έτσι κι η πιο αμφίβολη αλήθεια, δε μου ξεφεύγει τώρα πια! Εδώ είναι το βασίλειό μου!

Γι' αυτό έχω πετάξει αλάργα κάθε άλλο, και πλάι στη γνώση μου, η μαύρη παραστέκει άγνοια.

Το φιλότιμο του νου μου, αυτό αξιώνει από μένα, ένα μονάχα να το ξέρω πλήρεια, και όλα τ' άλλα να αγνοώ:

Μ' αηδιάζουν όλοι οι μισεροί του πνεύματος, όσοι έχουν θολωμένο το μυαλό, οι ανερμάτιστοι κι οι ψυροφαντασμένοι.

Όπου τελειώνει η ευφυΐα μου, αρχίζει η τύφλα μου, και θέλω να την έχω.

Όπου όμως θέλω να ξέρω, θέλω να 'μαι ευσυνειδητος, δηλαδή, να 'μαι σκληρός, αμειλικτος, απαίσιος, αδέκαστος.

Ό,τι είπες, Ζαρατούστρα, μια μέρα: «πνεύμα είν' η ζωή, που διαπερνάει τον εαυτό της η ίδια», αυτό μ' οδήγησε, και με περπάτησε μες στη διδασκαλία σου. Κι αλήθεια, με το ίδιο μου το αίμα θρέφτηκε η γνώση μου.

– Αυτό φαίνεται, τον αντίκοψε ο Ζαρατούστρας, (γιατί το αίμα ανάρρесе απάνω στο γυμνό χέρι του ευσυνειδητου. Δέκα βδέλλες του είχαν κολλήσει).

Ω αλλόκοτε, σύντροφέ μου, πόσα με δασκαλεύει η απόδειξη ετούτη, εσύ ο ίδιος δηλαδή! Κι ίσως δεν κάνει να τα χύσω όλα, μέσα στα ανθηρά σου αφτιά.

Εμπρός! ας χωριστούμε 'δώ! Όμως πολύ θα 'θελα να σε ξαναβρώ. Η στράτα 'κεί ίσα πάνω, πάει στη σπηλιά μου.

Απόψε θα 'σαι ο αγαπητός μου ξένος!

Ακόμα θα 'θελα πολύ, να διορθώσω ό,τι κακό έπαθε το κορμί σου από το πάτημα του Ζαρατούστρα.

Αυτό θα το συλλογιστώ αργότερα. Τώρα, μια κραυγή κινδύνου με προσκαλεί γρήγορα μακριά σου!
Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Ο μάγος

Όταν ο Ζαρατούστρας έστριψε πίσω από ένα βράχο, αγνά-ντεψε πάνω στον ίδιο δρόμο, έναν που κουνούσε τα μέλη του σάμπως τρελός, μανιασμένος. Στο τέλος ρίχτηκε καταγής πίστομα:

– Αλτ, είπε ο Ζαρατούστρας στην καρδιά του, αυτός θα είναι ο ανώτερος άνθρωπος, αυτός άφησε εκείνη την κραυγή της απόγνωσης. Πάω να δω αν μπορώ να τον βοηθήσω.

Κι έφτασε στο μέρος όπου κείτονταν ο άνθρωπος κατά γης και είδε ένα γέρο τρεμουλιάρη, με μάτια ασάλευτα. Κι όσο κι αν πάσχισε ο Ζαρατούστρας να τον σηκώσει στα πόδια του ο κόπος του πήγε ανώφελα. Ο βαριόμοιρος μήτε αισθανόταν ότι κάποιος ήταν κοντά του. Αντίθετα χειρονομούσε συγκινητικά και κοίταζε δώθε - κείθε σαν τον ξεμοναχιασμένο απ' όλο τον κόσμο. Στο τέλος ύστερα από σαλταρίσματα και σπασμούς άρχισε να θρηνεί μ' αυτά τα λόγια:

*Ποιος με θερμαίνει πια
ποιος μ' αγαπά;
ω, δώστε μου χέρια ζεστά
ω, δώστε μου καρδιές φωτιά,
αχ, παγομάχαιρα με παγερές αιχμές
με βασανίζουν
διωγμένον από σένα, ω στοχασμέ!
Ακατονόμαστε κρυμμένη τρομερέ
ω κυνηγέ πίσω απ' τα νέφαλα!
Μάτι σαρκαστικό
που με θωρείς απ' τα ερέβη
κείτομαι εδώ
κεραυνωμένος από σένα.
Λυγιέμαι, δαγκώνομαι, σπαρταράω*

αχ τι, αιώνια μαρτυράω!
Και χτυπημένος
από σένα θηριώδη κυνηγέ.
Ω Άγνωστε - Θεέ!

Χτύπα πιο βαθιά,
χτύπα ακόμα μια φορά!
Ξέσκισε, χτύπα τούτη την καρδιά!
Γιατί με βασανίζεις με μυτερά βέλη;
Τι βλέπεις πάλι
Εσέ, που δε σου φέρναν ζάλη
τα πάθη των ανθρώπων τα δεινά.
Με τα χαιρέκακά σου θεία
τα μάτια με τις αστραπές
εσύ δε θέλεις να σκοτώνεις
να βασανίζεις μόνο θες.
Γιατί, ω φθονερέ
με βασανίζεις, Άγνωστε Θεέ;

Χα - χα γλιστρώντας φτάνεις.
Μες στ' άγρια μεσάνυχτα
τι θέλεις να μου κάνεις;
Με σπρώχνεις, με πατάς
α! πόσο είσαι πια κοντά μου
με ακούς που ανασαίνω
και κρυφακούς και την καρδιά μου,
ω φθονερέ.
Μα τι φθονάς;
Φύγε μακριά, μη με πονάς!

Μεσία ζητάς
μες στην καρδιά.
Να κατεβείς στις μυστικές
στις σκέψεις μου τις πιο κρυφές;
Ξεδιάντροπε, άγνωστε, κλέφτη
πες μου να κλέψεις, τι θες;

Τι θες να κρυφακούσεις
 τι θες να τυραννήσεις;
 Ω βασανιστή
 Ω δήμιο θεέ!
 Ή μήπως πρέπει σαν σκυλί,
 μπροστά σου να 'χω κυλιστεί
 κι ενδοτικός χαροκοπώντας
 να δείχνω την αγάπη μου πηδώντας;

Του κάκου! Χτύπα ακόμα,
 σκληρότατη βουκέντρα!
 Δεν είμαι σκύλος σου, είμαι τ' αγρίμι
 ω, κυνηγέ σκληρότατε!
 Ο αιχμάλωτος σου είμαι όλος περηφάνια,
 ω, συ ληστή, κρυμμένη στα ουράνια.
 Μίλα επιτέλους!
 Τι θέλεις από μένα
 ω κατάσκοπε θεέ.
 Λευκοφόρε! Άγνωστε. Μίλα.
 Τι θέλεις Άγνωστε Θεέ!

Τι λύτρα ζητάς;
 Και τι ζητάς για λύτρα;
 Ζήτα πολλά,
 Έτσι το θέλει η περηφάνια μου
 η εκτιμήτρα!
 και λέγε λίγα
 έτσι το θέλει η περηφάνια μου
 η αρνήτρα!
 Εμένα - θες, εμένα;
 εμένα - ολόκληρο;...
 Χα - χα - χα
 και με τυραννάς ανόητε
 και την περηφάνια μου την καταβασανίζεις;

Αγάπη δώσ' μου!

Ποιος με ζεσταίνει πια!
Ποιος μ' αγαπάει,
δυο χέρια δώσε μου ζεστά.
Δώσε μου δυο καρδιές φωτιά.
Δώσε σε με,
Δώσε σε με τον ερημίτη
που εφτάδιπλος πάγος κυκλώνει
του πιέζει την ψυχή
και τους εχθρούς του.
Δώσε, ναι, δώσε,
εχθρέ σκληρόκαρδε!
Δώσε σε μένα!

Έφυγε μόνος του
ο στερνός μου ο σύντροφος
ο μεγάλος εχθρός μου,
ο άγνωστος μου,
ο Δήμιος Θεός μου.
Όχι! Έλα ξανά!
Με τα μαρτύρια σου πάντα
σ' αυτόν που ζει ερημίτης σε μια μπάντα!
Των δακρύνων μου για σένα τρέχουν οι κρουνοί,
Και της καρδιάς μου η φλόγα η στερνή,
Για σένα ανάβει!
Ω έλα ξανά,
η ψυχή σε κράζει!
Ω Άγνωστε Θεέ μου, ω συμφορά μου!
και ύστερη χαρά μου!

2

Μα εδώ ο Ζαρατούστρας δεν άντεξε άλλο, σήκωσε τη μαγκούρα του και χτύπησε μ' όλη του τη δύναμη το θρηνωδό.

– Πάψε! του φώναξε με γέλιο όλο θυμό, πάψε, θεατρίνε! Τσαρλατάνε! Ψεύτη από την κορφή ίσαμε τα νύχια! Σε γνωρίζω πολύ καλά!

Θα σου κάψω τα πόδια, μάγε σιχαμερέ, ξέρω πολύ καλά να βάζω φωτιά σε κάτι τέτοιους σαν και σένα!

– Σταμάτα, φώναξε ο γέρος και σηκώθηκε από χάμου, μη χτυπάς άλλο, ω Ζαρατούστρα! Ένα παιχνίδι μοναχά, ήταν ό,τι έκανα!

Αυτά έχει η τέχνη μου. Έκανα αυτή τη δοκιμή γιατί ήθελα να δοκιμάσω σένα τον ίδιο. Και με κατάλαβες πολύ καλά, στ' αλήθεια!

Μα κι εσύ, δε με δοκίμασες λίγο: είσαι σκληρός σοφέ Ζαρατούστρα! Σκληρά χτυπάν οι «αλήθειες» σου, το ροζιασμένο ραβδί σου μ' εξαναγκάζει να ομολογήσω – *αυτή* την «αλήθεια».

– Μη με κολακεύεις, απάντησε ο Ζαρατούστρας, πάντα τα-ραγμένος και πάντα βλοσυρός, θεατρίνε από την κορφή ίσαμε τα νύχια! Είσαι ψεύτης: πώς μιλάς σύ για την αλήθεια!

Εσύ, το παγόνι των παγωνιών, η θάλασσα της ματαιοδοξίας, τι έπαιζες μπροστά μου, μάγε φρικτέ; Και ποιον έπρεπε να πιστέψω όταν έτσι θρηνολογούσες;

– *Τον εξιλεωτή του πνεύματος*, αποκρίθηκε ο γέρος, *αυτόν* έπαιζα: ο ίδιος εσύ, ανακάλυψες κάποτε αυτή τη λέξη, τον ποιητή, και μάγο, που στο φινάλε το πνεύμα του εναντίον του στρέφεται, το μεταμορφωμένο, που παγώνει απ' την κακή του γνώση και συνείδηση.

Μολόγησέ το τώρα, λοιπόν: πέρασε πολλές καιρός, ω Ζαρατούστρα, μέχρι να καταλάβεις την τέχνη μου και τις ψευτιές μου! Πίστευες στην απελπισία μου, όταν μου κρατούσες το κεφάλι ανάμεσα στα χέρια σου, – σε άκουσα να θρηνολογείς «πολύ λίγο τον αγάπησαν, πολύ λίγο τον αγάπησαν!» Κρυφά χαιρόταν η κακία μου, για το λόγο ότι σε απατούσα τόσο καιρό.

– Θα 'χεις ξεγελάσει πολύ πιο πονηρούς από μένα, είπε ο Ζαρατούστρας, σκληρά. Δεν προφυλάγομαι απ' τους απατεώνες, *πρέπει ν' αποφεύγω την προφύλαξη: έτσι το 'χει η μοίρα μου.*

Συ όμως, *πρέπει ν' απατάς*: πολύ καλά σε ξέρω! Πρέπει πάντα να 'σαι διφορούμενος, τριπλά, τετραπλά, πενταπλά διφορούμενος! Ακόμα κι όσα τώρα δα, μου είπες, δεν ήταν για μένα μήτε αληθινά, μήτ' αρκετά ψεύτικα!

Ω άθλιε απατεώνα, πώς θα μπορούσες να κάνεις αλλιώς! Και την αρρώστια σου ακόμα θα φτιασίδωνες αν ήταν να παρουσιαστείς γυμνός στο γιατρό σου.

Το ίδιο φτασίδωνες και μπροστά μου το ψέμα σου σαν είπες: «ό,τι έκανα, δεν ήταν παρά ένα παιχνίδι!» Ύπαρχει και σοβαρότητα σ' αυτό, μοιάζεις λίγο με εξιλεωτή του πνεύματος.

Σε καταλαβαίνω καλά: Θα μπορούσες να τους μαγέψεις όλους, όμως απέναντι στον εαυτό σου, δεν έχεις δύναμη μαγική!

Θέρισες τη σιχασιά, σαν τη μόνη σου αλήθεια. Κανένας λόγος σου δεν είναι πια αληθινός, εξόν απ' το στόμα σου: ή καλύτερα η σιχασιά, που είναι κολλημένη στο στόμα σου.

– Ποιος, είσαι λοιπόν! φώναξε ο γερο-μάγος, πεισματάρικα, ποιος κοτάει να μου μιλάει έτσι, εμένα του μεγάλου απ' όσους ζουν!

Και μια ολοπράσινη αστραπή τινάχτηκε απ' τα μάτια του στο Ζαρατούστρα. Όμως την ίδια στιγμή άλλαξε κι είπε λυπημένα:

– Ω Ζαρατούστρα απόκαμα, αισθάνομαι αηδία, γιατί να το κρύβω, αλλά πολύ καλά το ξέρεις γύρευα τη μεγαλοσύνη!

Ήθελα να παραστήσω το μεγάλο άνθρωπο. Πολλούς τους έπεισα, μα η ψευτιά μου ήταν πιο μεγάλη απ' τις δυνάμεις μου. Τσακίζομαι απάνω στην ψευτιά μου.

– Ω, Ζαρατούστρα, όλα είναι κίβδηλα σε μένα. Ότι συντρίβομαι όμως είναι αληθινό.

– Σε τιμάει αυτό, είπε ο Ζαρατούστρας συννεφιασμένος και λοξοκοιτάζοντας.

Σε τιμάει ότι ζητούσες τη μεγαλοσύνη, μα σε προδίνει σύγκαιρα. Δεν είσαι μεγάλος.

Ω, γερο-μάγε, ελεεινέ αυτό είναι ό,τι πιο καλό κι ό,τι πιο τίμιο έχεις. Κι ό,τι εκτιμάω σε σένα είναι ότι μπαϊλντισες από τον εαυτό σου και φώναξες: «δεν είμαι μεγάλος!».

Γι' αυτό, σ' εκτιμάω, σαν εξιλεωτή του πνεύματος: Κι ακόμα, ας ήταν μοναχά για μια στιγμή, αυτή τη μόνη τη στιγμή ήσουν γνήσιος.

Μα πες μου τι γυρεύεις εσύ εδώ στα ρουμάνια και στα βράχια μου; Κι όταν μπροστά βγήκες ποια δοκιμασία από μένα γύρευες; Σε τι ήθελες να με δοκιμάσεις;

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και τα μάτια του ακοντίζαν αστραπές. Ο γερο-μάγος μια στιγμή βουβάθηκε, έπειτα είπε πάλι:

– Να σε δοκιμάσω; εγώ μονάχα σε ζητώ. Ω Ζαρατούστρα,

ζητάω τον γνήσιο, τον αληθινό, τον απλό τον άγιο της γνώσης, ένα μεγάλο άνθρωπο!

Δεν το ξέρεις, λοιπόν, ω Ζαρατούστρα; Ζητάω το Ζαρατούστρα».

Στα λόγια αυτά μεγάλη σωπασιά μπήκε ανάμεσά τους. Ο Ζαρατούστρας βουτήχτηκε σε σκέψεις τρίςβαθες τόσο πολύ που σφαλίσαν τα μάτια του. Έπειτα, γύρισε στο συνομιλητή του, έπιασε το χέρι του και είπε με μεγάλη ευγένεια και πανουργία:

– Εμπρός, η στράτα εκεί πάνω τραβάει στη σπηλιά του Ζαρατούστρα. Εκεί να ζητήσεις αυτόν που ψάχνεις να βρεις.

Και πάρε ορμήνιες από τα ζώα μου: τον αετό μου και το φίδι μου: αυτά θα σε συντρεξουν να ζητήσεις ό,τι θέλεις. Η σπηλιά μου όμως είναι μεγάλη.

Κι εγώ ο ίδιος, είναι σίγουρο, μεγάλο άνθρωπο δεν είδα ακόμα.

Για ό,τι είναι μεγάλο και το μάτι του πιο λεπτού είναι σήμερα το πιο χοντρό.

Βρισκόμαστε στη βασιλεία του όχλου.

Μέχρι τώρα αντάμωσα πολλούς που φουσκώναν και φώναζε ο λαός: «κοιτάχτε ένα μεγάλο άνθρωπο!», μα τι φελάν όλα τα φουσερά! Στο τέλος ο αγέρας φεύγει!

Στο τέλος κρεπάρει ο βάτραχος παραφουσκωμένος και φεύγει από μέσα ο αέρας. Να τρυπάς την κοιλιά ενός φουσκωμένου: σοφή διασκέδαση.

Τούτο το σήμερα είναι του όχλου: ποιος ξέρει τώρα τι είναι μεγάλο και τι είναι μικρό; Ποιος ζήτησε το μεγαλείο πετυχημένα; Μονάχα ένας τρελός, οι τρελοί πετυχαίνουν.

Ζητάς μεγάλους άντρες, παράξενα τρελέ; Ποιος στο δασκάλεψε αυτό; Σήμερα είναι κατάλληλος καιρός; Ω ελεεινέ ερευνητή, γιατί με πειράζεις;

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας, με την καρδιά ανακουφισμένη και τράβηξε τη στράτα του γελώντας.

Εκτός υπηρεσίας

Λίγη ώρα όμως, απ' όταν ο Ζαρατούστρας ξεφορτώθηκε το μάγο, αντίκρισε κάποιον καθισμένο στην άκρη της στράτας. Τον είχε το κατόπι ένας ψηλός, μαυροφορεμένος με μαραγκιασμένο πρόσωπο.

Η θωριά του τρομερά τον δυσαρέστησε. «Αλί, μουρμούρισε στην καρδιά του, εκεί παραστέκει μεταμφιεσμένη η θλίψη, θαρρώ σαν να 'χει πρόσωπο παπά: Αυτοί τι γυρεύουν στο βασιλείό μου;

Μα μόλις ξέφυγα, από κείνον το μάγο, και τώρα άλλος, νεκρομάντης στη στράτα μου με συντυχαίνει;

Ένας που κάνει μάγια απιθώνοντας τα χέρια του, ένας σκοτεινός αγύρτης με το έλεος του Θεού, ένας καλοταϊσμένος συκοφάντης της γης, που να τον πάρει ο διάβολος, μα ο διάβολος, δεν είναι ολοένα έτοιμος, όταν τον χρειαζόμαστε! Έρχεται ολοένα αργά. Αχ αυτός ο καταραμένος νάνος, ο κουτσούλιακας!»

... Έτσι, βλαστημούσε ο Ζαρατούστρας, γιατί η καρδιά του ήταν ανυπομόνευτη, και σκεφτόταν με τι τρόπο θα μπορέσει να διαβεί μπροστά απ' το μαύρο άνθρωπο γυρίζοντας αλλού τα μάτια: να, όμως, έγινε αλλιώςικα: Την ίδια τη στιγμή τον είχε καταλάβει ο άλλος. Κι όμοιος με τον άνθρωπο που τον βρίσκει ανεπάντευχη ευτυχία, σαλτάρισε κι έδραμε στο Ζαρατούστρα.

– Όποιος κι αν είσαι, ω στρατολάτη, βοήθα έναν παραστρατημένο, που γυρεύει ένα γέρο και μπορεί να πάθει κάποιο δυστύχημα εδώ!

Αυτός ο κόσμος μου είναι ξένος; και ξένος και αλαργινός κι άκουσα να βρουχιόνται άγρια θεριά, κι εκείνος που θα με προστάτευε χάθηκε!

Γύρεψα τον ύστερο ευσεβή άνθρωπο, έναν άγιο κι ερημίτη που μέσα στο δάσος του δεν έχει ακούσει να λένε, ό,τι όλος ο κόσμος σήμερα ξέρει.

– Τι ξέρει, σήμερα, ο κόσμος όλος; ρώτησε ο Ζαρατούστρας. Ότι πέθανε πια, ο παλιός Θεός που κάποτε τον είχε πιστέψει όλος ο κόσμος;

– Το βρήκες απάντησε ο γέρος πικραμένος. Κι εγώ για τον παλιό Θεό δούλευα μέχρι την τελευταία του ώρα!

Μα τώρα, είμαι εκτός υπηρεσίας, χωρίς αφέντη, κι όμως, ελεύθερος δεν είμαι και μήτε χαρούμενος είμαι, μονάχα οι θύμησες μου δίνουν χαρά: για τούτο ανέβηκα σ' αυτά τα βουνά, να ξαναγιορτάσω μια γιορτή, καθώς ταιριάζει σ' έναν πάπα και σ' έναν πατέρα της εκκλησίας: γιατί μάθε πως είμαι ο τελευταίος πάπας! – μια γιορτή ευλαβικής θύμησης και θείας λατρείας.

Μα τώρα πέθανε ο ευλαβέστερος των ανθρώπων, ο άγιος αυτός του δάσους, που άπαυτα υμνούσε το Θεό με ψαλμωδίες και προσευχές.

Ανακάλυψα την καλύβα του, όμως τον ίδιο δεν τον βρήκα – δυο λύκους βρήκα μέσα που τον κλαίγαν ουρλιάζοντας, γιατί όλα τα ζωντανά τον αγαπούσαν. Και τότε έφυγα.

Του κάκου ήρθα λοιπόν, στα δάση αυτά και στα βουνά; Και τότε η καρδιά μου αποφάσισε να ζητήσει έναν άλλο, τον πιο ευλαβικό απ' όλους τους άθεους – να ζητήσει το Ζαρατούστρα.

Αυτά είπε ο γέρος και κοιτούσε με σουβλερή ματιά εκείνον που στεκόταν μπροστά του.

Μα ο Ζαρατούστρας, ήπηρε το χέρι του γέρου πάπα και το κοίταξε πολλή ώρα με θαυμασμό.

– Κοίταξε, σεβάσμιε γέροντα, είπε μετά, τι ωραίο και μακρύ χέρι! Χέρι ανθρώπου που πάντα βλογούσε. Και τώρα κρατάει εκείνον που ζητάς, εμένα, το Ζαρατούστρα!

Είμαι ο Ζαρατούστρας, ο άθεος, που λέει: «ποιος είναι από μένα πιο άθεος για να χαρώ τη διδαχή του;»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και η ματιά του ξέσκισε τις σκέψεις και τους κρυφούς στοχασμούς του γερο-πάπα. Τέλος ο πάπας είπε:

– Εκείνος που πιο πολύ τον αγαπούσε και πιο πολύ τον καταλάβαινε, εκείνος και πιο πολύ τον κατάστρεψε:

Να, από μας τους δυο, εγώ δεν είμαι τώρα ο πιο άθεος; Μα ποιος για τούτο θα μπορούσε να χαρεί!

– Τον υπηρέτησες μέχρι τα στερνά του; ρώτησε ο Ζαρατούστρας, σκεφτικός, μετά από βαθιά σιωπή. Ξέρεις πώς πέθανε;

Είν' αλήθεια αυτό που διαδίδεται, ότι η συμπόνια τον σκότωσε; Ότι είδε πως κρεμόταν ο άνθρωπος απάνω στο σταυρό και δεν το άντεξε, ότι η αγάπη του για τον άνθρωπο έγιν' η κόλαση και τελικά ο θάνατός του;...

Ο γερο-πάπας όμως, δεν έδωσε απόκριση, μόνο κοίταξε στα πλάγια δειλά και με πικραμένη και σκοτεινή έκφραση στο πρόσωπο.

– Άστον, πάει πια, είπε ο Ζαρατούστρας, ύστερα από μακριά σκέψη κοιτάζοντας το γέρο κατάματα. Όσο κι αν με τιμάει που μιλάς πάντα καλά γι' αυτόν τον πεθαμένο, ξέρεις ωστόσο καλά όσο και εγώ, ποιος ήταν, και ότι ακολουθούσε αλλόκοτους δρόμους.

– Για να τα πούμε ανάμεσα σε τρία μάτια, είπε χαρούμενος ο γερο-πάπας (γιατί ήταν με ένα μάτι), τα ζητήματα του Θεού τα κατέχω καλύτερα από το Ζαρατούστρα - και πρέπει να τα κατέχω, φυσικά!

Με την αγάπη μου δούλευα γι' αυτόν χρόνια, κι η θέλησή μου ήταν πάντα πιστή στη δική του θέληση. Μα ένας καλός υπηρέτης τα ξέρει όλα, και μερικά πράγματα παραπάνω, που ο αφέντης του τα κρύβει κι από τον ίδιο του τον εαυτό.

Ήταν ένας Θεός κρυφός, γιομάτος μυστήρια. Αληθινά, και το γιο του ακόμα τον απόκτησε περπατώντας σε λοξούς δρόμους. Και στην πίστη του την πύλη η μοιχεία στέκεται.

Όποιος για Θεό της αγάπης τον λατρεύει, δε στοχάζεται υψηλά για την ίδια την αγάπη.

Μήπως αυτός ο ίδιος ο Θεός, δεν ήθελε και δικαστής να είναι; Όμως αυτός που αγαπάει, αγαπάει πέρα από αμοιβή και ανταπόδοση.

Σαν ήταν νέος, αυτός ο Θεός απ' την Ανατολή, ήταν άτεγκτος και εκδικητικός και σκάρωσε μια κόλαση για να διασκεδάζουν οι εκλεκτοί του.

Τελικά όμως, γέρασε και μαλάκωσε, κι έγινε ήμερος και πονετικός, ίδιος με παππού πιο πολύ, παρά με πατέρα, και περισσότερο όμοιος, με τρεμάμενη γιαγιά.

Και καθόταν τώρα μαζεμένος, σιμά στο παραγώνι του, γκρι-

νιάζοντας για τ' ανήμπορα πόδια του, αποσταμένος από τον κόσμο, μ' αποσταμένη τη θέλησή του, μέχρι που μια μέρα τον έπνιξε η μεγάλη του «συμπόνια».

– Ε, γερο-πάπα, τον έκοψε τότε ο Ζαρατούστρας, τα 'δες αυτά με τα μάτια σου; Μπορεί να γίναν έτσι όλ' αυτά, μα μπορεί κι αλλιώς. Σαν οι Θεοί πεθαίνουν, πεθαίνουν με πολλών λογιών θανάτους.

Πάει καλά! Έτσι ή αλλιώς – πάει τώρα πια. Τη σιχασιά έφερνε στ' αφτιά μου και στα μάτια μου, τίποτα χειρότερο δε θα 'θελα να πω εναντίον του.

Αγαπάω ό,τι βλέπει καθαρά και μιλάει τίμια. Αυτός όμως – και το ξέρεις καλά γερο-πάπα, είχε κάτι από τη φάρα σου, από την παπαδοφάρα – ήταν υποκριτής.

Κι ήταν ακόμα και αλλοπρόσαλλος. Γιατί θύμωσε τόσο μαζί μας, αυτός ο οξύθυμος, επειδή δεν τον καταλάβαμε! Γιατί λοιπόν δε μιλούσε πιο καθαρά;

Κι αν τ' αφτιά μας φταίγαν, γιατί να μας δώσει αφτιά που ακούγαν άσχημα; Κι αν βούρκος υπήρχε μέσα στ' αφτιά μας, ποιός την είχε βάλει μέσα 'κει;

Δε μπορούσε να καταφέρει πολλά πράγματα, αυτός ο αγγειοπλάστης, που δεν είχε μάθει καλά την τέχνη του! Μα το να εκδικηθεί τ' αγγεία του και τα πλάσματά του, επειδή δε τα πέτυχε καλά; αυτό ήταν αμάρτημα εναντίον του καλού γούστου.

Και στην ευσέβεια ακόμα υπάρχει καλό γούστο κι αυτό, είπε στο φινάλε: Να μας λείπει τέτοιος Θεός! Κάλιο να μην υπάρχει καθόλου Θεός, κάλλιο να φτιάξουμε μονάχοι μας τη μοίρα, κάλλιο τρελοί να γίνουμε, κάλλιο να είμαστε θεοί εμείς οι ίδιοι!»

– Τι ακούω! είπε ο γερο-πάπας μ' αφτιά τεντωμένα. Ω Ζαρατούστρα, είσαι πιο ευσεβής απ' όσο πιστεύεις, με μια τέτοια απιστία! Κάποιος θεός θα υπάρχει μέσα σου, που σε οδήγησε στην αθεΐα σου.

Μήπως σε εμποδίζει πια, η ίδια σου η ευσέβεια, να πιστέψεις σ' ένα Θεό; Και η υπερβολική σου σωφροσύνη, θα σ' οδηγήσει επιτέλους πέραν του καλού και του κακού!

Κόιταξε λοιπόν, τι σου επιφυλάσσεται: Έχεις μάτια και χέρια

και στόμα, που προορίζονται να ευλογάν στους αιώνες των αιώνων. Δεν ευλογάει κανείς μονάχα με το χέρι.

Σιμά σου, μ' όλο που θέλεις να 'σαι ο πιο άθεος, νιώθω μια μυστική ευωδία από μακρόχρονες ευλογίες: μου προξενεί καλό, μαζί και πόνο.

Άσε με να γίνω ο μουσαφίρης σου, ω Ζαρατούστρα, έστω και για μια μονάχα νύχτα! Πουθενά στη γης δε θα 'ναι τώρα πια καλύτερα για μένα, παρά στο σπίτι σου!

– Αμήν! Να γίνει το θέλημά σου! είπε ο Ζαρατούστρας ξαφνιασμένος, ο δρόμος εκεί πάνω, οδηγεί στη σπηλιά του Ζαρατούστρα.

Με ευχαρίστηση, στ' αλήθεια, θα σε πήγαινα εγώ, σεβασμιότατε, γιατί αγαπάω όλους τους ευσεβείς ανθρώπους. Όμως τώρα, μια κραυγή αγωνίας με φωνάζει μακριά σου.

Στο δικό μου βασίλειο, κανένας δεν πρέπει να πάθει κακό. Η σπηλιά μου είν' ένα καλό λιμάνι. Κι απ' την καρδιά μου θα 'θελα, πάνω σε στέρεα γης, και με στέρεα πόδια, να στήσω κάθε πικραμένο.

Ποιος όμως θα σήκωνε την κακοκεφιά σου από τους ώμους; Εγώ δεν έχω αυτή τη δύναμη. Πολύ καιρό, στ' αλήθεια, θα χρειαστεί να περιμένουμε, ώσπου κάποιος ν' αναστήσει το Θεό σου!

Γιατί αυτός ο παλιός θεός δε ζει πια: είναι πέρα για πέρα πεθαμένος.

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Ο πιο άσχημος άνθρωπος

Και γυρόφερε πάλι ο Ζαρατούστρας ρουμάνια και βουνά, και τα μάτια του ψάχναν ολοένα και πουθενά δε φαινόταν εκείνος που θέλαν να δουν: τον μεγάλο απελπισμένο που ούρλιαζε.

Στο δρόμο η καρδιά του ευφραινόταν, ευγνωμοσύνη ξέχειλη: «Πόσα καλά μου πρόσφερε τούτη η μέρα, έλεγε, για να με αποζημιώσει που τόσο άσχημα την άρχισα; Τι παράξενους συνομιλητές βρήκα!

Θα ξαναμασήσω τώρα, τα λόγια τους σάμπως νόστιμους σπόρους. Τα δόντια μου, θα τους κόψουν θα τους αλέσουν. θα

τους κάνουν σκόνη, ώσπου να κατεβούν σαν γάλα στην ψυχή μου!»

Σ' ένα στρίψιμο της στράτας κάτω από ένα βράχο το τοπίο αναπάντεχα άλλαξε. Κι ο Ζαρατούστρας μπήκε στο βασίλειο του θανάτου. Μαύρα και κόκκινα βράχια πυργονόντουσαν: μήτε γρασίδι, μήτε δέντρο, μήτε κελάηδημα πουλιού.

Ήταν μια κοιλάδα. Και την αποφεύγαν όλα τα ζώα, ακόμα και τα άγρια θηριά. Μονάχα κάτι φρικαλέα, χοντρά, πράσινα φίδια, πηγαίνουν να πεθάνουν εκεί, σαν γερονούσαν. Για δαύτο την κοιλάδα ετούτη οι τσοπάνηδες τη λέγαν: φιδονεκροταφείο.

Όμως ο Ζαρατούστρας βούλιαξε σε μαύρες θύμψεις, γιατί του φάνταζε πως άλλη μια φορά είχε βρεθεί σ' ετούτη την κοιλάδα. Κι ένα πελώριο βάρος του πλάκωσε το νου: τόσο, που άρχισε να προχωράει σιγανά κι ολοένα πιο σιγανά, ώσπου στο τέλος σταμάτησε.

Και τότε, καθώς άνοιξε τα μάτια του, αντίκρισε ένα πράγμα στην άκρη του δρόμου, κάτι σαν άνθρωπο, κάτι που μόλις έμοιαζε με άνθρωπο, κάτι απερίγραπτο.

Και μονοστιγμής ο Ζαρατούστρας, κυριεύτηκε από μεγάλη ντροπή, γιατί είδε με τα μάτια του ένα τέτοιο θέαμα: κοκκίνισε μέχρι τις ρίζες των άσπρων μαλλιών του, πήρε τη ματιά του από 'κει κι ετοιμάστηκε να φύγει από το φρικαλέο εκείνο μέρος. Άξαφνα όμως ένας ήχος ακούστηκε στη νεκρή ερημιά: γιατί απο τη γη ανάβρυσε ένα γουργούρισμα, καθώς το νερό γουργουρίζει σ' ένα φραγμένο οχετό. Κι ο ήχος αυτός, στο τέλος έγινε ανθρώπινη φωνή κι ανθρώπινος λόγος: – και έλεγε:

– «Ζαρατούστρα! Ζαρατούστρα! Βρες το αίγιμά μου! Μίλησε! Μίλησε! Ποια είναι η εκδίκηση ενάντια στο μάρτυρα;

Κάνε πίσω, εδώ είναι πάγος γλιστερός. Φυλάξου, μη λάχει εδώ και σπάσει η περηφάνια σου τα πόδια της!

Για σοφό θαρρείς τον εαυτό σου περήφανε Ζαρατούστρα! Βρες λοιπόν, το αίγιμά μου, ω σκληρέ καρυδοσπάστη –το αίγιμά του εαυτού μου.! Πες μου λοιπόν: ποιος είμαι!»

Μα σαν άκουσε ο Ζαρατούστρας τα λόγια τούτα, τι φανταζόσαστε πως έγινε στην ψυχή του; Ο οίκτος τον κυρίεψε και μονομιάς σωριάστηκε καταγής σάμπως δρυς, που πολύ καιρό αντι-

στάθηκε στις τσεκουριές των ξυλοκόπων –και άξαφνα σωριάζεται βαριά, τρομοκρατώντας ακόμα κι εκείνους που την πελεκούσαν. Όμως αμέσως τινάχτηκε απάνω και το πρόσωπό του έγινε σκληρό.

– Σε γνωρίζω καλά, είπε με χάλκινη φωνή: *είσαι ο δολοφόνος του Θεού!* Άσε με να φύγω.

Δεν μπόρεσες να υποφέρεις εκείνον που σ' έβλεπε – που σ' έβλεπε πάντα μέχρι τα βαθύτερα βάθη σου, ω ασχημότετε των ανθρώπων! Κι εκδικήθηκες αυτόν το μάρτυρα!

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας κι ετοιμάστηκε να φύγει. Όμως ο ακατανόμαστος τον άρπαξε από μια άκρη του ρούχου του κι άρχισε ξανά να γουργουρίζει, ψάχνοντας να βρει τα λόγια. «Μείνε», είπε στο τέλος.

– Μείνε! Μην προσπερνάς! Βρες πιο τσεκούρι σε σώριασε στη γη: Μπράβο σου Ζαρατούστρα, που στέκεις πάλι ορθός!

Μάντεψες, το ξέρω καλά, τι νιώθει εκείνος που σκότωσε – ο δολοφόνος του Θεού. Στάσου! Κάθισε 'δώ σιμά μου και δε θα χάσεις!

Σε ποιον ν' αποτανθώ, εξόν από σένα; Μείνε και κάθισε! Μη με κοιτάξεις όμως! Σεβάσου την ασχήμια μου!

Με κυνηγάν: σύ είσαι τώρα το ύστερο καταφύγιό μου. Δε με κυνηγάν με το μίσος, δε με κυνηγάν με χωροφύλακες. Ω, θα καταφρονούσα τέτοιο κυνήγημα, και θα χαιρόμουν και θα 'μωνα περήφανος γι' αυτό!

Τις πιο μεγάλες επιτυχίες, δεν τις είχαν εκείνοι που τους κυνηγούσαν καλά; Κι όποιος καλά κυνηγάει, μαθαίνει εύκολα ν' ακολουθάει: κι ακολουθώντας, μένει πάντα πίσω! Όμως ο οίκτος τους – ο οίκτος τους με κυνηγάει, και για να γλιτώσω απ' αυτόν, γυρεύω καταφύγιο σε σένα. Ω Ζαρατούστρα, προστέτεψέ με, στερνό μου καταφύγιο, συ, ο μόνος που με κατάλαβες: – που κάταλαβες τι νιώθει αυτός που σκότωσε Εκείνον! Μείνε! Μα αν πάλι θες να φύγεις, ω ανυπομόνευτε: μην πάρεις το δρόμο απ' όπου ήρθα. Ο δρόμος αυτός είναι κακός.

Φουρκίζεσαι μαζί μου, γιατί μασάω έτσι τα λόγια μου τόσον καιρό; Και γιατί ορμήνεις σου δίνω; Μάθε το, εγώ είμαι ο πιο άσχημος άνθρωπος, – που έχει τα πιο μεγάλα και πιο βαριά πό-

δια. Παντού απ' όπου πέρασα, ο δρόμος είναι κακός. Καταστρέφω και βεβηλώνω όλους τους δρόμους.

Πρόσεξα ότ ήθελες να με προσπεράσεις σιωπηλός, κι ότi κοκκίνισες: απ' αυτό κατάλαβα ότi είσαι ο Ζαρατούστρας.

Κάθε άλλος, θα μου 'ρχινε την ελεημοσύνη του με ματιές και με λόγια. Ότι όμως, δεν είμαι τόσο πολύ διακονιάρης αυτό το κατάλαβες – κι είμαι πολύ πλούσιος, πλούσιος σε μεγάλα πράγματα και τρομερά, στα πιο άσχημα και στα πιο ενεκλάλητα! Η ντροπή σου, ω Ζαρατούστρα, μου 'κανε τιμή!

Τρόμαξα να φύγω απ' αυτόν το συρφετό, τους ψυχόπονους, για να βρω το μόνο άνθρωπο που διδάσκει σήμερα πως «η συμπίονία είναι ενοχλητική» – εσένα, ω Ζαρατούστρα! Ή του θεού, ή των ανθρώπων είν' αυτή η συμπίονία: η συμπίονία προσβάλλει τη ντροπή. Κι η άρνηση για βοήθεια, είναι προτιμότερη από την αρετή που πρόθυμα πολύ τρέχει για βοήθεια.

Μα τη συμπίονία σήμερα οι μικράνθρωποι θαρρούν για αρετή: αυτοί δε σέβονται καθόλου τη μεγάλη δυστυχία, τη μεγάλη ασχήμια, τη μεγάλη αποτυχία.

Ρίχνω τη ματιά μου πάνω σ' όλους αυτούς, σαν το σκύλο πάνω από τις πλάτες των προβάτων που σαλαγάν. Κι είναι μικρά, μαλλιαρά, αγαθά και σταχτόχρωμα πλάσματα.

Σαν ερωδιός που ακοντίζει με καταφρόνηση τη ματιά του, απάνω, από τους χαμηλούς βάλτους, με το κεφάλι τεζαρισμένο πίσω: μ' αυτή τη στάση ακοντίζω τη ματιά μου πέρα από το γκρίζο κοπάδι των μικρών κυμάτων, των μικρών θελήσεων των μικρών ψυχών.

Καιρό πολύ δικαίωνα αυτούς τους μικρανθρώπους: μέχρι τη δύναμη τους έδωσα και τώρα δασκαλεύουν και τους άλλους: «καλό είναι μόνο ό,τι οι μικράνθρωποι λένε καλό».

Κι «αλήθεια» λένε σήμερα, ό,τι είπε αλήθεια, ο κήρυκας εκείνος ο βγαλμένος απ' τις τάξεις τους, ο αλλόκοτος, άγιος, ο συνήγορος των μικρανθρώπων όλων, που έλεγε, για τον εαυτό του «εγώ ειμί, η αλήθεια».

Εκείνος ο αλαζόνας κάνει τους μικρανθρώπους να σηκώνουν κεφάλι, εκείνος που δίδαξε μια μεγάλη πλάνη κηρύχοντας: «εγώ ειμί η αλήθεια».

Σε τέτοιο αλάζονα έχουν απαντήσει καμιά φορά πιο ευγενικά – Όμως εσύ Ζαρατούστρα, τον προσπέρασες κι είπες: «όχι, όχι» τρεις φορές όχι!

Απομάκρυνες από την πλάνη του, απομάκρυνες πρώτος εσύ από τη συμπόνια, όχι όλους ή κανένα, μα τον εαυτό σου και τους όμοιούς σου.

Ντρέπεσαι τη ντροπή των μεγάλων που υποφέρουν και αλήθεια, όταν λες: «η συμπόνια θα σηκώσει ένα μεγάλο νέφαλο, ω άνθρωποι προσέχτε!»

– Ή όταν διδάσκεις: «οι δημιουργοί είναι σκληροί, η μεγάλη αγάπη στέκεται απάνω απ' τη συμπόνια τους», ω Ζαρατούστρα πόσο καλά θαρρώ, πως ξέρεις τα σημάδια των καιρών!

Μα κι εσύ ο ίδιος, φυλάξου απ' τη συμπόνια σου: Γιατί πολλοί προστρέχουν σε σένα, πολλοί βασανισμένοι, πολλοί τυρανισμένοι από την αμφιβολία, πολλοί απελπισμένοι, πολλοί παγωμένοι, πολλοί πνιγμένοι.

Ακόμα σου λέω πρόσεχε, και μένανε τον ίδιο. Μάντεψες το πιο καλό και πιο κακό αίνιγμά μου: ποιος ήμουν, τι έκανα, ξέρω ποιο ξινάρι μπορεί να σε γκρεμίσει.

Όμως εκείνος έπρεπε να πεθάνει: έβλεπε με μάτια παντεποπτικά, έβλεπε των ανθρώπων τις αβύσσους στο τετράβαθο, έβλεπε τις κρυμμένες τους ξεδιαντροπιές κι ασχήμιες.

Δεν ήξερε η συμπόνια του ντροπή: χωνόταν και στις πιο βρομιάρικες γωνιές μου. Αυτός ο υπεργίγιος, ο υπεραδιάκριτος, ο υπερεύσπλαχνος έπρεπε να πεθάνει!

Κοίταζε εμένα ολοένα: τέτοιο μάρτυρα ήθελα να τον εκδικηθώ, ή να πεθάνω εγώ.

Ο Θεός που έβλεπε τα πάντα, ως και τον άνθρωπο ακόμα, – αυτός ο Θεός ήταν ανάγκη να πεθάνει!

Ο άνθρωπος πια τέτοιο μάρτυρα δεν τον αντέχει!».

Αυτά είπε ο πιο άσχημος άνθρωπος. Κι ο Ζαρατούστρας σηκώθηκε κι ετοιμάστηκε να φύγει: γιατί ήταν παγωμένος ίσαμε τα σπλάχνα του.

– Ω ακατονόμαστε, είπε, με απομάκρυνες από το δρόμο σου, γι' αυτό σε συμβουλεύω τον δικό μου: Να, εκεί, πάνω, βρίσκεται η σπηλιά του Ζαρατούστρα.

Η σπηλιά μου είναι μεγάλη και βαθιά, κι έχει γωνιές πολλές. Εκεί ο πιο κρυμμένος βρίσκει την κρυψώνα του.

Πολύ κοντά της είναι εκατό τρύπες και κρυψώνες, για τα σερπετά τα πεταμένα και τα σαλταριστά, τα ζώα.

Ω, του εαυτού σου αυτοεξόριστε, δε θες να ζεις πια, ανάμεσα στους ανθρώπους και στη συμπόνια την ανθρώπινη. Ε, τότε μιμήσου με. Έτσι θα δασκαλευτείς κι από μένα: *Μαθαίνει όποιος δρα*.

Και κατά πρώτα μίλα με τα ζώα μου! Το πιο περήφανο πουλί και το πιο πανούργο ζώο! Οι πιο καλοί μας συμβουλάτορες ας είν' αυτά για μας τους δυο!

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και ξαναπήρε το δρόμο του: πολλά ρωτούσε τον εαυτό του κι αποκρίσεις δεν έβρισκε:

«Πόσο φτωχός είναι ο άνθρωπος; αχ, πόσο μεγάλη πρέπει να είναι ετούτη η αυτοαγάπη του. Και πόση καταφρόνηση έχει για τον εαυτό του!

Ακόμα και τούτος εδώ, αγαπούσε τον εαυτό του, περιφρονώντας τον: ένας μεγάλος εραστής είναι για μένα κι ένας μεγάλος περιφρονητής.

Δε βρήκα ακόμα κανέναν να καταφρονάει τόσο βαθιά τον εαυτό του: Κι αυτό είναι ύψος. Αλί μου, αν εκείνος ήταν, λες, ο ανώτερος άνθρωπος που άκουσα την κραυγή του!

Αγαπάω τους μεγάλους καταφρονητές.

Ο άνθρωπος όμως είναι κάτι που πρέπει να προσπεραστεί».

Ο εθελοντής ζητιάνος

Όταν ο Ζαρατούστρας παράτησε τον ασχημότερο άνθρωπο αισάνθηκε τον εαυτό του έρημο και παγωμένο: επειδή πολλές πικραμένες και ερημωμένες σκέψεις διαβαίνουν απ' το γου του, – τόσο πολλές που πάγωναν και τη μιλιά του, ακόμα. Όσο όμως ανεβοκατέβαινε ολοένα, κι απάνω, κάτω, ανάμεσα, φορές λιβάδια πράσινα, φορές τραχιά, βραχώδικα φαράγγια, που μια φορά ανυπομόνευτος χείμαρρος είχε διαλέξει κοίτη του! ο νους του θερμάνθηκε μονομιάς και καρδάμωσε.

«Τι έγινε, λοιπόν; ρώτησε τον εαυτό του, κάτι ζεστό και ζωντανό σάμπως μου δίνει καινούρια ζωή. Κι αυτό πρέπει να βρίσκεται κάπου κοντά μου.

Αισθάνομαι τον εαυτό μου τώρα πια, λιγότερο μονάχο. Θαρρώ συντρόφοι κι αδερφοί μου άγνωστοι σάμπως να μ' έχουν στη μέση. Κι η θερμή ανασεμιά τους συγκινεί την ψυχή μου».

Και κοίταξε τριγύρω γυρεύοντας τους παρηγορητές της ερημιάς του, και να, εκεί πέρα, αγνάντεψε στεκάμενος μπουλούκι αγελάδες σ' ένα ψήλωμα. Εκείνων το πλησίασμα και η μυρωδιά είχε ζεστάνει την καρδιά του.

Οι αγελάδες όμως φάνταζαν σάμπως πρόσεχαν κάποιον να τους βγάζει λόγο, και μήτε δώσαν σημασία καμιά στον καινουριοφερμένο.

Καθώς ο Ζαρατούστρας ζύγωσε άκουσε ανθρώπινες φωνές ανάμεσα απ' τις αγελάδες ν' αναβρύζουν. Κι είχαν όλες τους καταφάνερα γυρίσει τα κεφάλια στον ομιλητή.

Τότε ο Ζαρατούστρας σαλτάρισε φουριόζος εκεί πάνω, και σκόρπισε τα ζωντανά, γιατί τρόμαξε, μήπως σε κάποιον είχε γίνει κάποιο δυστύχημα άξαφνο, κι ήταν ανύμπορη η σπλαχνισιά των αγελάδων να τον συντρέξει. Μα είχε γελαστεί. Γιατί ένας άνθρωπος καθισμένος καταγής φάνταζε σάμπως πάσχιζε να πείσει τα ζώα, ότι δεν έπρεπε να τον φοβούνται, ένας γαλήνιος ιεροκήρυκας του βουνού που, και τα μάτια του ακόμα, κηρύχναν την αγαθότητα.

- Τι γυρεύεις εδώ; φώναξε ο Ζαρατούστρας παραξεμεμένος.
- Ό,τι γυρεύεις και σύ, ταραχοποιέ: την επί γης ευτυχία.

Όμως για τούτο, έπρεπε να δασκαλευτώ μπροστούτερα από τούτες εδώ τις αγελάδες. Γιατί, μάθε, μισό πρωινό τώρα τους μιλάω κι ήταν έτοιμες πια να μ' απαντήσουν. Γιατί τις τάραξες;

Αν δεν πισωδρομήσουμε και δε γυρίσουμε πίσω, δε θα μπούμε στην βασιλεία των ουρανών. Έπρεπε απ' αυτές να μάθουμε ένα πράγμα: το *ξαναμάσημα*.

Κι αληθινά αν ο άνθρωπος κερδίσει όλο τον κόσμο, και δε μάθει αυτό το Ένα, το ξαναμάσημα: πόσο κέρδος θα έχει; Δε θα λυτρωνόταν από τη θλίψη του – από τη μεγάλη του θλίψη: όμως αυτό το λεν «αηδία!» Ποιανού σήμερα η καρδιά, το στόμα και τα μά-

τια δεν είναι γιομάτα αηδία; Ακόμα και συ! Όμως κοίτα αυτές τις αγελάδες!

Αυτά είπε ο κήρυκας του βουνού και γύρισε τη ματιά του κατά το Ζαρατούστρα, –γιατί κι εκείνη τη στιγμή είχε καρφωμένα τα μάτια του στις αγελάδες: κι άξαφνα άλλαξε το πρόσωπό του.

– Σε ποιον μιλάω; φώναξε φοβισμένος και σηκώθηκε από τη γη.

Αυτός είναι ο άνθρωπος που δεν αισθάνθηκε αηδία, ο νικητής της μεγάλης αηδίας. Αυτό είναι το μάτι, το σώμα, η καρδιά του Ζαρατούστρα!

Και μιλώντας φιλούσε το χέρι του συνομιλητή του, με μάτια θολωμένα και σάμπως ένα πολύτιμο κι ακριβό κειμήλιο άξαφνα πέφτει γι' αυτόν απ' τα ουράνια.

Κι οι αγελάδες όλα τα παρατηρούσαν κι απορούσαν.

– «Μη μιλάς για μένα, ω παράξενη και αξιαγάπητη, είπε ο Ζαρατούστρας, ξεφεύγοντας από τις τρυφεράδες του. Μίλα μου πρώτα για σένα! Δεν είσαι ο εθελοντής ζητιάνος, που κάποτε πέταξε πέρα μεγάλα πλούτια κι έγινε ζητιάνος;

– που ντρεπόταν για τα πλούτια του και για τους πλούσιους και κατάφυγε στους φτώχους, να τους χαρίσει την ευφορία του και την καρδιά του; Όμως εκείνοι δεν τον δεχτήκαν.

– Ναι εμένα δε δεχτήκαν το ξέρεις πολύ καλά, είπε ο πάμπλουτος ζητιάνος. Γι' αυτό κατάφυγα στο τέλος στα ζώα και στις αγελάδες!

– Εκεί έμαθες, τον αντίκοψε ο Ζαρατούστρα, πόσο πιο δύσκολο είναι το να παίρνεις σωστά απ' το να δίνεις σωστά; Κι ότι το να δωρίζεις σωστά, είναι η πιο πονηρή και αριστοτεχνική επιδεξιότητα της καλοσύνης;

– Ιδιαίτερα στον καιρό μας, αποκρίθηκε ο εθελοντής ζητιάνος: στον καιρό μας, το κάθε χαμηλό έγινε θρασύ και περήφανο και με την νοστροπία του όχλου.

Γιατί ήρθε η ώρα, να το ξέρεις καλά, για τη μεγάλη αργοκίνητη μακρόχρονη και μισητή επανάσταση του όχλου και των σκλάβων: και μεγαλώνει κι όλο μεγαλώνει!

Σήμερα οι ασήμαντοι επαναστατούν κόντρα σε κάθε ευεργετία και κάθε μικρή προσφορά. Ας φυλαχτούν οι υπέρπλουτοι!

Αλί τους, σ' όσους μοιάζουν μπουκαλάκια κοιλαράδικα, από πολύ στενό λαιμό που αδειάζουν στάλα τη στάλα το πιοτί τους. Σε τέτοια μπουκαλάκια σήμερα σπάζουν κεφάλτα το λαιμό τους.

Ακόλαστη λαιμαργία, χολή γιομάτη, διψά πικρή εκδίκηση, η περηφάνια του όχλου, όλα μου χτυπήσαν στα μάτια. Δεν αποτελεί αλήθεια, ότι είναι μακάριοι οι φτωχοί. Όμως η βασιλεία των ουρανών είναι κοντά στις αγελάδες!

– Και γιατί, δεν είσαι κοντά στους πλούσιους; ρώτησε ο Ζαρατούστρας για να τον δοκιμάσει, και μπόδιζε τις αγελάδες που ρουθούνιζαν με στοργή στον ειρηνικό απόστολο.

– Γιατί με δοκιμάζεις; απάντησε αυτός. Το ξέρεις πιο καλά εσύ από μένα. Τι μ' έσπρωξε τάχα στους φτωχούς, ω Ζαρατούστρα; Μήπως δεν ήταν η αηδία για τους πλουσίους μας;

Αυτοί 'ναι οι κατάδικοι του πλούτου, με μάτια παγερά και επιθυμίες αχόρταγες, μαζεύουν κέρδη απ' τους σωρούς των σκουπιδιών, που η βρόμα τους αγγίζει και τα ουράνια ακόμα.

Για τούτο τον επίχρυσο, τον κάλπικο όχλο, από κλέφτες πατεράδες που γεννήθηκε, από πτωματοβόρα όρνια ή κουρελομαζεύχτες, γυναικάδες ακόλαστοι: όλοι τους κάτι σαν τις πόρνες.

Απάνω όχλος, κάτω όχλος! τι να πει πια σήμερα «φτωχός» και «πλούσιος!» Την ξεσυνήθισα ετούτη τη διάκριση, κι έφυγα αλάργα όλο αλάργα πιο πολύ κι ήρθα μέχρι αυτές τις αγελάδες».

Αυτά είπε ο ειρηνοποιός φρουμάζοντας κι ιδρωκοπώντας με τα ίδια του τα λόγια: τόσο, που οι αγελάδες πάλι παραξενευτήκαν.

Ο Ζαρατούστρας όμως τον έβλεπε πάλι με χαμόγελο πάντα στο πρόσωπο, όσο μιλούσε ο άλλος σκληρά. Σύνωρα έσκυψε σιωπηρά το κεφάλι.

– Μεταχειρίζεσαι βία εναντίον στον εαυτό σου, ω ιεροκύρηκα του βουνού, όταν λες τόσο σκληρά πράγματα: δεν είσαι κρεατοφάγος. Μα μήτε το μάτι σου, μήτε το στόμα σου, είναι φτιαγμένα για τέτοια σκληράδα.

Μήτε και το στομάχι σου καταπώς μου φαίνεται: αυτό δε θέλει τέτοιους θυμούς και μίση και αφρίσματα. Το στομάχι σου θέλει πράγματα πιο μαλακά. Δεν είσαι κρεατοφάγος.

Θαρρώ είσ' ένας χορτοφάγος και φυτοφάγος. Μπορεί να μα-

σάς σπόρους. Σίγουρα όμως είσαι μακριά απ' τις κρεάτινες απολαύσεις κι αγαπάς το μέλι.

– Καλά με κατάλαβες, απάντησε ο εθελοντής ζητιάνος, με ανακουφισμένη την καρδιά! Αγαπάω το μέλι και μασουλάω σπόρους, γιατί ζήτησα, ό,τι έχει λεπτή γεύση και κάνει ανάσα καθαρή: κι ό,τι ακόμα χρειάζεται ώρα πολλή και χρησιμεύει να περνάν την ώρα οι μειλίχιοι κι οι τεμπέληδες.

Πιο καλά απ' όλους φυσικά τα καταφέρνουν οι αγελάδες: αυτές το βρήκαν να αναμηρυκάζουν και να ξαπλώνονται στον ήλιο. Γι' αυτό ξεφεύγουν από κάθε βαριά και σοβαρή σκέψη που πλατάζει την καρδιά.

– Έτσι, λοιπόν, είπε ο Ζαρατούστρας: πρέπει να δεις και τα ζώα μου, τον αετό μου και το φίδι μου. Όμοια δεν έχει σήμερα σ' ολάκερη τη γη.

Να, η στράτα εκεί απάνω, που βγάζει στη σπηλιά μου. Γίνε μουσαφίρης του. Και μίλα με τα ζώα μου για την ευτυχία των ζώων:

– ώσπου να γυρίσω ο ίδιος. Επειδή τώρα μια κραυγή απόγνωσης με κράζει μακριά σου. Θα 'βρεις, ακόμα, στο σπίτι μου και καινούριο μέλι από χρυσές κι ολόδροσες κυψέλες.

Τώρα αποχαιρέτα γρήγορα τις αγελάδες σου, ω αλλόκοτε κι αξιαγάπητε, όσο κι αν λυπηθείς. Αυτοί 'ναι οι πιο καλοί σου φίλοι και οι δάσκαλοι της σοφίας σου!

– Εξόν ένας που τον αγαπάω απ' όλους πιάτο, απάντησε ο εθελοντής ζητιάνος. Είσαι καλός εσύ, ακόμα πιο καλός από μια αγελάδα, ω Ζαρατούστρα!

– Φύγε! Φύγε, μακριά μου, πανούργε, κόλακα, φώναξε ο Ζαρατούστρας, θυμωμένος: γιατί με χαλάς με τέτοια παινέματα και με το μέλι της κολακείας σου;

Φύγε, φύγε αλάργα, από μένα, ξαναφώναξε και σήκωσε το ραβδί του απάνω απ' τον τρυφερό ζητιάνο.

Κι εκείνος κούτσα-κούτσα έφυγε τρέχοντας κατά πέρα.

Ο ίσκιος

Έτσι λοιπόν έφυγε ο εθελοντής ζητιάνος. Έμεινε καταμόναχος ο Ζαρατούστρας. Πίσω του όμως άκουσε καινούρια φωνή να τον φωνάζει:

– Σταμάτα Ζαρατούστρα! Καρτέρα με λοιπόν! Είμαι 'γώ Ζαρατούστρα, είμαι εγώ ο *ίσκιος* σου! Ο Ζαρατούστρας όμως δε σταμάτησε. Άξαφνα, πεισματώθηκε πολύ, γιατί πλήθος ολάκερο έτρεχε στα βουνά του.

«Πού χάθηκε η μοναξιά μου; είπε. Αλήθεια συναχτήκαν πάρα πολλοί, μελισσολογάν από το πλήθος τα βουνά μου. Η βασιλεία μου δε είναι πια από τον κόσμο τούτο.

Ο ίσκιος μου με κυνηγάει. Τι με νοιάζει ο ίσκιος μου; Ας τον να 'ρχεται πίσω μου, εγώ, τρέχω μπροστά, μακριά του!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας, από μέσα του κι έτρεχε. Και κείνος που ήταν πίσω του, τον πήρε το κατόπι. Και τρέχαν τρεις ο ένας πίσω από τον άλλο: Πρώτα ο εθελοντής ζητιάνος, μετά ο Ζαρατούστρας, και μετά ο ίσκιος του. Δεν τρέξαν πολύ ώρα. Ο Ζαρατούστρας κατάλαβε τον εξωφρενισμό του και μ' ένα τίνανγμα έριξε μακριά όλο το πείσμα και την αηδία του.

«Πώς! είπε, μήπως δε μας βρίσκουν ολοένα τα πιο παράξενα πράγματα, εμάς τους γέρους άγιους κι ερημίτες;

Αλήθεια στα βουνά τράνεψε η τρέλα μου. Ακούω ν' αντιλαμβάνουν το ένα μέσα στο άλλο τα έξι τρελοπόδαρα!

Ταιριάζει όμως, στο Ζαρατούστρα, να τρομάζει μ' έναν ίσκιο; Γι' αυτό αρχίζω να θαρρώ, ότι έχει πιο μεγάλα ποδάρια από μένα».

Αυτά έλεγε ο Ζαρατούστρας, γελώντας με μάτια και με σπλάχνα. Στήθηκε και έστριψε απότομα –και να, παρά λίγο να πετάξει κάτω τον ίσκιο του που 'ρχόταν πίσω του. Τόσο ήταν κοντά του κολλημένος λες στις φτέρνες του κι αδύναμος στ' αλήθεια ήταν.

– Ποιος είσαι; ρώτησε προστακτικά ο Ζαρατούστρας. Τι κάνεις εδώ; Γιατί σε λεν ίσκιο μου; Δε μ' αρέσεις σε τίποτα.

– Συχώρα με που είμ' εγώ, αποκρίθηκε ο ίσκιος. Κι αν δε σου αρέσω, Ζαρατούστρα σε συχαίρω κι επαινώ το γούστο σου.

Είμαι στρατολάτης καιρούς και ζαμάνια προσκολλημένος στις φτέρνες σου: ολοένα στις στράτες, μα χωρίς σκοπό και κατοικία και παρά λίγο να 'μαι ο περιπλανώμενος Ιουδαίος, αν και δεν είμαι, μήτε αιώνιος, μήτε Ιουδαίος.

Πως χρειάζεται λοιπόν να είμαι ολοένα στις στράτες; Να αναδεύομαι, να κινιέμαι να παρασέρομαι απ' όλους τους αγέρηδες; Ω, γίνεσαι πολύ στρογγυλή, για μένα, ω γη!

Κάθισα σε όλες τις επιφάνειες. Σάμπως σκόνη, αποσταμένη, κοιμήθηκα σ' όλα τα τζάμια και σ' όλους τους καθρέφτες. Όλα παίρνουν από μένα και κανένας, δε μου δίνει τίποτα. Γίνομαι λεπτός, λίγο ακόμα και θα καταντήσω ίσκιος.

Εσένα όμως, Ζαρατούστρα, πολύ καιρό σ' έχω από κοντά κι ας κρύφτηκα από σένα, όμως, κατάντησα ο πιο πιστός σου ίσκιος: Όπου κάθισες, κάθισα.

Μαζί σου πλανήθηκα στους πιο αλαργινούς και στους πιο κρυερούς τους κόσμους, ίδιο στοιχείο που ευχαριστιέται να σέρνεται σε στέγες χειμωνιάτικες και χιόνια.

Μαζί σου πόθησα κάθε απαγορευμένο, κακό κι αλαργινό: κι αν κλείνω μέσα μου κάποια αρετή, είναι γιατί δε με κίττεψε καμιά απαγόρευση.

Μαζί σου γκρέμισα ό,τι λάτρεψε η καρδιά μου. Τουμπάρησα όλα τα σύνορα, κι όλες τις εικόνες, τρέχοντας πίσω από τις πιο απόκοτες επιθυμίες, κι αλήθεια, πάνω απ' όλα τα εγκλήματα κάποτε διάβηκα.

Μαζί σου έχασα την πίστη, στο θάρρος στις αξίες και στα μεγάλα ονόματα. Όντας αλλάζει το τομάρι του ο διάβολος, δεν αλλάζει και όνομα μαζί; Γι' αυτό είναι τομάρι. Ο διάβολος ίσως είναι μονάχα τομάρι.

Τίποτα αληθινό, όλα επιτρέπονται: έτσι έλεγα στον εαυτό μου. Ρίχτηκα στα πιο παγωμένα νερά, με το κεφάλι και την καρδιά μου. Και αχ, πολλές φορές βγήκα γυμνός και κόκκινος σαν αστακός!

Αχ, τι την έκανα την καλοσύνη, κάθε ντροπή και κάθε πίστη στους καλούς! Αχ, πού είναι η δροσερή αθωότητα που είχα μια φορά, η αθωότητα των καλών και τα ευγενικά ψέματά τους!

Πολλές φορές, το μολογάω, ακολούθησα την αλήθεια απάνω

στις φτέρνες; και κείνη τότε με χτυπούσε στο πρόσωπο. Φορές φορές θαρρούσα, ότι έλεγα ψέματα και τότε με χτυπούσε η αλήθεια.!

Πολλά μου φωτίστηκαν τώρα, για δαύτο δεν είναι δικό μου τίποτα πια. Τίποτα δεν έζησε απ' ό,τι αγαπούσα. Πώς θα μπορούσα ακόμη ν' αγαπάω τον εαυτό μου;

«Να ζω όπως μου αρέσει ή να μη ζω καθόλου», αυτό θέλω, αυτό θέλει κι πιο άγιος. Αλίμονο όμως, τι μπορεί να μου αρέσει εμένα πια;

Έχω ακόμα σκοπούς: Λιμάνι για να βάλει ρότα το καράβι μου. Έναν καλό αγέρα; Αχ, μονάχα, όποιος ξέρει πού πηγαίνει ξέρει και ποιος αγέρας είναι πρύμος.

Τι μου απόμεινε; μια αποσταμένη και ξεδιάντροπη καρδιά. Μια θέληση που παλαντζάρει. Φτέρουγες που φτερουγίζουν και μια τσακισμένη ραχοκοκαλιά.

Αυτή η αναζήτηση ενός σπιτιού δικού μου, ω Ζαρατούστρα, ξέρεις η αναζήτηση ενός σπιτιού με τρώει.

«Πού είναι το σπίτι μου;» γι' αυτό ρωτάω κι αυτό ζητάω, το ζητάω ολοένα χωρίς να το βρίσκω. Ω, αιώνιο, ω αιώνιο πουθενά, ω αιώνιο –του κάκου!

Αυτά είπε ο ίσκιος και το πρόσωπο του Ζαρατούστρα αλάργε ενώ άκουγε τα λόγια του.

– Είσαι ο ίσκιος μου, είπε στο τέλος με λύπη. Ο κίνδυνος που σε απειλεί δεν είναι μικρός. Ω, ελεύθερο πνεύμα, ταξιδιάρικο, άσχημη μέρα πέρασες, πρόσεξε μην έρθει πιο κακό το βράδυ!

Αλήτες, σαν και σένα, καταντάν να βρίσκουν και τη φυλακή τόπο ευτυχισμένο. Είδες ποτές πώς κοιμούνται οι δεσμώτες εγκληματίες; Κοιμούνται ήσυχα, χαίρονται την καινούρια τους ασφάλεια.

Φυλάξου μήπως στο τέλος σε κυριεύσει καμιά στενόμυαλη πίστη, πλανερή, τραχιά και αυστηρή συνάμα. Γιατί τώρα πια σε παρασέρνει και σε δοκιμάζει το καθετί στενό και στέρεο.

Έχασες το σκοπό; αλίμονο, πώς θα μπορούσες ν' απελπιστείς και να παρηγορηθείς, απ' αυτό το χάσιμο; Έτσι έχασες ακόμα και το δρόμο σου!

Ω φτωχέ, περιπλανώμενε, αλήτικο πνεύμα, πεταλούδα κουρασμένη! Θέλεις να 'βρεις απόψε ξεκούρασμα και στέγη; Πήγαινε, απάνω, στη σπηλιά μου!

Εκεί, ψηλά, ο δρόμος πηγαίνει στη σπηλιά μου! Τώρα όμως θέλω να φύγω γρήγορα μακριά σου! Αισθάνομαι κιόλας να με βαρραίνει κάτι σαν ίσκιος.

Θέλω να δράμω μονάχος μου, να γίνει γύρω ξαστεριά. Γι' αυτό μου χρειάζεται, να κινήσω χαρούμενος τα πόδια μου. Όμως το βράδυ θα 'χουμε σπίτι μου χορό».

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Μεσημέρι

Κι ο Ζαρατούστρας άρχισε πάλι να πιλαλάει, να πιλαλάει ολοένα, δεν έβρισκε όμως κανέναν πια, κι ήταν μονάχος και ξανάβρισκε τον εαυτό του και ευφραινόταν και γευόταν τη μοναξιά του και στοχαζόταν πράγματα ευχάριστα – ώρες ολάκερες.

Κατά το μεσημέρι όμως, και σαν ο ήλιος βρισκόταν καρφί πάνω από το κεφάλι του Ζαρατούστρα, διάβηκε μπροστά απ' ένα γέρικο, καμπουριασμένο και ροζιασμένο δέντρο, αγκαλιασμένο από την πλούσια αγάπη ενός κλήματος τόσο σφιχτά, που κρυβόταν ολόκληρο: από το δέντρο κρεμόντουσαν μπόλικα σταφύλια κεχριμπαρένια, προσκαλώντας το διαβάτη.

Πεθύμησε τότε να σβήσει τη λίγη δίψα του μ' ένα τσαμπί σταφύλι. Μα καθώς άπλωνε το χέρι του, μια σφοδρότερη επιθυμία τον κυρίεψε: να ξαπλωθεί κάτω από το δέντρο, την ώρα του καταμεσήμερου, και να κοιμηθεί.

Αυτό έκανε κι ο Ζαρατούστρας. Κι ευθύς μόλις ξαπλώθηκε κατάχαμα, στη σωπασιά και στο μυστήριο της πολύχρωμης χλόης, ξέχασε ακόμα και τη λίγη δίψα του κι αποκοιμήθηκε. Γιατί καθώς λέει κι η παροιμία του Ζαρατούστρα: «*το ένα είναι πιο απαραίτητο από τ' άλλο*». Μόνο τα μάτια του απομείναν ανοιχτά: δε χορταίνουν να βλέπουν και να υμνολογάν το δέντρο

και του κλήματος την αγάπη. Και καθώς αποκοιμόταν, ο Ζα-
τούστρας είπ' ετούτα στην καρδιά του:

«Σιωπή! Σιωπή! Ο κόσμος δεν έγινε τέλειος; Τι παθαίνω λοι-
πόν;

Καθώς το χαρωπό αγέρι αθόρυβο κι ανάλαφρο σαν φτερό χο-
ρεύει πάνω στη γαλήνια θάλασσα: έτσι κι ο ύπνος χορεύει απάνω
μου.

Δε μου σφαλάει κανένα μάτι. Αφήνει την ψυχή μου ξάγρυπνη.
Ανάλαφρος είναι, στ' αλήθεια! ανάλαφρος σάμπως φτερό.

Με πείθει, δεν ξέρω κι εγώ πώς, μ' αγγίζει από μέσα με χέρι
χαδιάρικο και μ' εκβιάζει. Ναι, μ' εκβιάζει, να ξαπλωθεί η ψυχή
μου:

– έτσι όπως είναι βαριά κι αποσταμένη η αλλόκοτη ψυχή μου!
Μήπως έτσι, το καταμεσήμερο, της ήρθε το βράδυ της έβδομης
μέρας; Πολύ καιρό πλανήθηκε, μακάρια, ανάμεσα σ' ευχάριστα
και ώριμα πράγματα!

Ξαπλώνεται φαρδιά, πλατιά! αναπαύεται η αλλόκοτη ψυχή
μου! Πολλά καλά γεύτηκε κιάλας, τούτο το μαλαματένιο πένθος
την πνίγει, στραβώνει το στόμα της.

Καθώς ένα καράβι που μπήκε στο απάνεμο λιμάνι του: – και
τώρα τραβήχτηκε στη στεριά αποσταμένο από τα μακρινά ταξι-
δια και τις αμφίβολες θάλασσες. Μήπως η γη δεν είναι πιο πιστή;

Καθώς ένα τέτοιο καράβι τραβιέται στη στεριά – και φτάνει
τότε μια αράχνη να υφάνει τον ιστό της. Δεν του χρειάζεται πιο
δυνατό σκοινί.

Καθώς ένα τέτοιο αποσταμένο καράβι, στο πιο απάνεμο λιμάνι:
το ίδιο κι εγώ αναπαύομαι, στη γη απάνω, με πίστη, μ' εμπιστο-
σύνη, μ' ανυπομονησία, με το λεπτότερο νήμα, δεμένος μαζί της.

Ω ευτυχία! ω ευτυχία! Θέλεις να τραγουδήσεις, λοιπόν, ω ψυ-
χή μου; Είσαι στο γρασιδί ξαπλωμένη. Όμως ετούτη είν' η κρυφή,
η επίσημη ώρα, όπου κανένας βοσκός δεν παίζει φλογέρα.

Πρόσεξε! Το φλογισμένο μεσημέρι κοιμάται απάνω στα πρά-
σινα λιβάδια. Μην τραγουδάς! Σιωπή! Ο κόσμος είναι τέλειος.

Μη κελαηδάς, πουλί του λιβαδιού, ω ψυχή μου! μήτε να μουρ-
μουρίζεις καθόλου! Κοίτα, λοιπόν και σιωπή! το γέρικο μεσημέρι

κοιμάται, σαλεύει το στόμα: μην πίνει τάχα μια σταλαγματιά ευτυχία; παλιά μελαχρινή σταλαγματιά, χαρά μαλαματένιας, από γλυκό κρασί μαλαματένιο; Κρυφογλιστράει απάνω του, η ευτυχία του χαμογελάει. Έτσι χαμογελάει ένας θεός. Σιωπή!

«Για την ευτυχία, – τι λίγα χρειάζονται για την ευτυχία!»
Έτσι είπα κάποτε και πίστεψα σοφό τον εαυτό μου. Όμως μια βλαστήμια ήταν αυτό: τώρα αυτό έμαθα. Οι τρελοσοφοί μιλάν καλύτερα.

Αυτό το λίγο, το πιο σιγαλό, το πιο ανάλαφρο, μιας σαύρας το θρόισμα, μια πνοή, ένα σσσι! μια ματιά – κάτι λίγο, είν' η καλύτερη ευτυχία. Σιωπή!

Τι έπαθα: άκου! Διάβηκε πια ο καιρός; Δεν πέφτω; Δεν έπεσα – άκου! στο πηγάδι της αιωνιότητας;

Τι παθαίνω; Σιωπή! Μου τρυπήθηκε –αλίμονο– η καρδιά; Η καρδιά; Η καρδιά! Ω, κομματιάσου, κομματιάσου καρδιά, ύστερα από τέτοια ευδαιμονία, ύστερα απ' ένα τέτοιο τρύπημα!

Τι; Δεν έγινε ο κόσμος τέλειος; Στρογγυλός και ώριμος; Ω το μαλαματένιο ολοστρογγυλο κρίκο – για πού πετάει; Τρέξε το κατόπι του! Εμπρός!

Σιωπή! ... (ο Ζαρατούστρας τεντώθηκε κι ένιωσε ότι κοιμάται).

«Σήκω υπναρά! είπτε μέσα του. Μεσημεριάτικε υπναρά! Εμπρός, εμπρός, ω γέρικα πόδια μου! Είναι καιρός, είν' ώρα πια, πολλά ευχάριστα πράγματα άφησες πίσω, στο διάβα σου.

Παραδοθήκατε στον ύπνο, πόση ώρα; Μισή αιωνιότητα! Εμπρός, εμπρός λοιπόν γέρικη καρδιά μου! Πόσος καιρός θα σου χρειαστεί μετά απ' ένα τέτοιο ύπνο, για να ξυπνήσεις;»

(Εδώ τον ξαναπήρε ο ύπνος κι η ψυχή του αντιστεκόταν, αντιστεκόταν μα πλάγιασε ξανά).

«Παράτα με λοιπόν! Σιωπή! Ο κόσμος δεν έγινε τέλειος; Ω τι μαλαματένια σφαίρα στρογγυλή!

Σήκω απάνω, είπε ο Ζαρατούστρας, μικρή κλέφτρα, τεμπέλα! Τι; ακόμα τεντώνεσαι, χασμουριέσαι, αναστενάξεις και πέφτεις σε πηγάδια βαθιά;

Ποια είσαι, λοιπόν! Ω ψυχή μου!» (εδώ τρόμαξε γιατί μια ηλιαχτίδα από τον ουρανό έπεσε απάνω στο πρόσωπό του).

«Ω ουρανό απάνωθέ μου, είπε αναστενάζοντας και ανακλαδίστηκε, με κοιτάζεις; Αφτιάζεσαι την αλλόκοτη ψυχή μου;

Πότε θα ρουφήξεις αυτή τη δροσοστάλα, που πέφτει πάνω σ' όλα τα πράγματα της γης, πότε θα ρουφήξεις αυτή την αλλόκοτη ψυχή, πότε, πηγάδι της αιωνιότητας! ω συ χαρμόσυνη κι ανατρίαχαστική μεσημεριάτικη άβυσσος! πότε θα πάρεις πίσω την ψυχή μου ρουφώντας τη;»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και σηκώθηκε από κάτω θαρρείς και σηκωνόταν από ένα παράξενο μεθύσι: κι ο ήλιος ήταν ακόμα πάνω από το κεφάλι του. Κι από τούτο, με το δίκιο του θα μπορούσε κανείς να βγάλει το συμπέρασμα, ότι ο Ζαρατούστρας δεν κοιμήθηκε πολλή ώρα.

Ο χαιρετισμός

Κοντά στο σούρουπο, ο Ζαρατούστρας μετά από πολύωρες και άκαρπες περιπλανήσεις κι αναζητήσεις, γύρισε πίσω στη σπηλιά του. Σαν βρέθηκε όμως φάτσα της, και μονάχα ίσαμε είκοσι βήματα μακριά της, τότε έγινε κάτι που καθόλου δεν το περίμενε: άκουσε ξανά τη μεγάλη κραυγή του κινδύνου. Κι αλλόκοτο! τούτη τη φορά ερχόταν μέσα από την ίδια τη σπηλιά του.

Και ήταν μια αργόσερπη, πολυσύνθετη και αλλόκοτη κραυγή, κι ο Ζαρατούστρας ξεχώρισε καθαρά, ότι την αποτελούσαν πολλές φωνές μαζί: μα και τώρα, αν την άκουγε κανείς από μακριά, θα 'λεγε πως βγαίνει απ' ένα στόμα.

Έτρεξε λοιπόν, ο Ζαρατούστρας στη σπηλιά του και να, ποιο θέαμα τον περίμενε ύστερα από 'κείνη τη χορωδιακή κραυγή:

Μέσα στη σπηλιά καθόντουσαν ανακατωμένοι, όλοι όσοι αντάμωσε στο διάστημα της μέρας: οι δυο βασιλιάδες, αυτός που καθόταν δεξιά, κι αυτός που καθόταν αριστερά, ο γερο-μάγος, ο πάπας, ο εθελοντής ζητιάνος, ο ίσκιος, ο ευσυνειδητός του πνεύματος, ο θυμωμένος μάντης και ο γάιδαρος. Ο πιο άσχημος άνθρωπος όμως, είχε βάλει μια κορώνα στο κεφάλι του κι είχε ζωστεί δυο πορφυρές ζώνες –γιατί του άρεσε, καθώς σε όλους τους άσχημους αρέσει να κάνουν τους όμορφους, και να λογαριάζονται για τέτοιοι.

Όμως καταμεσής στη θλιβερή αυτή παρέα, στεκόταν ο αετός

του Ζαρατούστρα, ανήσυχος και μ' ανοιχτές τις φτερούγες, γιατί έπρεπε ν' αποκριθεί σε πολλά ερωτήματα, που η περηφάνια του δεν του επέτρεπε ν' αποκριθεί. Και το φίδι το παμπόνηρο είχε τυλιχτεί γύρω στο λαιμό του.

Όλα τούτα τα είδε ο Ζαρατούστρας πολύ απορημένος. Μετά, εξέτασε έναν, έναν, τους καλεσμένους του με αγαθή περιέργεια, διάβασε τις ψυχές τους και ξανά απόρησε.

Στο μεταξύ, οι μαζωμένοι είχαν σηκωθεί από τις θέσεις τους και περιμέναν με σεβασμό τα λόγια του Ζαρατούστρα. Κι ο Ζαρατούστρας, αυτά είπε:

«Ω εσείς απελπισμένοι! Εσείς παράξενοι. Του δικού σας, λοιπόν, κινδύνου την κραυγή άκουσα; Και τώρα ξέρω πού πρέπει να ζητήσω αυτόν που του κάκου αναζήτησα: τον ανώτερο άνθρωπο: – μέσα στην ίδια τη σπηλιά μου κάθεται, ο ανώτερος άνθρωπος! Γιατί παραξενεύομαι όμως! Εγώ ο ίδιος δεν τον τράβηξα, με την προσφορά του μελιού και με τη ευτυχίας μου τα πονηρά καλέσματα;

Θαρρώ όμως πως δεν τα πάτε καλά στη συντροφιά, πικραίνετε θαρρώ, ο ένας του άλλου την καρδιά, όταν όλοι μαζί βρεθείτε, ω σεις απελπισμένοι! Πρέπει να έρθει ένας που να σας κάνει πάλι να γελάσετε, ένας αγαθός και χαρωπός παλιάτσος, ένας χορευτής, ένας αγύρτης, ένας αλαφρόμυαλος, ένας γερο-τρελός: ε, πώς σας φαίνεται;

Συχωράτε με όμως, ω απελπισμένοι, που σας μιλάω με τέτοια τιποτένια λόγια, ανάξια στ' αλήθεια για τέτοιους μουσαφίρηδες! Μα δε καταλαβαίνετε τι κάνει την καρδιά μου τόσο χαρωπή: – οι ίδιοι σεις και η θεά σας, συχωράτε με! Γιατί ο καθένας γίνεται κεφάτος, κοιτάζοντας έναν απελπισμένο. Ο καθένας θαρρεί τον εαυτό του υπεράξιο να παραγορήσει έναν απελπισμένο.

Και σε μένα τον ίδιο δώσατε σεις αυτή τη δύναμη, – ένα δώρο πολύτιμο, ω υψηλοί μου ξένοι! Ένα τίμιο ξένο δώρο! Μη θυμώσετε λοιπόν, αν σας προσφέρω κι εγώ απ' τα δικά μου.

Τούτο εδώ είναι το βασίλειό μου και η χώρα μου: ό,τι δικό μου λοιπόν, ας γίνει και δικό σας, για τούτη τη βραδιά και για τη νύχτα ετούτη. Τα ζώα μου θα σας υπηρετήσουν: αναπαυτείτε στη σπηλιά μου!

Κανένας δεν πρέπει ν' απελπίζεται, μέσα στο σπίτι μου, κοντά σε μένα, στο βασίλειό μου, τους υπερασπίζω όλους, από τ' άγρια θηριά τους. Ασφάλεια, είναι το πρώτο που σας προσφέρω!

Η δεύτερη προσφορά μου, είναι: το μικρό μου δάχτυλο. Κι αν πάρετε αυτό, σε λίγο παίρνετε το χέρι μου ολόκληρο, ε, ναι! και την καρδιά μου μαζί. Καλώς ορίσατε στη σπηλιά μου, καλώς ορίσατε, ω ξένοι μου!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και γέλασε από αγάπη και κακία.

Ύστερα απ' αυτόν το χαιρετισμό, οι καλεσμένοι του υποκλίθηκαν ξανά και λουφάξαν γιομάτοι σεβασμό. Ο βασιλιάς της δεξιάς μεριάς, μίλησε για όλους:

«Από τον τρόπο που μας πρόσφερε το χέρι, Ζαρατούστρα και το χαιρετισμό σου, καταλάβαμε πως είσαι ο Ζαρατούστρας. Ταπεινώθηκες μπροστά μας· παραλίγο να πλήγωνες το σεβασμό μας:

Ποιος άλλος θα μπορούσε να ταπεινωθεί με τόση περηφάνια; Αυτό ανυψώνει εμάς τους ίδιους, κι είναι μπάλασμο για τα μάτια και τις καρδιές μας.

Και μόνο για να δούμε αυτό, θ' ανεβαίναμε με χαρά, και σε ψηλότερα απ' αυτό βουνά. Γιατί ήρθαμε 'δώ, διψασμένοι να δούμε, να δούμε θέλαμε, τι καθαρίζει τα θαμπωμένα μάτια!

Και να, πάνε πια, οι κραυγές της απελπισίας μας! Από τώρα ανοίγουν και χαίρονται οι αισθήσεις και η καρδιά μας λίγο ακόμα· και το θάρρος μας γίνεται απόκοτο.

Τίποτα, ω Ζαρατούστρα, δε γεννιέται πιο χαρούμενο πάνω στη γη, από μια υψηλή και δυνατή θέληση: είναι το πιο ωραίο φυτό της. Κάμπος ολάκερος ζωογονιέται απ' ένα τέτοιο φυτό.

Με πεύκο τον παρομοιάζω, ω Ζαρατούστρα, εκείνον που σαν και σένα οθρώνεται: αφηλός, σιωπηλός, σκληρός, μονάχος, από το καλύτερο και πιο ευλύγιστο ξύλο, υπέροχος·

– με πεύκο που αρπάζει τέλος, με δυνατά και πράσινα κλαριά την κυριαρχία του, που βάζει δυνατά ερωτήματα στους αγέρηδες και στις θύελλες και σ' ό,τι πάντα συγγενεύει με τα ύψη·

– που πιο δυνατά ακόμα αποκρίνεται, σάμπως εξουσιαστής, σάμπως νικητής: και ποιος δε θ' ανέβαινε, απάνω σε ψηλό βουνό, τέτοιο δέντρο για να δει;

Στο δέντρο σου, ω Ζαρατούστρα, κάθε πικραμένος, κάθε αποτυχημένος αναζωογονείται, στη θέα σου, κι ο ασταθής στεριώνεται και γιατρεύει την καρδιά του.

Κι αληθινά, μάτια πολλά στρέφονται σήμερα προς το βουνό και προς το δέντρο σου. Μεγάλος πόθος άναψε και πολλοί μάθαν και ρωτάν: ποιος είν' ο Ζαρατούστρας;

Κι αυτοί, που μες στ' αφτί τους κάποτε, τους στάλαξες το μέλι και το τραγούδι σου: όλοι οι κρυμμένοι κι οι ερημίτες και όσος ζουν δυο, δυο, είπαν άξαφνα στην καρδιά τους:

Να ζει τάχα ακόμα ο Ζαρατούστρας; Δεν ωφελεί πια να ζει κανείς, όλα είν' αδιάφορα, όλα μάταια: εξόν αν ήταν μποροετό να ζούμε με το Ζαρατούστρα!

Και τώρα να, που η μοναξιά μερώνεται και σπάζει, σαν τάφος που ανοίγει για δε μπορεί τους νεκρούς του να κρατήσει. Ολούθε, βλέπει κανείς αναστημένους.

Και να τώρα, που ανεβαίνουν ολοένα τα κύματα γύρω από το βουνό σου, ω Ζαρατούστρα. Κι όσο ψηλά κι αν βρίσκεσαι, πολλοί πρέπει ν' ανέβουν κοντά σου: η βάρκα σου δε θα 'ναι για πολύ ακόμα στη στεριά.

Και ότι εμείς οι απελπισμένοι ήρθαμε στη σπηλιά σου, και δεν απελπιζόμαστε πια είναι σημάδι και προμάντεμα, πως καλύτεροι από μας βρίσκονται ακόμα στο δρόμο για σένα:

– γιατί ακόμα και το στερνό απομεινάρι του Θεού ανάμεσα στους ανθρώπους, πήρε το δρόμο να σε βρει: όλοι οι άνθρωποι της μεγάλης επιθυμίας, της μεγάλης σιχασιάς, του μεγάλου χορτασμού:

– όλοι όσος δεν θέλουν να ζουν, εξόν αν μάθουν ξανά να ελπίζουν – εξόν αν μάθουν από σένα, ω Ζαρατούστρα, τη μεγάλη ελπίδα!»

Αυτά είπε ο βασιλιάς της δεξιάς μεριάς, κι έπιασε τη χέρι του Ζαρατούστρα, να το φιλήσει. Μα ο Ζαρατούστρας δε θέλησε αυτή την εκδήλωση του σεβασμού και πισωπάτησε τρομαγμένος, και σιωπηλός, θαρρείς κι έφευγε άξαφνα για μακρινά βάθη.

Μετά από λίγο όμως, ζύγωσε ξανά τους μουσαφίρηδες, τους κοίταξες με φωτερά και εξεταστικά μάτια και είπε:

«Ω Ξένοι μου, ανώτεροι εσείς άνθρωποι, θα μιλήσω γερμανικά και ξάστερα μαζί σας. Δεν περίμενα εσάς, πάνω σε τούτα τα βουνά.

(Γερμανικά και ξάστερα; Θεέ και Κύριε! είπε τότε ο βασιλιάς της αριστερής μεριάς, από μέσα του. Φαίνεται πως δεν ξέρει τους καλούς Γερμανούς, αυτός ο Ανατολίτης σοφός! Φαίνεται να εννοεί «γερμανικά και άξεστα» – καλά! Αυτό δεν προδίνει, τουλάχιστον σήμερα, το χειρότερο γούστο!)

«Μπορεί, στ' αλήθεια, να 'στε όλοι σας ανώτεροι άνθρωποι, συνέχισε ο Ζαρατούστρας: για μένα όμως – δεν είστε πολύ μεγάλοι και δυνατοί.

Για μένα πάει να πει: για το αδιάφθορο που λουφάζει μέσα μου, μα δε θα λουφάζει πάντα. Κι αν είστε δικοί μου, δεν είστε πάντα το δεξί μου χέρι.

Γιατί όποιος πατάει μ' αδύνατα κι αρρωστιάρικα πόδια σαν και σας, αυτός Εξέχωρα θέλει, το ξέρει ή το κρύβει: να τον *λυπούνται*.

Όμως εγώ τα χέρια μου και τα πόδια μου δε τα λυπάμαι, δε λυπάμαι τους πολεμιστάδες μου: πώς θα μπορούσατε λοιπόν να είστε ικανοί για το δικό μου πόλεμο;

Μαζί σας θα 'χανα και κάθε νίκη μου. Και κάμποσοι από σας θα πέφταν ανάσκελα μόλις άκουγαν τους δυνατούς κρότους των τυμπάνων μου.

Κι ακόμα, δεν είστε για μένα αρκετά ωραίοι κι από καλό νταμάρι.

Μου χρειάζονται καθαροί και λείοι καθρέφτες για τις διδασκαλίες μου. Στη δική σας επιφάνεια, θα παραμορφωνόταν και το δικό μου πρόσωπο.

Οι ώμοι σας τσακίζονται από πολλά βάρη και πολλές θύμησες. Κάποιοι μοχθηροί νάνοι, είναι χωμένοι μέσα στις κώχες σας. Κρυμμένος συρφετός υπάρχει μέσα σας.

Κι αν ακόμα είστε καλοί κι από καλό νταμάρι: πολλά στραβά και κακοφτιαγμένα έχετε. Και στον κόσμο, δεν υπάρχει σιδηρουργός να μπορεί να σας ισιώσει.

Γεφύρια είστε, μοναχά: άμποτε άλλοι ανώτεροί σας να περάσουν από πάνω σας. Σκαλοπάτια είστε: μη φουρκίζεστε λοιπόν για 'κείνον που απάνω σας πατάει για ν' ανεβεί στο ύψος του!

Από το σπέρμα σας μπορεί να γεννηθεί ένα γνήσιο παιδί κι ένας τέλειος κληρονόμος: όμως είναι μακριά αυτό. Δεν είστε σεις εκείνοι που τους ανήκει η κληρονομιά μου και τ' όνομά μου.

Δεν περίμενα εσάς, πάνω σε τούτα τα βουνά, και μήτε με σας πρέπει να κατεβώ για ύστερη φορά στους ανθρώπους. Μονάχα σαν προμήνυμα ήρθατε σε μένα, ότι άλλοι, ανώτεροι από σας στο δρόμο βρίσκονται:

– όχι οι άνθρωποι της μεγάλης επιθυμίας, της μεγάλης σιχασιάς, του μεγάλου χορτασμού, και ό,τι ονομάσατε «απομεινάρι του θεού», – όχι, όχι, τρεις φορές όχι! Άλλους προσμένω σε τούτα απάνω τα βουνά και δε θα κάνω βήμα, χωρίς αυτούς:

– άλλους ανώτερους, πιο δυνατούς, πιο θριαμβευτικούς, πιο χαρωπούς, εκείνους που είναι τετράγωνοι σε σώμα και ψυχή: λιοντάρια γελαστά πρέπει να έρθουν!

Ω ξένοι μου, ω σεις παράξενοι, –δεν ακούσατε τίποτα για τα παιδιά μου; Ούτε πως βρίσκονται στο δρόμο κι έρχονται σε μένα;

Μιλήστε μου λοιπόν, για τους κήπους μου, για τα νησιά των Μακαρίων μου, για την καινούρια κι όμορφη γενιά μου – γιατί δε μου μιλάτε γι' αυτά;

Αυτό το δώρο της φιλοξενίας ζητάω από σας, να μου μιλήσετε για τα παιδιά μου. Γι' αυτά είμαι πλούσιος, και για το χατίρι τους φτώχηνα:

– και τι δε θα 'δυνα, για να 'χα αυτό μονάχα: αυτά τα παιδιά, αυτό το ζωντανό φυτώριο, αυτά τα ζωντανά δέντρα της θέλησής μου και της υπέρτατης ελπίδας μου!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και σταμάτησε την κουβέντα του, γιατί τον κυρίεψε η λαχτάρα του και σφάλισε τα μάτια και το στόμα, μπροστά στο σεισμό της καρδιάς του. Κι οι ξένοι όλοι λούφαξαν και μείναν ασάλευτοι και μ' ανοιχτό το στόμα: μονάχα ο γερο-μάντης άρχισε να κάνει χειρονομίες με τα χέρια και το κορμί του.

Ο μυστικός δείπνος

Στο μέρος αυτό ο μάντης έκοψε το χαιρετισμό του Ζαρατούστρα και των ξένων του: σαλτάρισε μπροστά και φώναξε:

– «Όμως ω Ζαρατούστρα, το ένα πράγμα είναι πιο απαραίτητο από το άλλο, το λες εσύ: ε, λοιπόν ένα τώρα μου είναι πιο απαραίτητο απ' όλα. Μια λέξη που θα πω τώρα ταιριασμένη: Δε με προσκάλεσες σε δείπνο; Και πολλοί από 'δω κάνουν μεγάλη πορεία. Δε θα μας χορτάσεις με λόγια, φυσικά!

Έτσι, είπατε όλοι σας πάρα πολλά για πιξιμάτα παγωμένα, για σκασίματα και άλλες σωματικές αθλιότητες. Κανείς από σας όμως δεν είπε τίποτα, για τη δική μου αθλιότητα: την πείνα».

Αυτά είπε ο μάντης και τα ζώα του Ζαρατούστρα άκουσαν τα λόγια του και φύγαν σκιαγμένα. Βλέπαν, ότι όσα είχαν κουβαλήσει ολημερίς δε φτάναν να χορτάσουν μήτε το μάντη μονάχα.

– «Λησμονείτε και το θάνατο από δίψα, συνέχισε, ο μάντης. Αν κι ακούω να κελαρύζει νερό εδώ, μπόλικο και ακούραστο, σαν το λόγο της σοφίας, μ' όλα ταύτα, εγώ θέλω κρασί.

Δεν είναι όλοι σαν το Ζαρατούστρα πότες του νερού. Το νερό δε φελάει τους κουρασμένους, τους μαραγκιασμένους. Εμείς έχουμε ανάγκη από κρασί. Μονάχα από κρασί έχουμε ανάγκη: μονάχα το κρασί θεραπεύει μονομιάς και φέρνει υγεία περίσσια».

Με την ευκαιρία αυτή ο μάντης γύρευε κρασί.

Τότε πήρε το λόγο κι ο βασιλιάς της αριστερής μεριάς, ο λιγόλογος, και είπε:

– Για κρασί νοιαστήκαμε και μεις, εγώ κι ο αδερφός μου, ο βασιλιάς της δεξιάς μεριάς. Έχουμε περίσσιο κρασί - ολάκερο ένα φορτίο γαϊδουριού. Μας λείπει το ψωμί μονάχα.

– Ψωμί; είπε με γέλια ο Ζαρατούστρας. Αυτό είναι που δεν έχουν οι ερημίτες. Μα δε ζει όμως μονάχα με ψωμί κανείς, μα και μ' αρνίσιο κρέας. Έχω δυο αρνιά.

Ας τα κάνουν γρήγορα κοψίδια, κι ας τ' αρωματίσουν με φασκομηλιά. Έτσι μ' αρέσει το αρνί. Και δεν απολείπουν και μέλι και καρποί, καλοί και για τους λαίμαργους, ακόμα και τους ντελικάτους φαί, κι έχουμε και καρύδια κι άλλα αινίγματα για σπάσιμο.

Σε λίγο, λοιπόν, θα δειπνήσουμε πολύ καλά. Μας όποιος θέλει να φάει πρέπει να βοηθήσει με τα χέρια του, κι οι βασιλιάδες ακόμα. Στου Ζαρατούστρα κι ο βασιλιάς ακόμα μπορεί να κάνει το μάγειρα.

Τα λόγια αυτά ευχαρίστησαν όλους. Μονάχα ο εθελοντής ζητιάνος, είχε απέχθεια στο κρέας, στο κρασί και στα μπαχαρικά.

– Κοιτάξτε, τώρα και το γλεντζέ το Ζαρατούστρα είπε, στα χωρατά· ανεβαίνει κανείς στα ψηλά βουνά και στις σπηλιές, για τέτοια φαγοπότια;

Τώρα καταλαβαίνω, αυτό που μας δασκάλεψε παλιά: «βλογημένη η μέτρια φτώχεια». Καταλαβαίνω και γιατί θέλει να καταργήσει τους ζητιάνους.

– Να είσαι, κεφάλτος, του αποκρίθηκε ο Ζαρατούστρας, όπως είμαι κι εγώ. Κράτα τις συνήθειές σου εξοχώτατε, άλεθε τους σπόρους σου, πίνε το νερό σου, παίνευε την κουζίνα σου φτάνει να είσαι κεφάλτος!

Εγώ είμαι νόμος μονάχα για τους δικούς μου. Δεν είμαι νόμος για όλους. Όποιος όμως είναι δικός μου, πρέπει να έχει κόκαλα γερά, κι ανάλαφρα ποδάρια: να 'ναι χαρούμενος στον πόλεμο και στα γλέντια, μήτε κατσούφης, μήτε ονειροπόλος, πρόθυμος για τα δύσκολα, σα να ήταν γλέντι, και να 'ναι και υγιής και δυνατός.

Τα πιο καλά τα πράγματα, είναι δικά μου και των δικών μου. Κι όταν δε μας τα δίνουν τα παίρνουμε μονάχοι: την πιο καλή θροφή, τον πιο καθάριο ουρανό, τις πιο σφριγώδεις σκέψεις και τις γυναίκες τις πιο όμορφες.

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Κι ο βασιλιάς της δεξιάς μεριάς απάντησε:

– Παράξενο! Άκουσε κανείς καμιά φορά, πιο σωστά πράγματα, από το στόμα ενός σοφού;

Κι αλήθεια αυτό είναι το πιο αλλόκοτο σ' ένα σοφό, όταν είναι σ' όλα έξυπνος και μήτε σταλιά γαιδούρι!

Αυτά είπε ο βασιλιάς της δεξιάς μεριάς και απόρησε. Ο γάιδωρος όμως πρόσθεσε πονηρά ένα «Ναι... αι! στα λόγια του. Αυτή είναι η αρχή του μεγάλου συμπόσιου που ονομάστηκε «Μυστικός Δείπνος» στις ιστορίες. Στο δείπνο αυτό δεν έγινε κουβέντα για τίποτ' άλλο παρά για τον *ανώτερο άνθρωπο*».

Ο ανώτερος άνθρωπος

1

Όταν πήγα, για πρώτη φορά στους ανθρώπους, έκανα την ανοησία, που κάνουν οι ερημίτες, τη μεγάλη ανοησία: στάθηκα στην αγορά.

Κι επειδή μιλούσα σε όλους, δε μιλούσα σε κανέναν. Το βράδυ όμως σκοινοβάτες γίναν παρέα μου και πνεύματα. Κι ο ίδιος εγώ ήμουν σχεδόν ένα πνεύμα.

Το άλλο πρωί όμως, μου ήρθε μια καινούρια αλήθεια. Κι έμαθα να λέω: «Τι με νοιάζει η αγορά κι ο όχλος κι ο θόρυβος του όχλου, και τα μεγάλα αφτιά του άλλου;

Ω, ανώτεροι άνθρωποι, μάθετε αυτό από μένα: στην αγορά δεν πιστεύει κανένας σε ανώτερους ανθρώπους! Κι αν θέλετε να μιλήσετε, εκεί, εμπρός τότε. Όμως ο όχλος, μισοκλείνει το μάτι: «είμαστε ίσοι όλοι».

«Ω ανώτεροι άνθρωποι, –έτσι μισοκλείνει το μάτι ο όχλος– δεν υπάρχουν ανώτεροι άνθρωποι είμαστε όλοι ίσοι, ο άνθρωπος είναι άνθρωπος, μπροστά στο Θεό είμαστε όλοι ίσοι!»

Μπροστά στο Θεό, τώρα πια όμως, πέθανε αυτός ο θεός. Και μπροστά στον όχλο δε θέλουμε να 'μαστε ίσοι.

Ω, ανώτεροι άνθρωποι αλάργα από την αγορά».

2

«Μπροστά στο Θεό! Μα πέθανε τώρα πια αυτός ο Θεός! Ω ανώτεροι άνθρωποι, αυτός ο Θεός ήταν ο πιο μεγάλος σας κίνδυνος!

Απ' τον καιρό που εκείνος κείται στον τάφο, εσείς αναστηθήκατε. Τώρα μονάχα έρχεται το μεγάλο Μεσημέρι, τώρα μονάχα ο ανώτερος άνθρωπος θα γίνει κύριος!

Καταλάβετε το λόγο αυτό αδερφοί μου; Τρομάξατε! Μήπως σας έπιασε ίλιγγος; Μήπως μπροστά σας ανοίγεται η άβυσσος; Μήπως για σας ουρλιάζει το σκυλί της Κόλασης;

Εμπρός λοιπόν! Εμπρός! Ω ανώτεροι άνθρωποι! Τώρα μονάχα,

για πρώτη φορά, κοιλοπονάει το ανθρώπινο βουνό του μέλλοντος. Ο Θεός πέθανε: και τώρα θέλουμε να ζήσει ο Υπεράνθρωπος!»

3

«Οι πιο ανήσυχoi ρωτάν σήμερα: «Πώς διατηρείται ο άνθρωπος;» Όμως ο Ζαρατούστρας ρωτάει, ο πρώτος απ' όλους κι ο μοναδικός: «Πώς ξεπερνιέται ο άνθρωπος;»

Ο Υπεράνθρωπος έχει κυριέψει την καρδιά μου, αυτός είναι για μένα, το πρώτο και το μοναδικό – και όχι ο άνθρωπος: όχι ο πλησίον, μήτε ο φτωχός ή αυτός που πιο πολύ υποφέρει, μήτε ο καλύτερος.

Ω αδέρφια μου, αυτό που αγαπάω στον άνθρωπο είναι αυτό: *ότι είναι ένα πέρασμα κι ένα ηλιοβασίλεμα*. Ακόμα και σε σας υπάρχουν πολλά που με κάνουν ν' αγαπάω και να ελπίζω.

Περιφρονήσατε, ω ανώτεροι άνθρωποι, κι αυτό με κάνει να ελπίζω. Γιατί οι μεγάλοι περιφρονητές, είναι και οι μεγάλοι λάτρεις.

Απελπιστήκατε, είναι κι αυτό άξιο μεγάλης τιμής. Γιατί δε μάθατε να παραδίνεστε, δε μάθατε τις μικροφρονιμάδες.

Γιατί σήμερα κυριαρχούν οι μικράνθρωποι: όλοι αυτοί κηρύχνουν την αφοσίωση, τη φρονιμάδα, τη μετριοφροσύνη, την επιμέλεια, την ευγένεια και την ατέλειωτη ουρά των μικρών αρετών.

Ό,τι γυναικοφέρνει, ό,τι από τη δουλοπρέπεια πηγάζει και μάλιστα από το σκυλολόδι του όχλου: αυτό θέλει τώρα να κυριαρχήσει πάνω στις τύχες όλης της ανθρωπότητας, ω αηδία! αηδία! αηδία!

Αυτό ρωτάν και ξαναρωτάν και δεν αποσταίνουν: «Πώς ο άνθρωπος διατηρείται καλύτερα, πιο πολύ καιρό και πιο ευχάριστα;» Κι έτσι, είναι του σήμερα οι αφεντάδες.

Αυτούς τους αφεντάδες, του σήμερα, τσακίστε τους ω αδέρφια μου, τους μικρανθρώπους αυτούς: του Υπεράνθρωπου ο πιο μεγάλος κίνδυνος είναι!

Τσακίστε, ω ανώτεροι άνθρωποι, τις μικρές αρετές, τις μικροφρονιμάδες, τις προφυλάξεις και για της άμμου την κουκκίδα, το τιποτένιο της μυρμηγκιάς, την άθλια άνεση, την «ευτυχία των πολλών»!

Και καλύτερα ν' απελπίζεστε, παρά να παραδίνεστε. Και είν' αλήθεια, ότι σας αγαπάω, γιατί δε τα καταφέρνετε να ζείτε σήμερα, ω ανώτεροι άνθρωποι! Και γι' αυτό ζείτε καλύτερα!»

4

«Έχετε θάρρος, αδέρφια μου; Είστε αποφασιστικοί; Όχι το θάρρος μπροστά σε μάρτυρες, μα το θάρρος του ερημίτη, το θάρρος των αετών, που κανένας θεός πια δεν εποπτεύει!

Οι παγερές ψυχές, τα μουλάρια, οι στραβοί, οι μεθυσμένοι, για μένα δεν έχουν καρδιά. Καρδιά έχει εκείνος που δε γνωρίζει το φόβο, αλλά τον προκαλεί: εκείνος που βλέπει την άβυσσο, με περηφάνια.

Εκείνος που βλέπει την άβυσσο, με μάτια αετού, εκείνος που πιάνει την άβυσσο με νύχια αετού αυτός έχει θάρρος!»

5

«Είναι κακός ο άνθρωπος» έτσι μου 'λέγαν για να με παρηγορήσουν όλοι οι μεγάλοι σοφοί. Αχ, αν ήταν αυτό αλήθεια και σήμερα ακόμα! Γιατί η κακία είναι η καλύτερη δύναμη του ανθρώπου.

«Ο άνθρωπος οφείλει να γίνει καλύτερος και χειρότερος» – αυτό διδάσκω εγώ. Και το πιο μεγάλο κακό, είν' αναγκαίο για το κάλλιστον του Υπερανθρώπου.

Καλό θα μπορούσε να 'ναι για κείνον τον κήρυκα των μικρανθρώπων, να υποφέρει και να σηκώνει τις αμαρτίες των ανθρώπων. Εγώ όμως χαίρομαι τη μεγάλη αμαρτία, σαν τη μεγαλύτερη παρηγοριά μου.

Αυτά όμως δε λέγονται για τα μακρουλά αφτιά. Μήτε κι ο κάθε λόγος ταιριάζει σε κάθε στόμα. Αυτά είναι λεπτά και μακρινά πράγματα: δεν πρέπει να τ' αγγίζουν τα διχαλωτά προβατίσια πόδια!»

6

«Ω ανώτεροι άνθρωποι, θαρρείτε πως ήρθα 'δώ να κτίσω ό,τι εσεείς γκρεμίσατε;

Ή για να στρώσω αναπαυτικά στρωσίδια από 'δώ και μπρος, σ' αυτούς που πάσχουν; Ή για να δείξω σε σας τους περιπλανώμενους και τους ξεστρατισμένους, πιο εύκολα μονοπάτια;

Όχι! όχι! Τρεις φορές όχι! Ολοένα και πιο πολλοί, ολοένα πρέπει να καταστρέφονται οι καλύτεροι από το σόι σας, γιατί η τύχη σας πρέπει να γίνεται όλο και πιο χειρότερη, όλο και πιο σκληρή. Έτσι μονάχα, μονάχα έτσι ο άνθρωπος ανεβαίνει στα ύψη, όπου ο αστροπέλεκας τον χτυπάει και τον συντρίβει: αρκετά ψηλά για τον αστροπέλεκα!

Ο νους μου κι η λαχτάρα μου πετάει στα λίγα, τα μακρινά κι απόμακρα: τι με νοιάζει η μικρή και λιγόχρονη αθλιότητά σας!

Εγώ θαρρώ ότι δεν υποφέρατε όσο πρέπει! Γιατί υποφέρατε για τον εαυτό σας, δε υποφέρατε ακόμα για τον άνθρωπο! Θα λέγατε ψέματα, αν λέγατε το αντίθετο. Σεις όλοι, δεν υποφέρατε για ό,τι εγώ υπόφερα!»

7

«Δεν μου φτάνει να μην κάνει κακό ο αστροπέλεκας. Δε θέλω να τον μποδίσω: πρέπει να μάθει να δουλεύει για μένα!

Η σοφία μου μαζώνεται από καιρό σάμπως νέφαλο, και γίνεται όλο και πιο σιωπηλή, όλο και πιο σκοτεινή. Αυτό κάνει κάθε σοφία που είναι να γεννήσει αστροπέλεκες.

Γι' αυτούς τους ανθρώπους του σήμερα, δε θέλω να 'μαι φως και μήτε φως να ονομάζομαι. Αυτούς, θέλω να τους στραβώσω: ω αστροπέλακα της σοφίας μου! βγάλτους τα μάτια!»

8

«Μη ζητάτε τίποτα παραπάνω από τις δυνάμεις σας: μια σιχαμερή ψευτιά υπάρχει σ' αυτούς που θέλουν να ξεπεράσουν τις δυνάμεις τους.

Και μάλιστα σαν γυρεύουν μεγάλα πράγματα! Γιατί ξυπνάν τη δυσπιστία των μεγάλων πραγμάτων, αυτοί οι σπουδαίοι κι βδηλοποιοί και θεατρίνοι:

– μέχρι που στο τέλος, να φανούν ψεύτες και στον ίδιο τον εαυτό τους, αλοίθωροι, σαρακοφαγωμένα ξύλα και βερνικωμένα, στολισμένοι με μεγάλες λέξεις και φανταχτερές αρετές, με φανταχτερά και ψεύτικα έργα.

Το νου σας, ω ανώτεροι άνθρωποι! Γιατί δε βρίσκω σήμερα, τίποτα πιο πολύτιμο από την τιμιότητα!

Τούτο το σήμερα δεν ανήκει στον όχλο; Όμως ο όχλος δεν ξέρει τι είναι μικρό, τι είναι σωστό και τι τίμιο: χωρίς να το ξέρει είναι ελαστικός και λέει πάντα ψέματα».

9

«Να είστε δύσπιστοι, σήμερα, ω ανώτεροι άνθρωποι! ω θεριακλήδες! ω ανοιχτόκαρδοι! Και να κρατάτε κρυφές τις δικαιολογίες σας. Γιατί τούτο το σήμερα ανήκει στον όχλο.

Αυτό που ο όχλος έμαθε να πιστεύει, χωρίς δικαιολογίες, ποιος θα μπορούσε σήμερα, να του το γκρεμίσει με δικαιολογίες;

Στην αγορά, πείθει κανείς με χειρονομίες. Οι δικαιολογίες όμως, κάνουν τον όχλο δύσπιστο.

Και αν εκεί νίκησε κάποτε η αλήθεια, ρωτήστε με αγαθή δυσπιστία: «ποια μεγάλη πλάνη πολέμησε γι' αυτήν;»

Το νου σας, ακόμα στους σοφούς! Σας εχθρεύονται: γιατί είναι στείροι! Έχουν μάτια παγερά και ανέκφραστα, κάθε πουλί γι' αυτούς, είναι μαδημένο.

Αυτοί καυχόνται ότι δε λένε ψέματα: μα όποιος να ψεύδεται δε μπορεί, πολύ απέχει από το να 'ναι εραστής της αλήθειας. Το νου σας λοιπόν!»

10

«Αν θέλετε ψηλά ν' ανεβείτε, ανεβείτε με τα δικά σας πόδια! Μην αφήσετε να σας ανασηκώσουν, μην κάθεστε πάνω σε ξένες πλάτες και σε ξένα κεφάλια!

Μα εσύ, σε άλογο καβαλίκεψες; Και πηγαίνεις καλπάζοντας στο σκοπό σου; Μια χαρά λοιπόν φίλε μου! Και το κουτσό σου όμως πόδι, κι αυτό καβάλα στ' άλογο είναι!

Σα θα φτάσεις στο σκοπό σου, σα θα πηδήξεις κάτω απ' το αλόγο σου: ακριβώς τότε, απάνω στο ύψος σου, ω ανώτερη άνθρωπε – τότε ακριβώς θα σκοντάψεις!»

11

«Ω δημιουργοί! ω ανώτεροι άνθρωποι! Μοναχά για το δικό σας παιδί εγκυμονεί μια γυναίκα!

Μην αφήνετε κανένα να σας παρασύρει και να σας πλανεύει! Ποιος είναι λοιπόν ο πλησίον σας; Κι αν ακόμα ενεργείτε για τον πλησίον σας δε δημιουργείτε όμως για το χατίρι του!

Ξεμάθετε λοιπόν, αυτό το «για» ω δημιουργοί: η αρετή σας θέλει να μην κάνετε τίποτε με το «για», το «υπέρ» και το «διότι». Κλείστε τ' αφτιά σας, μπροστά σε τέτοια ψεύτικα μικρόλογα!

Το «για τον πλησίον» είναι η αρετή των μικρανθρώπων: αυτοί, λένε: «ίσος προς ίσον» και «το 'να χέρι πλένει τ' άλλο»: δεν έχουν μήτε το δικαίωμα, μήτε τη δύναμη του δικού σας εγωισμού!

Μέσα στο εγωισμό σας, ω δημιουργοί, υπάρχει η πρόνοια και η προφύλαξη της εγκυμοσύνης. Αυτό που δεν είδε κανείς ακόμα, με τα μάτια του, τον καρπό! αυτόν προστατεύει και φυλάει και θρέφει όλη σας η αγάπη.

Εκεί όπου είναι η αγάπη σας όλη, στο παιδί σας, εκεί είναι και η αρετή σας όλη! Το έργο σας, η θέλησή σας, αυτός είναι ο «πλησίον» σας: μη σας ξεγελάν αξίες ψεύτικες!»

12

«Ω δημιουργοί! ω ανώτεροι άνθρωποι! Όποιος είναι να γεννήσει, είν' άρρωστος. Μα όποιος έχει γεννήσει, είν' ακάθαρτος!

Ρωτήστε τις γυναίκες: δε γεννάν επειδή αυτό είν' ευχάριστο! Ο πόνος κάνει τις κότες και τους ποιητές να κακαρίζουν!

Ω δημιουργοί, πολλά ακάθαρτα είναι μέσα σας. Αυτό θα πει ότι έπρεπε να είστε μητέρες.

Ένα καινούριο παιδί: ω πόση βρομιά έρχεται μαζί του στον κόσμο! Αποτραβηχτείτε! Όποιος έχει γεννήσει, έχει χρέος να πλύνει την ψυχή του!»

13

«Μην είστε ενάρτεροι παραπάνω από τις δυνάμεις σας! Και μη ζητάτε από τον εαυτό σας τίποτα που να μη μπορεί να γίνει!

Προχωράτε πάνω στ' αχνάρια που βάδισε των πατεράδων σας η αρετή! Πώς θ' ανεβαίνατε ψηλά, αν μαζί σας δεν ανέβαινε και των πατεράδων σας η θέληση;

Μα όποιος θέλει να 'ναι πρώτος, ας προσέξει μη λάχει και γίνει τελευταίος! Κι όπου τις αμαρτίες των γονιών σας αντικρίζετε μη θέλετε για αγιοσύνες να τις παραστήσετε!

Πώς θα μπορούσε να ζητήσει κανείς αγνότητα, όταν ο πατέρας του αγαπούσε τις γυναίκες, τα καλά κρασιά και το κρέας του κάπρου;

Θα 'ταν βλακεία! Και μου φαίνεται πολύ, στ' αλήθεια, αν ένας τέτοιος, είν' άντρας μονάχα μιας, ή δυο ή τριών γυναικών.

Κι αν έφτιαξε μοναστήρια, κι έγραψε απάνω από την πόρτα τους: «ο δρόμος για την αγιοσύνη», εγώ πάλι θα έλεγα: Για ποιο λόγο! αυτό είναι μια νέα βλακεία!

Για τον εαυτό του έφτιαξε σωφρονιστήριο και άσυλο! Με γεια του με χαρά του! Όμως δεν το πιστεύω αυτό.

Η μοναξιά θεριεύει ό,τι κανείς φέρνει εντός του, ακόμα και το εσωτερικό κτήνος, για το λόγο αυτό πρέπει ν' αποτρέπουν πολλούς από τη μοναξιά.

Υπήρξε ίσαμε τώρα τίποτα πιο βρόμικο πάνω στη γη από τους ασκητές; Τριγύρω απ' αυτούς δεν ήταν μονάχα ο διάβολος απολυμένος, μα και το γουρούνι».

14

«Φοβισοιάρηδες, ντροπαλούς, αδέξιους, σαν τίγρεις που δεν πετύχαν στο πήδημά τους: έτσι σας είδα πολλές φορές, ω ανώτεροι άνθρωποι, να ξελγιστράτε κρυφά. Κάποια ζαριά σας δεν πέτυχε.

Μα τι σας μέλει, ω παίχτες! Δε μάθατε να παίζετε και να κοροϊδεύετε καθώς πρέπει κανείς να παίζει και να κοροϊδεύει! Μπας και

δεν καθόμαστε πάντα γύρω απ' ένα μεγάλο τραπέζι κοροϊδίας και παιχνιδιών;

Κι επειδή δεν πετύχατε στα μεγάλα, είναι λόγος αυτός να μην πετύχετε κι εσείς οι ίδιοι; Κι αν δεν πετύχατε σεις ο ίδιοι, μήπως δεν πέτυχε για τούτο κι ο άνθρωπος; Αν όμως δεν πέτυχε κι ο άνθρωπος: τότε μπρος! τι απομένει ακόμα!»

15

«Όσο ανώτερο είδος είν' ένα πράγμα, τόσο πιο σπάνια πετυχαίνει. Ω σεις εδώ, ανώτεροι άνθρωποι, μήπως δεν είστε όλοι, αποτυχημένοι;

Έχετε θάρρος, και τι σημαίνει τάχα αυτό! Πόσα είναι ακόμα δυνατά! Μάθετε να γελάτε με τον εαυτό σας, όπως πρέπει να γελάει κανείς!

Κι ύστερα, πού είναι το παράξενο, ότι αποτύχατε και μισοπετύχατε, ω μισοτσακισμένοι! Δε νιώθετε να βράζει μέσα σας και ν' αναπηδάει του ανθρώπου το μέλλον;

Του ανθρώπου το μακρινότατο, το βαθύτατο, το αστερόψηλο, το θεοδύναμο: όλ' αυτά δεν αφρίζουν μέσα στο τσουκάλι σας; Ποτέ το αλλόκοτο αν σπάζουν κάμποσα τσουκάλια. Μάθετε, να περιγελάτε τον ίδιο τον εαυτό σας! Ω, ανώτεροι άνθρωποι πόσα και πόσα, ακόμα, δεν είναι δυνατά;

Κι αληθινά, πόσα πετύχαμε κιόλας! Πόσο πλούσια η γη ετούτη σε μικρά, καλά, τελειοποιημένα πράγματα, πετυχημένα!

Απιθώστε τριγύρω σας, καλά, τέλεια πράγματα, ω ανώτεροι άνθρωποι! Η χρυσή ωριμότητά τους γιατρεύει την καρδιά. *Το τέλειο καλλιιεργεί ελπίδες*».

16

«Ποια ήταν μέχρι τώρα η αμαρτία, η πιο μεγάλη πάνω στη γη; Μήπως δεν ήταν λόγος εκείνου που κήρυξε: «Αλί, σ' όποιους γελάν σ' αυτό τον κόσμο!»

Τίποτα, τα 'χατε, δεν ήταν για να τον κάνει να γελάσει; Κι όμως κι

ένα παιδί βρίσκει στον κόσμο αιτίες να γελάει.

Εκείνος δεν αγάπησε πολύ. Αλλιώςτικα και μάς θ' αγαπούσε που γελάμε. Μας μισούσε όμως και μας καταριόταν και μ' αναστεναγμούς μας τρόμαζε και των δοντιών τριζοτρέμουλο.

Όποιον λοιπόν κανείς δεν αγαπάει πρέπει και να τον καταριέται; Αυτό πολύ κακόγουστο θαρρώ. Όμως αυτό έκανε εκείνος ο απόλυτος. Είχε βλαστήσει από τον όχλο.

Κι εκείνος ο ίδιος δεν αγαπούσε όσο χρειάζεται, αλλιώςτικα δε θα οργιζόταν μ' όσους δεν τον αγαπούσαν!

Η μεγάλη αγάπη, δε ζητάει αγάπη: ζητάει κάτι παραπάνω.

Τραβάτε πέρα, απ' όλους τους απόλυτους. Είναι γενικά φτωχιά και αρρωσιάρικη γενιά απ' τον όχλο φυτρωμένη: αγριοκοιτάζουν τούτη τη ζωή, με μοχθηρή ματιά τη γη αντικρίζουν.

Τραβάτε αλάργα απ' όλους τους απόλυτους. Έχουν βαριά ποδάρια και στενότητες καρδιές: δεν ξέρουν να χορεύουν. Με τέτοιους η γη θα φάνταζε ανάλαφρη;»

17

«Λοξοδρομώντας περπατάν τα καλά πράγματα για το σκοπό τους. Σαν τις γάτες ανασηκώνουν τη ράχη τους, και μέσα τους σιγοτραγουδάν για τη μελλούμενη ευτυχία. Όλα τα καλά τα πράγματα γελάν.

Το βήμα ξεσκεπάζει καθένα αν πορεύεται στη στράτα τη δικιά του. Κοιτάξτε με, λοιπόν, πώς βαδίζω! Κι όποιος ζυγώνει στο σκοπό του αυτός χορεύει πια!

Κι αλήθεια εγώ δεν έγινα άγαλμα, εδώ, δε στέκω ασάλευτος, αναισθητος σαν κολόνα πετρωμένος. Εγώ, αγαπάω τη σπιθοβόλα τρεχάλα.

Ας είναι στη γη βουρκοτόπια και πίκρα πηχτή, ο αλαφροπάτης τρέχει απάνω από το βούρκο και χορεύει σαν απάνω σε πάγο ολόγιο.

Ψηλά σηκώστε την καρδιά, τετράψηλα! Μη λησιμονάτε και τα πόδια σας. Σηκώστε και τα πόδια σας, σβέλτοι χορευταράδες! Και έτσι ακόμα πιο καλά στηριχτείτε πάνω στα κεφάλια σας!»

18

«Τούτο το στεφάνι του γελάμενου, τούτο το στεφάνι τα τριαντάφυλλα, στο κεφάλι φόρεσα κι εγώ. Και κήρυξα άγιο το γέλιο μου. Άλλον δε βρήκα σήμερα τόσο ικανότερό μου.

Ο Ζαρατούστρας ο χορευτής, ο Ζαρατούστρας ο αλαφροπάτης μ' ανοιγμένες τις φτερούγες γνέφει στα πουλιά, έτοιμος να φτερουγίσει, έτοιμος, σβέλτος και μακάρια αλαφροφτέρουγος.

Ο Ζαρατούστρας, ο αληθινός ο μάντης, ο Ζαρατούστρας ο αληθινός γελάμενος, μήτε ανυπομόνευτος και μήτε απόλυτος, που αγαπάει τα πηδήματα και την ερημιά. Εγώ ο ίδιος φόρεσα τούτο το στεφάνι στο κεφάλι!»

19

«Σηκώστε την καρδιά σας αδερφοί μου, ψηλά! τετράψηλα! Μη λησμονάτε και τα πόδια σας! Σηκώστε και τα πόδια σας σβέλτοι χορευτάδες. Κι ακόμα κάτι πιο καλό, στηριχτείτε στο κεφάλι σας!

Ακόμα και στη νύχτα βρίσκονται ζώα βαριά από τα γεννησίμια τους αγροπόδαρα. Αλλόκοτα πασχίζουν ίδια μ' ελέφαντα που πασχίζει να σταθεί στο κεφάλι.

Όμως κάλλιο να 'σαι τρελός από χαρά, παρά τρελός από τη θλίψη.

Κάλλιο να βαριοχορεύεις παρά να κουτσοπερπατάς.

Και το χειρότερο πράγμα έχει δυο αντίθετα καλά: γι' αυτό μάθετε σεις, ανώτεροι άνθρωποι, πώς να στέκεστε στα δικά σας μόνο πόδια!»

20

«Σαν τον αγέρα κάντε που γιουρντάρει από τις βουνίσες σπηλιές του. Θέλει να χορεύει ταιριαγμένα στο δικό του σφύριγμα.

Στο κάλπασμά του οι θάλασσες ριγάν κι ανασκιρτάνε.

Όποιος φυτεύει φτερά στα γαϊδούρια κι αρμέγει τις λέαινες, ας είναι αυτός το αδάμαστο το πνεύμα, βλογημένος, το πνεύμα το ερχόμενο σ' όλα τα σήμερα και σε όλους τους όχλους.

Ὅποιος είναι εχθρός σ' όλα τα σπαζοκέφαλα και στενόμυαλα, σ' όλα τα μαραμμένα φύλλα και τα ζιζάνια, τούτο το άγιο, λεύτερο πνεύμα της καταϊγίδας, ας είναι βλογημένο, το πνεύμα που χορεύει απάνω σε βάλτους και σε θλίψεις, σαν απάνω σε λειμώνες.

Ὅποιος μισεί του όχλου τα χτικιάρικα σκυλιά, και θρέμμα ζοφερό, και αποτυχημένο: τούτο το πνεύμα όλων των λεύτερων πνευμάτων, η θύελλα η πρόσχαρη, ας είναι βλογημένη, η θύελλα που ρίχνει σκόνη στα μάτια των λυπητερών κι όσων η λύπη τους αρέσει!

Ω ανώτεροι άνθρωποι, τούτο είναι το χειρότερο σας: Δε μάθατε όλοι να χορεύετε καταπώς πρέπει να χορεύει ο κάθε ένας – να χορεύετε απάνω απ' τα κεφάλια! Τι πάει να πει αν δεν πετύχατε!

Πόσα είναι ακόμα μπορετά! Για τούτο μάθετε να γελάτε απάνω από τον εαυτό σας! Σηκώστε την καρδιά, σβέλτοι χορευταράδες, ψηλά! τετράψηλα! Και μη λησμονάτε το χρυσό το γέλιο!

Τούτο το στεφάνι του γελάμενου, τούτο το στεφάνι τα τριαντάφυλλα, τούτο το στεφάνι, σας το ρίχνω αδερφοί μου! Κήρυξα το γέλιο άγιο, ω ανώτεροι άνθρωποι, μάθετε λοιπόν και σεις να γελάτε!»

Το τραγούδι της μελαγχολίας

1

Ὅταν ο Ζαρατούστρας έλεγε τούτα τα λόγια στεκόταν σιμά στο έμπα της σπηλιάς του. Ὅμως ύστερα από τα τελευταία λόγια, ξεγλίστρησε από τους καλεσμένους του κι έδραμε για λίγη ώρα έξω.

«Ω άδολες μοσκοβολιές τριγύρω μου, έκραξε, ω σιγαλιά βλογημένη. Μα πού είναι τα ζώα μου; Εμπρός! Ελάτε αετέ και φίδι μου!

Πέστε μου μπας και δε μυρίζουν όμορφα, όλοι τούτοι οι ανώτεροι άνθρωποι; Ω άδολες μοσκοβολιές τριγύρω μου! Τώρα μονάχα νιώθω κι αισθάνομαι πόσο σας αγαπάω, ζώα μου!»

Κι ο Ζαρατούστρας είπε ακόμα μια φορά «Σας αγαπάω ζώα μου!» Ὅμως ο αετός και το φίδι ζαρώνσαν σιμά του ευθύς ως είπε αυτό, κι οι ματιές τους στηλωθήκαν απάνω του.

Έτσι απομείναν κι οι τρεις σιωπηλοί κι αναπνέαν και ρουφούσαν όλοι μαζί τον καθαρόν αγέρα. Γιατί εκεί έξω ο αγέρας ήταν πιο καθαρός παρά σιμά στους ανώτερους ανθρώπους.

2

Μόλις όμως ο Ζαρατούστρας παράτησε τη σπηλιά του, ο γερο-μάγος σηκώθηκε, έριξε μια πονηρή ματιά γύρω του και είπε: «Βγήκε έξω!»

«Και τώρα, ω ανώτεροι άνθρωποι –για να σας γαργαλήσω κι εγώ με το εγκωμιαστικό και κολακευτικό αυτό όνομα– τώρα με κυριεύει το κακό και πλανερό πνεύμα μου, το πνεύμα του μάγου, ο μελαγχολικός μου δαίμονας, που του Ζαρατούστρα είναι ο θανάσιμος εχθρός: συχωράτε τον! Τώρα μπροστά σας θέλει τα μάγια του να κάνει, είν’ ακριβώς η ώρα του. Ανώφελα παλεύω με τούτο το κακό πνεύμα.

Σ’ όλους εσάς, όσους τιμητικούς τίτλους κι αν δώσατε στους εαυτούς σας, ή «ελεύθερα πνεύματα» τους είπατε ή «εραστές της αλήθειας» ή «εξιλεωτές του πνεύματος» ή «ελευθερωμένοι», ή «ανθρώπους του πάθους», σε σας που πονέσατε όπως εγώ, από τη μεγάλη σιχασιά, επειδή πέθανε ο παλιός Θεός σας, χωρίς να ‘χετε φασκιωμένο ένα καινούριο Θεό στην κούνια, σε σας όλους, το κακό μου πνεύμα και ο μάγος μου δαίμονας είναι ευνοϊκός.

Σας ξέρω, ω ανώτεροι άνθρωποι και κείνον τον ξέρω – το ξέρω αυτό το τέρας, που το αγαπάω αθέλητά μου, αυτόν τον Ζαρατούστρα: κι αυτός ακόμα, είναι φορές που μου φαντάζει σάμπως ωραία μάσκα αγίου, σάμπως μια νέα αλλόκοτη μεταμφίεση, που αρέσει στο κακό μου πνεύμα, στο μελαγχολικό μου δαίμονα: «αγαπάω το Ζαρατούστρα, πολλές φορές το νομίζω αυτό, για το χατίρι του κακού μου πνεύματος».

Μα τώρα πια με κυριεύει και με πνίγει, τούτο το πνεύμα της μελαγχολίας, τούτος ο δαίμονας του βραδινού λυκόφωτος: κι αληθινά, ω ανώτεροι άνθρωποι, του αρέσει, το νου σας! του αρέσει να ‘ρθει γυμνός σαν άντρας ή σαν γυναίκα, ακόμα δεν το ξέρω: έρχεται όμως, με ζορίζει, αλίμονο: ανοίξτε τις αισθήσεις σας!

Η μέρα γέρνει, σε όλα πέφτει πια το βράδυ, ακόμα και στα καλύτερα. Ακούστε και κοιτάξτε, ω ανώτεροι άνθρωποι, τι δαίμονας, άντρας ή γυναίκα, είναι τούτο το πνεύμα της βραδινής μελαγχολίας!

Αυτά είπε ο γερο-μάγος, έριξε μια πονηρή ματιά γύρω του κι ύστερα πήρε την άρπα του:

3

Μέσα στο λαγαρό αγέρα
 όταν στη γη σταλάζει
 της δροσούλας η παρηγοριά,
 αθώρητα κι αγροίκητα
 – γιατί φοράει ανάλαφρα σανδάλια,
 η δροσιά η παρηγορήτρα
 σαν κάθε παρηγορητή
 θυμάσαι, τότε, καρδιά μου φλογερή, θυμάσαι,
 πόσο διψούσες μια φορά,
 ουράνια δάκρυα και δροσοστάλες,
 πόσο διψούσες, κουρασμένη και ξερή,
 γιατί στις χλόης, τα χλομά τα μονοπάτια,
 χαιρέκακα, οι δειλινές, στερνές του ήλιου αχτίδες,
 καλπάζαν, γύρω σου, ανάμεσα από δέντρα μαύρα,
 θαμπωτικές ωσάν φλεγόμενες ματιές όλο κακία.

«Μνηστήρας της αλήθειας» συ; – έτσι σε λοιδωρούσαν
 Όχι! ποιητής μονάχα!
 ένα σερπετό πανούργο, κι άγριο θεριό,
 ψευτιές που πρέπει ν' αραδιάζει.
 Ψευτιές συνειδητά και θεληματικά
 και πρέπει λάφυρα ν' αρπάζει
 χρωματιστά και μασκοφόρα
 –το ίδιο αυτό μάσκα και λαφύρο στην ώρα–
 εσύ μνηστήρας τής αλήθειας;
 Όχι, τρελός, μονάχα ένας τρελός
 που παρδαλά, μιλάει,
 κι ανάμεσα από παρδαλή μάσκα τρελού κραυγάζει.
 Σε ψεύτικα γιοφύρια από λέξεις πλανιέται
 πάνω σε ουράνια τόξα, παρδαλόχρυσα
 ανάμεσα σε ψεύτικο ουρανό

και μια γης ψεύτικια και κείνη
 όλο πλανιέται και γυρίζει σε μια δίνη
 Μόνο τρελός και μόνος ποιητής!

* * *

«Εσύ μνηστήρας της αλήθειας;»
 Πολυλογάς και μαλακός, μηδέ στρωτός, μηδέ ψυχρός,
 για να 'χεις γίνει εικόνισμα και άγαλμα θεού,
 μήτε στημένος σε ναούς μπροστά
 φρουρός ενός θεού
 μα εχθρός σε τέτοια της αλήθειας είδωλα:
 και προτιμάει την έρημο απ' όλους τους ναούς
 ολόγιμος μ' αποκοτιά γατίσια
 απ' όλα τα παράθυρα σαλτάροντας,
 όταν το θέλει η τύχη μονομιás!
 Τα λάσια τα ρουμάνια ψαχουλεύοντας
 οσμίζεσαι όλο πόθο κι όλο πάθος.
 Ω, μες στ' απάρθvena να τρέχεις τα ρουμάνια,
 μες σε χρωματοστόλιστα θεριά,
 αμαρτωλός σφιγώδης, κι ωραίος φανταχτερά
 με χείλη ακόλαστα και διψασμένα.
 Μακάρια σαρκαστής, διαβολεμένος, κι αιματοπότης,
 αρπάζοντας, σερνάμενος και κάλπικος, τρέχεις.

Ή σαν τον αετό φορές - φορές
 ασάλευτα που βλέπει τις αβύσσους.
 Ναι, βλέπει τις αβύσσους του.
 Ω πάνω - κάτω εδώ κι εκεί
 Σε βάθη όλο και πιο βαθιά
 τραβάει κλωθοπίνοντας.
 Κι ύστερα κι άξαφνα με μια
 με διπλωμένα τα φτερά,
 ντογρού, χυμάει στ' αρνάκια
 χυμάει με αβάσταχτη ορμή.
 Αρνίσιο κρέας λαχαρώντας
 φόβος και τρόμος στις αρνίσιες τις ψυχές

φόβος και τρόμος σ' ό,τι βλέπει.

Τέτοιοι
αετοί και λέοντες
οι πόθοι του ποιητή
τέτοιοι με μύρια πρόσωπα κι οι πόθοι σου
ω συ, τρελέ μου ποιητή!

Ω ποιητή
ω εσύ, που αντίκρισες τον άνθρωπο
και ωσάν Θεό και ωσάν αρνί.
Το να σπαράζεις το θεό στον άνθρωπο
και το αρνί στον άνθρωπο να σφάζεις
και να γελάς σπαράζοντας
και σφάζοντας
αυτό η ευδαιμονία σου
αετού και λιονταριού ευδαιμονία,
ευδαιμονία του τρελού και του ποιητή!

Μέσα στο λαγαρόν αέρα,
όντας του φεγγαριού πια το δρεπάνι,
στα πορφυρά ουράνια, πράσινο,
όλο γυαλίζει.
Και φθονερά γλιστράει εχθρός της μέρας
κρυφά και, βήμα - βήμα,
τους κρεμαστούς ροδώνες δρεπανίζει,
ώσπου χλομοί φυλλοροήσουν
στο σκοτάδι.
Έτσι γκρεμίστηκα και εγώ
απ' της αλήθειας μου την τρέλα,
απ' τις λαχτάρες κάθε μέρας,
γκρεμίστηκα στη νύχτα τη βαθιά, στον ίσκιο,
διψασμένος, σκυφτός,
για μι' αλήθεια:
Θυμάσαι, ακόμα, φλογερή καρδιά, θυμάσαι
πόσο διψούσες, τότε;

Ας φύγω εξορισμένος
 απ' όλες τις αλήθειες!
 Ένας τρελός μονάχα!
 Μονάχα ένας ποιητής!

Επιστήμη

Έτσι τραγουδούσε ο μάγος, κι όλοι οι γύρω του εκεί, πιαστήκαν ασυναίσθητα, σαν πουλιά στο δίχτυ της πονηρής και μελαγχολικής του ηδυπάθειας. Μονάχα ο ευσυνειδητος του πνεύματος, δεν πιάσθηκε, άδραξε με φούρια την άρπα του μάγου και φώναξε:

– «Αγέρα, Αφήστε, να μπει καθαρός αγέρας!

Ας μπει ο Ζαρατούστρας! Κατάντησες τον άγερα της σπηλιάς φαρμακωμένο, ω πανούργε, γερο-μάγε!

Παρασέρνεις, ψεύτη, πανούργε, σε άγνωστες επιθυμίες κι ερημίες. Κι αλίμονό μας, αν οι άνθρωποι σαν εσένα μιλάν για την αλήθεια και της δίνουν σημασία!

Αλίμονο σ' όλα τα λεύτερα πνεύματα, που δε φυλάγονται από τέτοιους πλάνους. Πάει η λευτεριά τους! Διδάχνεις κι οδηγάς πάλι στις φυλακές: γερο-διάβολε μελαγχολικό, από τους λόγους ανεβαίνει μια ικεσία. Μοιάζεις μ' όσους παινεύοντας την αγνότητα, κρυφά κεντρίζουν τις ηδονές!»

Έτσι μιλούσε ο ευσυνειδητος. Ο γέροντας ο μάγος όμως θωρούσε γύρω, αναγλίαζε με τη νίκη του, κι έτσι εύκολα κατάπινε το πείσμα που του άναβε ο ευσυνειδητος.

– Σώπα, είπε ταπεινά, τα όμορφα τραγούδια θέλουν όμορφο αντίλαλο. Και μετά από τα καλά τραγούδια πρέπει να σωπαίνουμε κάμποση ώρα. Έτσι κάνουν όλοι οι ανώτεροι άνθρωποι. Εσύ όμως δε θα ένιωσες σπουδαία πράγματα από το τραγούδι μου. Το μυαλό σου δε νιώθει από γοητείες.

– Με παινεύεις αποκρίθηκε ο ευσυνειδητος, όταν με ξεχωρίζεις από σένα. Μπράβο! Μα οι άλλοι καθόσασε με μάτια όλο πόθο!

Ω ελεύθερες ψυχές, τι έγινε η επιθυμία σας; Θαρρώ πως μοιάζετε, κάπως με κείνους που παρατηράν να χορεύουν γυμνές και πρόστιχες παλιογυναίκες: κι οι ψυχές σας ακόμα χορεύουν.

Θα 'χετε, ω ανώτεροι άνθρωποι, μέσα σας, πολύ απ' ό,τι ο μάγος λέει κακό: τον δαίμονα της γοητείας και της πλάνης.

Εμείς έχουμε χρέος να 'μαστε αλλιώτικοι.

Κι αλήθεια μιλήσαμε αρκετά μαζί και ξέρω, ότι είμαστε αλλιώτικοι.

Ζητάμε πράγματα αλλιώτικα και 'κεί απάνω ακόμα, εσείς και 'γώ. Ήρθα στο Ζαρατούστρα, επειδή αυτός είναι το πιο στέρεο περιτοίχισμα κι η θέληση η πιο σκληρή: σήμερα που όλα παραπατάν κι η γη σαλεύει. Μα εσείς όταν κοιτάξω τα μάτια σας, νομίζω, ότι ζητάτε πιο λίγη σιγουριά, πιο πολλή φρίκη και κινδύνους πιο πολλούς, πιο πολλούς σεισμούς. Θαρρώ, ότι αυτά θέλετε, ω ανώτεροι άνθρωποι, και συχωράτε με για την περηφάνια μου!

- θέλετε χειρότερη και πιο επικίνδυνη ζωή, που πιο πολύ απ' όλα εγώ σκιάζομαι: τη ζωή των θεριών, σας αρέσουν τα ρουμάνια, οι σπηλιές, τ' απόγκρεμνα βουνά και τα παραπλανητικά βάραθρα.

Και δε σας αρέσουν πιότερο οι οδηγοί που σας τραβάν από τον κίνδυνο, μα όσοι σας παραπλανούν στις στράτες, οι απατεώνες. Μα κι αν υπάρχουν τέτοιοι πόθοι μέσα σας, εγώ τους θαρρώ απραγματοποίητους. Με το φόβο εξηγούνται όλα, το προπατορικό αμάρτημα κι η προπατορική αρετή. Από το φόβο, πηγάζει κι η δικιά μου αρετή, που τη λεν: *Επιστήμη*.

Το φόβο δηλαδή για τα άγρια θεριά, αυτόν έμαθε ο άνθρωπος από την εμφάνισή του, ακόμα, και για το θεριό που κρύβει μέσα στον ίδιο του τον εαυτό και το φοβάται. Αυτό το φόβο ο Ζαρατούστρας τον ονομάζει «ενδόμυχο κήνος».

Ο μακρόχρονος αυτός πρωτόγονος φόβος, ραφινάριστηκε τώρα πια, πνευματοποιήθηκε, κι αυτός σήμερα θαρρώ ονομάζεται *Επιστήμη*.

Αυτά έλεγε ο ευσυνείδητος κι ο Ζαρατούστρας κείνη τη στιγμή γύριζε στη σπηλιά του κι άκουσε και μάντεψε το τελευταίο μέρος του λόγου του, του έριξε μια φούχτα τριαντάφυλλα και γελούσε για τις αλήθειες του.

- Πώς; φώναξε, τι είναι αυτά που ακούω; Αλήθεια, θαρρώ, είσαι τρελός ή εγώ είμαι: και την αλήθεια σου την αντιστρέφω στη στιγμή.

Γιατί ο φόβος είναι η εξαίρεσή μας: Η τόλμη όμως προς την περριπέτεια και η χαρά του αγνώστου, η τόλμη αυτή, θαρρώ πως είναι η

προϊστορία του ανθρώπου. Ζήληψε και άρπαξε και των πιο λαμπρών ζώων τις αρετές· έτσι έγινε άνθρωπος.

Αυτή η τόλμη, φιλτράρεται, τώρα, πνευματοπλάθεται, αυτή η ανθρώπινη τόλμη με τις αετήσιες φτερούγες και τη φιδίσια πονηριά, αυτή, θαρρώ ονομάζεται σήμερα...

– Ζαρατούστρας, κραύγασαν όλοι οι μαζωμένοι, σάμπως είχαν ένα στόμα και σύντομα ξεσπάσαν σε γέλιο δυνατό. Κι ανάμεσά τους τότε σηκώθηκε σάμπως νέφαλο βαρύ. Κι ακόμα κι ο μάγος γέλασε και είπε πονηρά: «Πάει πέταξε πια το κακό μου πνεύμα!»

Δε θα σας είπα να αποτραβηχτείτε απ' αυτό, όταν σας είπα ότι είναι ένα πνεύμα ψευτιάς και απάτης;

Και πιο πολύ απ' όλα όταν παρουσιάζεται γυμνό. Όμως εγώ δε φταίω για τις πονηριές του! Όμως ας ξαναγίνουμε καλοί και κεφάτοι.

Κι αν ο Ζαρατούστρας κοιτάζει με ματιά σκοτεινή – για κοιτάξετε τον είναι θυμωμένος μαζί μου: πριν να 'ρθει η νύχτα θα μάθει πάλι να μ' αγαπάει, και να με παινεύει, γιατί δεν μπορεί να ζησει πολύ, δίχως τέτοιες τρέλες!

Αυτός αγαπάει τους εχθρούς του: Απ' όσους είδα κανένας δεν ξέρει πιο καλά αυτή την τέχνη! Όμως γι' αυτό εκδικιέται τους φίλους του!

Αυτά είπε ο γερο-μάγος, κι οι ανώτεροι άνθρωποι τον χειροκροτούσαν: τόσο που ο Ζαρατούστρας κοντοβολτάριζε μες στη σπηλιά του κι έσφιγγε τα χέρια των φίλων του, με κακία και αγάπη. Όταν όμως έφτασε στην πόρτα της σπηλιάς του, άξαφνα τον άδραξε η επιθυμία ν' ανασάνει καθαρό αγέρα έξω, πλάι στα ζώα, κι ήταν έτοιμος να ξεφύγει έξω.

Ανάμεσα στις κόρες της Ερήμου

1

«Μη φεύγεις!» είπε ο στρατολάτης, που τον λέγαν ίσκιο του Ζαρατούστρα, «κάτσε μαζί μας, αλλιώς μπορεί να μας αδράξει πάλι εκείνη η παλιά ζοφερή λύπη.

Ο γερο-μάγος αυτός μας κέρασε με το παραπάνω, ότι πιο φαρμακερο είχε και να που ο καλός κι ευσεβής πάπας έχει πια δάκρυα στα μάτια, και αρμενίζει πάλι στις μελαγχολίας τη θάλασσα.

Οι βασιλιάδες όμως αυτοί ας κρατάν μπροστά μας μια καλή θεωρία, γιατί αυτό το μάθαν σήμερα πιο καλά απ' όλους μας. Αν δεν είχαν όμως θεατές πάω στοίχημα πως θα φέρνονταν κι αυτοί σαν τους άλλους. Θα ξανάπαιζαν το άσχημο τραγούδι των νεφάλων που περνούν, της υγρής μελαγχολίας, του μαύρου ουρανού, του κρυμμένου ήλιου, – το κακό παιχνίδι των κραυγών της μελαγχολίας μας!

Μείνε ω Ζαρατούστρα, εσύ κάνεις τον αγέρα τριγύρω ρωμαλέο και κρουσταλλένιο. Μήπως βρήκα ποτέ στη γη αγέρα πιο καθαρό από τούτον εδώ, μες στη σπηλιά σου;

Κι όμως πολλές χώρες αντίκρισα κι η μύτη του έμαθε να δοκιμάζει και να εκτιμάει λογής - λογής αγέρηδες! Κοντά σου όμως δοκιμάζουν τα ρουθούνια μου την πιο μεγάλη αναγάλια!

Εξόν μονάχα, εξόν μονάχα, από μια θύμηση παλιά! Σιμά μου ένα παλιό τραγούδι που πλαστούρησα κάποτε ανάμεσα στις θυγατέρες της ερήμου.

Γιατί και κοντά σ' αυτές βρισκόταν κρουσταλλένιος, λαγαρός ανατολίτικος αγέρας. Τότε βρισκόμουνα αλάργα πολύ, από τη συννεφιασμένη, την υγρή, τη μελαγχολική γριά Ευρώπη!

Τότε αγαπούσα τέτοια κορίτσια της Ανατολής, και απλά βασίλεια του γαλανού ουρανού, που δεν κρεμόντουσαν απάνωθ' τους μήτε ένα νέφαλο, μήτε σκέψη καμιά.

Δε φανταζόσαστε τι σεμνά καθόντουσαν, όταν δε χορεύαν, με βάθος, καθόντουσαν μα χωρίς σκέψεις, σαν μικρά μυστικά, σ'· αινίγματα στολισμένα με κορδέλες, σαν επιδόρπια καρύδια, χρωματιστά κι αλλόκοτα μα την αλήθεια! ασυννέφιαστα όμως: αινίγματα, που αφήνουν να τα μαντέψεις. Για την αγάπη τέτοιων κοριτσιών έφτιαξα έναν απόδειπνο ψαλμό.

Αυτά είπε ο στρατολάτης ίσκιος. Και προτού ακόμα προκάνει να του αποκριθεί κανείς, άρπαξε την άρπα του γερο-μάγου, σταύρωσε τα πόδια του κι έριξε ήρεμη και σοφή γύρω τη ματιά του: με τα ρουθούνια του όμως, ρουφούσε σιγαλά και ερωτηματικά τον αγέρα, σαν κάποιος που σε ξένες χώρες, οσμίζεται καινούριο ξένο αγέρα.

Ύστερα άρχισε να τραγουδάει, κι ήταν το τραγούδι του σάμπως μουργκητό:

2

Η ερημιά φαρδαίνει: αλί τους, σ' όποιους κρύβουν ερημιές!
 – Α, επίσημα
 αλήθεια επίσημα!
 Μια αξιόπρεπη αρχή!
 αφρικάνικα, επίσημη,
 άξια και για λεοντάρι
 και για ηθικολόγο παραπονιάρη,
 μα όχι και για σας,
 ω τρισαξιολάτρευτές μου φίλες,
 στα πόδια σας κοντά,
 ένας Ευρωπαίος πρώτη φορά
 κάτω από τη χουρμαδιά
 αξιώθηκε και κάθισε, δειλά.

Αλλόκοτα μα την αλήθειά
 κάθομαι τώρα εδώ
 στην έρημο κοντά
 μα κι απ' την έρημο μακριά.
 Μήτε μια στάλα ερημωμένος
 σα να 'μαι καταχωνιασμένος
 απ' τη μικρούλ' αυτή την όαση
 αυτή άνοιξε και χασμουριόταν
 το τρυφερό της στοματάκι.
 Το πιο ευωδερό του κόσμου!
 Κι έπεσα μέσα στα βαθιά
 καταμεσής σας.
 Ω, τρισαξιολάτρευτές μου φίλες! Σελλάχ!

Δόξα και τιμή στη φάλαινα,
 αν τόσο γνοιόστηκε,

για το καλό του ξένου της!
Τη νιώσατε την πάνσοφή μου αλληγορία;
Δόξα στην κοιλιά της, αν φέρθηκε έτσι,
για τόσο εξαιρετη όαση - κοιλιά.
Μα το αμφιβάλλω,
– γιατί έρχομαι από την Ευρώπη,
την πιο λιγότερη
απ' όλες τις ώριμες πια δεσποινίδες,
μακάρι ο θεός να την καλύτερέψει.
Αμήν!

Και κάθομαι, τώρα, εδώ.
Σε τούτη τη μικρούλα όαση
και μοιάζω με χουρμά.
Μελαχρινό, γλυκό, χρυσό που λαχταράει
ωραίο στόμα κοριτσίστικο να τον φάει.
και πιο πολύ χιονόχρωμα, δροσάτα, κοφτερά
που κοριτσίστικα δοντάκια λαχταρά
η καρδιά κάθε ζεστού χουρμά, Σελλάχ!

Σαν τις μεσηβρινές οπώρες
εδώ κάθομαι ώρες
κι από μικρά και φτερωτά μυγάκια
είμαι ζωσμένος
που οσμίζονται τριγύρω.
Κι από μικρότερες ακόμα
και πιο αμαρτωλές και πιο τρελές
λαχτάρες και ιδέες, –
ζωσμένος από σας.

Ω σιωπηλές και σκεφτικές
γατίσια κορίτσια,
εσένα, ω, Ζουλέικα και σένα ω Νουντού,
– πασχίζοντας να βάλω σε μια τάξη
συγκινήσεις πολλές.
(ας μου το συχωρέσει ο θεός)

το γλωσσικό ετούτο σφάλμα,
 – κάθομαι εδώ αργορουφάω κι ανασαίνω
 αγέρα παραδείσιο
 ανάλαφρο και κρουσταλλένιο και χρυσό
 και τόσο κατακάθαρο ποτέ
 που δεν ανάβρυσε η σελήνη.
 Τάχα από τύχη έγινε
 ή από αλαζονεία;
 καθώς λεν οι παλιοί ποιητές!

Εγώ, γι' αυτό αμφιβάλλω,
 γιατί έρχομαι, απ' την Ευρώπη,
 την πιο λιγότερη
 από τις ώριμες τις δεσποινίδες,
 Μακάρι ο θεός να την καλύτερέψει.
 Αμήν.

Αυτόν τον καθαρότατο, ανασαίνοντας αγέρα
 μ' ορθάνοιχτα ρομφθούνια σαν κρατήρες
 δίχως θύμησες και μέλλον
 έτσι κάθομαι εδώ,
 ω τρισαξιολάτρευτές μου φίλες.
 Και βλέπω εκεί τη χουρμαδιά
 πώς σαν χορεύτρα
 γέρνει, λυγάει, σαλεύει τα λαγόνια,
 – πας να τη μιμηθείς και την κοιτάζεις ώρα!
 σαν μια χορεύτρα, που καθώς μου φαίνεται,
 πολύ επικίνδυνα, πολύ,
 στο ένα της ποδάρι στάθηκε
 μπας και λησμόνησε, καθώς θαρρώ
 το άλλο της ποδάρι;

Γιατί του κάκου ζήτησα
 το πόδι το χαμένο,
 στολίδι δίδυμο,
 το άλλο της το ποδάρι

στα ιερά περίγυρα
του τρισχαριτωμένου, ομορφοστόλιστου,
πολύπτυχου και σβέλτου φουστανιού της.
Και, να λοιπόν, αν θέτε ωραίες μου φίλες,
να με πιστέψτε
τα 'χασε
πάει πια
για πάντα πάει πια
το άλλο της ποδάρι,
τι κρίμα, τ' όμορφο το άλλο της ποδάρι.

Λοιπόν πού να 'ναι; κι έρημο πού να θλίβεται
το πόδι ξετρωτισμένο;
Μη λιανοτρέμει φοβισμένο
μπροστά σ' ένα χρυσόχαιτο λιοντάρι!
'Η μήπως είναι κιόλας σπαραγμένο,
τρισάθλια, τρισαλί του σπαραγμένο! Σελλάχ!
Ω μη δακρύζετε, καρδούλες τρυφερές!
Μην κλαίτε σεις
ω καρδιές χουρμάδες,
μη κλαίτε εσείς
γαλατερά βυζιά
ω θηλυκή καρδιά
ολόγιομη γκυκόριζα!
Πάψε να κλαις,
χλομή Ντουντού!
Άντρας φανού!
Ζουλέικα κουράγιο!

'Η μήπως θέτε – κανένα γιατρικό για την καρδιά;
τώρα εδώ πια,
κανέναν τίτλο αρωματισμένο
κανέν' αξίωμα τονωτικό;

Εμπρός λοιπόν αξιοπρέπεια!
Αξιοπρέπεια ενάρετη

αξιοπρέπεια ευρωπαϊκή!
 Φυσα, λοιπόν, φύσα και πάλι
 ω φυσερό της αρετής!
 Ρέκαξε ακόμα μια φορά
 ρέκαξε ηθικολογικά
 σαν λεοντάρι αρετής
 ω, τρισαξιολάτρευτες κοπέλες,
 είναι του Ευρωπαίου η πιο τρανή
 λαχτάρα, του ευρωπαίου η μόνη δίψα!

Και τώρα κάθομαι εδώ,
 εγώ ένας Ευρωπαίος,
 Και δεν μπορώ να κάνω αλλιώς
 θεός φυλάξει!
 Αμήν!
 Η ερημιά φαρδαίνει: αλί τους σ' όσους κρύβουν ερημιές!

Το ξύπνημα

1

Ύστερα από το τραγούδι του στρατολάτη (σκίου, η σπηλιά γέμι-
 σε άξαφνα φωνές και γέλια: και επειδή οι ξένοι τού μιλούσαν όλοι
 μαζί, μέχρι που και ο γαϊδαρος ξεθάρρεψε από το κέφι τους, και δεν
 ησύχαζε, ο Ζαρατούστρας ένωσε σιχασιά και αποστροφή για τους
 ξένους του, μ' όλο που χαιρόταν για το κέφι τους: γιατί του φαινό-
 ταν σάμπως σημάδι γιατρείας. Γλίστρησε λοιπόν έξω από τη σπηλιά
 του και είπε στα ζωντανά του:

«Τι έγινε τώρα η απελπισία τους; είπε, κι αμέσως ξαλάφρωσε
 από τη μικροστενοχώρια του – θαρρώ πως κοντά μου ξέμαθαν τις
 κραυγές του κινδύνου! Μ' όλο που δυστυχώς δεν ξέμαθαν ακόμα να
 κραυγάζουν».

Κι ο Ζαρατούστρας έκλεισε τ' αφτιά του, γιατί εκείνη τη στιγμή
 το Ι - Α του γαϊδάρου, ανακατεύτηκε αλλόκοτα με τη χλαλοή εκείνων
 των ανώτερων ανθρώπων.

«Είναι κεφάλτοι, Ξανάρχισε, και ποιος Ξέρει; μπορεί σε βάρου του νοικοκύρη. Μα κι αν μάθουν από μένα να γελάν, το γέλιο το δικό μου δεν το μάθαν!

Τι σημασία έχει όμως αυτό! Γέροι ανθρώποι είναι: γιατρεύονται όπως μπορούν, γελάν όπως μπορούν. Τ' αφτιά μου έχουν ακούσει χειρότερα χωρίς να στενοχωρεθούν.

Η μέρα ετούτη είναι μια νίκη: πισωπατεί, φεύγει πια το πνεύμα του βάρου, ο παλιός θανάσιμος εχθρός μου! Πόσο ωραία πάει να φύγει η μέρα, που άρχισε τόσο δυσάρεστα!

Και θέλει να φύγει. Έρχεται πια το βράδυ: απάνω από τη θάλασσα περνάει καβάλα, ο καλός καβαλάρης! Πώς λικνίζεται, ο αφρόντιστος, και Ξανάρχεται απάνω στην πορφυρή του σέλα!

Ο ουρανός κοιτάζει κεφάλτος, ο κόσμος απλώνεται βαθιά: ω σεις όλοι οι παράξενοι, που μαζωχτήκατε εδώ, τώρα αξίζει τον κόπο να ζείτε κοντά μου!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Και μέσα από τη σπηλιά, Ξανά ακούστηκαν τα γέλια και η χλαολή των ανώτερων ανθρώπων: τότε ο Ζαρατούστρας Ξανάρχισε:

«Τσιμπάν, πιάνει το δόλωμά μου, και μπροστά τους, το σκάει ο εχθρός, το πνεύμα του βάρου! Τώρα μαθαίνουν να γελάν για τον εαυτό τους: ακούω τάχα καλά;

Η αντρίκια μου τροφή ενεργεί, τα χυμώδη και δυνατά μου αξιώματα: κι αληθινά, δεν τους έθρεψα με λάχανα που φουσκώνουν. Με πολεμιστάδων τροφή, με τροφή κατακτητών: καινούριους πόθους τους Ξύπνησα!

Ελπίδες καινούριες υπάρχουν στα μπράτσα και στα πόδια τους, η καρδιά τους ανοίγει. Καινούριες λέξεις βρίσκουν, και σε λίγο το πνεύμα τους θ' ανασάνει την ευθυμία.

Τέτοια τροφή δεν είναι για παιδιά, μήτε για ποθοπλάνταχτες γριές και νιες γυναίκες. Αλλιώςτικα μερεύουν τα δικά τους σωθικά. Αυτονών εγώ δεν είμαι, μήτε γιατρός και μήτε δάσκαλος.

Η σιχασιά ξεμακραίνει από τους ανώτερους ανθρώπους: μπρος λοιπόν! αυτή είναι η νίκη μου! Στο βασίλειό μου νιώθουν ασφάλεια, κάθε νοσηρή ντροπή εξαφανίζεται, ξεπλένουν τον εαυτό τους.

Ξεπλένουν τις καρδιές τους, ώρες ευχάριστες Ξανάρχονται γ' αυτούς, γιορτάζουν και αναμασάν – γίνονται ευγνώμονες.

Σαν το καλύτερο σημάδι το θαρρώ αυτό: γίνονται ευγνώμονες. Δε θα περάσει πολύς καιρός, και γιορτές θα επινοήσουν και αναμνηστικά μνημεία θα υψώσουν απάνω στις παλιές χαρές τους.

Είναι στην ανάρρωση».

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας, κεφάλτα, στην καρδιά του κι αγνά-ντεψε πέρα. Τα ζωντανά του όμως ζαρώσαν απάνω του γιατί σεβαστήκαν την ευτυχία και τη σιωπή του.

2

Άξαφνα όμως, τ' αφτί του Ζαρατούστρα τρόμαξε: γιατί μες στη σπηλιά, που ίσαμε τώρα βούιζε από φωνές και γέλια, έγινε απότομα θανάσιμη σιωπή – η μύτη του όμως, σα να οσμίστηκε μια ευχάριστη μυρουδιά, από καπνό και θυμίαμα και καμένα κουκουνάρια.

«Τι τρέχει; Τι καιν εκεί; ρώτησε κι έκανε κατά την είσοδο προφυλακτικά για να βλέπει αθώρητος τους μουσαφίρηδες. Όμως, ω θαύμα θαυμάτων! Τι ήταν να ιδεί με τα μάτια του!

«Γίναν πάλι ευσεβείς, προσεύχονται, είναι τρελοί!» – είπε και πολύ ξαφνιασθηκε. Κι αληθινά! Όλοι εκείνοι οι ανώτεροι άνθρωποι, οι δυο βασιλιάδες, ο εκτός υπηρεσίας πάπας, ο σιχαμερός μάγος, ο εθελοντής ζητιάνος, ο στρατολάτης ίσκιος, ο γερο-μάντης, ο ευσυνείδητος του πνεύματος και ο πιο άσχημος άνθρωπος: ήταν όλοι τους πεσμένοι στα γόνατα, σάμπως παιδιά και θεοφοβούμενες γριούλες, και προσκυνούσαν το γάιδαρο.

Και ο πιο άσχημος άνθρωπος άρχισε να ρουθουνίζει και να μουγκρίζει σάμπως κάπι ανέκφραστο ήθελε να ξεπηδήσει από μέσα του: μα σαν κατάφερε να βγάλει μιλιά, αυτά που είπε, ήταν μια ευσεβής και αλλόκοτη λιτανεία, προς τιμήν του γαϊδάρου που προσκυνούσαν και θυμιάτιζαν. Κι αυτή ήταν η λιτανεία.

«Αμήν! Δόξα και τιμή και σοφία κι ευγνωμοσύνη και ύμνος και δύναμη στο θεό μας, στους αιώνες των αιώνων!»

– Ι - Α! Συμφωνούσε κι ο γάιδαρος.

«Σηκώνει τα βάρη μας, γίνεται δούλος μας, είναι γιομάτος υπομονή και ποτέ του δε λέει όχι. Και όποιος αγαπάει το θεό του, τον παιδεύει».

– Ι - Α! Συμφωνούσε κι ο γάιδαρος.

«Δε μιλάει: παρά μονάχα για να πει Ναι (I - A), στον κόσμο που έπλασε. Έτσι δοξάζει τον κόσμο του. Η πονηριά του είναι να μη μιλάει: γι' αυτό και σπάνια έχει άδικο».

- I - A! Συμφώνησε ο γαΐδαρος.

«Τι κρυφή σοφία, να 'χει μεγάλα αφτιά και να λέει πάντα Ναι και ποτέ του Όχι! Μπας και δεν έφτιαξε τον κόσμο κατ' εικόνα του, δηλαδή όσο μπορούσε πιο χαζό;»

- I - A! Συμφώνησε ξανά ο γαΐδαρος.

«Περπατάς και ίσους δρόμους και λοξούς. Λίγο σε μέλλει, τι λέμε εμείς οι άνθρωποι ίσο και τι στραβό. Πέραν του καλού και του κακού είναι το βασιλείό σου. Η αθωότητά σου είναι, να μην ξέρεις τι είναι αθωότητα».

- I - A! Συμφώνησε ο γαΐδαρος.

«Για κοίταξε που κανένα δε διώχνεις από κοντά σου: μήτε διακοινάρηδες, μήτε βασιλιάδες. Αφήνεις τα πιαδιά να έρχονται σιμά σου και σαν οι διεφθαρμένοι θέλουν να σε ξεγελάσουν, εσύ τους λες, απλά - απλά: I - A!»

- I - A! Συμφώνησε ο γαΐδαρος.

«Αγαπάς τις γαϊδάρες και τα δροσάτα σύκα, σ' αρέσει το φαί. Και μια τσουκνίδα ακόμα, γαργάλαει την καρδιά σου, σαν έχει πείνες. Κι αυτό είναι μιανού θεού η σοφία».

- I - A! Συμφώνησε κι ο γαΐδαρος.

Η γιορτή του γαϊδάρου

1

Σ' αυτό το μέρος της λιτανείας, ο Ζαρατούστρας δε μπόρεσε άλλο να κρατηθεί, πέταξε ένα I - A, πιο δυνατό από του γαϊδάρου, και πήδηξε ανάμεσα στους ξένους του που είχαν τρελαθεί.

- Τι κάνετε εκεί, γιοι των ανθρώπων; φώναξε και σήκωσε απότομα από χάμου αυτούς που προσευχόντουσαν. Αλίμονό σας αν σας έβλεπε κανένας άλλος εξόν από τον Ζαρατούστρα.

Θα πίστευε κανείς ότι με την καινούρια θρησκεία σας, καταντήσατε οι χειρότεροι βλάστημοι ή πιο κουτοί κι από τις γριές γυναικούλες!

Ακόμα και συ, γερο-πάπα, πώς συμβιβάζεται αυτό με τον εαυτό σου, να προσκυνάς ένα γαίδαρο, σα να 'ταν Θεός;

– Ω Ζαρατούστρα, είπε ο γερο-πάπας, να με συχωράς, αλλά τα ζητήματα του θεού, τα κατέχω καλύτερα από σένα. Κι έτσι πρέπει, φυσικά.

Καλύτερα να λατρεύεις έτσι έναν θεό, ακόμα και με τούτη τη μορφή, παρά ένα θεό χωρίς καμιά μορφή. Δώσε βάση στα λόγια μου, ω υψηλέ μου φίλε: γρήγορα θα καταλάβεις πόση σοφία κρύβουν!

Αυτός που είπε «πνεύμα εστίν ο θεός» – αυτός έκανε ίσαμε τώρα το μεγαλύτερο βήμα στη γη και το μεγαλύτερο σάλτο προς την απιστία: τέτοιες κουβέντες δύσκολα επανορθώνονται!

Η γέριχη καρδιά μου σκιρτάει και τινάζεται, γιατί υπάρχει ακόμα κάτι στον κόσμο, να μπορεί κανείς να το λατρέψει. Συχώρα το αυτό, ω Ζαρατούστρα, σε μια γέριχη κι ευλαβική καρδιά ενός πάπα!

– Και συ, είπε ο Ζαρατούστρας στο στρατολάτη ίσκιο, που καυχίσαι και ονομάζεις τον εαυτό σου ελεύθερο πνεύμα; Πώς κάνεις εδώ τέτοιες ειδωλολατρικές και τέτοια παπαδίστικα καμώματα;

Εδώ, μα την αλήθεια, κάνεις χειρότερα πράγματα, απ' όσα έκανες, κοντά στις πονηρές μελαχρινές κοπελιές σου, ω καινούριε πιστέ.

– Πολύ χειρότερα, αποκρίθηκε ο στρατολάτης ίσκιος, έχεις δίκιο: τι φταίω εγώ! Ο παλιός θεός ξαναζεί, ω Ζαρατούστρα, και λέγε συ ό,τι θέλεις.

Ο πιο άσχημος άνθρωπος φταίει για όλα: αυτός τον ανάστησε πάλι. Κι αν λείει, πως κάποτε τον σκότωσε: ο θάνατος για τους θεούς δεν είναι παρά μια πρόληψη.

– Και συ, είπε ο Ζαρατούστρας, εσύ ελεεινέ γερο-μάγε, τι έκανες εκεί; Ποιος θέλεις λοιπόν, να σε πιστέψει σε τούτη τη ελεύθερη εποχή, όταν συ ο ίδιος πιστεύεις σε θεογαϊδάρους;

Ήταν βλακεία αυτό που έκανες. Πώς τα κατάφερες συ ο έξυπνος, να κάνεις τέτοια βλακεία;

– Ω Ζαρατούστρα, αποκρίθηκε ο πονηρός μάγος, έχεις δίκιο, ήταν βλακεία – και πολύ μου κόστισε.

– Και συ, από την άλλη μεριά, είτε ο Ζαρατούστρας, στον ευσυνειδητο του πνεύματος, για σκέψου λίγο και βάλε το δάχτυλο στη μύτη σου! Τίποτα λοιπόν εδώ, δεν πειράζει τη συνειδήσή σου; Το πνεύμα σου δεν είναι τόσο λαγαρό, ώστε να μην ξεπέσει σε τέτοιες λατρείες και λιβανίσματα τέτοιων ευλαβών;

– Κάτι σε τούτο το θέαμα υπάρχει, αποκρίθηκε ο ευσυνειδητος κι έβαλε το δάχτυλο στη μύτη του, κάτι υπάρχει, που κάνει καλό στη συνειδήσή μου.

Μπορεί να μην είναι σωστό να πιστεύω στο Θεό: είναι σίγουρο όμως, πως με τη μορφή αυτή, μου φαίνεται ο Θεός πιο αξιόπιστος.

Ο Θεός πρέπει να 'ναι αιώνιος, λένε οι πιο ευσεβείς: όποιος έχει τόσο χρόνο λοιπόν, δε βιάζεται και πολύ. Όσο μπορεί πιο αργά και πιο ανόητα: κι έτσι, μπορεί να καταφέρει πολλά.

Κι όποιος έχει πολύ πνεύμα, μπορεί κι ο ίδιος μέσα στη βλακεία και την τρέλα ν' αποβλακωθεί. Στοχάσου τον ίδιο τον εαυτό σου, ω Ζαρατούστρα!

Ακόμα κι εσύ! Στ' αλήθεια θα μπορούσες από την πολύ σοφία να γίνεις ένας γάιδαρος.

Και μήπως ένας τρελός σοφός, δεν παίρνει τους πιο σκληροτράχηλους δρόμους; Τα φαινόμενα, αυτό διδάσκουν, ω Ζαρατούστρα – τα δικά σου φαινόμενα.

– Και συ ακόμα, είτε τέλος ο Ζαρατούστρας στον άσχημο άνθρωπο, που ήταν ακόμα ξαπλωμένος κατάχαμα και άπλωνε το χέρι του στο γάιδαρο (γιατί του έδινε να πιει κρασί). Μίλα, ω ακατονομαστε, τι έκανες εκεί;

Μου φαντάζεις μεταμορφωμένος, το μάτι σου λαμποκοπάει, ο μαντύας του υπέροχου τυλίγει την ασχήμια σου: τι έκανες;

Είναι λοιπόν αλήθεια αυτό που λεν ετούτοι, ότι εσύ τον αναστήσες ξανά; Και για ποιο λόγο; Δεν ήταν τάχα δίκια σκοτωμένος και χαμένος;

Και συ ο ίδιος, θαρρώ πως αναστήθηκες: τι έκανες; τι άλλαξες; κατά πού στράφηκες; Μίλα, ω ανέκφραστε!

– Ω Ζαρατούστρα, αποκρίθηκε ο πιο άσχημος άνθρωπος, είσαι ένας μπαγαπόντης!

Αν αυτός ζει ακόμα, ή αν ξαναζεί ή αν πέθανε ολότελα – ποιος από τους δυο μας το ξέρει καλύτερα; Σε ρωτάω.

Μα ένα μονάχα ξέρω εγώ – και το 'μαθα από σένα τον ίδιο κάποτε, ω Ζαρατούστρα: όποιος θέλει να σκοτώσει πιο βαθιά, αυτός γελάει:

«Όχι με το θυμό, μα με το γέλιο σκοτώνει κανείς», έτσι είπες κάποτε. Ω Ζαρατούστρα, ω κρυφέ, ω ασυνέφιαστε φοβιά, ω επικίνδυne άγιο – είσαι ένας μπαγαπόντης!

2

Τότε ο Ζαρατούστρας, ξαφνιασμένος απ' όλες αυτές τις πανούργες απαντήσεις, όρμησε στην είσοδο της σπηλιάς του, γύρισε κατά τους ξένους του και φώναξε με δυνατή φωνή:

– Ω σεις, θεατρίνοι και παλιάτσοι! Γιατί υποκρίνεστε και κρύβεστε μπροστά μου;

Πώς πετάριζε ολονών σας η καρδιά, από χαρά κι από κακία, γιατί γίνατε επιτέλους ξανά σαν παιδάκια, δηλαδή ευσεβείς, – γιατί κάνατε επιτέλους ξανά, ό,τι κάνουν τα παιδιά, προσευχηθήκατε δηλαδή, και σταυρώσατε τα χέρια σας, και είπατε «αγαπητέ Θεέ μας!»

Τώρα όμως αφήστε την κάμαρα αυτή των παιδιών, τη σπηλιά μου, που μέσα όλες οι παιδικότητες σήμερα μπήκαν. Δροσίστε 'δώ έξω τη θερμή παιδιάστικη ορμή σας και τους χτύπους της καρδιάς σας!

Φυσικά, αν δεν ξαναγίνετε παιδάκια, δε θα μπειτε στη βασιλεία των ουρανών. (Κι ο Ζαρατούστρας έδειξε με τα χέρια του τον ουρανό).

Μα εμείς δε θέλουμε τη βασιλεία των ουρανών: γίναμε άντρες – θέλουμε τη βασιλεία της γης!

3

Κι άρχισε ξανά ο Ζαρατούστρας να μιλάει:

– Ω καινούριοι μου φίλοι, είπα – ω παράξενοι, ω ανώτεροι άνθρωποι, πόσο μ' αρέσετε τώρα– τώρα που ξαναγίνατε ευσεβείς. Όλοι

σας στ' αλήθεια ξανανθίσατε: θαρρώ πως τέτοια λουλούδια χρειάζονται καινούριες γιορτές, μια μικρή απόκοτη τρέλα, μια λατρεία θεού ή μια γιορτή γαϊδάρου, και τέλος, ένας χαρούμενος γερο-τρέλος Ζαρατούστρας, ένας βουερός αγέρας που όταν φυσάει φωτίζει τις ψυχές.

Μη λησμονήσετε αυτή τη νύχτα κι αυτή τη γιορτή του γαϊδάρου, ω ανώτεροι άνθρωποι! Αυτή την ανακαλύψατε στο λημέρι μου κι αυτό εγώ το θαρρώ καλό σημάδι – μονάχα αυτοί που είναι στην ανάρρωση τ' ανακαλύπτουν κάτι τέτοια!

Κι αν ξαναγιορτάσετε τούτη τη γιορτή του γαϊδάρου, κάντε το για δική σας χάρη και για δική μου! Και για να με θυμάστε!

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας.

Το μεθυσμένο τραγούδι

1

Στο μεταξύ όμως, ο ένας ύστερα από τον άλλο βγήκαν έξω στον ανοιχτό αγέρα και στη δροσερή και σκεπτική νύχτα. Ο ίδιος ο Ζαρατούστρας πήρε τον άσχημο άνθρωπο από το χέρι, για να του δείξει το νυχτερινό κόσμο του, το μεγάλο ολόγιομο φεγγάρι και τους ασημένιους καταρράχτες κοντά στη σπηλιά του. Στο τέλος σταμάτησαν όλοι μαζί, οι γέροι αυτοί, με την καρδιά όμως παρηγορημένη και δυνατή, κι απορημένοι από μέσα τους, που ήταν τόσο καλά απάνω στη γη. Η εχεμύθεια της νύχτας ζύγωνε όλο και πιο πολύ στην καρδιά τους. Κι ο Ζαρατούστρας ξανά συλλογίστηκε: «ω, πώς μ' αρέσουν τώρα αυτοί οι ανώτεροι άνθρωποι!» – δε το 'πε όμως δυνατά, γιατί σεβόταν την ευδαιμονία τους και τη σιωπή τους.

Τότε όμως έγινε αυτό, που την καταπληκτική εκείνη μέρα, ήταν το πιο καταπληκτικό: ο πιο άσχημος άνθρωπος άρχισε πάλι να ρουθουνίζει και να γουργουρίζει και όταν καμιά φορά κατάφερε να βρει τη μιλιά του, μια στρογγυλή και γάργαρη ερώτηση ξεπήδησε από το στόμα του, μια καλή, βαθιά και φωτερή ερώτηση, που συγκλόνησε την καρδιά ολονών που την ακούσαν.

– Φίλοι μου, συναγμένοι εδώ, είπε ο πιο άσχημος άνθρωπος, τι

λέτε σεις; Εξαιτίας ετούτης της μέρας, ευχαριστήθηκα για πρώτη φορά, επειδή έζησα ολόκληρη τη ζωή μου.

Κι όσο πολλά αν είν' αυτά που ξομολογιέμαι, για μένα δεν είναι αρκετά. Αξίζει να ζει κανείς πάνω στη γη: μια μέρα μια γιορτή με το Ζαρατούστρα, μ' έμαθε ν' αγαπάω τη γη.

«Αυτό ήταν η ζωή» θα πω στο θάνατο. «Τότε λοιπόν, ακόμα μια φορά!»

Ω φίλοι μου, τι νομίζετε; Δε θα πείτε κι εσείς ό,τι λέω εγώ στο θάνατο: «Αυτό ήταν η ζωή: Τότε λοιπόν, για χάρη του Ζαρατούστρα, μπρος! Ακόμα μια φορά!»

Αυτά είπε ο πιο άσχημος άνθρωπος. Όμως ζυγώναν μεσάνυχτα. Και τι θαρρείτε πως έγινε τότε; Μόλις οι ανώτεροι άνθρωποι ακούσαν το ρώτημά του, συνειδητοποιήσαν τη μεταβολή και τη θεραπεία τους και κατάλαβαν ποιος τους την έδωσε: και μαζωχτήκαν όλοι σιμά στο Ζαρατούστρα, γιομάτοι ευγνωμοσύνη, σεβασμό, τρυφεράδα, φιλώντας το χέρι του, καθένας με τον τρόπο του: έτσι που άλλοι γελούσαν κι άλλοι κλαίγαν. Ο γερο-μάντης όμως, χόρευε από χαρά κι αν όπως λένε κάποιοι ιστορικοί είχαν τότε μεθύσει από γλυκό κρασί, ήταν χωρίς άλλο μεθυσμένος απ' τη γλυκιά ζωή κι είχε απαρηθεί όλη την κούραση.

Και υπάρχουν κάποιοι που ανιστορούν, ότι ακόμα και ο γάιδαρος άρχισε να χορεύει: δεν πήγε χαμένο το κρασί που του 'δωσε να πει ο πιο άσχημος άνθρωπος. Αυτό όμως μπορεί να 'γινε έτσι ή αλλιώς. Κι αν εκείνο το βράδυ δε χόρευε ο γάιδαρος, γίναν άλλα πιο μεγάλα και πιο αλλόκοτα από το χορό του γαιδάρου. Για να τελειώνουμε, όμως, όπως λέει και το ρητό του Ζαρατούστρα: «Τι σημασία έχει αυτό;»

2

Όταν έγινε αυτό με τον πιο άσχημο άνθρωπο, ο Ζαρατούστρας ήταν εκεί σάμπως μεθυσμένος: η ματιά του έσβηνε, η γλώσσα του μπερδεύεταν τα πόδια του τρεκλίζαν. Και ποιος μπορούσε να καταλάβει ποιες σκέψεις συγκλονίζαν τότε την ψυχή του Ζαρατούστρα; Ήταν καταφάνερο όμως πως ο νους του γυρνούσε πίσω και πηδούσε μπροστά και βρισκόταν σε μάκρη απόμακρα και σύνωρα απάνω

σε ψηλή βουνοκορφή, καθώς είναι γραμμένο, ανάμεσα σε δυο θάλασσες, – ανάμεσα παρελθόν και μέλλον, σάμπως βαρύ νέφαλο που πλανιέται. Σιγά - σιγά όμως, ενώ οι ανώτεροι άνθρωποι τον κρατούσαν στα χέρια, συνήρθε λίγο κι απομάκρυνε με μια χειρονομία όλους εκείνους που τον τιμούσαν και τον περιποιόντουσαν. Δε μιλούσε καθόλου. Άξαφνα όμως γύρισε απότομα το κεφάλι του γιατί του φάνηκε πως κάτι άκουσε: ακούμπησε το δαχτυλό του στο στόμα και είπε: «Ελάτε!»

Κι αμέσως έγινε σιωπή και εχεμύθεια απλώθηκε γύρω του. Από μακριά ακουγόταν να φτάνει ίσαμε 'κεί ψηλά ο ήχος μιας καμπάνας. Ο Ζαρατούστρας αφτιάστηκε καθώς και οι ανώτεροι άνθρωποι, ύστερα ακούμπησε ξανά το δάχτυλο στο στόμα του και είπε: «Ελάτε! Ελάτε! Ζυγώνουν μεσάνυχτα!» – κι ήταν η φωνή του αλλαγμένη. Μα ακόμα έμενε ασάλευτος στη θέση του: τότε απλώθηκε πιο μεγάλη σιωπή και εχεμύθεια κι όλοι ακούγαν ακόμα και ο γάιδaros, και τα ζωντανά του Ζαρατούστρα, ο αετός και το φίδι, καθώς και η σπηλιά του Ζαρατούστρα και το μεγάλο παγερό φεγγάρι και η νύχτα η ίδια. Κι ο Ζαρατούστρας ακούμπησε για τρίτη φορά το δάχτυλο στο στόμα του και είπε:

«Ελάτε! Ελάτε! Ελάτε! Ας σεργιανήσουμε τώρα! Είναι καιρός! Ας σεργιανήσουμε μέσα στη νύχτα!»

3

«Ω ανώτεροι άνθρωποι, ζυγώνουν μεσάνυχτα: θα σας ψιθυρίσω κάτι στ' αφτί, καθώς μου το ψιθυρίζει η παλιά ετούτη καμπάνα, – με τόση εχεμύθεια, τόσο δέος, και τόσο καρδιακά, καθώς μιλάει σε μένα αυτή η καμπάνα του μεσονυχτιού, που έζησε πιο πολλά απ' όσα έζησε ένας άνθρωπος:

– που έχει μετρήσει και τα πονεμένα καρδιοχτύπια των πατεράδων σας – αχ! αχ! πώς στενάζει! πώς χαμογελάει στον ύπνο του το παλιό, βαθύ, βαθύ μεσονύχτι!

Σιωπή! σιωπή! Ακούγονται πολλά που δεν κοιτούν τη μέρα να φανερωθούν. Μα τώρα, που στο δροσερό αγέρι, και της καρδιάς σας ακόμα το πάφλασμα καταλαγιάζει, – τώρα μιλάν, ακούγονται, τώρα ξεγλιστράν στις νυχτερινές ξαγρυπνημένες ψυχές: αχ! αχ! πώς

αναστενάζει! πώς γελάει στον ύπνο του, – δεν ακουρμένεσαι με πόση εχεμύθεια, με πόσο δέος και πόσο καρδιακά σου μιλάει το παλιό βαθύ, βαθύ μεσονύχτι;

Ω άνθρωπε, πρόσσεξε!»

4

«Αλί μου! Πού χάθηκε ο καιρός; Μπας και γκρεμίστηκα σε βαθιά πηγάδια; Ο κόσμος κοιμάται...

Αχ! αχ! Ο σκύλος αλυχτάει, το φεγγάρι λάμπει. Προτιμώ να πεθάνω, να πεθάνω παρά να σας πω τι στοχάζεται η μεσονύχτια καρδιά μου!

Πέθανα κιόλας. Πάει πια. Αράχνη, γιατί υφαίνεις τον ιστό σου γύρω μου; Αίμα ζητάς; Αχ! αχ! Πέφτει η δροσιά, η ώρα ζυγώνει...

– η ώρα που τουρτουρίζω και παγώνω, η ώρα που ρωτάει, ρωτάει κι όλο ρωτάει: ποιος έχει την καρδιά γι' αυτό; – Ποιος θέλει να 'ναι ο αφέντης της γης; Ποιος μπορεί να πει: «έτσι πρέπει να κυλάτε, μικρά και μεγάλα ποτάμια!»

Η ώρα ζυγώνει: ω άνθρωπε, άνθρωπε ανώτερε, το νου σου! ετούτες οι κουβέντες είναι για ευαίσθητα αφτιά, είναι για τ' αφτιά σου – *τι λένε τα βαθιά μεσάνυχτα;*»

5

«Πέρα με τραβάν, η ψυχή μου χορεύει. Ω καθημερινή δουλειά! Καθημερινή δουλειά! Ποιος θα 'ναι ο αφέντης της γης;

Το φεγγάρι είναι παγερό, ο αγέρας λουφάζει! Αχ! αχ! Πετάξατε πια τόσο ψηλά; Χορέψατε: όμως το πόδι δεν είναι φτερούγα.

Ω καλοί χορευτές, πάει πια κάθε χαρά: το κρασί έγινε ξίδι, κάθε ποτήρι έγινε ευκολόσπαστο, οι τάφοι ψιθυρίζουν.

Δεν πετάξατε αρκετά ψηλά. Τώρα οι τάφοι ψιθυρίζουν: «λυτρώστε λοιπόν τους νεκρούς! Γιατί τραβάει τόσο πολύ η νύχτα; Μήπως το φεγγάρι δε μας μεθάει;»

Ω ανώτεροι άνθρωποι, λυτρώστε τους τάφους, ξυπνείστε τους νεκρούς! Αχ! τι ροκανίζει ακόμα ο σάρακας; Ζυγώνει, ζυγώνει η ώρα, – η καμπάνα αντιβουίζει, η καρδιά χτυπάει ακόμα, ακόμα ο σάρακας ροκανίζει, ο καρδιοσάρακας. Αχ! αχ! *Βαθύς ο κόσμος είναι!»*

6

«Λύρα γλυκιά! λύρα γλυκιά! Αγαπάω τον ήχο σου, το μεθυσμένο, το στοιχειωμένο ήχο σου! από τόσο παλιά, τόσο απόμακρα φτάνει ως εμένα αυτός ο ήχος μακριά, από της αγάπης τις λίμνες!

Ω γρια-καμπάνα, ω λύρα γλυκιά! όλοι οι πόνοι σου σπαράζουν την καρδιά: ο πόνος των πατεράδων, ο πόνος των προγόνων, ο πόνος των προπατόρων. Ο λόγος σου ωρίμασε, – ωρίμασε σαν το χρυσό φθινόπωρο, σαν το απομεσήμερο, σαν την καρδιά μου την ερημική – τώρα λες: κι ο κόσμος ωρίμασε, το σταφύλι γυάλισε, – τώρα θέλει να πεθάνει, να πεθάνει από ευτυχία. Ω ανώτεροι άνθρωποι, δεν οσμίζεστε; Μια ευωδιά ξεχύνεται κίολας μυστικά, μια μοσχοβολιά και ένα άρωμα αιωνιότητας, τριανταφυλλένιο άρωμα μελαχρινού χρυσού κρασιού παλιάς ευδαιμονίας, μιας ευδαιμονίας από μεσονυχτιάτικη ηδονή θανάτου μεθυσμένη, που τραγουδάει: *Βαθύς ο κόσμος, είναι βαθύτερος παρ' όσο η μέρα τον θαρρεί!*»

7

«Άφησέ με! Άφησέ με! Είμαι πολύ καθαρός για σένα. Μη μ' αγγίξεις! Μόλις τώρα δε συντελεσθήκε ο κόσμος μου;

Το πετσί μου είναι πολύ καθαρό για τα χέρια σου. Άφησέ με ηλίθια, ζοφερή και πνιγερή μέρα! Πιο φωτερό δεν είν' το μεσονύχτι;

Οι πιο καθαροί πρέπει να γίνουν της γης οι αφέντες, οι πιο άγνωστοι, οι πιο δυνατοί, οι ψυχές του μεσονυχτιού, που είναι φωτεινότερες και βαθύτερες από οποιαδήποτε μέρα.

Ω μέρα, ψαχουλεύεις να με βρεις; Ψαχουλεύεις να πιάσεις την ευτυχία μου; Είμαι για σένα πλούσιος, μοναχικός, πηγή θησαυρού, απόφιο χρυσάφι;

Ω κόσμε, με θέλεις; Σου φαίνομαι κοσμικός; Σου φαίνομαι άνθρωπος πνευματικός; Σου φαίνομαι θείος; Ω μέρα και κόσμε, είστε πολύ βαριοί, – αποκτείστε χέρια πιο επιδέξια, πιάστε μια βαθύτερη ευτυχία, μια βαθύτερη δυστυχία, πιάστε όποιον άλλο θεό, μην πιάνετε εμένα: η δυστυχία μου, η ευτυχία μου είναι βαθιά, ω αλλόκοτη μέρα, κι όμως δεν είμαι θεός, μήτε θεού κόλαση: *βαθύς ο πόνος του, βαθύς».*

8

«Ο πόνος του Θεού είναι βαθύτερος, ω παράξενε κόσμε! Πιάσε τον πόνο του Θεού, όχι εμένα! Τι είμαι ἄγώ; Μια λύρα γλυκιά, μεθυσμένη, μια λύρα του μεσονυχτιού, καμπάνα στοιχειωμένη, που κανένας δεν την καταλαβαίνει, μα πρέπει όμως να μιλάει σε κουφούς, ω ανώτεροι άνθρωποι! Γιατί δε με καταλαβαίνετε!

Πάει! Πάει πια! Ω νιότη! Ω μεσημέρι! Ω απομεσήμερο! Τώρα ήρθε το βράδυ, η νύχτα και τα μεσάνυχτα – ο σκύλος ουρλιάζει, ο αγέρας; – μα δεν είναι σκύλος κι ο αγέρας; – Μουγκρίζει, γαβγίζει, ουρλιάζει. Α! πώς αναστενάζει! πώς γελάει, πώς ανασαίνει, πώς βογκάει τα μεσάνυχτα!

Πώς μιλάει έτσι ξερά η μεθυσμένη αυτή ποιήτρια! Ξεπέρασε το μεθύσι της; Ξαγρύπνησε; Ξαναμασάει; τον πόνο της Ξαναμασάει, στ' όνειρό της, τα παλιά βαθιά μεσάνυχτα, και πιο πολύ ακόμα, τη χαρά της. Γιατί η χαρά, όταν πια ο πόνος είναι βαθύς τότε η χαρά είναι βαθύτερη απ' τον πόνο!»

9

«Ω κλήμα! Το εγκώμιο γιατί μου πλέκεις; Εγώ σ' έκοψα! Είμαι σκληρός, το αίμα σου τρέχει: τι δουλειά έχει το παίνεμα της μεθυσμένης μου σκληρότητας;

«Ό,τι αποτελειώθηκε, ό,τι ωρίμασε – θέλει να πεθάνει!» Έτσι λες. Ευλογημένη, να 'ναι ευλογημένη η ψαλίδα του τρυγητή! Όμως όλα τα άγουρα θένε να ζήσουν: αλίμονο! – Ο πόνος λέει: «να εξαφανιστείς! Φύγε θλίψη!» Μα όσα υποφέρουν θέλουν να ζήσουν, για να ωριμάσουν, χαρούμενα κι επιθυμίες γιομάτα, – επιθυμίες για τα ψηλότερα, τα πιο φωτεινά. «Θέλω κληρονόμους, –λεν όταν υποφέρουν, θέλω παιδιά, δε θέλω τον εαυτό μου», – μα η χαρά δε θέλει κληρονόμους, μήτε παιδιά, –η χαρά θέλει τον εαυτό της, θέλει την αιωνιότητα, θέλει την επιστροφή, τα θέλει όλα, κι αιώνια τα ίδια.

Ο πόνος λέει: «Κομματιάσου, μάτωσε, καρδιά! Μπρος πόδια! Πετάξτε, φτερά! Μακριά! Ψηλά θλίψη!» Εμπρός! Εμπρός! Λοιπόν! Ω γερόντισσα καρδιά μου: ο πόνος λέει: «ν' αφανιστείς!»

10

«Ω ανώτεροι άνθρωποι, τι λέτε; Να 'μαι τάχα προφήτης; Ονειροπόλος; Μεθυσμένος; Να 'μαι τάχα ένας ονειροκρίτης; Μια καμπάνα του μεσονυχτιού;

Μια σταγόνα δροσιάς; Ένας καπνός και μια μοσχοβολιά αιωνιότητας; Δεν ακούτε τίποτε; Δεν οσμίζεστε τίποτε; Ο κόσμος μου, τώρα μόλις συμπληρώθηκε, τα μεσάνυχτα είναι και μεσημέρι.

Ο πόνος είναι και χαρά, η κατάρρα είναι κι ευλογία, η νύχτα είναι και ήλιος – φύγετε μακριά, γιατί αλλιώς θα σας πουν πως κι ο σοφός είναι τρελός.

Είπατε ποτέ σας Ναι σε μια χαρά; Ω φίλοι μου, τότε είπατε Ναι και σ' όλους τους πόνους. Όλα είναι δεμένα το 'να με τ' άλλο, αγαπημένα, – αν θελήσατε ποτέ σας τη μια, δυο φορές, αν ποτέ σας είπατε «μ'αρέσεις, ω ευτυχία! στιγμή! φευγαλέα ματιά!», τότε θελήσατε να ξαναγυρίσουν όλα!

Όλα ξανά, όλα αιώνια, όλα δεμένα μεταξύ τους, αγαπημένα, ω, έτσι αγαπήσατε τον κόσμο, – σεις οι αιώνιοι, τον αγαπάτε αιώνια και παντοτεινά: μα έλα ξανά: γιατί όλες οι χαρές θέλουν - αιωνιότητα!»

11

«Όλες οι χαρές, θέλουν των πραγμάτων όλων την αιωνιότητα, θέλουν μέλι, θέλουν προζύμι, θέλουν μεθυσμένα μεσάνυχτα, τάφους, θέλουν των τάφων τα δάκρυα τα παρηγορητικά, θέλουν μαλαματένιο ηλιοβασίλεμα – και τι δε θέλει η χαρά!

Είναι πιο διψασμένη, πιο καρδιακή, πιο πεινασμένη, πιο φοβερή, κρυφότερη από κάθε πόνο, θέλει τον εαυτό της, δαγκώνει τον εαυτό της, η λαχτάρα του δαχτυλιδιού παλεύει μέσα της, θέλει αγάπη, θέλει μίσος, είναι πάμπλουτη, χαρίζει, πετάει, παρακαλεί να την πάρει κάποιος, ευγνωμονεί όποιον την παίρνει, και θέλει να 'ναι μισητή, – τόσο πλούσια εις' η χαρά, ώστε διψάει για πόνο, για κόλαση, για μίσος, για ντροπή, για αναπηρία, για τον κόσμο, – γιατί τον κόσμο αυτόν τον ξέρετε θαρρώ.

Ω ανώτεροι άνθρωποι, εσάς λαχταράει η χαρά, η ξέφρενη, η μακάρια – τον πόνο σας λαχταράν, ω αποτυχημένοι! τους αποτυχημένους λαχταράει η χαρά η αιώνια.

Γιατί κάθε χαρά θέλει τον εαυτό της, για το λόγο αυτό θέλει και τον πόνο, ω ευτυχία! ω πόνε! Κομματιάσου, καρδιά! ω ανώτεροι άνθρωποι, μάθετέ το λοιπόν, η χαρά θέλει αιωνιότητα:

– η χαρά θέλει των πραγμάτων όλων την αιωνιότητα, θέλει βαθιά, βαθιά αιωνιότητα!»

12

«Μάθετε τώρα το τραγούδι μου; Καταλάβετε τι θέλει να πει; Ωραία λοιπόν! Εμπρός! ω ανώτεροι άνθρωποι, τραγουδείστε μου το κυκλικό τραγούδι μου!

Τραγουδείστε μου τώρα το τραγούδι μου που το λέω «Ακόμα μια φορά» και σημαίνει «στους αιώνες των αιώνων!»– τραγουδείστε, ω ανώτεροι άνθρωποι, του Ζαρατούστρα το κυκλικό τραγούδι:

*Ω άνθρωπε, πρόσεξε πολύ!
Τι λέει το μεσονύχτι το βαθύ;
«Κοιμόμουν, κοιμόμουν,
Απ' όνειρο βαθύ έχω ξυπνήσει.
Ο κόσμος είναι βαθύς
Και πιο βαθύς απ' όσο η μέρα το 'χει στοχαστεί.
Βαθύς ο πόνος του
Μα είν' η χαρά απ' τον πόνο πιο βαθιά!
Ο πόνος κράζει: Να χαθείς!
Κι αιωνιότη λαχταρά κάθε χαρά,
Βαθιά πολύ βαθιά αιωνιότη λαχταρά».*

Το σημάδι

Μα το πρωί της άλλης μέρας ο Ζαρατούστρας πήδηξε από το

στρώμα του, έζωσε τα νεφρά του και πετάχτηκε έξω απ' τη σπηλιά του, φλογερός και δυνατός σαν ήλιος αυγινός, που ξεπροβάλλει από θεοσκοτεινά βουνά.

«Ω μεγάλο άστρο, είπε καθώς και άλλοτε είχε πει, ω βαθύ μάτι της ευδαιμονίας, ποια θα 'ταν τάχα η ευτυχία σου, σα δεν είχες αυτούς που φωτίζεις!

Κι αν μέναν κλεισμένοι στα σπίτια τους, ενώ συ θα 'χες ξυπνήσει και θα 'ρχόσουν να χαρίσεις και να σκορπίσεις: πόσο θα φουρκιζόταν η περήφανη ντροπή σου!

Ναι, λοιπόν! Κοιμούνται ακόμα οι ανώτεροι αυτοί άνθρωποι, ενώ εγώ ξύπνησα: δεν είναι λοιπόν αληθινοί σύντροφοί μου! Δεν καρτερούσα αυτούς απάνω 'δω στα βουνά μου. Εγώ το έργο μου επιζητώ, και τη μέρα μου: δε νιώθουν όμως τα σημάδια της αυγής μου, η δρασκελιά μου – δεν είναι για κείνους εγερτήριο σινιάλο.

Κοιμούνται ακόμα στη σπηλιά μου, το όνειρό τους ρουφάει ακόμα τα μεθυσμένα μου τραγούδια, τ' αφτί όμως, για να με υπακούει – το υπάκουο αφτί, δεν υπάρχει στα μέλη τους!»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας στην καρδιά του καθώς ανέτειλε ο ήλιος, μετά ακόντισε ερωτηματικά τη ματιά του καταπάνω, γιατί αφουγκράστηκε από πάνω του, τη σουβλερή κραυγή του αετού του.

«Ε, λοιπόν, έκραξε κατά τα ύψη, αυτό μ' αρέσει, και μου ταιριάζει. Τα ζωντανά μου ξύπνησαν γιατί ξύπνησα κι εγώ!

Ο αετός μου είναι ξύπνιος και δοξάζει τον ήλιο, όπως κι εγώ. Αρπάζει το καινούριο φως, με τα αετιά του νύχια. Είστε τ' αληθινά μου ζώα, σας αγαπάω!

Όμως μου λείπουν ακόμα οι αληθινοί μου άνθρωποι!»

Έτσι μίλησε ο Ζαρατούστρας, και του φάνηκε σάμπως τον περιζώσαν άξαφνα αμέτρητα πουλιά που φτερουρίζαν γύρω του, – μα το θρόισμα από τόσα φτερά, και το στρίμωγμα γύρω στο κεφάλι του, ήταν τέτοιο, ώστε σφάλισε τα μάτια του. Κι αληθινά, ένα σύννεφο σάμπως έπεσε απάνω του, ένα σύννεφο γιομάτο βέλη, που ριχνόντουσαν εναντίον σ' έναν καινούριο εχθρό. Και όμως, ήταν ένα σύννεφο αγάπης κι έπεφτε απάνω σ' έναν καινούριο φίλο.

«Τι μου συμβαίνει;» είπε ξαφνιασμένος στην καρδιά του ο Ζαρατούστρας και κάθισε σιγαλά πάνω σ' ένα βράχο, στο μπάσιμο της σπηλιάς του. Μα καθώς κουνούσε τα χέρια του πάνω, κάτω και γύ-

ρω του για να φυλαχτεί από την τρυφερότητα των πουλιών, άξαφνα έγινε κάτι ακόμα πιο αλλόκοτο: γιατί χωρίς να το καταλάβει τα χέρια του βρεθήκαν χωμένα μέσα σε ζεστές και δασίες τούφες μαλλιά. Και συνάμα ακούστηκε μπροστά του ένα βρύχησμα – ένας τρυφερός και μακρόσερτος βρυχηθμός lionταριού.

«Το σημάδι έρχεται», είπε ο Ζαρατούστρας κι η καρδιά του άλλαξε. Άλλαξε αληθινά, σαν είδε πεντακάθαρα μπροστά του, ένα πελώριο κίτρινο ζώο ξαπλωμένο στα πόδια του, να τρίβει το κεφάλι του στα γόνατά του, να μη θέλει από αγάπη να τον αφήσει και να κάνει σάμπως σκυλί που ξαναβρίσκει το παλιό αφεντικό του. Μα και τα περισσότερα δεν εκδηλώναν λιγότερο από το lionτάρι την αγάπη τους. Και κάθε που ένα περισσότερι πετούσε πάνω από τη μύτη του lionταριού, το lionτάρι τίναζε παραξευμένο το κεφάλι του κι έβαζε τα γέλια.

Σαν είδε όλα τούτα ο Ζαρατούστρας δεν είπε, παρά μια μονάχα λέξη: «τα παιδιά μου ζυγώνουν, τα παιδιά μου» – κι ύστερα βούλιαξε σε βαθιά σιωπή. Μα η καρδιά του είχε λυτρωθεί κι από τα μάτια του δάκρυα ρυάκιζαν και πέφταν απάνω στα χέρια του. Δεν πρόσεχε τίποτα, μόνο καθόταν εκεί, ασάλευτος, χωρίς ν' απομακρύνει πια τα ζώα του. Τα περισσότερα φτέρουρίζαν τριγύρω του κι ύστερα ήρθαν και κάθισαν πάνω στους ώμους του και του χάιδευαν το χιόνι των μαλλιών του και δεν αποσταίναν να του δείχνουν τρυφεράδα και χαρά. Το δυνατό lionτάρι όλο έγλειφε τα δάκρυα που ρυάκιζαν πάνω στα χέρια του Ζαρατούστρα και μούγκριζε και βρουχιόταν σιγαλά. Έτσι κάναν τα ζώα ετούτα.

Όλ' αυτά βαστήξαν ώρα πολλή, μπορεί και λίγη: γιατί εδώ που τα λέμε, για τέτοια πράγματα δεν υπάρχει πάνω στη γη χρόνος.

Στο μεταξύ, στη σπηλιά του Ζαρατούστρα, είχαν ξυπνήσει οι ανώτεροι άνθρωποι κι ετοιμαζόντουσαν να πάνε όλοι μαζί, στη γραμμή, να προσφέρουν τον πρωινό χαιρετισμό τους στο Ζαρατούστρα: γιατί όταν ξυπνήσαν, είδαν πως δεν ήταν πια μαζί τους. Σαν φτάσαν όμως στο μπάσιμο της σπηλιάς, κι ο ήχος της περπατησιάς τους ακούστηκε, προτού βγουν εκείνοι, το lionτάρι τινάχτηκε αγριεμένο, ξέφυγε από το Ζαρατούστρα και χούμηξε με άγριους βρυχηθμούς κατά τη σπηλιά. Όμως οι ανώτεροι άνθρωποι, μόλις τ'

ακούσαν να βρυχιέται, βγάλαν μια κραυγή, σάμπως να είχαν ένα στόμα, το βάλαν στα πόδια κι εξαφανίστηκαν μονοστιγμής.

Μα ο Ζαρατούστρας, ξεκουφάμενος κι απορημένος, σηκώθηκε από το βράχο του, έριξε γύρω τη ματιά του, στάθηκε ξαφνιασμένος, ρώτησε την καρδιά του, στοχάστηκε κι απόμεινε μόνος, «Μα τι άκουσα λοιπόν; είπε τέλος σιγαλά, «τι μου συνέβη τώρα δα;»

Και τότε θυμήθηκε, και, με μια ματιά, κατάλαβε όλα όσα γίναν από χτες μέχρι σήμερα.

«Να, εδώ είν' ο βράχος, είπε και χαίδεψε τα γένια του, που καθόμουνα χτες το πρωί. Εδώ με ζύγωσε ο μάντης κι άκουσα για πρώτη φορά την κραυγή, που μόλις πριν από λίγο ξανάκουσα, τη μεγάλη κραυγή του κινδύνου.

Ω ανώτεροι άνθρωποι, το δικό σας κίνδυνο μου πρόλεγε χτες το πρωί εκείνος ο γερο-μάγος, – στο δικό σας κίνδυνο θέλησε να με τραβήξει και να με δοκιμάσει: ω Ζαρατούστρα μου είπε, έρχομαι να σε τραβήξω στο τελευταίο σου αμάρτημα.

Στο τελευταίο μου αμάρτημα; ρέκαξε ο Ζαρατούστρας και γέλασε φουρκισμένος για την κουβέντα του την ίδια: τι είν' αυτό που μου φυλάχτηκε σαν τελευταίο αμάρτημά μου;»

Και για μια φορά ακόμα ο Ζαρατούστρας βούλιαξε στον εαυτό του, ξανακάθισε απάνω στο μεγάλο βράχο και στοχάστηκε. Άξαφνα τινάχτηκε απάνω.

«Ο οίκτος! Η συμπόνια για τον ανώτερο άνθρωπο!» ρέκαξε και το πρόσωπό του έγινε μπρούτζινο. «Πάει πια! Αυτό... είχε τον καιρό του!

Ο πόνος μου και ο οίκτος μου – τι θα πουν όλ' αυτά; Μπας κι έχω στόχο την *Ευτυχία*; Εγώ έχω στόχο το έργο μου!

Μπρος λοιπόν! Το λιοντάρι ήρθε, τα παιδιά μου ζυγώνουν, ο Ζαρατούστρας ωρίμασε, η ώρα μου έφτασε!

Αυτή είν' η Χαραυγή μου, η μέρα μου ξημερώνει: *ανάτειλε λοιπόν, ανάτειλε, ω Μεγάλο Μεσημέρι!*»

Αυτά είπε ο Ζαρατούστρας και παράτησε τη σπηλιά του, πυρακτωμένος και τρανοδύναμος σαν τον ορθρινό τον ήλιο, που ξεπροβάλλει από τρισκόταδα βουνά!